UN 68

विद्ययाऽमृतमश्नुते

एन सी ई आर टी
NCERT

ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଶୈକ୍ଷିକ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଏବଂ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପରିଷଦ

NATIONAL COUNCIL OF EDUCATIONAL RESEARCH AND TRAINING

राष्ट्रीय शैक्षिक अनुसंधान और प्रशिक्षण परिषद

ISBN 978-93-5292-187-4

NISHTHA - LEADERSHIP PACKAGE

NCERT

सत्यमेव जयते
भारत सरकार
मानव संसाधन विकास मंत्रालय
Government of India
Ministry of Human Resource Development

NISHTHA

ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଓ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ସାମଗ୍ରିକ ବିକାଶ ନିମିତ୍ତ ଜାତୀୟ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା

ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ ବିକାଶ ଉପରେ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପେଟିକା

ନେତୃତ୍ୱ ପେଟିକା

Step-by-step guide for users to access e-resources linked to QR Codes

The coded box placed on the top corner of every chapter is called Quick Response (QR) Code. It will help you access e-resources, such as audios, videos, multimedia, texts, etc., related to the themes given in the chapter. The first QR code is to access the complete e-textbook. The subsequent QR codes will help you access the relevant e-resources linked to each chapter. This will help you enhance your learning in a joyful manner.

Follow the steps given below and access the e-resources through your smartphone or tablet.

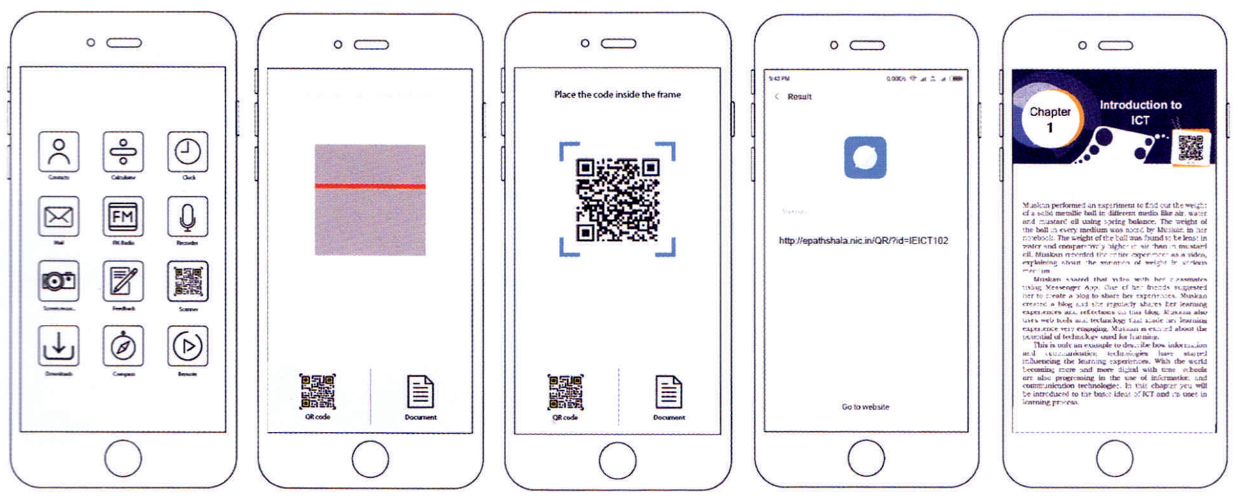

Install the QR Code Scanner app from Play Store	Open the app to view the QR code scanning window	Place the scanner above the QR code	Select and click on the link	Use available e-resource for learning

For accessing the e-resources on a computer or laptop follow the steps stated below.

1. Open the web browser Firefox ( ), Chrome ( ), etc.
2. Go to the ePathshala website (http://ePathshala.nic.in)
3. Click on the menu 'access e-resources'
4. Type the alphanumeric code given under the QR code ( )
5. Search for the e-resources from the links that have appeared.

Hello Children!

If you feel uneasy about someone touching you inappropriately, you should not keep quiet. You must

1. Not blame yourself
2. Tell someone whom you trust
3. You can also inform National Commission for Protection of Child Rights through the **POCSO e-box**.

When you get an unsafe touch, you may feel bad, confused and helpless
You need not feel "bad" because it's not your fault

POCSO e-box available at NCPCR@gov.in

नए समाज की ओर
Towards a new dawn

If you are below 18 years of age, and are troubled or confused or abused or in distress or know some other child who is...

Call 1098...because some numbers are good! They change lives!!!

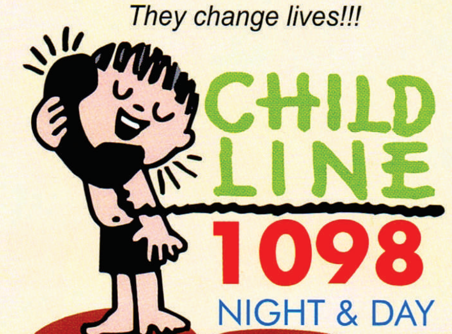

CHILDLINE 1098 - a national 24 hours toll free emergency phone service for children in distress is an initiative of CHILDLINE India Foundation supported by Ministry of Women & Child Development

नए समाज की ओर
Towards a new dawn

Swachh Bharat
Ek Kadam Swachhta ki or

NISHTHA

ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଓ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ସାମଗ୍ରିକ ବିକାଶ ନିମିତ୍ତ ଜାତୀୟ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା

ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ ବିକାଶ ଉପରେ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପେଟିକା

UN68

विद्यया ऽमृतमश्नुते

एन सी ई आर टी
NCERT

राष्ट्रीय शैक्षिक अनुसंधान और प्रशिक्षण परिषद्
NATIONAL COUNCIL OF EDUCATIONAL RESEARCH AND TRAINING
ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଶୈକ୍ଷିକ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଓ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପରିଷଦ

First Edition
September 2019 Bhadrapada 1941

PD 5T BS

© ***National Council of Educational Research and Training, 2019***

Printed on 80 GSM paper

Published at the Publication Division by the Secretary, National Council of Educational Research and Training, Sri Aurobindo Marg, New Delhi 110 016 and printed at Shree Ram Printers, D-6, Sector-63, Noida 201 301 (UP)

ISBN 978-93-5292-187-4

ALL RIGHTS RESERVED

- No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise without the prior permission of the publisher.
- This book is sold subject to the condition that it shall not, by way of trade, be lent, re-sold, hired out or otherwise disposed of without the publisher's consent, in any form of binding or cover other than that in which it is published.
- The correct price of this publication is the price printed on this page, Any revised price indicated by a rubber stamp or by a sticker or by any other means is incorrect and should be unacceptable.

OFFICES OF THE PUBLICATION DIVISION, NCERT

NCERT Campus
Sri Aurobindo Marg
New Delhi 110 016 **Phone : 011-26562708**

108, 100 Feet Road
Hosdakere Halli Extension
Banashankari III Stage
Bengaluru 560 085 **Phone : 080-26725740**

Navjivan Trust Building
P.O.Navjivan
Ahmedabad 380 014 **Phone : 079-27541446**

CWC Campus
Opp. Dhankal Bus Stop
Panihati
Kolkata 700 114 **Phone : 033-25530454**

CWC Complex
Maligaon
Guwahati 781 021 **Phone : 0361-2674869**

Publication Team

Head, Publication Division : *M. Siraj Anwar*

Chief Editor : *Shveta Uppal*

Chief Production Officer : *Arun Chitkara*

Chief Business Manager : *Bibash Kumar Das*

Editor : *Bijnan Sutar*

Assistant Production Officer : *Atul Saxena*

Cover and Layout

DTP Cell, PD

ମୁଖବନ୍ଧ

ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ତରରେ ପିଲାମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଷୟ ଯାହା, ସେମାନଙ୍କ ସାମଗ୍ରିକ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ନିମନ୍ତେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖିଥାଏ । ପିଲାମାନଙ୍କୁ ନିଜର ତଥା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସୁଖ ସ୍ୱାଛନ୍ଦ୍ୟ ପ୍ରତି ଏହା ସମ୍ବେଦନଶୀଳ କରାଏ ଏବଂ ଏକ ନମନୀୟ ଓ ସୃଜନଶୀଳ ଉପାୟରେ ନୂଆ ପରିସ୍ଥିତିରେ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ପ୍ରକାଶ କରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବିକଶିତ କରେ । ଏହି ଲକ୍ଷ୍ୟ ସବୁ ହାସଲ କରିବାରେ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ନିର୍ବାହ କରିଥାନ୍ତି । ଏହି ବର୍ଗର ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ପରିଚିତ କରିବା ତଥା ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦକ୍ଷତାର ଅଭିବୃଦ୍ଧି କରିବା ଉପରେ ପ୍ରାକ୍ ସେବକାଳୀନ ଶିକ୍ଷକ – ଶିକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଗୁରୁତ୍ୱ ଆରୋପ କରିଥାଏ । ତେବେ, ପ୍ରାକ୍ ସେବାକାଳୀନ ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଯାହା ପଢ଼ାଯାଏ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଉଥିବା କଥା ମାଧ୍ୟମରେ ଥିବା ବ୍ୟବଧାନକୁ ଜଣେ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିପାରିବ । ଏନ୍‌ସିଇଆରଟି ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା ଶ୍ରେଣୀଗୃହ କାର୍ଯ୍ୟଧାରା ସଂପର୍କିତ ଅଧ୍ୟୟନ ଗୁଡ଼ିକରୁ ଏହା ସୂଚୀତ ହୁଏଯେ ଅଧିକାଂଶ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ଏବେବି ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷାଦାନ-ଶିକ୍ଷଣ ସଂସ୍କୃତି ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି ।

ତେଣୁ, ରାଜ୍ୟସ୍ତରୀୟ ଶଇକ୍ଷା ଅଧିକାରୀଙ୍କ ସହ ଭାଗିତାରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ କୈନ୍ଦ୍ରିକ ଶୈକ୍ଷିକ ଶାସ୍ତ, ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ, ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭିତିକ ମାନେ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଏବଂ ବିଷୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶୈକ୍ଷିକ ଶାସ୍ତ୍ର ଭଳି ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାରେ ସାଂପ୍ରତିକ କେତେକ ବିଷୟରେ ପ୍ରତେକ ଶିକ୍ଷକ ଓ ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକଙ୍କର ସାମର୍ଥ୍ୟ ବିକାଶ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭୂତ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ପ୍ରଦର୍ଶିକାଟି ସଫଳ ଭାବେ ତ୍ରିପୁରା ରାଜ୍ୟରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ସମଗ୍ର ଦେଶରେ ଏହାର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ପାଇଁ ବହୁଳ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାର ପ୍ରସ୍ତାବ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଥିଲା । ମାନବ ସମ୍ବଳ ବିକାଶ ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟରେ ସମଗ୍ର ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରକଳ୍ପ ପରାମର୍ଶଦାତା ପରିଷଦ ୨୦୧୯-୨୦ ମସିହା ପାଇଁ ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ଅନୁମୋଦନ କଲା । ସମଗ୍ର ଦେଶରେ ଏହାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ପାଇଁ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ମାନବ ସମ୍ବଳ ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟ ଏହି ବର୍ଦ୍ଧିତ ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ଗ୍ରହଣ କଲା । ଏନସିଇଆରଟି ଏବଂ ଏନ୍‌ଆଇଇପିଏ ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ସ୍ତରରେ ୪୨ଲକ୍ଷ ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟଙ୍କ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ NISHTHA (ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଓ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ସାମଗ୍ରିକ ବିକାଶ ନିମିତ୍ତ ଜାତୀୟ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା) ମାନବ ସମ୍ବଳ ବିକାଶ ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟର ଏକ ପ୍ରଶଂସନୀୟ ଉଦ୍ୟମ । NISHTHA କୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଦୁଇଟି ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପେଟିକା- ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଓ ଅନ୍ୟଟି ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ତଥା ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଛି । ପାଠ୍ୟକ୍ରମ, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ କୈନ୍ଦ୍ରିକ ଶୈକ୍ଷିକ ଶାସ୍ତ୍ର, ଅନ୍ତର୍ନିବେଶୀ ଶିକ୍ଷା, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ - ସାମାଜିକ ଗୁଣାବଳୀ, ନିରାପଦ ଓ ସୁରକ୍ଷିତ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିବେଶ, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ସୁସ୍ଥତା କଳା ସମନ୍ୱିତ ଶିକ୍ଷା, ଶିକ୍ଷାଦାନ-ଶିକ୍ଷଣରେ ସୂଚନା ଓ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା, ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭିତ୍ତିକ ମାନନିର୍ଦ୍ଧାରଣ, ଉଚ୍ଚତର ଚିନ୍ତନ ଦକ୍ଷତା, ବହୁଭାଷୀୟତା, ଭାଷା, ଗଣିତ, ବିଜ୍ଞାନ, ପରିବେଶ ଅଧ୍ୟୟନ ଏବଂ ସାମାଜିକ ବିଜ୍ଞାନ ବିଷୟର ଶୈକ୍ଷିକ ଶାସ୍ତ୍ର ଭଳି ୧୨ଟି ପ୍ରଦର୍ଶିକା ଏଥିରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଛି ।

ଏହି ପେଟିକାଟିର ପରିକଳ୍ପନା ଏପରି ଭାବରେ କରାଯାଇଛି ଯାହା ମୁଖ୍ୟ ସାଧନ କର୍ମୀ ତଥା ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଫଳପ୍ରଦ ଭାବେ ବ୍ୟବହାର ହୋଇପାରିବ । ପ୍ରଦର୍ଶିକାରେ କେବଳ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଇନାହିଁ ବରଂ ସ୍ୱ-ଶିକ୍ଷଣ ତଥା କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ସଂଶ୍ଲିଷ୍ଟ କରି ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ ଦକ୍ଷତା ସମୂହର ବିକାଶ ପାଇଁ ଶୈକ୍ଷିକଶାସ୍ତ୍ର ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଅଛି ଯାହା, ଉଭୟ ମୁଖ୍ୟ ସାଧନକର୍ମୀ ଏବଂ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ଅଧିବେଶନ ଓ ଶ୍ରେଣୀ ପରିଚାଳନା ନିମିତ୍ତ ଯୋଜନା କରିବାରେ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ କରିବ ।

ଏନ୍ଆଇଇପିଏର ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ ପାଇଁ ଜାତୀୟ କେନ୍ଦ୍ରର ସହଯୋଗରେ ଏହି ନେତୃତ୍ୱ ପେଟିକାଟି ଶୈକ୍ଷିକ ନିବେଶ ସହ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ସହାୟତା ଦେବା ନିମିତ୍ତ ଏକ ସାଧାରଣ ମଞ୍ଚକୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟଙ୍କୁ ଆଣିବା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପରିକଳ୍ପନା କରାଯାଇଛି ।

ସେମାନଙ୍କ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକୁ ଉତ୍କର୍ଷ କେନ୍ଦ୍ରରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ, ବିଦ୍ୟାଳୟମୁଖ୍ୟ, ସରକାରୀ ଓ ସରକାରୀ ସାହାଯ୍ୟପ୍ରାପ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟକ୍ଷମାନଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱ ସାମର୍ଥ୍ୟର ବିକାଶ ଦାୟିତ୍ୱ ବହନ କରି ଏନଆଇଇପିଏ, ନୂଆଦିଲ୍ଲୀର ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ ପାଇଁ ଜାତୀୟ କେନ୍ଦ୍ର ୨୦୧୭ମସିହାରେ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା କେନ୍ଦ୍ର ଦ୍ୱାରା ପରିକଳ୍ପନା କରାଯାଇଥିବା ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ ସାମର୍ଥ୍ୟ ବିକାଶ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଗୋଟିଏ ସମୟ ଭିତ୍ତିକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ ବରଂ ଗୋଟିଏ ବର୍ଷ ସାରାର ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟଙ୍କ ଗଭୀର ଭାବେ ନିୟୋଜିତ ହେବା ନିମିତ୍ତ ଏହା ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖିଥାଏ । ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ ବିକାଶକୁ ଆଧାରକରି ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ରୂପରେଖର ସାତୋଟି ମୁଖ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ପରିକଳ୍ପନା କରାଯାଇଛି ଯାହା, ବିଦ୍ୟାଳୟ ରୂପାନ୍ତରିକରଣ ପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଏବଂ ଅଧ୍ୟକ୍ଷମାନଙ୍କ ଦାନ, ଦକ୍ଷତା ଓ ମନୋବୃତ୍ତିର ଗଠନ ନିମିତ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖିଥାଏ ।

ଏହି ପେଟିକାର ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ ଏନଆଇଇପିଏର ପ୍ରସ୍ତୁତକାରୀ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କୁ ସହାୟତା ଓ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ କରିବାରେ ପ୍ରଫେସର ଏନ୍.ଭି. ଭର୍ଗିଜିଙ୍କ ସହୃଦୟତା ପାଇଁ ମୁଁ କୃତଜ୍ଞ । ଏକ ସାଧାରଣ ବୁଝାମଣା ସହିତ ଶ୍ରେଣୀଗୃହ ଦୃଶ୍ୟପଟ୍ଟର ବିକାଶ ଦିଗରେ ଏନ୍ସିଇଆଇଆରଟି ଓ ଏନ୍ଆଇଇପିଏର ମିଳିତ ସହଯୋଗ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଓ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ଏକାଠି କାମ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ।

ମୁଁ ଆଶାକରେ ଏହି ନେତୃତ୍ୱ ବିକାଶ ପେଟିକା ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଓ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ତରୀୟ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଏକ ନିର୍ଣ୍ଣୟକ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କୁ ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ ବହନକାରୀ ଭାବେ ବିକାଶିତ କରିବାରେ ଉପଯୋଗୀ ହେବ । ଏହାର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ କୌଣସି ମନ୍ତବ୍ୟ ବା ପରାମର୍ଶ ଥିଲେ director.ncert@nic.in ଏବଂ ncsl@nicpa.ac.in ରେ ପଠାଇ ପାରିବେ ।

ହୃଷିକେଷ ସେନାପତି
ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ
ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଶୈକ୍ଷିକ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଓ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପରିଷଦ

ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ

ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୨୦୧୯

-: ପ୍ରସ୍ତାବନା :-

ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ କୈନ୍ଦ୍ରିକ ଶୈକ୍ଷିକ ଶାସ୍ତ୍ର, ଦକ୍ଷତା ଆଧାରିତ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ତଥା ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭିତ୍ତିକ ମାନନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଇତ୍ୟାଦିକୁ ବୁଝିବା ଓ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାରେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ସହାୟତା ଦେବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭୂତ ହୋଇଛି । ତୃତୀୟ, ପଞ୍ଚମ ଓ ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ୨୦୧୭ ମସିହାରେ ଦକ୍ଷତା ଚିତ୍ରଣ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଶୈଅକ୍ଷିକ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଓ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପରିଷଦ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା ଜାତୀୟ ଉପଲବ୍ଧି ସର୍ବେକ୍ଷଣରୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ହ୍ରାସମାନ ଉପଲବ୍ଧି ସ୍ତର ସ୍ପଷ୍ଟ ରୂପେ ସୂଚୀତ ହୋଇଥାଏ । ଶିକ୍ଷକାମନଙ୍କୁ କେବଳ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଓ ଶୈକ୍ଷିକ ଶାସ୍ତ୍ର ସଂପର୍କରେ ଅନୁନାତନ କରିବା ନୁହେଁ ବରଂ ନୂତନ ଅଗ୍ରାଧିକାରଣ ଓ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସଚେତନତା ସୃଷ୍ଟି କରିବା, ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଦକ୍ଷତା ବିକାଶ ପରି ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରୁ ଆଶା କରାଯାଏ । ତେବେ, ବର୍ତ୍ତମାନର ସେବାକାଳୀନ ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷା ଅନେକାଂଶରେ ଗୋଟିଏ ଘଟଣା ଆଧାରିତ ଯାହା ମୁଖ୍ୟତଃ କେବଳ ବିଷୟ ପ୍ରଶିକ୍ଷର ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱଆରୋପ କରେ । ସର୍ବୋପରି ଅନେକ ସ୍ତର ଆଧାରିତ ପାର୍ଯ୍ୟାୟକ୍ରମେ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ନମୂନା ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ପାଖରେ ପହଁଚିବା ବେଳକୁ ଉଚ୍ଚ ଆନୁପାତିକ ସୂଚନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ପରିଣତ ହୋଇଥାଏ । ଫଳତଃ ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟ ସଂପାଦନରେ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଆଣିବା ନିମିତ୍ତ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ନେବାରେ ଶିକ୍ଷକମାନେ ସମର୍ଥ ହୋଇନଥାନ୍ତି । ପୁନଶ୍ଚ ଏହା ସୂଚୀତ କରାଯାଇ ପାରେ ଯେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସମ୍ବଳିତ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଗୁଡ଼ିକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାରେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଭଳି ଅନ୍ୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସହାୟତା ଦେଇଥାନ୍ତି । ଏହି କଥାକୁ ଉପେକ୍ଷା କରି ସେମାନଭ୍କ ତୁଳନାରେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଉପରେ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଛି । ଅନେକ ସମୟରେ ଏହା ବିଦ୍ୟାଳୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଭେଦ ସୃଷ୍ଟି କରେ । ତେଣୁ ରାଜ୍ୟସ୍ତରୀୟ ଶିକ୍ଷା ଅଧିକାରୀଙ୍କ ସହଭାଗିତାରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ କୈନ୍ଦ୍ରିକ ଶୈକ୍ଷିକ ଶାସ୍ତ, ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ, ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭିତ୍ତିକ ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ, ଏବଂ ବିଷୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶୈକ୍ଷିକ ଶାସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଭଳି ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାରେ ସାଂପ୍ରତିକ କେତେକ ବିଷୟ ଉପରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷକ ଓ ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକଙ୍କର ସାମର୍ଥ୍ୟ ବିକାଶ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭୂତ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ପ୍ରଦର୍ଶିକାଟି ସଫଳ ଭାବେ ତ୍ରିପୁରା ରାଜ୍ୟରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ସମଗ୍ର ଦେଶରେ ଏହାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟାପକ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାର ପ୍ରସ୍ତାବ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଥିଲା ।

ମାନବ ସମ୍ବଳ ବିକାଶ ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟରେ ସମଗ୍ର ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରକଳ୍ପ ପରାମର୍ଶଦାତା ପରିଷଦ ୨୦୧୯-୨୦ ମସିହା ପାଇଁ ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ଅନୁମୋଦନ କଲା । ସମଗ୍ର ଦେଶରେ ଏହାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ପାଇଁ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ମାନବ ସମ୍ବଳ ବିକାଶ ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟ ଏହି ବ୍ୟାପକ ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ଗ୍ରହଣ କଲା । ଏନସିଇଆରଟି ଏବଂ ଏନ୍‌ଆଇଇପିଏ ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ୪୨ଲକ୍ଷ ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟଙ୍କ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ NISHTHA (ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଓ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ସାମଗ୍ରିକ ବିକାଶ ନିମିତ୍ତ ଜାତୀୟ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା) ମାନବ ସମ୍ବଳ ବିକାଶ ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟର ଏକ ପ୍ରଶଂସନୀୟ ଉଦ୍ୟମ । ବିଷୟ ଓ ଶୈକ୍ଷିକ ଶାସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକର ସମନ୍ୱୟ, ସାମାଜିକ ବିଷୟ, ନେତୃତ୍ୱ ଗୁଣାବଳୀ ଭଳି ଅଦ୍ୱିତୀୟ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟମାନ ଏହି ପ୍ରଦର୍ଶିକାର ରହିଛି । ଶିକ୍ଷକ, ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ, ଶୈକ୍ଷିକ କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ଭଳି ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଦଳ ଯେଉଁମାନେ କି ଅନଲାଇନ୍ ପୋର୍ଟାଲ ସହିତ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ତରରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭିତ୍ତିକ

ମାନନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ମାଧ୍ୟମରେ ଏବଂ ଏନ୍‌ସିଇଆରଟି, ଏନ୍‌ଆଇଇପିଏ, କେଭିଏସ୍, ଏନଭିଏସ୍, ସିବିଏସି ଇତ୍ୟାଦି ମଧ୍ୟରେ ସହଭାଗିତା ଦ୍ୱାରା ସେହିଭଳି ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଓ ସହାୟତା ବିନିମୟ କରିବେ ।

ଏପରିକି, ତଳସ୍ତରରେ ଯଦିଓ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ ବିକାଶ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସକାରାତ୍ମକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦିଗରେ ଆଗେଇ ନେଉଛି, ଶୈକ୍ଷିକଶାସ୍ତ୍ର ସଂପର୍କିତ ସମସ୍ୟା ଓ ସାମାଜିକ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଉପରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ ମାନଙ୍କ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଭଳି ଏକ ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ଦିଗ ଉପେକ୍ଷିତ ହେଇଯାଉଛି । ଯେତେବେଳେ ଜଣେ ବିଦ୍ୟାଳୟର ମୁଖ୍ୟ ବା ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଶୈକ୍ଷିକଶାସ୍ତ୍ର ସଂପର୍କିତ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକ ବୁଝିପାରିବେ ସେତେବେଳେ ସେମାନେ କେବଳ ଏକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ନେତୃତ୍ୱ ନେଇ ପାରିବେ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟଭିତରେ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ସହିତ ସଫଳ ଦଳଗଠନ କରିପାରିବେ ତଥା ବିଦ୍ୟାଳୟ ବାହାର ଗୋଷ୍ଠୀ ସହିତ ବିଦ୍ୟାଳୟର ସଂପର୍କକୁ ଦୃଢ଼ିଭୂତ କରିପାରିବେ । ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଏବଂ କ୍ଲଷ୍ଟର, ବ୍ଲକ୍, ଜିଲ୍ଲାସ୍ତରରେ କାର୍ଯ୍ୟରତ ବ୍ୟବସ୍ଥାସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନତା ସାମନାକୁ ଚାଲିଆସେ ଯେଉଁଥିରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ରୂପାନ୍ତରୀକରଣ ଦିଗରେ ସେମାନଙ୍କ ଯାତ୍ରାରେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ତରୀୟ ଏହି କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ସହଯୋଗର ଅଭାବ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ବିଦ୍ୟାଳୟ ବ୍ୟାପୀ ସଂସ୍କାରକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାରେ ଏହି ପ୍ରସଂଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକ ପଥରୋଦ୍ଧ କରେ ।

NISHTHA କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ନିଆଯାଇଛି ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଏବଂ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ କେବଳ ଶୈକ୍ଷିକ ଶାସ୍ତ୍ର ସଂପର୍କିତ ସମସ୍ୟା ଉପରେ ପ୍ରଶିକ୍ଷିତ ହେବେ ତାହା ନୁହେଁ ବରଂ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆବଶ୍ୟକ କରୁଥିବା ଅଗ୍ରାଧିକାର ଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟମାନେ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପାଇବେ । ଏନ୍‌ସିଇଆରଟି ଏନ୍‌ଆଇଇପିଏର ଏନ୍‌ସିଏସ୍ଏଲ୍ ସହଭାଗିତାରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ ବିକାଶ ଉପରେ ଏକ ପେଟିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଛି ଯେଉଁଥିରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା, ପ୍ରାକ୍ ବୃତ୍ତିଗତ ଶିକ୍ଷା, ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଲିଙ୍ଗଗତ ପରିସର ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାରେ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଭଳି ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟବସ୍ତୁକୁ ନେଇ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଏବଂ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ପାଇଁ ପାଞ୍ଚୋଟି ପ୍ରଦର୍ଶିକାକୁ ଏଥିରେ ସାମିଲ କରାଯାଇଛି । ବିଦ୍ୟାଳୟର ଗୁଣାତ୍ମକ ବିକାଶ ଏବଂ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ ଅଭିବୃଦ୍ଧିର ଏକ କେନ୍ଦ୍ରିତ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ସହିତ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆଗେଇ ନେବାରେ ଏକ ପ୍ରମୁଖ ନିର୍ବାହ କରିବାପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସମର୍ଥ କରିବାର ପ୍ରଧାନ ଦାୟିତ୍ୱ ସହିତ ଏନସିଏସ୍ଏଲ୍, ଏନ୍‌ଆଇଇପିଏ ଏବଂ ଏନ୍‌ସିଇଆରଟିର ମିଳିତ ସହଯୋଗରେ ନେତୃତ୍ୱ ଉପରେ ପ୍ରଥମ ପ୍ରଦର୍ଶିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଛି । ଅନ୍ୟ ଚାରଟି ପ୍ରଦର୍ଶିକା ଏନ୍‌ସିଇଆରଟିର ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କ୍ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଛି । ବିନିମୟ ଓ ଚିନ୍ତନ ପାଇଁ ଅନେକ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ସୁଯୋଗ ସହିତ ଏକ କ୍ରିୟାପ୍ରତିକ୍ରିୟା ତଥା ପରୀକ୍ଷଣ ଭିତ୍ତିକ ଫର୍ଦ୍ଦ ମାଧ୍ୟମରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଓ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କର ଜ୍ଞାନ, ଦକ୍ଷତା ଓ ମନୋବୃତ୍ତିର ବିକାଶ ନିମିତ୍ତ ଏହି ପେଶାଦାର କୈନ୍ଦ୍ରିକ ପ୍ରଦର୍ଶିକାଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା କରିଛି ।

ଏହି ପ୍ରଦର୍ଶିକାଗୁଡ଼ିକ ଏପରି ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଛି ଯାହା ରାଜ୍ୟ ସାଧନ କର୍ମୀ ନେତୃତ୍ୱ, ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଏବଂ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ପାରିବ ।

ଏହି ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପେଟିକାକୁ କିପରି ବ୍ୟବହାର କରିବେ ?

ଗୋଟିଏ ଛାତତଳେ ଶିକ୍ଷକ, ବିଦ୍ୟାଳୟମୁଖ୍ୟ ଓ ବ୍ୟବସ୍ଥାସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କ ସହିତ ସମସ୍ତ ଉପଭୋକ୍ତାଙ୍କ ପାଇଁ NISHTHA ଏକ ସାମଗ୍ରିକ ସାମର୍ଥ୍ୟ ବିକାଶ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମେ ରୂପେ ଅବଧାରିତ ହୋଇଛି । ପାରସ୍ପରିକ ପ୍ରତ୍ୟାଶା ଓ ଆହ୍ୱାନକୁ ବୁଝିବା ସହିତ ସେମାନଙ୍କ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସକରାତ୍ମକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଗୁଡ଼ିକ ସଂପର୍କରେ ସମ୍ମିଳିତ ଭାବେ ଚିନ୍ତା କରିବା, ପରିକଳ୍ପନା କରିବା ତଥା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାରେ ସମସ୍ତ ଉପଭୋକ୍ତାଙ୍କୁ ଏହି ପ୍ରଦର୍ଶିକା ସମର୍ଥ କରିବା ଉଚିତ୍ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ ଓ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଉପରେ ଧ୍ୟାନଦେଇ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକରେ ଗୁଣାତ୍ମକ ବିକାଶ କରିବା ଏହି ପ୍ରଦର୍ଶିକାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅଟେ । ଜାତୀୟ ସାଧନ ଗୋଷ୍ଠୀ (**) ସଦସ୍ୟ, ବିଦ୍ୟାଳୟ ସାଧନକର୍ମୀ - ନେତୃତ୍ୱ (**) ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଏବଂ ବ୍ୟବସ୍ଥାସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତା (କ୍ଲଷ୍ଟର, ବ୍ଲକ୍, ଜିଲ୍ଲା ସ୍ତରରେ କାର୍ଯ୍ୟକରୁଥିବା)ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ ବିକାଶ ଉପରେ ପେଟିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଛି । ଏସସିଇଆରଟି, ଏସ୍ଆଇଇଏମ୍ଏଟି, ଡ଼ିଆଇଇଯି, ଆଇଏଏସ୍ଇ, ସିଟିଇ, ବିଆରସି, ସିଆରସି ଏବଂ ବରିଷ୍ଠ ମାଧ୍ୟମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ସଂପୃକ୍ତ ରାଜ୍ୟଦ୍ୱାରା ଚିହ୍ନଟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସାଧାନକର୍ମୀ - ନେତୃତ୍ୱରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଥାଏ । NISHTHA କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସାଧନ କର୍ମୀ (ନେତୃତ୍ୱ) ମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକ୍ଷଭାବେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଓ ବ୍ୟବସ୍ଥସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ମାନଙ୍କର ସାମର୍ଥ୍ୟ ବିକାଶରେ ସଂପୃକ୍ତ ଥିବାରୁ ସେମାନେ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି ।

ଏହି ପେଟିକାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ ହେଲା :-

- ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷା ଓ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଉପରେ ଧ୍ୟାନଦେଇ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଗୁଣାତ୍ମକ ବିକାଶ ଦିଗରେ ଆଗେଇ ନେବା ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥାସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ତଥା ବିଦ୍ୟାଳୟ ସାଧନକର୍ମୀ (ନେତୃତ୍ୱ) ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଜ୍ଞାନ, ଦକ୍ଷତା ଓ ମନୋବୃତ୍ତିର ଅଭିବୃଦ୍ଧି କରିବା ।
- ଶିକ୍ଷକ ତଥା ବିଦ୍ୟାଳୟସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ସହାୟତାରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭିତ୍ତିକ ମାନନିର୍ଦ୍ଧାରଣକୁ କାର୍ଯ୍ରକାରୀ କରିବା ପାଇଁ ଶୈକ୍ଷିକ ନେତୃଥି ରୂପେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟମାନଙ୍କ ସାମର୍ଥ୍ୟ ବିକାଶ କରିବା ।
- ସମସ୍ତ ମୁଖ୍ୟ ବିଷୟମାନଙ୍କରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶ୍ରେଣୀ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ ଗୁଡ଼ିକୁ ହାସଲ କରିବା ଉପରେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଶୈକ୍ଷିକ ପରିଦର୍ଶନ ନିମିତ୍ତ ଜ୍ଞାନ ଓ ଦକ୍ଷତାର ବିକାଶ କରିବା ।
- ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଓ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା । ପ୍ରାକ୍-ବୃତ୍ତିଗତ ଶିକ୍ଷା, ଲିଙ୍ଗଗତ ସମାନତା ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାରେ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ସମୂହର ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ଗୁରୁତ୍ୱ ଉପରେ ଏକ ବୁଝାମଣା ବିକାଶ କରିବା ।

ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ ବିକାଶ ଉପରେ ଏହି ପେଟିକାଟି ଦୁଇଟି ଭାଷାରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରାଯାଇଛି । ପ୍ରଥମ ଭାଗଟି ପାଞ୍ଚୋଟି ପ୍ରଦର୍ଶିକାକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିଥାଏ । ସେମାନଙ୍କ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁଡ଼ିକରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା, ଅଭିପ୍ରେରିତ କରିବା ଏବଂ ପରିଚାଳିତ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଏକ ପ୍ରମୁଖ ଭୂମିକା ନେବାରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସମର୍ଥ କରିବାର ମୁଖ୍ୟ ବିନ୍ଦୁ ସହ ଏହି ପ୍ରଦର୍ଶିକାଗୁଡ଼ିକର ପରିକଳ୍ପନା କରାଯାଇଛି । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ସହ ଗୁଣାତ୍ମକତାର ବିଭିନ୍ନ ମାନଦଣ୍ଡର ବୃଦ୍ଧି କରିବା ଏସବୁର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଅଟେ । ଶଇକ୍ଷକମାନଙ୍କ ସାମର୍ଥ୍ୟ ବିକାଶ ପାଇଁ NISHTHA କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଅଧୀନରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମୌଳିକ ଏବଂ ଶୈକ୍ଷିକ ଶାସ୍ତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧିତ ପ୍ରଦର୍ଶିକାଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଏହି ପେଟିକା ସଂପର୍କିତ । ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃଥ୍ୱ ଉପରେ ଏହି ପ୍ରଦର୍ଶିକାରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଏବଂ ବ୍ୟବସ୍ଥାସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କ୍ ପାଇଁ ଶୈକ୍ଷିକ ପରିଦର୍ଶନର ଅବଧାରଣାରେ ଏହି ପ୍ରଦର୍ଶିକାଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତାକୁ ସମନ୍ୱିତ କରାଯାଇଛି । ଏହି ପେଟିକାର ଅଧିବେଶନ ପରିକଳ୍ପନା ଏବଂ କର୍ମଶାଳା ସୂଚୀର ତଥ୍ୟ ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଛି । ବିଦ୍ୟାଳୟ ସାଧନ କର୍ମୀ (ନେତୃତ୍ୱ)ଙ୍କ ସହ ଜାତୀୟ ସାଧନ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦୁଇ ଦିନିଆ କର୍ମଶାଳା ସୂଚୀ ପରିଚାଳିତ ହେବ । ଏହା ଉତ୍ସାହିତ କରାଯାଏ ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜାତୀୟ ସାଧନଗୋଷ୍ଠୀର ସଦସ୍ୟ ସମସ୍ତ ପାଞ୍ଚୋଟି ପ୍ରଦର୍ଶିକାକୁ ବିଶଦଭାବେ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରନ୍ତୁ ଏବଂ ଅଧିବେଶନ ପରିକଳ୍ପନାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଅଧିବେଶନ ପରିଚ୍ଳନା କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଏହା ସଂପର୍କରେ ସମସ୍ତ ତଥ୍ୟ ଲିପିବଦ୍ଧ କରନ୍ତୁ । ପୁନଶ୍ଚ, ରାଜ୍ୟ / କେନ୍ଦ୍ରଶାସିତ ଅଞ୍ଚଳର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ଲକ୍‌ସ୍ତରରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଓ ବ୍ୟବସ୍ଥାସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ସାମର୍ଥ୍ୟ ବିକାଶ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପରିଚାଳନା କରୁଥିବା ସମୟରେ ସେମାନେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟମାନଙ୍କ ଶୈକ୍ଷିକ ନେତୃତ୍ୱ ଉପରେ ବିଶଦ ଭାବେ ଧ୍ୟାନ କେନ୍ଦ୍ରିଭୂତ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ସହିତ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ସଂପର୍କରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟମାନେ କିପରି ଗଭୀର ବୁଝାମଣା ସୃଷ୍ଟିକରିବେ ଏବଂ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣରେ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଶ୍ରେଣୀ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ପରିଦର୍ଶନରେ ଏହି ଜ୍ଞାନର ବିନିଯୋଗ କରିବେ ତାହା ଶୈକ୍ଷିକ ନେତୃତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥାଏ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷଣ ଓ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷଣ ନିମିତ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମାନନିର୍ଦ୍ଧାରଣକୁ ଆଗେଇ ନେବା, ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଏକ ଶିକ୍ଷଣ ସଂସ୍କୃତି ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଏବଂ ଫଳପ୍ରଦ ପରିଦର୍ଶନ କରିଚ୍ଳନା କରବାକୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଦକ୍ଷତା ଓ ମନୋବୃତ୍ତି ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟ ସାଧନକର୍ମୀ ମାନେ ପ୍ରଦାନ କରିଥାନ୍ତି । ବ୍ଲକ୍ ସ୍ତରରେ ଏହି ପେଟିକାର ପରିଚାଳନା ବେଳେ ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ, ପ୍ରାକ୍‌ବୃତ୍ତିଗତ, ଲିଙ୍ଗଗତ ସମାନତା ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାରେ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଜ୍ଞାନକୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସାଧନକର୍ମୀମାନେ (ନେତୃତ୍ୱ) ମଧ୍ୟ ସମନ୍ୱିତ କରିଥାନ୍ତି । ଧାରାବାହିକ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ୱେବ୍ ସୂଚନା ସହିତ ବିଜ୍ଞାନ ସହାୟକ ଉପାଦାନ ଗୁଡ଼ିକୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଓ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ସହ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସାଧନକର୍ମର (ନେତୃତ୍ୱ) ବିନିମୟ କରିବା ଆଶା କରାଯାଏ ।

ଏହି ପେଟିକାରେ 'ସହାୟକ' ପଦର ବ୍ୟବହାର :-

ଜାତୀୟ ସାଧନ ଗୋଷ୍ଠୀ (NRGs) ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସାଧନର୍କମୀ (SRGs) ଜାତୀୟ ସାଧନଗୋଷ୍ଠୀ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସାଧନ କର୍ମୀମାନେ ଯେଉଁମାନେ ସହାୟକ ଅଟନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହାର ନିମିତ୍ତ ଏହି ପେଟିକା ବିକଶିତ କରାଯାଇଛି । NISHTHA କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପାଇଁ ସାମର୍ଥ୍ୟ

ବିକାଶ କର୍ମଶାଳା ଦୁଇଟି ସ୍ତରରେ କରିବାକୁ ହେବ । ଯେପରି ପ୍ରଥମ ସ୍ତରରେ ଜାତୀୟ ସାଧନ ଗୋଷ୍ଠୀର ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରାଜ୍ୟ ସାଧନ ଗୋଷ୍ଠୀର ସାମର୍ଥ୍ୟ ବିକାଶ । ରାଜ୍ୟ / କେନ୍ଦ୍ରଶାସିତ ଅଞ୍ଚଳ ସ୍ତରରେ ରାଜ୍ୟ ସାଧନ କର୍ମୀ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସାଧନକର୍ମୀ (ନେତୃତ୍ୱ) ମନାଙ୍କୁ ନେଇ ଗଠିତ ହେବ । ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ତରରେ ସାରା ଦେଶରେ ଶିକ୍ଷକ, ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଏବଂ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ସାମର୍ଥ୍ୟ ବିକାଶ ରାଜ୍ୟ ସାଧନ ଗୋଷ୍ଠୀ ଦ୍ୱାରା କରାଯିବ । ରାଜ୍ୟ ସାଧନ ଗୋଷ୍ଠୀ ମଧ୍ୟେ ମୁଖ୍ୟ ସାଧନ କର୍ମୀମାନେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ସାମର୍ଥ୍ୟ ବିକାଶ କରିବେ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସାଧନ କର୍ମୀ (ନେତୃତ) ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଓ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ସାମର୍ଥ୍ୟ ବିକାଶ କରିବେ ।

ସହାୟକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସୂଚନା :-

ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଗୁଣାତ୍ମକତା ଅଭିବୃଦ୍ଧି କରିବା ନିମିତ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ ବିକାଶ ସଂପର୍କିତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏବଂ ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ବୁଝିବା ପାଇଁ ସହାୟକମାନେ ଏହି ପେଟିକାକୁ ବିଶଦ ଭାବେ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିବା ଆଶ୍ୟକ । ପ୍ରଥମ ପଦକ୍ଷେପ ସ୍ୱରୂପ ଏହା ପରାମର୍ଶ ଯୋଗ୍ୟ ଯେ ସହାୟକମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଦର୍ଶିକାକୁ ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ଭାବେ ପଢ଼ନ୍ତୁ ଏବଂ ଲେଖା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତୁ ଯାହାଦ୍ୱାରା କର୍ମଶାଳା ପରିଚାଳନା ସମୟରେ ପ୍ରଦର୍ଶିକାର ସମସ୍ତ ଦିଗକୁ ଅଧିବେଶନରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇ ପାରିବ । ପ୍ରଦର୍ଶିକା ଗୁଡ଼ିକରେ ସ୍ଥାନିତ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଉପରେ କେବଳ ଆଲୋଚନା ଆରମ୍ଭ କରିବା ପାଇଁ ଅଧିବେଶନ ପରିକଳ୍ପନାରେ କାର୍ଯ୍ୟମାନ ଦିଆଯାଇଛି । ଅଧିବେଶନ ପରିକଳ୍ପନା ବା ସଂପର୍କିତ ପ୍ରଦର୍ଶିକାଗୁଡ଼ିକରେ ଦିଆଯାଇଥିବା କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ସହାୟକଙ୍କର ବାଛିବା ବା ପସନ୍ଦ କରିବାର ନମନୀୟତା ରହିଛି । ବସ୍ତୁତଃ, ଅଧିବେଶନ ପରିକଳ୍ପନାରେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ଗୁଡ଼ିକୁ କାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନିଆଯାଇଛି ।

ସାମର୍ଥ୍ୟ ବିକାଶ ଓ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଭାଗ ନେଇଥିବା ସମସ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ, ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ NISHTHA ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପ୍ରଦର୍ଶିକାର ୱେବ୍ ସଂଯୋଗ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସାଧନକର୍ମୀ (ନେତୃତ୍ୱ) ପ୍ରଦାନ କରିବା ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଟେ । ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ, ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଦର୍ଶନୀଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତର କରିବା ଏବଂ ନିଜସ୍ୱ ବେଗରେ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ଏହା ସେମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ଏହି ପ୍ରଦର୍ଶିକାଗୁଡ଼ିକ ସ୍ୱ-ଶିକ୍ଷଣ ଉପାଦାନ ଯାହାକୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଓ ବ୍ୟବସ୍ଥାସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ ଅତିରିକ୍ତ ସ୍ୱଷ୍ଟତା ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଏହାର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ପାଇଁ ପଢ଼ିପାରିବେ ।

କେଉଁମାନେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଓ ବ୍ୟବସ୍ଥାସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ?

ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ସ୍ତରରେ (ପ୍ରାଥମିକ / ଉଚ୍ଚପ୍ରାଥମିକ / ମିଶ୍ରିତ) ନାମିତ ମୁଖ୍ୟ ସ୍ଥାନ ବା ବିଦ୍ୟାଳୟ ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିବା ବରିଷ୍ଠ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଏବଂ ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ସୂଚୀତ କରିଥାଏ । ତେଣୁ ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ଜଣେ ନିୟମିତ ବା ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିବା ଜଣେ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ଅଟନ୍ତି । ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ କ୍ଲଷ୍ଟର, ବ୍ଲକ୍ ଏବଂ ଜିଲ୍ଲା ସ୍ତରୀୟ କାର୍ଯ୍ୟରତ ଥିବା ସମସ୍ତ ଶୈକ୍ଷିକ ଅଧିକାରୀଙ୍କୁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ଭାବେ ସୂଚୀତ କରେ । ବିଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ର ଶାସିତ ଅଞ୍ଚଳ ରେ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ନାମରେ କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ ନାମିତ ହୋଇ ଥିବାରୁ ଏହି ପେଟିକାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ସୂଚକ ମାତ୍ର ।

ଏହି ପେଟିକାର ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ଗୁଡ଼ିକ :-

ବିଆରସି / ଏବିଆରସି – ବ୍ଲକ୍ ସାଧନକେନ୍ଦ୍ର ସଂଯୋଜକ / ବ୍ଲକ୍ ସାଧନକେନ୍ଦ୍ର ଉପସଂଯୋଜକ

ବିଇଇ/ଏବିଇଓ – ବ୍ଲକ୍ ଶିକ୍ଷା ଅଧିକାରୀ / ଉପ ବ୍ଲକ୍ ଶିକ୍ଷା ଅଧିକାରୀ

ଡ଼ିଇଓ – ଜିଲ୍ଲା ଶିକ୍ଷାଅଧିକାରୀ

ପ୍ରଥମ ଭାଗ :-

ବିଦ୍ୟାଳୟ ସାଧନକର୍ମୀ (ନେତୃତ୍ୱ) ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଏବଂ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଏହି ଭାଗ ପାଞ୍ଚୋଟି ପ୍ରଦର୍ଶିକା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିଥାଏ । ଏହି ପ୍ରଦର୍ଶିକାଗୁଡ଼ିକରେ ବିଶଦ ବର୍ଣ୍ଣନା ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଇଛି –

ପ୍ରଦର୍ଶିକା-୧ : ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ : ଧାରଣା ଓ ପ୍ରୟୋଗ

ବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁଡ଼ିକରେ ଶୈକ୍ଷିକ ପରିଦର୍ଶନ ଏବଂ ଏକ ଶିକ୍ଷଣ ସଂସ୍କୃତି ବିକାଶ କରିବା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ସହ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ, ଶିକ୍ଷକ ତଥା ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେଙ୍କର ଜ୍ଞାନ, ଦକ୍ଷତାଓ ମନୋବୃତ୍ତି ଅଭିବୃଦ୍ଧିକୁ ନେଇ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଏବଂ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଏହି ପ୍ରଦର୍ଶିକା ପରିଚାଳିତ କରିଥାଏ । ଏହା ନିମ୍ନୋକ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଧ୍ୟାନ ଦେଇଥାଏ ।

- ଜଣେ ସଫଳ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ଗୁଣଗୁଡ଼ିକ କ'ଣ ? କାର୍ଯ୍ୟରତ ନେତୃତ୍ୱ କହିଲେ ଆମେ କ'ଣ ବୁଝୁ ?
- ଜଣେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ବହୁବିଧ ଭୂମିକା ଓ ଦାୟିତ୍ୱ କଣ ? ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଶୈକ୍ଷିକ ନେତୃତ୍ୱର ଭୂମିକା କିପରି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ?
- ଜଣେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ ଅଧିକାରୀ ଶୈକ୍ଷିକ ନେତୃତ୍ୱ କଣ ମହତ୍ତ୍ୱ ବହନ କରେ ?
- ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଶିକ୍ଷଣ ଓ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ ର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଏବଂ ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହରେ ଜଣେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ ଅଧିକାରୀ କିପରି ଶୈକ୍ଷିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ପରିଦର୍ଶନ କରିପାରିବେ ?
- ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ ଓ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଜଣେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ ଅଧିକାରୀ ସହଭାଗୀ ମୂଳକ ଶିକ୍ଷଣ ସଂସ୍କୃତି ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିବେ ?
- ବିଦ୍ୟାଳୟ ବିକାଶ ଯୋଜନା କ'ଣ ଏବଂ ଏହା କିପରି ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ରୂପାନ୍ତର କରିବାରେ ବ୍ୟବହାର ହୋଇପାରିବ ?

ପ୍ରଦର୍ଶିକା-୨ : ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା :

ନିମ୍ନୋକ୍ତ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଗୁଡ଼ିକୁ ଏହି ପ୍ରଦର୍ଶିକା ପରିଚାଳିତ କରିଥାଏ ।

- ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା ଏବଂ ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରକ୍ରିୟା ର ବିକାଶାତ୍ମକ

ଉପଯୋଗୀ କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରଣାଳୀ ଏବଂ ଶୈକ୍ଷିକ ଶାସ୍ତ୍ର କ'ଣ ?

- ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା କିପରି ଏକ ଭିତ୍ତିଭୂମି ନିଶ୍ଚିତ କରିପାରିବ ଯେଉଁଥିରେ ସମସ୍ତ ପିଲା ଜୀବନବ୍ୟାପୀ ଶିକ୍ଷା ଏବଂ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ସହଜ ଅବସ୍ଥାନ୍ତରର ଅଭିଜ୍ଞତା ନିମିତ୍ତ ଏକ ଦୃଢ଼ ଭିତ୍ତିଭୂମି ବିକାଶ କରିପାରିବେ ।
- ବିଶେଷ କରି ବୃଦ୍ଧି, ବିକାଶ ଏବଂ ଶିକ୍ଷଣ ଆବଶ୍ୟକତା ଆଧାରରେ ପିଲାମାନଙ୍କ ଜୀବନ ଚକ୍ରର ପ୍ରଥମ ଛଅ ବର୍ଷର ଜ୍ଞାନ ସହିତ କ'ଣ ସବୁ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଦିଗ ସଂପର୍କିତ ?
- ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପିଲାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରାକ୍ ଗଣନ ଓ ସାକ୍ଷରତାର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ସହାୟତା ଦେବାରେ ଗୋଟିଏ ଶୈକ୍ଷିକ ନେତୃତ୍ୱ ଭାବେ ଜଣେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟଙ୍କର ଭୂମିକା କ'ଣ ?

ପ୍ରଦର୍ଶିକା-୩ : ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରାକ୍ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା

ନିମ୍ନୋକ୍ତ ପ୍ରସଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକ ଏହି ପ୍ରଦର୍ଶିକା ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇଛି ।

- ଶିକ୍ଷାରେ ଧନ୍ଦାମୂଳକତା କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ? (ବିଶେଷକରି ଷଷ୍ଠରୁ ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରାକ୍ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା)
- ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ ପ୍ରାକ୍ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ସୁଯୋଗ ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିପାରିବେ ଏବଂ ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଥିବା ଶ୍ରମଶକ୍ତି ଗଠନରେ ଅବଦାନ କରିପାରିବେ ।
- ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ ନିଜ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାସବୁ ଆରମ୍ଭ କରିପାରିବେ ଯାହା ଅଧ୍ୟୟନ ପରେ ଉପଲବ୍ଧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚୟନ ସୁଯୋଗ ଦିଗରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଆଗେଇ ନେବ ?
- ପିଲାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ସହିତ କିପରି କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତି ମୂଲ୍ୟବୋଧ, ଶ୍ରମପ୍ରତି ସମ୍ମାନକୁ ଅନ୍ତର୍ନିବିଷ୍ଟ କରିବା ସହିତ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିବ ?

ପ୍ରଦର୍ଶିକା-୪ : ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଲିଙ୍ଗଗତ ଦିଗର ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା ।

ନିମ୍ନୋକ୍ତ ପ୍ରସଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକ ଏହି ପ୍ରଦର୍ଶିକାରେ ସ୍ଥାନିତ ହୋଇଛି ।

- ବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ଶ୍ରେଣୀଗୃହ କାର୍ଯ୍ୟଧାରାରେ ଲିଙ୍ଗଗତ ସମ୍ବେଦନଶୀଳତା କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ?
- ଲିଙ୍ଗଗତ ସମାନତାକୁ ଆଧାର କରି ଶିକ୍ଷାରେ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକତାକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ ଓ ଶିକ୍ଷକମାନେ କିପରି ଏକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବାତାବରଣ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିବେ ?
- ଲିଙ୍ଗଗତ ସମାନତା ଧାରାରେ କର୍ମଚାରୀ, ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ନିଜସ୍ୱ ମନୋବୃତ୍ତି, ବିଶ୍ୱାସ ତଥା ବ୍ୟବହାର ଢ଼ାଞ୍ଚାକୁ ରୂପାନ୍ତର କରିବାରେ ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱର ଭୂମିକା କ'ଣ ?

- ବିଦ୍ୟାଳୟ ଏବଂ ଶିକ୍ଷାଦାନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଲିଙ୍ଗଗତ ଦିଗ ସଂପର୍କରେ ଶିକ୍ଷକମାନେ ସଚେତନ ହେବାକୁ ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ କିପରି ଅଭିପ୍ରେରିତ ଓ ନିଶ୍ଚିତ କରିପାରିବେ ?
- ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ ଏବଂ ବ୍ୟବସ୍ଥାସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ ନାମଲେଖା, ଅବଧାରଣରେ ଲିଙ୍ଗଗତ ଭେଦଭାବକୁ କମାଇ ପାରିବେ ଏବଂ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ସମାନ ଶିକ୍ଷଣ ସୁଯୋଗ ପ୍ରଦାନକୁ ନିଶ୍ଚିତ କରିପାରିବେ ?

ପ୍ରଦର୍ଶିକା-୫ : ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାରେ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ସମୂହ

ଏହି ପ୍ରଦର୍ଶିକା ପରିଚାଳନା କରିବା ପ୍ରସଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକ ହେଲା :-

- କାର୍ଯ୍ୟସଂପାଦନ ସ୍ତର ସୂଚୀ (PGI) UDISE + ଏବଂ ସମଗ୍ର ଶିକ୍ଷାର ବିବିଧ ଉପାଦାନ ଭଳି ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାରେ ସାଂପ୍ରତିକ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଏବଂ ବ୍ୟବସ୍ଥାସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ କ'ଣ ଜାଣିବା ଆବଶ୍ୟକ ?
- ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକରେ ଗୁଣାତ୍ମକତାର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ସମଗ୍ର ଶିକ୍ଷାର ବିଭିନ୍ନ ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଓ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବେ ?

ଭାଗ -୨ : କର୍ମଶାଳା ସୂଚୀ ଏବଂ ଅଧିବେଶନ ପରିକଳ୍ପନା

ବିଦ୍ୟାଳୟ ସାଧନକର୍ମୀ (ନେତୃତ୍ୱ) ସହିତ ଜାତୀୟ ସାଧନ ଗୋଷ୍ଠୀ ଦ୍ୱାରା ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଓ ବ୍ୟବସ୍ଥାସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ପାଇଁ ପରିଚାଳିତ ହେବାକୁଥିବା NISHTHA ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ନିମିତ୍ତ କର୍ମଶାଳା ସୂଚୀ ଏହି ଭାଗ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ ।

ଏହା ପରାମର୍ଶଁ ଯୋଗ୍ୟ ଯେ କର୍ମଶାଳା ସମୟରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସାଧନ କର୍ମୀଙ୍କ ସହିତ ମୁଖ୍ୟ ସାଧନକର୍ମୀମାନେ ଅତି କମ୍‌ରେ ଦିନର ପ୍ରଥମ ଭାଗରେ ଉପସ୍ଥିତ ରହିବେ, ଯାହା ଫଳରେ ଏକ ସଂଯୋଜିତ ଦଳ ଭାବେ ସେମାନେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱର ମୁଖ୍ୟ ଦିଗଗୁଡ଼ିକ ସହ ପରିଚିତ ହୋଇପାରିବେ । ଯେତେବେଳେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସାଧନକର୍ମୀ (ନେତୃତ୍ୱ) ବ୍ଲକ୍‌ରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରଦାନ କରିବେ, ସେତେବେଳେ ଶିକ୍ଷକ, ବିଦ୍ୟାଳୟମୁଖ୍ୟ ଓ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କର ଏକ ମିଶ୍ରିତ ଦଳ ହେବ । ପୂର୍ବରୁ ସୂଚୀତ ହୋଇଥିବା ଭଳି ବିଦ୍ୟାଳୟ ସାଧନ କର୍ମୀମାନେ ମୁଖ୍ୟତଃ ପ୍ରାକ୍‌ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରାକ୍‌ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାରେ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଭଳି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ସଂପାର୍କି କରି ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଶୈକ୍ଷିକ ନେତୃତ୍ୱ ଉପରେ ଧ୍ୟାନ ନେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

IMPORTANT WEB LINKS

Ministry of Human Resource and Development :

GoI : https://mhrd.gov.in/

NISHTHA : https://itpd.ncert.gov.in//

National Council for Educational Research and Training :

https://www.ncert.nic.in/

National Institute of Educational Planning and Administration :

https://niepa.ac.in/New/

National Centre for School Leadership (NCSL) at NIEPA :

http ://niepa.ac.in/New/

National Centre for School Leadership (NCSL) at NIEPA :

http ://ncsl.niepa.ac.in/

Online programme on school Leadership and Management :

http :// pslm.niepa.ac.in

DEVELOPMENT TEAM

A.K. Rajput, Professor, DEE, NIE, NCERT, New Delhi
Charu Smita Malik, Senior Consultant, NCSL, NCERT, New Delhi
Indu Kumar, Professor, CIET, NCERT, New Delhi
Kashyapi Awasthi, Assistant Professor, NCSL, NCERT, New Delhi
Lakshmidhar Behera, Associate Professor, RIE Bhubaneswar, Odisha
Mili Roy Anand, Professor, DGS, NIE, NCERT, New Delhi
Mona Yadav, Professor, DGS, NIE, NCERT, New Delhi
N. Mythili, Assistant Professor, DEE, NIE, NCERT, New Delhi
Padma Yadav, Associate Professor, DEE, NIE, NCERT, New Delhi
Pinki Khanna, Associate Professor, PSSCIVE, NCERT, New Delhi
Pramila Tanwar, Associate Professor, DESM, NIE, NCERT, New Delhi
Ranjana Arora, Professor, DCS, NIE, NCERT, New Delhi
Rashmi Diwan, Professor and Head, NCSL, NCERT, New Delhi
R.K. Pathak, Associate Professor, PSSCIVE, NCERT, Bhopal
Romila Soni, Professor, DEE, NIE, NCERT, New Delhi
Subitha G.V., Assistant Professor, NCSL, NCERT, New Delhi
Sunita Chugh, Associate Profesor, NCSL, NCERT, New Delhi
Suniti Sanwal, Professor, DEE, NIE, NCERT, New Delhi
USha Sharma, Professor, DEE, NIE, NCERT, New Delhi
Varada M. Nikalje, Professor, DEE, NIE, NCERT, New Delhi
V.S. Mehrotra, Professor, PSSCIVE, NCERT, Bhopal

-: ଅନୁବାଦ :-

ସମୀକ୍ଷକ :

ଡଃ ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର ବେହେରା

ଡଃ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଦାଶ

ସମ୍ପାଦନା :

- ଅନୀତା ବେହେରା
- ଡଃ ସୁଦର୍ଶନ ସାନ୍ତାରା
- ବିଣାପାଣୀ ପାଢ଼ୀ
- ଲିପିକା ସାହୁ
- ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ମିଶ୍ର
- ଭବାନି ଶଙ୍କର ଦାଶ
- ଦେବସ୍ମିତା ଚକ୍ର
- ଚନ୍ଦ୍ରୀକା ନାୟକ
- ଡଃ ବାମଦେବ ତ୍ରିପାଠୀ
- ଡଃ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ବ୍ରହ୍ମା
- ଡଃ ତାପସ କୁମାର ନାୟକ
- ନିରୁପମା ରାଉତ
- ସ୍ନେହପ୍ରଭା ମହାପାତ୍ର

ପ୍ରଶାସନିକ ପରାମର୍ଶଦାତା

ଶ୍ରୀ ଭୁପେନ୍ଦ୍ର ସିଂ ପୁନିଆ (ଭା.ପ୍ର.ସେ)

ରାଜ୍ୟ ପ୍ରକଳ୍ପ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ, ଓସେପା

ଶୈକ୍ଷିକ ପରାମର୍ଶଦାତା

ସୂର୍ଯ୍ୟ ନାରାୟଣ ମିଶ୍ର, (ଓ.ଶି.ସେ)

ଅତିରିକ୍ତ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ, ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ

ସହାୟତା

- ମିତାଲୀ ପାତ୍ର
- ସୁମିତ୍ କୁମାର ଦାଶ
- ଲଲାଟ ଚନ୍ଦ୍ର ବେହେରା

ବୈଷୟିକ ସହାୟତା

- ଭବାନୀ ପ୍ରଧାନ
- ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳୀ ପୃଷ୍ଟି

କୃତଜ୍ଞତା

ସାରା ଦେଶରେ ସମଗ୍ର ଶିକ୍ଷା ଏବଂ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଅନ୍ତର୍ଗତ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାରେ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାଗୁଡ଼ିକର ବିନିମୟ ଓ ସହାୟତା ପାଇଁ ରୀନା ରାୟ, ସଚିବ ଏମ୍‌ଏଚ୍‌ଆରଡ଼ି, ମନୀଶ ଗର୍ଗ, ଯୁଗ୍ମସଚିବ, ଡ଼ିଏସ୍‌ଇଏଲ୍, ଏମ୍‌ଏଚ୍‌ଆରଡ଼ି, ରାଣୀ ଶର୍ମା, ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ, ଡ଼ିଏସ୍‌ଇଲେ, ଏମ୍‌ଏଚ୍‌ଆରଡ଼ି, ତାରା ନାଓରେମ, ମୁଖ୍ୟ ପରାମର୍ଶଦାତା, ନିଏସ୍‌ଇଏଲ, ପୁରବୀ ପଟ୍ଟନାୟକ, ବରିଷ୍ଠ ପରାମର୍ଶଦାତା, ଡ଼ିଏସ୍‌ଇଏଲ୍, ଏମ୍‌ଏଚଆରଡ଼ି, ଏବଂ ପ୍ରାଗ୍ୟ ଶର୍ମା, ତରୁଣ ବୃତ୍ତିଧାରୀ, ଡ଼ିଏସ୍‌ଇଏଲ୍, ଏମ୍‌ଏଚ୍‌ଆରଡ଼ି ଆଦିଙ୍କୁ ବିଶେଷ ଧନ୍ୟବାଦ ସହ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଶୈକ୍ଷିକ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଓ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପରିଷଦ ମାନବ ସମ୍ବଳ ବିକାଶ ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟ ପ୍ରତି କୃତଜ୍ଞ ।

ଏହି ପେଟିକା ପାଇଁ ନେତୃତ୍ୱ ଉପରେ ଏକ ପ୍ରଦର୍ଶିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଓ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକତା ଉପରେ ଧ୍ୟାନଦେଇ ପେଟିକାଟିକୁ ପରିକଳ୍ପନା କରିବା ନିମିତ୍ତ ଏନ୍.ଭି. ଭର୍ଗିଜ, କୁଳପତି, ଏନ୍‌ଆଇପିଏ ତଥା ତାଙ୍କ ଏନ୍‌ସିଏସ୍‌ଏଲ୍ ଗୋଷ୍ଠୀ ସଦସ୍ୟଙ୍କୁ ପରିଷଦ ହୃଦୟରୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଅର୍ପଣ କରୁଛି ।

ଏନ୍‌ଆଇଇପିଏର ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ ପାଇଁ ଜାତୀୟ କେନ୍ଦ୍ର ଏବଂ ଏନ୍‌ସିଇଆରଟିର ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ ଉପରେ ଏହି ପ୍ରଦର୍ଶିକାଟି ଏକ ମିଳିତ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା । ସମସ୍ତ ରାଜ୍ୟ ଏବଂ କେନ୍ଦ୍ରଶାସିତ ଅଂଚଳ, କେନ୍ଦ୍ରିୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସଂଗଠନ, ନବୋଦୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସଂଗଠନ, କେନ୍ଦ୍ରିୟ ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ପରିଷଦ ଏବଂ ସଂସ୍କୃତ ବିଦ୍ୟାଳୟ, ଦିଲ୍ଲୀ ପବ୍ଲିକ୍ ସ୍କୁଲ, ମଦର୍ସ ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭଳି କେତେକ ବେସରକାରୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ତଥା ଅଜିମ ପ୍ରେମଜୀ ଫାଉଣ୍ଡେସନ୍, କୈବଲ୍ୟ ଏଡୁକେଶନାଲ ଫାଉଣ୍ଡେସନ୍ ଟାଟା ଟ୍ରଷ୍ଟ ଏବଂ ଅରୋବିନ୍ଦ ସୋସାଇଟ୍ ଭଳି କେତେକ ବେସରକାରୀ ସଂଗଠନ ଠାରୁ ମିଳିଥିବା ପ୍ରତିପୁଷ୍ଟି ଓ ପରାମର୍ଶ ଗୁଡ଼ିକର ପରିଷଦ ପ୍ରାପ୍ତି ସ୍ୱୀକାର କରେ । ପ୍ରଦର୍ଶିକାରେ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଆଣିବା ନିମିତ୍ତ ସେମାନଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ଏନସିଇଆରଟି ଏବଂ ଏନ୍‌ଆଇଇପିଏକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି ।

ପଓ୍ୱନ ସୁଧୀର, ପ୍ରଫେସର ଏବଂ ମୁଖ୍ୟ ଡ଼ିଇଏଏଙ୍କୁ ଏହି ପେଟିକାର କଭର ପୃଷ୍ଠାର ପରିକଳ୍ପନା ନିମିତ୍ତ ପରିଷଦ ମଧ ଧନ୍ୟବାଦ ଅର୍ପଣ କରୁଛି ।

ସୌମ୍ୟା ଚନ୍ଦ୍ର, ସହକାରୀ ସଂପାଦକ (ଚୁକ୍ତିଭିତ୍ତିକ) ଏବଂ ସରେନ୍ଦର କୁମାର, ଡ଼ିଟିପି ଅପରେଟର ମହମଦ୍ ଅତିର, ଡ଼ିଟିପି ଅପରେଟର (ଚୁକ୍ତିଭିତ୍ତିକ) ଧନ୍ୟବାଦର ପାତ୍ର କାରଣ ଯାହାଙ୍କ ଅବଦାନ ବିନା ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପେଟିକାଟି ଏହି ରୂପ ନେଇପାରି ନଥାନ୍ତା । ପରିଷଦ ମଧ ଏହାର ପ୍ରକାଶନ ବିଭାଗ ଏବଂ ସଚିବାଳୟ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ସହାୟତା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କ ନିକଟରେ କୃତଜ୍ଞ ।

ସୂଚୀପତ୍ର

ମୁଖବନ୍ଧ

ପ୍ରସ୍ତାବନା

ଏହି ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପେଟିକାକୁ କିପରି ବ୍ୟବହାର କରିବେ

ଭାଗ ୧ : ପ୍ରଦର୍ଶିକା

ପ୍ରଦର୍ଶିକା ୧ : ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ : ଧାରଣା ଓ ପ୍ରୟୋଗ

ପ୍ରଦର୍ଶିକା ୨ : ପ୍ରକ୍ -ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା

ପ୍ରଦର୍ଶିକା ୩ : ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରାକ୍‌ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା

ପ୍ରଦର୍ଶିକା ୪ : ଶିକ୍ଷାଦାନ- ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଲିଙ୍ଗଗତ ଦିଗର ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା

ପ୍ରଦର୍ଶିକା ୫ : ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାରେ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ସମୂହ

ଭାଗ ୨ : କର୍ମଶାଳା ସୂଚୀ ଓ ଅଧିବେଶନ ପରିକଳ୍ପନା

The main object of teaching is not to give explanations, but to knock at the door of the mind.

- Rabindranath Tagore

ଭାଗ-୧

ପ୍ରଦର୍ଶିକା ଗୁଡ଼ିକ

ପ୍ରଦର୍ଶିକା ୧ : ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ ଧାରଣା ଏବଂ ପ୍ରୟୋଗ ସମୂହ

ପ୍ରଦର୍ଶିକା ୨ : ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା

ପ୍ରଦର୍ଶିକା ୩ : ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରାକ୍-ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା

ପ୍ରଦର୍ଶିକା ୪ : ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଲିଙ୍ଗଗତ ଦିଗର ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା

ପ୍ରଦର୍ଶିକା ୫ : ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାରେ ବିଭିନ୍ନ ପଦକ୍ଷେପ

A sign of a good leader is not how many followers you have, but how many leaders you create.

- Mahatma Gandhi

ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ

ଧାରଣା ଏବଂ ପ୍ରୟୋଗ ସମୂହ

Module 1

ପ୍ରଦର୍ଶିକା ରୂପରେଖ

୧. ଉପକ୍ରମ

୨. ପ୍ରଦର୍ଶିକା ଅନ୍ତର୍ଗତ ଶିକ୍ଷଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

୩. ନେତୃତ୍ୱ ବିକାଶ ନିମିତ୍ତ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ : ଜ୍ଞାନ କୌଶଳ ଏବଂ ମନୋବୃତ୍ତି ସମୂହର ରୂପରେଖ

୪. ନେତୃତ୍ୱ : ଧାରଣା

୪.୧ : ନିଜେ ଓ ଅଭିପ୍ରେରଣ

୪.୨ : କାର୍ଯ୍ୟରତ ମୁଖ୍ୟ ସମୂହ

୪.୩ : ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ସମୂହ : ବହୁବିଧ ଭୂମିକା ଓ ଦାୟିତ୍ୱ ସମୂହ

୫. ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଶୈକ୍ଷିକ ନେତୃତ୍ୱ

୫.୧ : ସକ୍ରିୟ ଶିକ୍ଷଣ ନୀତି ସମୂହ ଉପରେ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ବିକାଶ କରିବା

୫.୨ : ଜଣେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ରୂପେ ଶୈକ୍ଷିକ- ପ୍ରସଙ୍ଗ ଭିତ୍ତିକ ଜ୍ଞାନର ବୋଧଗମ୍ୟତା

୫.୩ : ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶୈକ୍ଷିକ ପରିଦର୍ଶନ

୬. ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଏକ ଶିକ୍ଷଣ ସଂସ୍କୃତି ସୃଷ୍ଟି କରିବା

୬.୧ : ଚିନ୍ତନଶୀଳ ପେଶାଦାର ବ୍ୟକ୍ତି ଭାବେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଓ ଶିକ୍ଷକ ସମୂହ

୬.୨ : ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ ଦଳଗତ ଶିକ୍ଷଣ

୭. ବିଦ୍ୟାଳୟ ବିକାଶ ଯୋଜନା

୮. ଶିକ୍ଷାରେ ସୂଚନା ଓ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ସମ୍ପର୍କିତ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ସମୂହ

୯. ଦୃଶ୍ୟ, ଶ୍ରାବ୍ୟ ସମୂହ ଏବଂ ଘଟଣା ଅଧ୍ୟୟନ ଗୁଡ଼ିକର ତାଲିକା

୧୦. ସୂଚନା

୧. ଉପକ୍ରମ

ବିଦ୍ୟାଳୟ ଅବସ୍ଥିତ ଥିବା ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ନେତୃତ୍ୱର ଧାରଣା ସମ୍ପର୍କିତ ଏକ ବ୍ୟାପକ ବୁଝାମଣା ଗଠନ କରିବାରେ ଏହି ପ୍ରଦର୍ଶିକା ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ/ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ ଏବଂ ଫଳପ୍ରଦ ପେଶାଦାର ବ୍ୟକ୍ତି ରୂପେ ଗଢ଼ିବାର ପ୍ରଧାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନେଇ ଏହି ପ୍ରଦର୍ଶିକାଟି ଏକାନ୍ତ ଭାବେ ବିକଶିତ କରାଯାଇଛି, ଯେଉଁମାନେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ ଅଭିବୃଦ୍ଧିର ମୌଳିକ ଅଧିକାର ସହିତ ସେମାନଙ୍କ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଏବଂ ରୂପାନ୍ତର କରିବା ଦିଗରେ ଆଗେଇ ନେବାକୁ ସମର୍ଥ ଅଟନ୍ତି । ଯାହାହେଉ, ଏହା ଦେଖାଯାଇଛି ଯେ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ ଅଲଗା ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିନଥାଏ । ଭାରତର ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଶାସନିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୋଟିଏ ଏକକ ରୂପେ ଗୋଟିଏ କ୍ଲଷ୍ଟର ମଧ୍ୟରେ, କ୍ଲଷ୍ଟରଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିଏ ବ୍ଲକ ମଧ୍ୟରେ ଏବଂ ବ୍ଲକଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲା ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥାନିତ ହୋଇଥାନ୍ତି(ସାରା ଦେଶରେ ସ୍ୱଳ୍ପ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ସହ) । ତେଣୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ ନିମିତ୍ତ ଜାତୀୟ କେନ୍ଦ୍ର ବିଶ୍ୱାସ କରେ ଯେ ଯଦି କ୍ଲଷ୍ଟର ବ୍ଲକ ଏବଂ ଜିଲ୍ଲା

ସ୍ତରରେ ଏକ ଅନୁକୂଳ ଓ ସହାୟକ ନେତୃତ୍ୱ ମଞ୍ଚ ବିଦ୍ୟମାନ ରହେ ତେବେ କେବଳ ରୂପାନ୍ତରକ୍ଷମ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ ଅନୁଭବ କରାଯାଇ ପାରିବ । ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଏକ ଶିକ୍ଷଣ ସଂସ୍କୃତି ସୃଷ୍ଟି କରିବା, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଶୈକ୍ଷିକ ନେତୃତ୍ୱ, ଜଣେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟଙ୍କର ବହୁବିଧ ଭୂମିକା ଓ ଦାୟିତ୍ୱ ସମୂହ ତଥା କାର୍ଯ୍ୟରତ ମୁଖ୍ୟ ସମ୍ପର୍କିତ ଧାରଣା ବିଷୟରେ ପ୍ରଦର୍ଶିକାଟିରେ ସୁବିସ୍ତୃତ ଭାବେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି । ପୁନଶ୍ଚ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଥିବା ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ସମୂହକୁ ଏହା ପରିଚାଳନା କରେ । ଏକ ରୂପାନ୍ତରଣ ଯୋଗ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପରିକଳ୍ପନା କରିବା ଏବଂ କଳ୍ପନାକୁ ବାସ୍ତବତାରେ ପରିଣତ କରିବା ଦିଗରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବିକାଶ ଯୋଜନା ଉପରେ ଏକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଟିପ୍ପଣୀ ପ୍ରଦର୍ଶିକାର ଶେଷ ଆଡ଼କୁ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ଯଦିଓ ପ୍ରଦର୍ଶିକାଟି ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଛି । ଏହା ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କର ନେତୃତ୍ୱ ଆବଶ୍ୟକତା ସମୂହକୁ ପୂରଣ କରିପାରିବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଭାଗ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରୟୋଗ ସହିତ ଧାରଣାର ଉପସ୍ଥାପନ କରିଥାଏ ।

ଶିକ୍ଷଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସମୂହ(ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ପାଇଁ)

ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକମାନେ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବେ :

୧. ଜଣେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟଙ୍କର ବହୁବିଧ ଭୂମିକା ଓ ଦାୟିତ୍ୱ ସମୂହ ଉପରେ ଧ୍ୟାନ ସହ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ ସମ୍ପର୍କିତ ଏକ ଦୂରଦୃଷ୍ଟି ବିକାଶ କରିବା ଓ ବୁଝିବା

୨. ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣର ଅଭିବୃଦ୍ଧି କରିବା ଏବଂ ଗୁଣାତ୍ମକତାର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ ଶୈକ୍ଷିକ ନେତୃତ୍ୱର ବିକାଶ କରିବା

୩. ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଅନୁକୂଳ ଏକ ସହଭାଗୀ ଶିକ୍ଷଣ ସଂସ୍କୃତି ସୃଷ୍ଟି ମାଧ୍ୟମରେ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆଗେଇ ନେବା ପାଇଁ ଜ୍ଞାନ, କୌଶଳ ଏବଂ ମନୋବୃତ୍ତି ହାସଲ କରିବା

ଶିକ୍ଷଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସମୂହ(ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ପାଇଁ)

ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ସମୂହ(କ୍ଲଷ୍ଟର ସମ୍ବଳ ସଂଯୋଜକ/ ବ୍ଲକ ସମ୍ବଳ, ସଂଯୋଜକ/ ଅତିରିକ୍ତ ବ୍ଲକ ସମ୍ବଳ ସଂଯୋଜକ/ ବ୍ଲକ ଶିକ୍ଷା ଅଧିକାରୀ/ ଅତିରିକ୍ତ ବ୍ଲକ ଶିକ୍ଷା ଅଧିକାରୀ/ଜିଲ୍ଲା ଶିକ୍ଷା ଅଧିକାରୀ/ ଜିଲ୍ଲା ପ୍ରକଳ୍ପ ଅଧିକାରୀ)

କରିବାକୁ ସକ୍ଷମ ହେବେ:

୧. ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକରେ ଗୁଣାତ୍ମକତାର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଅଗ୍ରଣୀ କ୍ଲଷ୍ଟର, ବ୍ଲକ ଏବଂ ଜିଲ୍ଲାଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଏକ ବିନିମୟୀ ଦୃଷ୍ଟି ବିକାଶ କରିବା ।

୨. ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଏବଂ ବ୍ୟବସ୍ଥାସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ ସମୂହ : ନିମ୍ନ ପ୍ରଦତ୍ତ ଭଳି ଜ୍ଞାନ, କୌଶଳ ଏବଂ ମନୋବୃତ୍ତି ଧାରକ ମାଧ୍ୟମରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଏବଂ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳକୁ ବୁଝିହେବ । ଏହା ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଏ ଯେ, ଏହି ପ୍ରଦର୍ଶିକା ମାଧ୍ୟମରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଏବଂ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ ସେମାନଙ୍କ ବିଦ୍ୟାଳୟ, କ୍ଲଷ୍ଟର, ବ୍ଲକ ଏବଂ ଜିଲ୍ଲାଗୁଡ଼ିକର ଶୈକ୍ଷିକ ରୂପାନ୍ତରଣକୁ ଆଗେଇନେବା ପାଇଁ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ଜ୍ଞାନାଗତ ଉପାଦାନ ହାସଲ କରିବା, ସଠିକ ମନୋବୃତ୍ତି ଏବଂ କୌଶଳ ବିକାଶ କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହେବେ ।

ଜ୍ଞାନ କ'ଣ ? ଏକତତ୍ତ୍ୱ ଏବଂ ଅଭ୍ୟାସ ବୁଝିବାର ଉପାଦାନ
କୌଶଳ ସମୂହ କାହାକୁ ସୂଚୀତ କରେ ? ଏକ ତତ୍ତ୍ୱ ଏବଂ ଅଭ୍ୟାସକୁ ପରିଚାଳନା କରିବାର ଉପାଦାନ
ମନୋବୃତ୍ତି ଏକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ବା ଏକ ଦୂରଦୃଷ୍ଟିକୁ ସୂଚୀତ କରେ ଯାହା ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଚିନ୍ତନ ଏବଂ ବିଶ୍ୱାସ ବ୍ୟବସ୍ଥାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥାଏ ।

Module 1

ଜ୍ଞାନ	କୌଶଳ ସୂମହ	ମନୋବୃତ୍ତି
ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ	ଦୂରଦୃଷ୍ଟି ବିକାଶ କରିବା	ପ୍ରଚେଷ୍ଟା କରିବା
ଶୈକ୍ଷିକ ଶାସ୍ତ୍ର ଭିତ୍ତିକ ବିଷୟ ସମ୍ପର୍କିତ ଜ୍ଞାନ	ସହଭାଗୀତା	ସକାରାତ୍ମକ ଦୂରଦୃଷ୍ଟି
ଶୈକ୍ଷିକ ପରିଦର୍ଶନ	ଯୋଗାଯୋଗ	ସକ୍ରିୟ ହେବା
ଦଳଗତ ଶିକ୍ଷଣ	ଶୈକ୍ଷିକ ପରିଦର୍ଶନ	ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ସବୁ ପିଲା ଶିଖିପାରିବେ
ବିଦ୍ୟାଳୟ ବିକାଶ ଯୋଜନା	ଶିକ୍ଷାଦାନ, ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ସମୂହର ରୂପାନ୍ତରୀକରଣକୁ ସମର୍ଥନ କରିବା	ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲା ନିଜର ଶିକ୍ଷଣ ଗ୍ରାଫ ଆଧାରରେ ଅଗ୍ରଗତି କରିପାରିବେ
ଶିକ୍ଷାରେ ସୂଚନା ଓ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ସମ୍ପର୍କିତ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ସମୂହ	ଯୋଜନା ଏବଂ ସମୀକ୍ଷା କରିବା	ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷକ ନିଜର ଜ୍ଞାନ, କୌଶଳ ଏବଂ ମନୋବୃତ୍ତିର ବିକାଶ କରିପାରିବେ

୪. ନେତୃତ୍ୱ : ଧାରଣା

ଏକ ଫଳପ୍ରଦ ନେତୃତ୍ୱର ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶେଷ ଗୁଣ ଭାବେ ନିଜେ ଏବଂ ଅଭିପ୍ରେରଣର ଗୁରୁତ୍ୱ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଏହି ବିଭାଗ ନେତୃତ୍ୱର ଧାରଣାକୁ ବିଶଦ ଭାବେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥାଏ । ଜଣେ ମୁଖ୍ୟଙ୍କର ମୌଳିକ ଲକ୍ଷଣଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଚିନ୍ତନ କରିବା ପାଇଁ ଏହା ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ଉପରେ ଜୋର ଦେଇଥାଏ ଯାହା ଯେକୌଣସି ପରିସ୍ଥିତି ପାଇଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ । ଜଣେ ମୁଖ୍ୟ ଭାବେ ଏକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ବା ଏକ ଶୈକ୍ଷିକ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଜଣେ ପ୍ରଶାସନ ଏବଂ ପରିଚାଳନା ବାହାରେ ନିଜର ଭୂମିକାକୁ ବୁଝିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମ୍ପର୍କିତ ଧାରଣାଗୁଡ଼ିକ କାର୍ଯ୍ୟରତ ମୁଖ୍ୟ ସମୂହ ବିଭାଗରେ ଆଲୋଚିତ ହୋଇଛି ।

୪.୧ : ନିଜେ ଓ ଅଭିପ୍ରେରଣ

ନିଜକୁ ବୁଝିବା ସାଧାରଣତଃ ନିଜ ମନୋବୃତ୍ତି ଓ ସାମର୍ଥ୍ୟ ସମୂହ ସମ୍ପର୍କରେ ସଚେତନ ହେବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ଜଣେ ଫଳପ୍ରଦ ମୁଖ୍ୟ ହେବାପାଇଁ ଏହା ନିଜକୁ ବିଶ୍ୱାସ ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ ସମର୍ଥ କରେ ଏବଂ ଇପ୍‌ସିତ ପରିବର୍ତ୍ତନଗୁଡ଼ିକୁ ଆଣିବା ନିମିତ୍ତ ନିଜର ମନୋବୃତ୍ତି ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟ ସମୂହ ଉପରେ ଚିନ୍ତା କରିବା ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବା- ପୁନଃ ଚିନ୍ତାକରିବାର ଏକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଆରମ୍ଭ କରେ । ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ନିଜର ମନୋବୃତ୍ତି "ହଁ, ମୁଁ ପାରିବି"କୁ ବଦଳାଇବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ ଯେତେବେଳେ ଜଣେ ଏକ ଆହ୍ୱାନର ସାମ୍ନା କରିଥାଏ । ନିଜର ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ରୂପାନ୍ତରିତ କରିବା ପାଇଁ ନିଜକୁ ଜଣେ ମୁଖ୍ୟ ଭାବେ ଦୃଶ୍ୟମାନ ହେବାରେ ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ନିଜକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ଏହା କେବଳ ସମ୍ଭବ

Module 1

ଯେତେବେଳେ ଜଣେ ନିଜ ଭିତରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବାରେ ସକ୍ଷମ ହୋଇଥାଏ । ଫଳରେ ନିଜକୁ ଜଣେ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନକାରୀ ଓ ଭୂମିକା ଆଦର୍ଶ ରୂପେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିପାରିବ । ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଭାବେ ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ କରୁଥିବାରୁ ଏହି ବିଶେଷ ଗୁଣଗୁଡ଼ିକ ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପାଇଁ ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ।

ଯାହାହେଉ, ନିଜକୁ ବିକାଶ କରିବା ଏକ ଧାରାବାହିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଯାହା ଜୀବନବ୍ୟାପୀ ଅଟେ । ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ଅନେକ ଦିଗକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିଥାଏ ଯେଉଁଥିରେ ଆମ ବ୍ୟବହାର, ଆମ ଚିନ୍ତନ ସମ୍ପର୍କରେ ବା ଜ୍ଞାନ କିମ୍ବା କୌଶଳ ଆକାରରେ ଆମେ ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନବେଳେ ସ୍ୱଶିକ୍ଷଣ, ଅନ୍ୟ ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଶିକ୍ଷଣ ବା ସେବାକାଳୀନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଗୁଡ଼ିକରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ ମାଧ୍ୟମରେ ଆପଣ ନିଜ ବ୍ୟବହାରର ବିକାଶ କରିବା, ଅଧିକ ସକ୍ରିୟ ମନୋବୃତ୍ତି ସୃଷ୍ଟି କରିବା, ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଜୀବନ ଅଭିଜ୍ଞତାରେ ନିଜକୁ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ତଥା ପେଶାଗତ ବିକାଶ ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିପାରନ୍ତି । ଅଧିକାଂଶ ଉପାୟଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଏହା ଅଳ୍ପ କେତେକ ଯାହା ମାଧ୍ୟମରେ ଆପଣ ନିଜକୁ ବିକଶିତ କରିପାରିବେ । ଆପଣ ଯେତେ ଅଧିକ ଭଲ ହୋଇପାରିବେ, ଆପଣ ନିଜର ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆଗେଇ ନେବାରେ ସେତେ ଅଧିକ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସୀ ହୋଇପାରିବେ । ତେଣୁ ଏହି ଯାତ୍ରାର ଆରମ୍ଭରେ ଆପଣ ନିଜକୁ ଏହା ପଚାରିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ଜଣେ ଫଳପ୍ରଦ ମୁଖ୍ୟ ହେବାପାଇଁ କେଉଁସବୁ ମୌଳିକ ବିଶେଷଗୁଣ ସମୂହ ମୋ ପାଖରେ ରହିବା ମୁଁ ଆବଶ୍ୟକ କରେ ?

ଜଣେ ବିଦ୍ୟାଳୟ/ବ୍ୟବସ୍ଥା ମୁଖ୍ୟଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଲକ୍ଷଣ ସମୂହ
■ ଜଣେ ଯିଏ ପ୍ରଥମ ପଦକ୍ଷେପ ଆରମ୍ଭ କରେ
■ ଏକ ସକାରାତ୍ମକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଧରିରଖେ
■ ସ୍ୱ ଅଭିପ୍ରେରିତ ଅଟେ
■ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଅଭିପ୍ରେରିତ ଏବଂ ପ୍ରଭାବିତ କରେ
■ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବା ନିମିତ୍ତ ସୁସଙ୍ଗତ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ବଜାୟ ରଖେ

ଜଣେ ମୁଖ୍ୟର ଭୂମିକା ବହନ କରିବା ପାଇଁ ନିଜକୁ ପ୍ରଥମ ପଦକ୍ଷେପ ନେବା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ଆପଣ ରାଜି ଅଛନ୍ତି କି ? ଜଣେ ମୁଖ୍ୟଙ୍କର ମୌଳିକ ବିଶେଷ ଗୁଣଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଚିନ୍ତା କରନ୍ତୁ ଯାହା ଆପଣ ଉପରୋକ୍ତ ତାଲିକାରେ ଯୋଗକରି ପାରିବେ । ଜଣେ ଫଳପ୍ରଦ ମୁଖ୍ୟ ହେବା ପାଇଁ ଏହିସବୁ ବିଶେଷ ଗୁଣଗୁଡ଼ିକୁ ଜଣେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ କରିଥାଏ । ଆପଣ ମଧ୍ୟ ନିମ୍ନ ପ୍ରଦତ୍ତ ଭିଡିଓ ସଂଯୋଗକୁ ଯାଞ୍ଚ କରିପାରନ୍ତି । ଏହି ଭିଡିଓରୁ ନେତୃତ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କେଉଁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପାଠଗୁଡ଼ିକୁ ଆପଣ ଶିଖିଲେ ?

ସଂଜ୍ଞାକୃତ ନେତୃତ୍ୱ

ସାଧାରଣ ଲୋକର ଭାଷାରେ ନେତୃତ୍ୱ କହିଲେ ଜଣେ ଅଧିକାରୀ ହେବା ବା ପ୍ରଚୁର କ୍ଷମତା କିମ୍ବା ପ୍ରଭାବ ସହିତ ଜଣକୁ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ସଂଗଠନର ଏକ ଦଳକୁ ଆଗେଇ ନେବାକୁ ବୁଝାଏ ।
ଆସନ୍ତୁ 'କ୍ଷମତା', 'ଅଧିକାରୀ' ଏବଂ 'ପ୍ରଭାବ' ଭଳି ଏହି ବିଶେଷ ପଦଗୁଡ଼ିକୁ ଉନ୍ମୋଚନ କରିବାକୁ

ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଏବଂ ଏଗୁଡ଼ିକ କିପରି 'ନେତୃତ୍ୱ'କୁ ସଂଜ୍ଞା ବା ପୁନଃ ସଂଜ୍ଞା ଦେବାରେ ବାସ୍ତବରେ ଆମକୁ କିପରି ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି ଦେଖିବା ।
ପୁରସ୍କାର ଏବଂ ଦଣ୍ଡର କୌଶଳ ସହିତ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି/ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହାର ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟକୁ କ୍ଷମତା କୁହାଯାଏ । ତିନି ପ୍ରକାର କ୍ଷମତା ରହିଛି- ୧) ବଳ ପୂର୍ବକ କ୍ଷମତା(ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କ୍ଷତି), ୨) ମାନ ବା ଆଦର୍ଶ ଭିତ୍ତିକ କ୍ଷମତା(ମାନଦଣ୍ଡ, ନୀତି ଏବଂ ନିୟମ ସମୂହ) ୩) ଅଧିକାର ବିଧି ସଂଗତ କ୍ଷମତା ।

ସରକାରୀ କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କର ଅଧିକାର ରହିଛି ଯାହା ସେମାନଙ୍କୁ ବିଧିସଂଗତ ଉପାୟରେ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି । ସ୍ଥିତି ଆଧାରରେ ଜଣେ ମୁଖ୍ୟର ଅଧିକାର ଆପଣଙ୍କର ମଧ୍ୟ ରହିଛି ।
Lead India ଭିଡିଓ ଉପରେ ଦୃଶ୍ୟ- ଶ୍ରାବ୍ୟ ସମ୍ବଳଗୁଡ଼ିକରେଥିବା ଭିଡିଓ ସଂଯୋଗ ଦେଖନ୍ତୁ ।

୪.୨ : କାର୍ଯ୍ୟରତ ମୁଖ୍ୟ ସମୂହ

ଦୁଇ ପ୍ରକାର ମୁଖ୍ୟ ହୋଇପାରିବେ : ସ୍ଥିତି ଆଧାରରେ ମୁଖ୍ୟ ବା ଯେଉଁମାନେ ମୁଖ୍ୟ ଭାବେ ନିଯୁକ୍ତି ପାଇଥାନ୍ତି କିମ୍ବା ବରିଷ୍ଠତା ଭିତ୍ତିରେ ଯେଉଁମାନେ ଏହି ସ୍ଥିତିକୁ ଆସିଥାନ୍ତି । କାର୍ଯ୍ୟରତ ମୁଖ୍ୟ ବା ମୁଖ୍ୟ ଯେଉଁମାନେ ସେମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟସମୂହ, ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିବାରେ ସେମାନଙ୍କ ସାମର୍ଥ୍ୟ ପାଇଁ ବଛାଯାଇଥାନ୍ତି ଏବଂ ଏକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଆଧାରରେ ସେମାନଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନିଅନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଜ୍ଞାନ, କୌଶଳ ଏବଂ ଅଧିକା ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ଏକ ସକରାତ୍ମକ ଓ ସକ୍ରିୟ ମନୋବୃତ୍ତି ମାଧ୍ୟମରେ ସେମାନଙ୍କ ହୃଦୟରେ ସବୁଦିନ ପାଇଁ ରହିଥାନ୍ତି । ଏଗୁଡ଼ିକ ଲୋକମାନଙ୍କର କୌଣସି ସ୍ଥିତି ସହିତ ସମ୍ପର୍କିତ ନୁହେଁ ବରଂ ଏହା ସେମାନଙ୍କ ଚିନ୍ତନ ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟ ଯାହା ଲୋକମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନୁସରଣ କରିବା ପାଇଁ ସ୍ଥିର କରିବାରେ ଅନୁପ୍ରେରିତ ଓ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାଏ । ଜଣେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ/ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ରୂପେ ଆପଣଙ୍କ ବରିଷ୍ଠତା ବା ଅନ୍ୟ କେଉଁ କାରଣରୁ ମୁଖ୍ୟ ସ୍ଥାନ ହାସଲ କରି ଆପଣ ମୁଖ୍ୟ ଭାବେ ନିଯୁକ୍ତି ପାଇପାରିଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଆପଣ କାର୍ଯ୍ୟରତ ମୁଖ୍ୟ ଅଟନ୍ତି କି ? ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବା ଓ ପ୍ରଭାବିତ କରିବା ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଜଣେ କାର୍ଯ୍ୟରତ ମୁଖ୍ୟ ମଧ୍ୟ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ସ୍ୱ ଅଭିପ୍ରେରିତ ହେବା, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିବା, ପାରସ୍ପରିକ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିବା, ସୃଜନଶୀଳ ଓ ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ଚିନ୍ତନ କରିବା, ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଏବଂ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଦଳ ରୂପେ ସାଙ୍ଗରେ ନେବା ଆଦି କେତେକ ବିଶେଷ ଗୁଣ ଜଣେ କାର୍ଯ୍ୟରତ ମୁଖ୍ୟଙ୍କର ରହିଛି । ପ୍ରଶାସକ, ପରିଚାଳକ ବା ଏକ ମୁଖ୍ୟ ଭାବରେ ବିନା ଅଧିକାର କିମ୍ବା ପୁରସ୍କାର ଏବଂ ଦଣ୍ଡର କୌଶଳ ପ୍ରୟୋଗ ବିନା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି/ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହାର ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟକୁ ପ୍ରଭାବ କୁହାଯାଏ ।

ବିନା ଅଧିକାରରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିବା ଏବଂ ପୁରସ୍କାର ବା ଦଣ୍ଡର ଭୟ ମୁକ୍ତ ବିଶ୍ୱାସର ଏକ ବାତାବରଣ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ନେତୃତ୍ୱର ସର୍ବୋତ୍ତମ ଶୈଳୀ କୁହାଯାଏ । ପ୍ରଭାବର ଛାପ ଦୃଢ଼ତର, ଗ୍ରହଣୀୟ ଏବଂ ଦୀର୍ଘସ୍ଥାୟୀ ଅଟେ । ନେତୃତ୍ୱ ଉପରେ ଏକ ଆଧାରବାକ୍ୟ ଯଥା ନେତୃତ୍ୱ ଏକ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ପ୍ରକ୍ରିୟା କୁହାଯାଇ ପାରିବ ଯାହା ସବୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିସ୍ଥିତି ପାଇଁ ଯଥାର୍ଥ ।

Module
1

ପ୍ରଶାସନ ବାହାରୁ ନେତୃତ୍ୱକୁ ଯିବା

ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଥିବା ସମୟରେ ଆପଣ ବିଭିନ୍ନ ଭୂମିକା ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି । ବେଳେବେଳେ ଜଣେ ପ୍ରଶାସକ ଭାବେ ଆପଣ ପରିଚାଳନାଗତ ଦାୟିତ୍ୱ ସମୂହକୁ ଦେଖନ୍ତି ଏବଂ ବେଳେବେଳେ କମ୍ପାନୀର ମୁଖ୍ୟ ଭାବେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭିତରେ ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗଗୁଡ଼ିକୁ ଆପଣ ପରିଚାଳନା କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସହିତ ଯୋଡ଼ିହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଘଟଣା ସମୂହର ଏହି ବ୍ୟସ୍ତ ଓ ବ୍ୟଗ୍ରତା ଭିତରେ ଜଣେ ମୁଖ୍ୟ ରୂପେ ଆପଣ ଚିନ୍ତା କରିବା ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଭୁଲି ଯାଇଥାନ୍ତି । ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଆକାରରେ ଆପଣ ଓ ଆପଣଙ୍କ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ନେବାରେ ଯେଉଁସବୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଆପଣ ସମୟ ବିନିଯୋଗ କରିଥାନ୍ତି ତାହା ଦେଖିବାକୁ ଆପଣ ଭୁଲିଯାଇ ପାରନ୍ତି ।

ଜଣେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଉପାୟ ଭିତରେ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଛି । ନିମ୍ନରେ ନିଆଯାଇଥିବା ଛବିଗୁଡ଼ିକୁ ପରୀକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ଏବଂ ଆପଣଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ଜଣେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ/ବ୍ୟବସ୍ଥାସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ଭାବେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ସମୟରେ ଆପଣ କେଉଁଠି ଅଛନ୍ତି ସ୍ଥିର କରନ୍ତୁ ।
ପ୍ରଶାସକ ନୀତି ଓ ନିୟମ ପ୍ରତି ଆନୁଗତ୍ୟ
ପରିଚାଳକ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କାର୍ଯ୍ୟଭାର ଓ ସମ୍ପର୍କ ବଜାୟ ରଖିବା
ମୁଖ୍ୟ ସନ୍ନିବିଷ୍ଟ ରଶ୍ମିଗୁଚ୍ଛ ଭଳି ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ

କାର୍ଯ୍ୟ ପରିସରର ବୃଦ୍ଧି ଆଧାରରେ ଆପଣଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକରିବା ସ୍ୱଭାବର ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ଆପଣ ଛବିରେ ଦେଖିପାରିବେ । କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନା କରିବା ସମୟରେ ଯେତେବେଳେ ଆପଣ କେବଳ ନୀତି ଓ ନିୟମ ଭିତରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ଆପଣଙ୍କୁ ଅଧିକ ମାତ୍ରାରେ ପ୍ରଶାସନିକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ପ୍ରଦର୍ଶିତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ଆପଣଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟଧାରା ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥାଏ । ବହୁଳ ଭାବରେ ଅମଲାତାନ୍ତ୍ରିକ ଢାଞ୍ଚାରେ ଏହା ଅଧିକତର ଭାବେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇଥାଏ ଯେଉଁଠାରେ ଜଣେ ଆରାମଦାୟକ କ୍ଷେତ୍ରରୁ ବାହାରକୁ ଆସେ ନାହିଁ । ବରଂ ଉପରିସ୍ଥ କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାପିତ ସୀମା ସରହଦ ଭିତରେ ଆଶ୍ରୟ ନିଏ । ଅଧିକାଂଶ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣ ସୂଚନା ସୂତ୍ରକୁ ଅପେକ୍ଷା କରନ୍ତି, ନିଜ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଗ୍ରହଣ କୌଶଳ ଉପରେ ନିର୍ଭର ନକରି ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଶୀଳ ହୁଅନ୍ତି ।

ବିଭିନ୍ନ ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ବିଭାଗଗୁଡ଼ିକ ପରିଦର୍ଶନ କରି ଆପଣ ଯେତେବେଳେ ନିଜର ପ୍ରଜ୍ଞାକୁ ବିନିଯୋଗ କରନ୍ତି ପ୍ରଶାସନ ସୀମାର ଅଳ୍ପ ବାହାରକୁ ଯାଇ ପରିବର୍ଦ୍ଧିତ ସୀମା ସରହଦ ସହିତ ଆପଣ ଅଧିକତର ଏକ ପରିଚାଳକ ଭାବେ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ତେବେ ଜଣେ ମୁଖ୍ୟଙ୍କର ଭୂମିକା ଏହାଠାରୁ ଅଧିକ ବାହାରେ ।

ଉତ୍ତମ ବିକାଶିତ ଏବଂ ପୋଷିତ ଦଳଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଜଣେ ମୁଖ୍ୟ ବିନିମୟୀ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀର ବିକାଶ କରେ ଏବଂ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀକୁ ଅଭ୍ୟାସରେ ରୂପାନ୍ତର କରେ ।
ଜଣେ ମୁଖ୍ୟ ଏକ ପରିବେଶ ସୃଷ୍ଟିକରେ ଯାହା ସହଭାଗୀ ମାନବୀୟ ସମ୍ପର୍କ, ଦଳ ଗଠନ କିରବା ଓ ଆଗେଇନେବାକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରେ ଏବଂ ଦଳଗତ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାକୁ ସହାୟତା ଦିଏ ।

ଜଣେ ମୁଖ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟସମୂହ ମାଧ୍ୟମରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ କରେ ଏବଂ ଏକ ସହାୟକ ସଂସ୍କୃତି ପ୍ରଦାନ ପୂର୍ବକ ଅଭିପ୍ରେରିତ କରେ ।

ବୋଧହୁଏ ବହୁବିଧ ଭୂମିକା ଏବଂ ଦାୟିତ୍ୱ ସମୂହକୁ ନିର୍ବାହ କରି ବିଦ୍ୟାଳୟର ମୁଖ୍ୟ ଭାବେ କିଛି ରହିଥିବ । ଏହି ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଆଲୋଚନାକୁ ଆଧାର କରି ଆସନ୍ତୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ ସମ୍ପର୍କିତ ଆମର ବୁଝାମଣା ଉପରେ ଚିନ୍ତନ କରିବା ।

ପରିବର୍ତ୍ତନ ନିମିତ୍ତ ଏକ ପରିବେଶ ବିକାଶ କରି ନେତୃତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ ପାଇଁ ଜଣେ ମୁଖ୍ୟଙ୍କ ଠାରୁ ପ୍ରଶାସନ ଓ ପରିଚାଳନା ବାହାରକୁ ଯିବା ଆଶା କରାଯାଏ । ଜଣେ ମୁଖ୍ୟ ହେବା ପାଇଁ ବୋଲସ୍ ଏବଂ ଡାଭେନ୍ ପୋର୍ଟ(୧୯୭୫)ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତାବିତ ନମୂନାରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଚାରୋଟି ଲକ୍ଷ୍ୟ ଆପଣଙ୍କୁ ହାସଲ କରିବାକୁ ହେବ

ଲକ୍ଷ୍ୟ ୪
ଆବଶ୍ୟକତା ସମୂହକୁ ପୂରଣ କରିବା

ଲକ୍ଷ୍ୟ ୩
ନୂତନତା ସୃଷ୍ଟି କରିବା

ଲକ୍ଷ୍ୟ ୨
ଶିକ୍ଷଣ ସୁଯୋଗ ପ୍ରଦାନ କରିବା

ଲକ୍ଷ୍ୟ ୧
ବିଦ୍ୟାଳୟ ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ କରିବା

ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ/ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ତରୀୟ ମୁଖ୍ୟ ହେବା ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିଚାଳନା, ତଦାରଖ, ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବା ସମୟରେ ଆପଣଙ୍କୁ ଚାରୋଟି ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ କରିବା ଆଶା କରାଯାଏ ଯାହା ଉପରୋକ୍ତ ଚିତ୍ର ପ୍ରଦର୍ଶିତ କରେ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଓ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନକୁ ବଜାୟ ରଖିବା, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଉପସ୍ଥାନ, ବିଦ୍ୟାଳୟ ଫଳାଫଳ, ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ନିୟମିତତା ଓ ସମୟାନୁବର୍ତ୍ତିତା, ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ବୃତ୍ତିଗତ ବିକାଶ, ସହାୟକ ଉପାଦାନ ସହ ପାଠାଗାରକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିବା ଇତ୍ୟାଦି ଭଳି ଆପଣ ପରିଚାଳନା କରୁଥିବା ପରିମାଣର ବିଦ୍ୟାଳୟର କାର୍ଯ୍ୟକୁ ନେଇ ଆପଣ ଦାବିର ସହ କରିପାରନ୍ତି ଯେ ଆପଣ ଗୋଟିଏ ଓ ଦୁଇଟି ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ କରିଛନ୍ତି ।

ଯେଉଁମାନେ ପରବର୍ତ୍ତନଗୁଡ଼ିକୁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି ଏବଂ ଅଭିନବତାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରନ୍ତି ସେମାନେ ତୃତୀୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ କରିବା ଦାବି କରିପାରିବେ । ପୁନଶ୍ଚ, ଯେଉଁମାନେ ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ

Module 1

ଅନୁଷ୍ଠାନ(ବିଦ୍ୟାଳୟ)ଗୁଡ଼ିକର ବୃତ୍ତିଗତ ଆକାଂକ୍ଷା ପୂରଣ କରିବାରେ ସଫଳତା ପାଇଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଚତୁର୍ଥ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ କରିବାରେ ସଫଳ ହୋଇଛନ୍ତି ବୋଲି ବିଚାର କରାଯାଇ ପାରିବ ।

ପ୍ରଥମ ଦୁଇଟି ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ସମୂହ ସୀମିତ ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପଣ ଜଣେ ପ୍ରଶାସକ । ଜଣେ ମୁଖ୍ୟ ହେବାକୁ ଆପଣଙ୍କୁ ଲାଲ୍‌ରେଖା ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ହେବ । ଜଣେ କହିପାରନ୍ତି ଯେ ପ୍ରଥମ ତିନୋଟି ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ ସହିତ କେତେକ ମୁଖ୍ୟ ହେବା ଦାବି କରିପାରିବେ, କିନ୍ତୁ ଅଧିକାଂଶ ପ୍ରଶାସକ ଏବଂ ଅତି ଅଳ୍ପ ଚତୁର୍ଥ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ପହଞ୍ଚିଥାନ୍ତି । ପରବର୍ତ୍ତନ ନେତୃତ୍ୱ ସମ୍ପର୍କରେ ଅଧିକ ଜାଣିବା ପାଇଁ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ଭିଡିଓ ସଂଯୋଗକୁ ଦେଖନ୍ତୁ ।

ପରିବର୍ତ୍ତନ ନେତୃତ୍ୱ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଉପରେ ଥିବା ଦୃଶ୍ୟ-ଶ୍ରାବ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଭିଡିଓ ସଂଯୋଗ ଦେଖନ୍ତୁ ।

୪.୩ : ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ସମୂହ : ବହୁବିଧ ଭୂମିକା ଏବଂ ଦାୟିତ୍ୱ ସମୂହ

ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଭାବେ ଆପଣଙ୍କର ବହୁବିଧ ଭୂମିକା ଏବଂ ଦାୟିତ୍ୱ ରହିଛି । ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଛବିରୁ ଜଣେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟଙ୍କର ସାତୋଟି ପ୍ରଧାନ ଭୂମିକା ଓ ତତ୍‌ସଂଲଗ୍ନ ଦାୟିତ୍ୱଗୁଡ଼ିକ ବୁଝାଯାଇ ପାରିବ ।

Module 1

ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ ସମ୍ପର୍କିତ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ :

ଜଣେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ/ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କର ଏହା ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ କଠିନ ଭୂମିକା । ଜଣେ ମୁଖ୍ୟ ଭାବେ ଆପଣଙ୍କୁ ନେତୃତ୍ୱ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ ରୂପାନ୍ତରୀକରଣ/ଶିକ୍ଷା ଏକକ(କ୍ଲଷ୍ଟର/ବ୍ଲକ/ଜିଲ୍ଲା)ର ରୂପାନ୍ତରୀକରଣ ଉପରେ ଏହାର ପ୍ରଭାବ ସମ୍ପର୍କିତ ଏକ ବୁଝାମଣା ବିକାଶ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ନିରନ୍ତର ପରୀକ୍ଷଣ ଓ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ଏକ ପରିସର ଏବଂ ପିଲାମାନଙ୍କର ବୃଦ୍ଧି ଓ ବିକାଶ ନିମିତ୍ତ ଏକ ସ୍ଥାନ ରୂପେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସମ୍ପର୍କିତ ଏକ ଧାରଣାଗତ ବୁଝାମଣା ସୃଷ୍ଟି କରିବା ପାଇଁ ଏହି ଭୂମିକା ଆପଣଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିଥାଏ । ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ/ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କର ନେତୃତ୍ୱ ସମ୍ବଳିତ ଆହ୍ୱାନ ଉପରେ କଥୋପକଥନ ଏବଂ ରୂପାନ୍ତରୀକରଣ କାର୍ଯ୍ୟସୂଚୀ ହାସଲ କରିବାରେ ଥିବା ଆହ୍ୱାନସବୁକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିବାରେ ଏହି ଭୂମିକା ସମ୍ପର୍କିତ ବୁଝାମଣା ଆପଣଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ପିଲାର କେନ୍ଦ୍ରିୟତା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଏବଂ ପରିବର୍ତ୍ତନ ତଥା ରୂପାନ୍ତରୀକରଣ ପାଇଁ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଗଠନ ଉପରେ ଧ୍ୟାନ ଦେବାରେ ଏହି ଭୂମିକା ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ । ଯାହା ଅନ୍ତର୍ନିବେଶୀ ଏବଂ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ପ୍ରକୃତିର ଅଟେ । ଜଣେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ରୂପେ ଏହି ଭୂମିକାରେ ଆପଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବାସ୍ତବ ପରିସ୍ଥିତିର ମାନନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିପାରିବେ ତଥା ଆପଣଙ୍କ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଇଁ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀର ବିକାଶ ମଧ୍ୟ କରିପାରିବେ । ସହଭାଗୀ ଓ ଦଳଗତ କାର୍ଯ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲାର ସାମଗ୍ରିକ ବିକାଶର ଲକ୍ଷ୍ୟ ସହିତ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଅନୁଭବ କରିବାର ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ କରିପାରିବେ । ବିଦ୍ୟାଳୟ ରୂପାନ୍ତରୀକରଣ ପାଇଁ ଜଣେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଯାହା କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ତାହା ଆଧାରରେ ଏହି ଭୂମିକାକୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଏବଂ ଶିକ୍ଷଣ ସଂଗଠନର ଧାରଣା ବ୍ୟାପକ ରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥାଏ ।

ବିଦ୍ୟାଳୟ ଏକ ଶିକ୍ଷଣ ସଂଗଠନ ଉପରେ ଦୃଶ୍ୟ-ଶ୍ରାବ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଥିବା ଭିଡିଓ ସଂଯୋଗ ଦେଖନ୍ତୁ ସ୍ୱ-ବିକାଶ କରିବା- ଶିକ୍ଷକ, କର୍ମଚାରୀ, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଓ ନିଜ ଭିତରେ ସାମର୍ଥ୍ୟ, ମନୋବୃତ୍ତି ଏବଂ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ସମ୍ପର୍କରେ ଏକ ସକାରାତ୍ମକ ସ୍ୱ-ଧାରଣା ବିକାଶ କରିବା ଏହି ଭୂମିକାର କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅଟେ । ଚିନ୍ତନ ଏବଂ ପାରସ୍ପରିକ କ୍ରିୟା ମାଧ୍ୟମରେ ଏହି ଭୂମିକାରେ ଆପଣଙ୍କୁ ସ୍ୱ-ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ହେବ । ଏଥିନିମିତ୍ତ ନିଜର ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ନିରନ୍ତର ଶିକ୍ଷଣ ଓ ବିକାଶ ପାଇଁ ସୁଯୋଗ ଆଉ ପରିସର ସୃଷ୍ଟିକରି ଜଣେ ମୁଖ୍ୟଙ୍କର ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ଭୂମିକାକୁ ବୁଝିବା ଦରକାର । ବଳିଷ୍ଠ ନେତୃତ୍ୱ ପ୍ରଦର୍ଶନ ପାଇଁ ଏଥିରେ ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରଥମେ ନିଜ ଭିତରେ ବିନିଯୋଗ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ସ୍ୱ-ଶିକ୍ଷଣର ଏକ ଉପାୟ ରୂପେ ଚିନ୍ତନର ଅଭ୍ୟାସ ଦ୍ୱାରା ଏଥିନିମିତ୍ତ ସାମର୍ଥ୍ୟର ବିକାଶ କରାଯାଇ ପାରିବ । ଏହା ବିଶ୍ୱାସ ଯେ କାର୍ଯ୍ୟ ଆଧାରିତ ଚିନ୍ତନର ଅଭ୍ୟାସ ଦ୍ୱାରା ଇପ୍ସିତ ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ଆଗେଇ ନେବାରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଅଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଏହାଦ୍ୱାରା କୌଣସି ଏକ ଆହ୍ୱାନର ସାମ୍ନା କରୁଥିବାବେଳେ ହଁ, ମୁଁ ପାରିବି ମନୋବୃତ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବିକାଶିତ ହୁଏ । ଫଳତଃ ତାଙ୍କ ବିଦ୍ୟାଳୟର ରୂପାନ୍ତରୀକରଣ ହୋଇଥାଏ । ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ଦାୟିତ୍ୱ ବହନ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଜ୍ଞାନ, କୌଶଳ ଏବଂ ବିଶ୍ୱାସ ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ ଏହି ଭୂମିକା ସମ୍ପର୍କିତ ବୁଝାମଣା ଆପଣଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ବୃତ୍ତିଗତ ସ୍ୱ-ବିକାଶର ମାର୍ଗ ଆରମ୍ଭ କରିବା ପାଇଁ ନିମ୍ନରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ଭିଡିଓ ସଂଯୋଗ ଦେଖନ୍ତୁ ।

Module 1

ବୃତ୍ତିଗତ ବିକାଶ ଯୋଜନା ଉପରେ ଦୃଶ୍ୟ-ଶ୍ରାବ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଥିବା ଭିଡିଓ ସଂଯୋଗ ଦେଖନ୍ତୁ

ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ରୂପାନ୍ତର କରିବା :

ଶ୍ରେଣୀଗୃହ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଅଧିକ ଶିଶୁକୈନ୍ଦ୍ରିକ କରିବା ଏବଂ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଓ ସୃଜନଶୀଳତା ପାଇଁ ଏକ ସ୍ଥାନ ରୂପେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ରୂପାନ୍ତର ପାଇଁ ଏହି ଭୂମିକାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ରହିଛି । ଶିକ୍ଷାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୁଝିବାରେ ଏବଂ ପିଲାମାନେ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ କାହିଁକି ଆସିବା ଉଚିତ, ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱାଗତ କରିବା ଓ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଶିକ୍ଷା ଚକ୍ର ସମାପ୍ତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅବଧାରଣ ଆଦି ପାଇଁ ଶିକ୍ଷାଦାନ-ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା କ'ଣ ହେବା ଉଚିତ ଭଳି ସମସ୍ୟା ଉପରେ ଚିନ୍ତନ କରିବା ପାଇଁ ଏହା ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସମର୍ଥ କରାଏ । ଏହି ଭୂମିକା ପିଲାମାନଙ୍କର ବିକାଶଗତ ଆବଶ୍ୟକତାଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଆରୋପ କରେ । ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ପରୀକ୍ଷଣମୂଳକ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ମାଧ୍ୟମରେ ପିଲାମାନଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକତା ସମୂହକୁ ବୁଝିବାରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ବେଦନଶୀଳତା ବିକାଶ ନିମିତ୍ତ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ଶ୍ରେଣୀଗୃହ କାର୍ଯ୍ୟର ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ, ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତିପୁଷ୍ଟି ପ୍ରଦାନ, ତଥା ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ତାଲିମଦାତା ମାର୍ଗଦର୍ଶକ ହେବା ଭଳି ଶିକ୍ଷାଦାନ-ଶିକ୍ଷଣ ସମ୍ପର୍କିତ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଦିଗରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଓ ନିଜର କୌଶଳ ବିକାଶ ଉପରେ ଏହା ମଧ୍ୟ ଗୁରୁତ୍ୱ ଆରୋପ କରେ । ଶିକ୍ଷାଦାନ, ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଆଗେଇ ନେବାରେ ଆପଣଙ୍କୁ ସମର୍ଥ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଏହି ଭୂମିକାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅଟେ ଯାହାଫଳରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲା ନିଜକୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର, ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ସମ୍ମାନୀୟ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବେ ଏବଂ ପରିବେଶ ଓ ନିଜ ବିଷୟରେ ନୂଆ କଥା ଶିଖିବା ନିମିତ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆସିବା ପାଇଁ ଅଭିପ୍ରେରିତ ହେବେ । ବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ଶିକ୍ଷାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୁଝିବା ପାଇଁ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ଭିଡିଓ ସଂଯୋଗ ଦେଖନ୍ତୁ ।

ବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ଶିକ୍ଷାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଉପରେ ଦୃଶ୍ୟ-ଶ୍ରାବ୍ୟ ସମ୍ବଳଗୁଡ଼ିକରେ ଭିଡିଓ ସଂଯୋଗ ଦେଖନ୍ତୁ ।

ଦଳଗଠନ କରିବା ଓ ନେତୃତ୍ୱ ନେବା -

ବିଦ୍ୟାଳୟ ଏକ ଏକକ ଯାହାର ସଦସ୍ୟମାନେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଲକ୍ଷ୍ୟ ସମୂହ ଦିଗରେ ଦୃଢ଼ କାର୍ଯ୍ୟ ସହିତ ଏକତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ଏହାର ଫଳପ୍ରଦ ସଂଗଠନ ନିମିତ୍ତି ଦଳ ଗଠନ କରିବା ଏବଂ ନେତୃତ୍ୱ ଦେବା ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟଙ୍କର ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ରୂପେ ଉଭା ହୋଇଛି । ଆହ୍ୱାନ ଓ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ନୂଆ ଉପାୟରେ ସାମ୍ନା କରିବା ଏବଂ ଧାରଣା ସମୂହର ବିନିମୟ ଫଳସ୍ୱରୂପ ଦଳଗତ କାର୍ଯ୍ୟ ଯେ କେବଳ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଉତ୍ତମ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ ତାହା ନୁହେଁ ବରଂ ଦଳର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଦସ୍ୟଙ୍କ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଓ କୌଶଳ ବିକାଶ କରିଥାଏ । ଫଳପ୍ରଦ ଦଳଗୁଡ଼ିକୁ ଗଢ଼ିବା ଏବଂ ଧରି ରଖିବା ସାମ୍ନା କରିଥାଏ । ଦଳଗଠନ, ସହଭାଗିତା, ଦଳଗତ ଗତିଶୀଳତା, ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ସମାଧାନ ଓ ଫଳପ୍ରଦ ଯୋଗାଯୋଗ ପାଇଁ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ କିପରି ଆଗେଇ ନେବେ ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ଆପଣ ଚିନ୍ତା କରିବା ଆରମ୍ଭ କରିପାରନ୍ତି ଏବଂ ଏକା ସମୟରେ ଦଳର ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କ ବୃତ୍ତିଗତ ବିକାଶ ପାଇଁ ସୁଯୋଗ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିବେ ।

ଅଭିନବୀକରଣକୁ ଆଗେଇ ନେବା

ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବା ଏବଂ ସହଜରେ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରିବା ପାଇଁ ଯେକୌଣସି ସଂଗଠନରେ ଅଭିନବୀକରଣ ଏକ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ପନ୍ଥା ରୂପେ ଦେଖାଯାଏ । ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ସମାଧାନ କରିବା ପାଇଁ ଯେ କେବଳ ଅଭିନବୀକରଣ ବ୍ୟବହାର କରାଯିବା ଉଚିତ ତାହା ନୁହେଁ ବରଂ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅନ୍ତର୍ନିବେଶୀ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିବା ଏବଂ ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଏହାକୁ ସ୍ଥାନ ରୂପେ ଦେଖାଯିବା ଉଚିତ । ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କୁ ଦାୟିତ୍ୱ ବହନକାରୀ, ଚିନ୍ତନର ଉପଭୋଗକାରୀ ହେବା ଏବଂ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସର ସହ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଅଭିନବୀକରଣ ଉତ୍ସାହିତ କରେ । "ହଁ, ମୁଁ ପାରିବି" ମନୋବୃତ୍ତି ସହିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଏହା ବିଶ୍ୱାସ ପ୍ରଦାନ କରେ । ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଭିନବତା ଦ୍ୱାରା ଶିଖିବା ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ଘଟଣାରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ । ତେଣୁ ଜଣେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟଙ୍କର ଏହା ଏକ ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ଅଟେ । ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକୁ ଶିକ୍ଷଣ ସଂଗଠନରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରିବାରେ ନେତୃତ୍ୱ ନେବା ନିମିତ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଭିନବୀକରଣର ସଂସ୍କୃତି ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଟେ । ଶିକ୍ଷାଦାନ, ଶିକ୍ଷଣ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଯେ କେବଳ ଅଭିନବୀକରଣ ଶିକ୍ଷଣକୁ ଆନନ୍ଦଦାୟକ କରିପାରିବ ତାହା ନୁହେଁ ବରଂ ଶିକ୍ଷଣ ସଂଗଠନରେ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ରୂପାନ୍ତରିତ କରିବା ସହିତ ଶିକ୍ଷକ, ପିତାମାତା ଏବଂ ଗୋଷ୍ଠୀ ପାଇଁ ଆନନ୍ଦଦାୟକ ହୋଇପାରିବ । ଅଭିନବୀକରଣ ସମ୍ପର୍କରେ ସମ୍ପର୍କରେ ଅଧିକ ଜାଣିବା ପାଇଁ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ଭିଡିଓ ସଂଯୋଗ ଦେଖନ୍ତୁ ।
ଅଭିନବୀକରଣ ବିଷୟରେ ଅଧିକ ଜାଣିବା ଉପରେ ଦୃଶ୍ୟ ଶ୍ରାବ୍ୟ ସମ୍ବଳରେ ଥିବା ଭିଡିଓ ସଂଯୋଗ ଦେଖନ୍ତୁ ।

ଅଗ୍ରଣୀ ଭାଗିଦାରିତା -

ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଭିଜ୍ଞତା ସହିତ ବିବିଧ ସାମାଜିକ-ଅର୍ଥନୈତିକ ପୃଷ୍ଠଭୂମିର ପିଲାମାନେ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆସିଥାନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ସାମାଜିକ ଏବଂ ଆବେଗିକ ଆବଶ୍ୟକତାଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ବୋଧିତ କରାଯାଏ, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସହ ସମ୍ପର୍କିତ କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ଅଧିକତର ଭଲ ଭାବେ ଶିଖନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲା ଶିଖିବାକୁ ନିଶ୍ଚିତ କରିବା ନିମିତ୍ତ ସେମାନଙ୍କୁ ପିତାମାତା, ଗୋଷ୍ଠୀ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉପଭୋକ୍ତାମାନଙ୍କ ସହ ନିୟୋଜିତ କରି ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଜୀବନକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିବା ପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ ପାଖରେ ସୁଯୋଗ ରହିଛି । ଗୋଷ୍ଠୀ ସଦସ୍ୟ, ପିତାମାତା, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଏବଂ ବ୍ୟବସ୍ଥାସ୍ତରୀୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରି ବିଦ୍ୟାଳୟର ସ୍ଥାନୀୟ ଗୋଷ୍ଠୀଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ସହଭାଗିତା ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଏବଂ ଗଠନ କରିବାରେ ଏହି ଭୂମିକା ଆପଣଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରେ ।

ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରଶାସନର ନେତୃତ୍ୱ ନେବା-

ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆଗେଇ ନେବାର ପ୍ରଶାସନିକ ଏବଂ ଆର୍ଥିକ ଦିଗଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଏହି ଭୂମିକା ଗୁରୁତ୍ୱ ଆରୋପ କରିଥାଏ । ନିଜ ନିଜର ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ନୀତି ଏବଂ ମାର୍ଗଦର୍ଶିକା ସମୂହକୁ ବୁଝିବାରେ ଏହା ଆପଣଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିବା ସହିତ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥା, ଆୟବ୍ୟୟ କଳନା କରିବା ଏବଂ ପାଣ୍ଠି ବିନିଯୋଗର ଏକ ବୁଝାମଣା ବିକଶିତ କରେ । ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟର

Module 1

ନେତୃତ୍ୱ ନେବା ସମୟରେ ଭୌତିକ ଓ ମାନବ ସମ୍ବଳ ସମୂହର ପରିଚାଳନା ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଟେ ଏବଂ ସମ୍ବଳ ସମୂହର ଫଳପ୍ରଦ ପରିଚାଳନାର ଦିଗଗୁଡ଼ିକୁ ଏହି କ୍ଷେତ୍ର ଆବିଷ୍କାର କରିଥାଏ । ଜଣେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟଙ୍କର ଏହି ଭୂମିକା ମଧ୍ୟ ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥାଏ କାରଣ ସୂଚୀତ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଗ୍ରହଣ ସହିତ ବିଦ୍ୟାଳୟ ରୂପାନ୍ତରୀୟକୁ ଆଗେଇ ନେବାରେ ଏହା ଆପଣଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ନିମିତ୍ତ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା କରିଥାଏ ।

୫. ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଶିକ୍ଷଣ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଶୈକ୍ଷିକ ନେତୃତ୍ୱ :

ଶୈକ୍ଷିକ ନେତୃତ୍ୱ ଜ୍ଞାନ, କୌଶଳ ଏବଂ ମନୋବୃତ୍ତିର ଏକ ଢାଞ୍ଚାକୁ ସୂଚିତ କରେ ଯାହା ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ରୂପାନ୍ତର କରିବା ପାଇଁ ଜଣେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟଙ୍କ ପାଖରେ ଥାଏ । ଏହା ଏପରି ଏକ ଉପାୟରେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୁଏ ଯାହା (୧) ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ ଅଭିବୃଦ୍ଧି କରିବାକୁ ଆଗେଇନିଏ ଏବଂ ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାର(୨) ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ବୃତ୍ତିଗତ ବିକାଶ ପାଇଁ ଅବଦାନ ଥାଏ । ଶୈକ୍ଷିକ ମୁଖ୍ୟ ଭାବେ ଭୂମିକା ନିର୍ବାହ କରୁଥିବା ଜଣେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଦୃଢ଼ତାର ସହ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲା ଶିଖିବା ଓ ଅଗ୍ରଗତି କରିବାରେ ସମର୍ଥ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷକ ନିଜର ଶିକ୍ଷାଦାନ ଅଭ୍ୟାସ, ଜ୍ଞାନ ଓ କୌଶଳର ଅଭିବୃଦ୍ଧି କରିପାରିବେ । ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଅଭ୍ୟାସ ସହିତ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଜଣେ ଶୈକ୍ଷିକ ମୁଖ୍ୟ ମଧ୍ୟ ସହାୟତା ଏବଂ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିଥାଏ । ଆପଣ ମଧ୍ୟ ସଚେତନ ଥିବେ ଯେ ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ/ପ୍ରାଥମିକ, ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଥମିକ ଏକ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ମୁଖ୍ୟ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶ୍ରେଣୀରେ ନିୟୋଜିତ ଥା'ନ୍ତି । ତେଣୁ ଏହା ବୁଝିବା ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଯେ ସେ ଉଭୟେ ଏକ ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ଏକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷଣ ଆବଶ୍ୟକତା ଏବଂ ବିବିଧ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କୁ ପରିଚାଳନା କରୁଥିବା ସମୟରେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ସାମ୍ନା କରୁଥିବା ଆହ୍ୱାନ ଓ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ଭୂମିକା ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ବୁଝିଥିବାରୁ ଏହା ଏକ ସୁବିଧା ଅଟେ । ଏହାସହିତ ଜଣେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଭାବେ ସବୁ ବିଷୟରେ ଏବଂ ପ୍ରତି ଶ୍ରେଣୀରେ ସାମଗ୍ରିକ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଅଭ୍ୟାସ କାର୍ଯ୍ୟର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ଆପଣଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ପରିଦର୍ଶନ ଏବଂ ଶୈକ୍ଷିକ ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ ହେବ । ଜଣେ ଶୈକ୍ଷିକ ମୁଖ୍ୟ ରୂପେ ଆପଣଙ୍କ ଭୂମିକା ବୁଝିବା ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କୁ ବ୍ୟାପକ ଭାବେ ତିନୋଟି ଉପାଦନାକୁ ବୁଝିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ସକ୍ରିୟ ଶିକ୍ଷଣ ନୀତି ସମୂହ ଉପରେ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ବିକାଶ କରିବା

ଜଣେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ରୂପେ ଶୈକ୍ଷିକ- ପ୍ରସଙ୍ଗଭିତ୍ତିକ ଜ୍ଞାନର ବୋଧଗମ୍ୟତା

ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶୈକ୍ଷିକ ପରିଦର୍ଶନ

୫.୧ ସକ୍ରିୟ ଶିକ୍ଷଣ ନୀତି ସମୂହ ଉପରେ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ବିକାଶ କରିବା

ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଶିକ୍ଷଣକୁ ଏକ ଭୟମୁକ୍ତ ପରିବେଶରେ ପରିଚାଳିତ କରିବାକୁ ହେବ । ପିଲାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଏକ ଅନୁସନ୍ଧିତ୍ସୁ ମନ ଏବଂ ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ଚିନ୍ତନ କୌଶଳ ବିକାଶ କରିବା, ସେମାନଙ୍କର ସର୍ବୋତ୍ତମ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଶକ୍ତିକୁ ପଦାକୁ ଆଣିବା ନିମିତ୍ତ ସେମାନଙ୍କୁ ସଶକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ ରୂପେ ବିବେଚିତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏହି ଉପାୟରେ ସେମାନେ ଫଳପ୍ରଦ ନାଗରିକ ହୋଇପାରିବେ ଏବଂ ସମାଜ ପାଇଁ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ଅବଦାନ କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହେବେ । ଆପଣ

Module 1

କିପରି ଏକ ଶିକ୍ଷଣ ପରିବେଶ ଆଣିପାରିବେ ଯେଉଁଠି ପିଲାମାନେ ନିରାପଦ ଓ ସୁରକ୍ଷିତ ଅନୁଭବ କରିବା ସହିତ ଅନୁସନ୍ଧିତ୍ସୁ ମନ ଓ ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ଚିନ୍ତନ କୌଶଳ ବିକାଶ କରିପାରିବେ ? ଘୋଷା ଶିକ୍ଷଣକୁ ଦୂରେଇଦେବା ଏବଂ ପିଲା ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ଶିକ୍ଷଣକୁ ଆଣିବା ଉପରେ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ନିହିତ । ଏହି ପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷାଦାନ ପଦ୍ଧତି ଯାହାର ଗୁରୁତ୍ୱ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଅଟେ, ଯେଉଁଠି ପିଲାମାନେ କେବଳ ବକ୍ତୃତା ଶୁଣନ୍ତି ନାହିଁ ବରଂ ଏହା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଉଚ୍ଚତର ଚିନ୍ତନ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ନିୟୋଜିତ ହୋଇଥାନ୍ତି ଯାହାକୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ କୈନ୍ଦ୍ରିକ ଶୈକ୍ଷିକ ଶାସ୍ତ୍ର କୁହାଯାଏ । ଘୋଷା ଶିକ୍ଷଣ ଯେଉଁଠି ଶିକ୍ଷକ ସୂଚନା ପ୍ରଦାନ କରିଥାନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ କୈନ୍ଦ୍ରିକ ଶିକ୍ଷାରେ ସେପରି ନହୋଇ ଶିକ୍ଷକ ଜ୍ଞାନର ସହାୟକ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି, ତଥ୍ୟ ଆବିଷ୍କାର, ପ୍ରକ୍ରିୟାକରଣ ଓ ପ୍ରୟୋଗ ନିମିତ୍ତ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଆଗେଇ ନିଅନ୍ତି ।

ସକ୍ରିୟ ଶିକ୍ଷଣ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ କୈନ୍ଦ୍ରିକ ଶୈକ୍ଷିକ ଶାସ୍ତ୍ରର ଏକ ଉପାଦାନ ଅଟେ ଯାହା ଶିକ୍ଷାଦାନ- ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଆନନ୍ଦଦାୟକ ଓ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଥାଏ । ଜଣେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ରୂପେ ସକ୍ରିୟ ଶିକ୍ଷଣ ନୀତି ସମୂହର ଏକ ଗଭୀର ବୋଧଗମ୍ୟତା ଆପଣ ହାସଲ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ, ଯାହା ମୂଳ ଅଟେ ଏବଂ ବିଷୟ କ୍ଷେତ୍ର ସାରା ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇ ପାରିବ । ଆପଣ ନିମ୍ନସ୍ଥ ଭିଡିଓ ସଂଯୋଗ ଦେଖିପାରନ୍ତି ଏବଂ ଭିଡିଓରୁ ସକ୍ରିୟ ଶିକ୍ଷଣ ନୀତି ସମୂହକୁ ବାହାର କରିପାରିବେ ।

ତରୁଣ ଐତିହାସିକ ସମୂହ ଉପରେ ଦୃଶ୍ୟ-ଶ୍ରାବ୍ୟ ସମ୍ବଳରେ ଥିବା ଭିଡିଓ ସଂଯୋଗ ଦେଖନ୍ତୁ-

ଭିଡିଓରୁ ଆପଣଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣର ଏକ ଟୀପ୍ପଣୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିସାରିବା ପରେ ନିଷ୍କ୍ରିୟ ଓ ସକ୍ରିୟ ଶିକ୍ଷଣ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପାର୍ଥକ୍ୟକୁ ବୁଝିବା ପାଇଁ ନିମ୍ନସ୍ଥ ସାରଣୀକୁ ଦେଖନ୍ତୁ । ଶ୍ରେଣୀଗୃହ ଶିକ୍ଷାଦାନ-ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ସକ୍ରିୟ ଶିକ୍ଷଣ ନୀତି ସମୂହକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବା ପାଇଁ ଆପଣ ଆପଣଙ୍କ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ କିପରି ତାଲିମ ଦେବେ ତାହା ଉପରେ ଚିନ୍ତା କରନ୍ତୁ ।

ନିଷ୍କ୍ରିୟ ଶିକ୍ଷଣ

ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଏବଂ ଶିକ୍ଷଣର ସାଧାରଣ ତତ୍ତ୍ୱ ସହିତ ଶିକ୍ଷକମାନେ ନିୟୋଜିତ ଥାନ୍ତି ।

ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ପାଇଁ ଜ୍ଞାନ ବାହ୍ୟ ରୂପେ ବିଚାର କରାଯାଏ ଏବଂ କିଛି ଆହରଣ କରିବାକୁ ହେବ

ସ୍ୱଶିକ୍ଷଣ ଓ ଚିନ୍ତନ ପାଇଁ ଅଳ୍ପ ସୁଯୋଗ ଥାଏ ।

ଦତ୍ତକାର୍ଯ୍ୟ, ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ପରୀକ୍ଷଣ, କ୍ଷେତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ଅଭ୍ୟାସ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଉପରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ।

ସାମାଜିକ ବାସ୍ତବତା, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଏବଂ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ପୂର୍ବାନୁମାନକୁ ସମ୍ବୋଧନ କରିବା ପାଇଁ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ନଥାଏ ।

ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ବିଷୟଗତ ଜ୍ଞାନର ଧାରଣାଗୁଡ଼ିକୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ସ୍ଥାନ ନଥାଏ ।

ଘୋଷା ଶିକ୍ଷଣକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରେ

ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଶିକ୍ଷାକୁ ଆଗେଇ ନିଏ ନାହିଁ ।

ସକ୍ରିୟ ଶିକ୍ଷଣ

ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ବଢ଼ିଥିବା ଏବଂ ବିକଶିତ ହୋଇଥିବା ସାମାଜିକ, ସାଂସ୍କୃତିକ ଏବଂ ରାଜନୈତିକ ପ୍ରସଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଝନ୍ତି । ତତ୍ତ୍ୱଭିତ୍ତିକ ଅନ୍ୱେଷଣ ସହ ବାସ୍ତବ ଜୀବନ ପରିସ୍ଥିତି ସହିତ ସେମାନେ ଜଡ଼ିତଥା'ନ୍ତି ।

Module 1

ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ଅନ୍ୱେଷଣ ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ, ଶିକ୍ଷଣ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ ସାମାଜିକ ଅଭିଜ୍ଞତାର ବିନିମୟୀ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଜ୍ଞାନ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଏ ।

ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷକ ଗଭୀରଉର ଆଲୋଚନା ଏବଂ ଚିନ୍ତନ ଭିତରେ ନିୟୋଜିତ କରିଥାନ୍ତି । ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଏବଂ ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ଅନ୍ୱେଷଣ ପାଇଁ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ଚିହ୍ନଟ ଓ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ କରାଯାଏ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ସହ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ, ଚିନ୍ତନ ଉପରେ ଚିନ୍ତନ ମୂଳକ ଘଟଣାବଳୀ ବଜାୟ ରଖନ୍ତି ।

ଦଳରେ କାମ କରିବା, ପରସ୍ପର ଭିତରେ କ୍ରିୟା ପ୍ରତିକ୍ରିୟା କରିବା ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ବିଷୟ କ୍ଷେତ୍ର ସାରା ପ୍ରକଳ୍ପ ହାତକୁ ନେବା ପାଇଁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଦଳଗତ ଉପସ୍ଥାପନାକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରାଯାଏ ।

ସମାଜରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ନିଜ ସ୍ଥିତିକୁ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ପୂର୍ବାନୁମାନକୁ ଶ୍ରେଣୀଗୃହ ଆଲୋଚନାର ଅଂଶ ଭାବେ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ନିମିତ୍ତ ଶିକ୍ଷଣ ସ୍ଥାନମାନ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଏ ।
ଜ୍ଞାନର(ଭ୍ରମ) ଧାରଣାକୁ ବିଶୋଧନ କରିବା, ପରୀକ୍ଷା କରିବା ଏବଂ ଆହ୍ୱାନ କରିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସ୍ଥାନ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଇଥାଏ ।

ଘୋଷା ଶିକ୍ଷଣକୁ ନିରୁତ୍ସାହିତ କରେ, ଶିକ୍ଷଣକୁ ଏକ ଆନନ୍ଦଦାୟକ ଏବଂ ଅଂଶଗ୍ରହଣକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରେ, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀକୈନ୍ଦ୍ରିକ, କାର୍ଯ୍ୟଭିତ୍ତିକ, ଅଂଶଗ୍ରହଣକାରୀ ଶିକ୍ଷଣ ଅଭିଜ୍ଞତା ସମୂହକୁ ଖେଳ, ପ୍ରକଳ୍ପ, ଆଲୋଚନା, କଥୋପକଥନ, ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ, ପରିଦର୍ଶନ, ସଂଗଠିତ କରେ, ଉତ୍ପାଦନଶୀଳ କାର୍ଯ୍ୟ ସହିତ ଶୈକ୍ଷିକ ଶିକ୍ଷଣକୁ ସମନ୍ୱିତ କରେ ।

ଶାନ୍ତି ମୂଲ୍ୟବୋଧ- ସାମାଜିକ ପୁନର୍ଗଠନ ପାଇଁ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଜୀବନଧାରା, ସମାନତା, ନ୍ୟାୟ, ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା, ଭାତୃତ୍ୱ, ଧର୍ମନିରପେକ୍ଷତା ଏବଂ ଉତ୍ସାହ ।
ଉତ୍ସ : NCFTE(2004) http://ncte.india.org/nete_new/pdf/NCFTE_2010.pdf

ସାଧାରଣ ଶୈକ୍ଷିକ ଜ୍ଞାନ:

ଶିକ୍ଷଣ ପରିବେଶ ସମ୍ପର୍କିତ ଜ୍ଞାନ ଏବଂ ଶିକ୍ଷଣ କୌଶଳ, ଶ୍ରେଣୀ ପରିଚାଳନା, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ସମ୍ପର୍କରେ ଜ୍ଞାନ ଏବଂ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ କିପରି ଜ୍ଞାନ ନିର୍ମାଣ କରନ୍ତି ଆଦିକୁ ଏହା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିଥାଏ ।(ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ: ସକ୍ରିୟ ଶିକ୍ଷଣ ନୀତି ସମୂହ)

ବିଷୟବସ୍ତୁ ଜ୍ଞାନ :

ବିଷୟ ବା ଜ୍ଞାନର ବିଭାଗ ସହିତ ସମ୍ପର୍କିତ ବିଷୟବସ୍ତୁର ଜ୍ଞାନକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିଥାଏ ।

Module 1

ଶୈକ୍ଷିକ - ପ୍ରସଙ୍ଗ ଭିତ୍ତିକ ଜ୍ଞାନ : ସରଳ ଭାବରେ ବୁଝାଯାଏ ଯେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟ ଶିକ୍ଷାଦାନ କିପରି କରାଯିବ; ସେହି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷାଦାନ କୌଶଳ ଓ ବ୍ୟାଖ୍ୟାର ଜ୍ଞାନ ଗୋଟିଏ ଧାରଣା ସୃଷ୍ଟି ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଉଦାହରଣ ସମୂହ ବା ଏକ ଘଟଣାର ବର୍ଣ୍ଣନା); ସେହି ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ବୁଝାମଣା ସମ୍ପର୍କିତ ଜ୍ଞାନ, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଭୁଲ ବୁଝାମଣାର ଦୂରୀକରଣ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବା ଏବଂ ଧାରଣାଗତ ସ୍ୱଷ୍ଟତା ସୃଷ୍ଟି କରିବା, ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ସମୟରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ବିବିଧତାକୁ ମନରେ ରଖିବାର ଏକ ଧାରଣାଗତ ମାନଚିତ୍ରକୁ ଏହା ସମ୍ପର୍କିତ କରିଥାଏ ।

୫.୨ ଜଣେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଭାବେ ଶୈକ୍ଷିକ-ପ୍ରସଙ୍ଗ ଭିତ୍ତିକ ଜ୍ଞାନର ବୋଧଗମ୍ୟତା

ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ସକ୍ରିୟ ଶିକ୍ଷଣ ଉପରେ ପୂର୍ବ ଉପ-ବିଭାଗ ଆପଣଙ୍କୁ ପରିଚିତ କରିଛି ଯାହା ଶୈକ୍ଷିକ ଶାସ୍ତ୍ରର ମୂଳ ନୀତି ସମୂହ ରୂପେ ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ କରାଯାଇ ପାରିବ । ଏଠାରେ ଏହି ବିଭାଗରେ ଆପଣ ଶୈକ୍ଷିକ-ପ୍ରସଙ୍ଗଭିତ୍ତିକ ଜ୍ଞାନ, ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭିତ୍ତିକ ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ବିଷୟରେ ଅଧିକ ଶିଖିବେ । ଜଣେ ଶୈକ୍ଷିକ ମୁଖ୍ୟ ରୂପେ ଆପଣ ନିଜକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ଏବଂ ଫଳପ୍ରଦ ପରିଦର୍ଶନ ପରିଚାଳନା କରିବା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଜ୍ଞାନ ଓ କୌଶଳର ଆଧାର ଦେବାରେ ଏହି ତିନୋଟି ଉପାଦାନ ଆପଣଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ଶୈକ୍ଷିକ ନୀତି ସମୂହର ଏକ ସଂଯୋଗ ମାଧ୍ୟମରେ ସରଳ ପଦରେ ଏହି ଶୈକ୍ଷିକ-ପ୍ରସଙ୍ଗଭିତ୍ତିକ ଜ୍ଞାନକୁ ଆସନ୍ତୁ ଆମେ ବୁଝିବା ଯାହା ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟର(ବିଷୟ ପରିସର) ବିଷୟ ଭିତ୍ତିକ ଜ୍ଞାନ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ତେବେ ବିଷୟ ଭିତ୍ତିକ ଜ୍ଞାନର ବୋଧଗମ୍ୟତା ଏହା ଭିତରେ ସୀମିତ ନୁହେଁ ଏବଂ ଏହା ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପ୍ରସଙ୍ଗ, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ପୃଷ୍ଠଭୂମି ଓ ବିବିଧତା ଏବଂ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷଣ ଆବଶ୍ୟକତାର ଏକ ଗଭୀରତମ ବୋଧଗମ୍ୟତାକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରେ । ଯାହାଫଳରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଶିକ୍ଷଣ ଅଗ୍ରଗତିର ସୁବିଧା ନିମିତ୍ତ ଶିକ୍ଷାଦାନ, ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ପରିକଳ୍ପନା କରାଯାଇ ପାରିବ ।

ଶୈକ୍ଷିକ- ପ୍ରସଙ୍ଗଭିତ୍ତିକ ଜ୍ଞାନ ଉପରେ ଦୃଶ୍ୟ-ଶ୍ରାବ୍ୟ ସମ୍ବଳରେ ଥିବା ଭିଡିଓ ସଂଯୋଗ ଦେଖନ୍ତୁ । ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟ ସମ୍ପର୍କିତ ଶୈକ୍ଷିକ-ପ୍ରସଙ୍ଗ ଭିତ୍ତିକ ଜ୍ଞାନ ଉପରେ ଅଧିକ ଜାଣିବା ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟ କ୍ଷେତ୍ରଗୁଡ଼ିକରେ ଏନସିଇଆର୍‌ଟି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ପ୍ରଦର୍ଶିକାକୁ ଆପଣ http://ited.ncert.govt.in/ .ରେ ଦେଖିପାରିବେ ।

ବିଷୟଗୁଡ଼ିକର ଶୈକ୍ଷିକ- ପ୍ରସଙ୍ଗ ଭିତ୍ତିକ ଜ୍ଞାନ :
ପରିବେଶ ଅଧ୍ୟୟନର ଶୈକ୍ଷିକ ଶାସ୍ତ୍ର
ବିଜ୍ଞାନର ଶୈକ୍ଷିକ ଶାସ୍ତ୍ର
ସାମାଜିକ ବିଜ୍ଞାନର ଶୈକ୍ଷିକ ଶାସ୍ତ୍ର
ଭାଷା ସମୂହର ଶୈକ୍ଷିକ ଶାସ୍ତ୍ର

ଜଣେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଭାବେ ଆପଣଙ୍କ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷାଦାନ, ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ପରିଦର୍ଶନ କରିବା ପାଇଁ ସମର୍ଥ ହେବାରେ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶୈକ୍ଷିକ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଭିତ୍ତିକ ଜ୍ଞାନର ଏକ

Module 1

ମୌଳିକ ବୋଧଗମ୍ୟତା ଆପଣ ହାସଲ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ଏହା ସମ୍ଭବ ଯେ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ସ୍ତରରେ(ପ୍ରାଥମିକ/ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଥମିକ) ଆପଣଙ୍କର ସୀମିତ ସଂଖ୍ୟକ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସହ ଏକ ଛୋଟ ବିଦ୍ୟାଳୟଟିଏ ରହିଛି । ଏହିଭଳି ଏକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣ ଆପଣଙ୍କ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ସହିତ ନିଶ୍ଚିତ ରୂପେ ଅଧିକ ସମୟ ଶ୍ରେଣୀ ଶିକ୍ଷାଦାନରେ ବିନିଯୋଗ କରୁଥିବେ । ତେଣୁ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଭଳି ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ବିଷୟ କ୍ଷେତ୍ରଗୁଡ଼ିକର ଏକ ଗଭୀରତର ବୋଧଗମ୍ୟତା ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଟେ । ଉପରଲିଖିତ ପ୍ରଦର୍ଶିକାଗୁଡ଼ିକରେ ଆପଣ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବେ ଯେ ପ୍ରତି ବିଷୟ ପାଇଁ ଶ୍ରେଣୀ ଓ୍ୱାରୀ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳଗୁଡ଼ିକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । ଆପଣଙ୍କ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ରୂପାନ୍ତରୀକରଣ ମଧ୍ୟ ସୂଚୀତ କରେ ଯେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଶିଖନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଅଟେ । ଯଦି ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ବାସ୍ତବରେ ଜ୍ଞାନ, କୌଶଳ ଏବଂ ଦକ୍ଷତା ସମୂହକୁ ହାସଲ କରୁଛନ୍ତି ଯାହା ବିଷୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହେବା ସହିତ ସାରା ବିଷୟ କ୍ଷେତ୍ର ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ତେବେ, ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ପାଇଁ ଆମେ ସ୍ତର ଏବଂ ନମ୍ବର ବାହାରକୁ ଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏଥିପାଇଁ ଆସନ୍ତୁ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ ସମୂହ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଆଧାରିତ ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଧାରଣାକୁ ଆମେ ବୁଝିବା ।

ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ ସମୂହ କ'ଣ ?

"ଘୋଷି ମନେ ରଖିବା ପଦ୍ଧତିଗୁଡ଼ିକରୁ ବାହାରି ଦକ୍ଷତା(ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ ସମୂହ) ଆଧାରିତ ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଛି । ସାମାଜିକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଗୁଣାବଳୀ ଓ ମନୋବୃତ୍ତିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଏବଂ ଜ୍ଞାନ, କୌଶଳ ଆକାରରେ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶ୍ରେଣୀରେ ବର୍ଷସାରା ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ମାଧ୍ୟମରେ ଯିବା ପରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ କ'ଣ ଉପଲବ୍ଧ କରିବେ ତାହା ବୁଝିବା ନିମନ୍ତେ ଶିକ୍ଷକ ଓ ସମଗ୍ର ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପାଇଁ ଏନ୍‌ସିଇଆର୍‌ଟି ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ ସମୂହ ସହିତ ଆଗେଇ ଆସିଛି । ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳଗୁଡ଼ିକ ଉକ୍ତି ସମୂହ ଅଟନ୍ତି ଯାହା ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶ୍ରେଣୀ ବା ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଶେଷରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହାସଲ କରିବାକୁ ଥିବା ଜ୍ଞାନ ବା କୌଶଳ ସମ୍ପର୍କରେ ସୂଚୀତ କରିଥାଏ । ଏବଂ ଏଗୁଡ଼ିକ ଶିକ୍ଷା ଶାସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସମର୍ଥୀତ ହୋଇଥାଏ ଯାହାକୁ ଶିକ୍ଷଣ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଶିକ୍ଷକମାନେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଭିତ୍ତିକ ଉକ୍ତି ସମୂହ ଅଟନ୍ତି ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ ତନଖି ବିନ୍ଦୁ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି । ସାମଗ୍ରିକ ବିକାଶ ମାପକ ଆଧାରରେ ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଅଗ୍ରଗତିର ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ପାଇଁ ଏକ ଗୁଣାତ୍ମକ ଏବଂ ପରିମାଣାତ୍ମକ ଢଙ୍ଗରେ ଏଗୁଡ଼ିକ ମାପକ ଯୋଗ୍ୟ ଅଟନ୍ତି ।

ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ପରିବେଶ ଅଧ୍ୟୟନ ପାଇଁ ଦୁଇଟି ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଇଛି-
ବିଭିନ୍ନ ବୟସର ଲୋକ, ପଶୁ ଓ ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଖାଦ୍ୟର ଆବଶ୍ୟକତା, ଖାଦ୍ୟ ଓ ପାଣିର ଉପଲବ୍ଧତା ଏବଂ ଘରେ ଓ ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱରେ ପାଣିର ବ୍ୟବହାର ସମ୍ପର୍କରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥାଏ ।

NISHTHA ପାଇଁ ଏନସିଇଆର୍‌ଟି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ପ୍ରଦର୍ଶିକା ପାଠ୍ୟକ୍ରମ, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ କୈନ୍ଦ୍ରିକ ଶୈକ୍ଷିକ ଶାସ୍ତ୍ର, ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ ସମୂହ ଏବଂ ଅନ୍ତର୍ନିବେଶୀ ଶିକ୍ଷା(ପୃଷ୍ଠା ୯-୧୦)ରୁ ଉଦ୍ଧାର କରାଯାଇଛି(ତୀର୍ଯ୍ୟକ ଅକ୍ଷରରେ ଲେଖାଥିବା ଅଂଶ)

Module 1

ପରିବାର ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କ ଭୂମିକା, ପରିବାର ପ୍ରଭାବ(ବିଶେଷଣ/ଲକ୍ଷଣ/ଅଭ୍ୟାସ/ପ୍ରଥା ସମୂହ) ମୌଖିକ/ଲିଖିତ/ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉପାୟଗୁଡ଼ିକ ମାଧ୍ୟମରେ ଏକତ୍ର ବାସ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥାଏ ।

ଉପରୋକ୍ତ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳଗୁଡ଼ିକୁ ହାସଲ କରିବା ପାଇଁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଯୋଡ଼ିରେ, ଦଳରେ, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ସୁଯୋଗ ପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ନିକଟତର ପରିବେଶକୁ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଓ ଆବିଷ୍କାର କରିବା ତଥା ସେଗୁଡ଼ିକୁ ମୌଖିକ/ଲିଖିତ/ଚିତ୍ରାଙ୍କନ/ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ନିମିତ୍ତ ସେମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିବାକୁ ହେବ । ନିଜ ପସନ୍ଦର ବିଷୟ ଉପରେ ବୟସ୍କମାନଙ୍କ ସହ ଆଲୋଚନା କରିବା ଏବଂ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନକୁ ପରିଦର୍ଶନ କରିବା, ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ସୂଚନା ସଂଗ୍ରହ କରିବା ଏବଂ ଦଳଗୁଡ଼ିକରେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ସବୁକୁ ଆଲୋଚନା କରିବା ନିମିତ୍ତ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଅନୁମତି ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆବଶ୍ୟକତା ଥିବା ଏବଂ ବଞ୍ଚିତ ଗୋଷ୍ଠୀର ପିଲାମାନଙ୍କ ସହିତ ସମସ୍ତ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଫଳପ୍ରଦ ଶିକ୍ଷଣ ସୁଯୋଗମାନ ପ୍ରଦାନ କରିବା ନିମିତ୍ତ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ସ୍ତରରେ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳଗୁଡ଼ିକ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ଏଗୁଡ଼ିକ ଶୈକ୍ଷିକ କ୍ଷେତ୍ର- ପରିବେଶ ଅଧ୍ୟୟନ, ବିଜ୍ଞାନ, ଗଣିତ, ସାମାଜିକ ବିଜ୍ଞାନ ଏବଂ ଭାଷା ପାଇଁ ବିକଶିତ ହୋଇଛି । ଏହି ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳଗୁଡ଼ିକ ଶୈକ୍ଷିକ ପ୍ରତ୍ୟାଶା ଏବଂ ଶୈକ୍ଷିକ ଶାସ୍ତ୍ର ଭିତ୍ତିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ସହିତ ସଂଯୋଜିତ । ବଞ୍ଚିତ ଗୋଷ୍ଠୀ ସମୂହ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟବସ୍ଥାମାନ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ଦିଗଗୁଡ଼ିକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିଥାଏ ।

ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ସେମାନଙ୍କ ଅଂଶଗ୍ରହଣକୁ ନିଶ୍ଚିତ କରିବା ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପିଲାମାନଙ୍କ ଭଳି ସେମାନଙ୍କୁ ଅଗ୍ରଗତି କରିବା ପାଇଁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା । ପିଲାମାନଙ୍କୁ ତୁଳନା କରିବା ଠାରୁ ଦୂରେଇ ରଖିବା ।

ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ସୁହାଇଲା ଭଳି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଏବଂ ଶିକ୍ଷଣ ପରିବେଶକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା
ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରସଙ୍ଗ କ୍ଷେତ୍ରଗୁଡ଼ିକରେ ଗ୍ରହଣୀୟ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ବ୍ୟବସ୍ଥା

ଶିକ୍ଷଣର ସ୍ତର ଓ ବୟସକୁ ଖାପ ଖୁଆଇବା ପାଇଁ ସୁଗମ ପାଠ ଏବଂ ଉପାଦାନ ସମୂହ
ଶ୍ରେଣୀଗୃହଗୁଡ଼ିକର ଉପଯୁକ୍ତ ପରିଚାଳନା ଯଥା କୋଳାହଳ ଓ ଭୟଙ୍କର ଚାହାଣୀ ଇତ୍ୟାଦିର ପରିଚାଳନା
ସୂଚନା ଓ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା, ଭିଡିଓ ବା ଡିଜିଟାଲ ଫର୍ଦ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟବହାର କରି ଅତିରିକ୍ତ ସହାୟତା ବ୍ୟବସ୍ଥା

ଚଳନଶୀଳ ଉପକରଣ(ଚକଲଗା ଚେୟାର ଆଶାବାଡ଼ି, ଧଳା ବାଡ଼ି) ଶ୍ରବଣ ଯନ୍ତ୍ର, ଦୃଷ୍ଟି ବା ବିନା ଦୃଷ୍ଟି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଉପକରଣ, ଶୈକ୍ଷିକ ଉପକରଣ(ଟେଲର ଫ୍ରେମ, ଆବାକସ୍ ଇତ୍ୟାଦି)
ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆବଶ୍ୟକତା ଥିବା ପିଲାମାନଙ୍କ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଓ ଦୁର୍ବଳତା ବିଷୟରେ ଅନ୍ୟ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସଚେତନ କରିବା
ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣର ସଫଳ ସମାପ୍ତି ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ପଦ୍ଧତି ଚୟନ କରିବା ଏବଂ ଅତିରିକ୍ତ ସମୟ ଦେବା

Module 1

ଗୃହ ଭାଷାକୁ ସମ୍ମାନ ଦେବା ଏବଂ ସାମାଜିକ, ସାଂସ୍କୃତିକ ପରିବେଶ ସହିତ ସମ୍ପର୍କିତ କରିବା(ଯଥା- ପରମ୍ପରା ଏବଂ ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରଥା ସମୂହ ଇତ୍ୟାଦି)

ତେଣୁ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳଗୁଡ଼ିକ ଶ୍ରେଣୀ ଓ୍ୱାରୀ କ୍ଷୁଦ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଉପରେ ଆଧାରିତ ଯାହା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିକାଶ ପାଇଁ ଇପ୍‌ସିତ ସାମଗ୍ରିକ ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁସାରେ ପିଲାର ଅଗ୍ରଗତିର ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ପାଇଁ ଏବଂ ଗୁଣାତ୍ମକ ଏବଂ ପରିମାଣାତ୍ମକ ଢଙ୍ଗରେ ମାପନଯୋଗ୍ୟ ଅଟେ।" ପାଠ ଯୋଜନାର ପରିକଳ୍ପନା ସମୟରେ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ସମ୍ବଳ ସମୂହ ଏବଂ ଉପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ବ୍ୟବହାର କରିବା ଏବଂ ଏକ ଅନ୍ତର୍ନିବେଶୀ ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ବିବିଧ ଶିକ୍ଷଣ ପରିସ୍ଥିତି/ସୁଯୋଗ ଯୋଗାଇବା ନିମିତ୍ତ ଉତ୍ସାହିତ କରିବା ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଆଶା କରାଯାଏ। ତେବେ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀ ପାଇଁ ବିଷୟଓ୍ୱାରୀ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳଗୁଡ଼ିକ ଅଲଗା ଭାବେ ବୁଝାଯିବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ ବରଂ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ସାମଗ୍ରିକ ବୋଧଗମ୍ୟତା ପାଇଁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବା ଉଚିତ୍। ସେହିପରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶୈକ୍ଷିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳଗୁଡ଼ିକ ଶୈକ୍ଷିକ କ୍ଷେତ୍ର ଓ ସ୍ତରଗୁଡ଼ିକ ସାରା ପରିସର ଉପରେ ଗଠିତ।

ଏନ୍‌ସିଇଆର୍‌ଟି ଦ୍ୱାରା http://ncert.nic.in/ରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ସ୍ତରୀୟ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ବିଶଦ ଦସ୍ତାବିଜରେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକମାନେ ପ୍ରବେଶ କରିପାରିବେ। ପୂର୍ବରୁ ବିନିମୟ ହୋଇଥିବା ପ୍ରଦର୍ଶିକାଗୁଡ଼ିକର ତାଲିକାରେ ଶ୍ରେଣୀଓ୍ୱାରୀ ଏବଂ ବିଷୟଓ୍ୱାରୀ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ ସମୂହ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି। ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ସ୍ତରରେ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ ଉପରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଦସ୍ତାବିଜ୍ ଭାଷା(ହିନ୍ଦୀ, ଇଂରାଜୀ, ଉର୍ଦ୍ଦୁ) ଗଣିତ ପରିବେଶ ଅଧ୍ୟୟନ, ବିଜ୍ଞାନ ଏବଂ ସାମାଜିକ ବିଜ୍ଞାନରେ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ସ୍ତର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶ୍ରେଣୀ ପାଇଁ ପୃଥକ ଭାବେ ସୂଚୀତ ଶିକ୍ଷକ ଫଳାଫଳଗୁଡ଼ିକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିଥାଏ। ଏହି ଦସ୍ତାବିଜ ସମସ୍ତ ଉପଭୋକ୍ତା ବିଶେଷକରି ପିତାମାତା/ଅଭିଭାବକ, ଶିକ୍ଷକ, ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିଚାଳନା କମିଟି ଏବଂ ଗୋଷ୍ଠୀ ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ।

ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭିତ୍ତିକ ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କ'ଣ ?

ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭିତ୍ତିକ ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଏକ ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଯାହା ଶିକ୍ଷଣରେ ଏବଂ ଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣର ବିସ୍ତୃତ ଶୈକ୍ଷିକ ଦର୍ଶନ ମଧ୍ୟରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ-ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଦୃଢ଼ଭାବେ ନିହିତ। ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭିତ୍ତିକ ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଅଟେ। ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକରେ ବର୍ଷ ଶେଷରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ ବିନିମୟ କରିବାର ଏହା ଏକ ସାଧାରଣ ଅଭ୍ୟାସ ଅଟେ।

ଶିକ୍ଷଣରେ ସାମର୍ଥ୍ୟ ବା ଶୂନ୍ୟତାଗୁଡ଼ିକ କ'ଣ ?

ଶିକ୍ଷଣରେ ଶୂନ୍ୟତା କାହିଁକି ଏବଂ ଏହି ଶୂନ୍ୟତାଗୁଡ଼ିକୁ କିପରି ସାମ୍ନା କରିବା ଉପରେ ସ୍ତରଗୁଡ଼ିକ(ନମ୍ବର ଆଧାରିତ) କୌଣସି ସୂଚନା ଦିଏ ନାହିଁ। ଆମେ ଅନୁଭବ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ଯେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଏବଂ ଦୁର୍ବଳତା ବିଷୟରେ ନବୁଝାଇ ନମ୍ବର ବା ସ୍ତର ଆକାରରେ ଯେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କ

Module 1

ସହିତ ନିଜର ଅଗ୍ରଗତି ସମ୍ପର୍କରେ ବିନିମୟ ହୁଏ, ଏହା ସେମାନଙ୍କୁ କ' ସ୍ତରର, ଖ' ସ୍ତରର ଆଦି ଭଳି ବର୍ଗୀକରଣ କରେ । ଅଧିକନ୍ତୁ, ବାରମ୍ବାର ବାହ୍ୟ ଏବଂ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପରୀକ୍ଷାଗୁଡ଼ିକ ବିଶେଷକରି ତରୁଣ ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଭୟପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇପାରେ ।

ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କ'ଣ କାହିଁକି ଏବଂ କିପରି ?

ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ବାଖ୍ୟା କରିବା, ସେମାନଙ୍କ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଉପରେ ଗଠନ କରିବାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନୁମତି ଦେବା ଏବଂ ଶିକ୍ଷଣରେ ଶୂନ୍ୟତା ସବୁକୁ(ଯଦି କିଛି) ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ସେମାନଙ୍କୁ ସହାୟତା ଦେବା ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣର ପ୍ରମୁଖ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସବୁ ଅଟେ । ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣର କାହିଁକି, କ'ଣ ଏବଂ କିପରି ଦିଗକୁ ବୁଝିବା ପାଇଁ ଆସନ୍ତୁ କାହିଁକି, କ'ଣ ଏବଂ କିପରି ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ କରିବା :

ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣର ଆଧାରଗୁଡ଼ିକ କ'ଣ ?

ଏଗୁଡ଼ିକ କ'ଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧିତ କରନ୍ତି ?

ଏହି ଉପବିଭାଗ ଆଧାର ଉପରେ ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ଭାବରେ ସୂଚୀତ କରେ । ଯଥା ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ, ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣର ମୁଖ୍ୟ ଲକ୍ଷଣ ଏବଂ ଏହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସହିତ ଶ୍ରେଣୀଗୃହ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଆଧାରିତ ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କୌଶଳ ସମୂହକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ ଓ ବିକାଶକୁ ଆମେ କିପରି ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରି ପାରିବା ଉପରେ ବିଶଦ ଆଲୋଚନା ଇତ୍ୟାଦି ।

ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ ସମୂହ : ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣର ଆଧାର

ଶିକ୍ଷଣର ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଯେ କେବଳ କେଉଁ ପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷଣ ବାଞ୍ଛନୀୟ ତାହା ବୁଝିବା ଆବଶ୍ୟକ କରେ ନାହିଁ ବରଂ କେଉଁ ଆଧାର ଉପରେ ଏହା ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯାଇପାରିବ ତାହା ଆବଶ୍ୟକ କରେ । ଅନେକ ସମୟରେ ଉପଭୋକ୍ତାମାନେ କରୁଥିବା ବଡ଼ ବା ବିଦ୍ୟାଳୟଭିତ୍ତିକ ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ସମ୍ପର୍କରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ନୁହଁନ୍ତି କାରଣ ଶିକ୍ଷକମାନେ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ରୂପେ ବିଚାର କରନ୍ତି ଏବଂ ଏକକ ଶେଷରେ ଥିବା ଅନୁଶୀଳନୀରେ ଥିବା ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟବହାର କରି ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରନ୍ତି । ଅପରପକ୍ଷରେ ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯାଉଥିବା ଦକ୍ଷତା ସମୂହ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକ ପଛରେ ଥିବା ଶିକ୍ଷଣ ବିଷୟରେ ଏକ ସ୍ପଷ୍ଟ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଆଧାର ବିନା ପରୀକ୍ଷା ଏବଂ ଉପଲବ୍ଧି ସର୍ବେକ୍ଷଣ ସମୂହ କେତେକ ବହୁ ବିକଳ୍ପ ପ୍ରଶ୍ନ(MCQs) ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶ୍ରେଣୀ ପାଇଁ ବିଷୟଓ୍ୱାରୀ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳଗୁଡ଼ିକ ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣର ଆଧାର ବିଷୟରେ ଜିଲ୍ଲା/ରାଜ୍ୟ/ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ଉପଭୋକ୍ତାମାନଙ୍କୁ କେବଳ ପରିଚିତ କରେ ତାହା ନୁହେଁ ବରଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ତରରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଯଥା ଶିକ୍ଷକ, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ, ପିତାମାତା/ଅଭିଭାବକ, ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିଚାଳନା କମିଟ୍ ସଦସ୍ୟ, ଗୋଷ୍ଠୀ ଏବଂ ରାଜ୍ୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ସମୂହଙ୍କୁ ଗୁଣାତ୍ମକ ଶିକ୍ଷା ନିଶ୍ଚିତ କରିବା ଦିଗରେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ କରିବା ବ୍ୟତୀତ ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜର ଭୂମିକା ସମ୍ପର୍କରେ ଦାୟିତ୍ୱବାନ ଏବଂ ସଜାଗ ହେବାକୁ ମଧ୍ୟ ସମର୍ଥ କରାଏ । ତେଣୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳଗୁଡ଼ିକ ବିଭିନ୍ନ ଶୈକ୍ଷିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଶାର ପୂରଣ ନିମିତ୍ତ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ କରିପାରିବ ଏବଂ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଉପଭୋକ୍ତାମାନଙ୍କର ଦାୟିତ୍ୱ ଓ ଉତ୍ତର ଦାୟିତ୍ୱକୁ ନିଶ୍ଚିତ କରିବ ।

Module
1

ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ : ଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ

ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଶିକ୍ଷାଦାନ - ଶିକ୍ଷଣର ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ ଅଂଶ ଏବଂ ଏହା ଶିକ୍ଷାଦାନ- ଶିକ୍ଷଣ ସମୟରେ ଧାରାବାହିକ ଭାବେ ଘଟିଥାଏ । ସାମଗ୍ରିକ ହେବା ଏବଂ ପ୍ରଭାବିତ ବା ବିକୃତିକରଣରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା ପାଇଁ ଏହା ବହୁବିଧ ବିକଳ୍ପ ଆଧାରିତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ସୂଚନା ସଂଗ୍ରହ ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ଉତ୍ସକୁ ବିନିଯୋଗ କରିବା ଏହା ଆବଶ୍ୟକ କରେ ଯେଉଁଥିରେ ଶିକ୍ଷଣର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ ଯଥା ଜ୍ଞାନ, କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ, କୌଶଳ, ଆଗ୍ରହ, ମନୋବୃତ୍ତି ଏବଂ ଅଭିପ୍ରେରଣ ଉପରେ ଉଭୟ ଶ୍ରେଣୀ ଭିତରେ ଓ ବାହାରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ । ଏହା ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଶିକ୍ଷଣ ଶୂନ୍ୟତାଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଝିବାରେ କେବଳ ସାହାଯ୍ୟ କରେ ନାହିଁ ବରଂ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକତା ଏବଂ ଶିକ୍ଷଣ ଶୈଳୀ ଅନୁଯାୟୀ ସେମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷାଦାନ-ଶିକ୍ଷଣ ଉପରେ ଚିନ୍ତନ କରିବା, ସମୀକ୍ଷା କରିବା ଏବଂ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ଏହା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ, ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ପରିଚାଳନା ଓ ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣରେ ଅଂଶୀଦାର ରୂପେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିଥାଏ । ତେଣୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଏବଂ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିପୁଷ୍ଟି ଦେବା ଓ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଉଭୟକୁ ଏହା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ମଧ୍ୟ କରିଥାଏ ।

ଶିକ୍ଷାଦାନ- ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଚାଲୁଥିବା ସମୟରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ

ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟର ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ, ଚିନ୍ତନ ଏବଂ ବିଶ୍ଳେଷଣ ସହିତ ସେମାନଙ୍କ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଓ ଶୂନ୍ୟତାକୁ ଚିହ୍ନଟ କରିବାରେ ଏହା ସୁଯୋଗ ପ୍ରଦାନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ କରେ । ନିଜର ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା ଏବଂ ସହପାଠୀ ଓ ଦଳଗତ କାର୍ଯ୍ୟ ଉପରେ ଚିନ୍ତନ କରିବା ପାଇଁ ସେମାନେ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇପାରନ୍ତି । ଶିକ୍ଷଣ ଭଳି ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ବିଶ୍ୱାସ ବୃଦ୍ଧି କରେ ଏବଂ ଜୀବନ ବ୍ୟାପି ଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ସାମର୍ଥ୍ୟ ବିକାଶରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ଏହା ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷାଦାନ- ଶିକ୍ଷଣ ସମୟରେ ଘଟିଥାଏ । ଚିହ୍ନିତ ଶୈକ୍ଷିକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଏବଂ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଭିତ୍ତିକରି ଆଧାରକୁ(ପ୍ରକ୍ରିୟା କୌଶଳ ଶିକ୍ଷଣ ସୂଚକ ଏବଂ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ) ନେଇ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣର ମାନ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ପାଇଁ ଏହା ବ୍ୟବହାର ହୋଇଥାଏ । ଶୈକ୍ଷିକ ଓ ଅଣ ଶୈକ୍ଷିକ କ୍ଷେତ୍ର ରୂପେ ଅଲଗା ଭାଗ ନକରି ଏକ ସାମଗ୍ରିକ ଢାଞ୍ଚାରେ ଅଭିପ୍ରେରଣ, ମନୋବୃତ୍ତି, ଆଗ୍ରହ, କୌଶଳ, ବିଷୟ କ୍ଷେତ୍ରଗୁଡ଼ିକରେ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ ସହିତ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ସମସ୍ତ ଦିଗ ଉପରେ ଶୈକ୍ଷିକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ ପରିମାଣ ସମ୍ପର୍କରେ ବ୍ୟାପକ ସୂଚନା ପ୍ରଦାନ ନିମିତ୍ତ ଏହା ବ୍ୟବହାର ହୋଇଥାଏ ।

ବ୍ୟକ୍ତି/ଦଳ/ନିଜେ କିମ୍ବା ସହପାଠୀ ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣକୁ ସୂଚନା ବ୍ୟବହାର କରି ସଂଗୃହିତ ପ୍ରମାଣ ଉପରେ ଆଧାରିତ ଶିକ୍ଷଣର ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ନେଇ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଅଗ୍ରଗତିକୁ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଚିତ୍ରିତ କରନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ପାଇଁ ଏକ ପାର୍ଶ୍ୱବିନ୍ଦୁ ରଖାଯାଇ ପାରେ ଯାହା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ପୂର୍ବ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ ତୁଳନାରେ ତା'ର ଅଗ୍ରଗତିକୁ ଏକତ୍ର କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ପାରିବ । ଆବଶ୍ୟକ ସମୟରେ ଶିକ୍ଷକ ନିଜ ପାଇଁ ଏହି ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ସବୁକୁ(ନିଜ ଡାଏରୀରେ/ଲଗ୍ ପୁସ୍ତିକା/ପିଲାର ନେଟ୍ ବହିରେ ଲେଖାଥିବା ମନ୍ତବ୍ୟ/କାର୍ଯ୍ୟଫର୍ଦ୍ଦ/ପ୍ରକଳ୍ପ ଇତ୍ୟାଦି) ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲାର ଶିକ୍ଷଣ ଅଗ୍ରଗତିକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ

Module 1

କରିବା ନିମିତ୍ତ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିପାରନ୍ତି । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ ଓ ଅଗ୍ରଗତିର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଏହା ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ବ୍ୟବହାର ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

NISHTHA ପାଇଁ ଏନସିଇଆରଟି ଦ୍ୱାର ପ୍ରସ୍ତୁତ ପ୍ରଦର୍ଶିକା ବିଦ୍ୟାଳୟ ଆଧାରିତ ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣରୁ ଉଦ୍ଧାର କରାଯାଇଛି ।(ତୀର୍ଯ୍ୟକ ଅକ୍ଷରରେ ଲେଖା ଥିବା ଅଂଶ)

ଶୈକ୍ଷିକ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଭିତ୍ତିକ ଜ୍ଞାନ, ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ ଏବଂ ଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣର ଧାରଣା ଆପଣ ପଢ଼ିଛନ୍ତି ଓ ବୁଝିଛନ୍ତି । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ କୈନ୍ଦ୍ରିକ ଶୈକ୍ଷିକ ଶାସ୍ତ୍ର, ସକ୍ରିୟ ଶିକ୍ଷଣ ନୀତି ସମୂହ ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକର ଶୈକ୍ଷିକ-ପ୍ରସଙ୍ଗ ଭିତ୍ତିକ ଜ୍ଞାନର ଏକ ଗଭୀରତର ବୋଧଗମ୍ୟତାକୁ ଆଧାର କରି ଯଦି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ-ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ପରିକଳ୍ପିତ ନହୁଏ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ ଓ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ହାସଲ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଜଣେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଭାବେ ଶିକ୍ଷାଦାନ-ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ପ୍ରମୁଖ ଦିଗ ଉପରେ ନିଜକୁ ଓ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ବୁଝିବା ଏବଂ ତାଲିମ ଦେବା ଆପଣଙ୍କର ସବୁଠାରୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ଅଟେ । ଶିକ୍ଷାଦାନ- ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଏକ ସାମଗ୍ରିକ ରୂପାନ୍ତରୀକରଣ ହାସଲ ପାଇଁ ପିତାମାତା ଓ ଗୋଷ୍ଠୀ ସହିତ ଭାଗିଦାରିତା ଗଢ଼ିବା ଏବଂ ନିଜର ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ବିକାଶ କରିବା, ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ବୃତ୍ତିଗତ ବିକାଶକୁ ଆଗେଇ ନେବା, ଦଳ ଗଠନ କରିବା, ଅଭିନବୀକରଣର ଏକ ସଂସ୍କୃତି ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଭଳି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭୂମିକାଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଜଣେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଭାବେ ଆପଣ ସମାନ ଭାବେ କାମ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ସାମଗ୍ରିକ ରୂପେ ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ବିକାଶର ପରିକଳ୍ପନା କରାନଯାଏ କେବଳ ଶ୍ରେଣୀଗୃହ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଫଳଦେଇ ନପାରେ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସାମାଜିକ ଗୁଣାବଳୀକୁ ଅନ୍ତର୍ନିବେଶ କରିବା କିମ୍ବା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣର ଅଭିବୃଦ୍ଧି କରିବା ଉପରେ କେନ୍ଦ୍ରିତ ଦୃଷ୍ଟି ସହ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ଏକ ଫଳପ୍ରଦ ଦଳ(ଶିକ୍ଷକ, ଅଣଶିକ୍ଷକ କର୍ମଚାରୀ, ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିଚାଳନା କମିଟିର ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ସାମଗ୍ରିକ ବିକାଶରେ ବହୁତ ଅଧିକ ପ୍ରଭାବ ରହିପାରିବ । ଶିକ୍ଷାଦାନ-ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ସହିତ ଗୋଷ୍ଠୀ ସମ୍ବଳ ସମୂହକୁ ସମନ୍ୱିତ କରିବା ଭଳି କୌଶଳସବୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ପାଇଁ ଉତ୍ତମ ଶିକ୍ଷଣ ଅଭିଜ୍ଞତା ଯୋଗାଇ ଦେଇପାରିବ । ସେହିପରି ପିତାମାତାଙ୍କ ସହିତ ବିଦ୍ୟାଳୟର ସହଭାଗିତା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣକୁ ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ଅଭିବୃଦ୍ଧି କରିପାରିବ । ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଭିନବୀକରଣର ଏକ ସଂସ୍କୃତିକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିବା ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷଣ, ପରୀକ୍ଷଣ କିମ୍ବା ଆବିଷ୍କାରର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ ନୂତନ ଏବଂ ସୃଜନଶୀଳ ଧାରଣାଗୁଡ଼ିକୁ ଚିନ୍ତା କରିବା ପାଇଁ ଅଭିପ୍ରେରିତ କରିପାରିବ ।

୫.୩ : ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶୈକ୍ଷିକ ପରିଦର୍ଶନ

ଜଣେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଭାବେ ସକ୍ରିୟ ଶିକ୍ଷଣ ସହିତ ଆପଣ ପରିଚିତ ହୋଇସାରିଛନ୍ତି ଏବଂ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ ଓ ଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ସମ୍ପର୍କିତ ଶୈକ୍ଷିକ-ପ୍ରସଙ୍ଗ ଭିତ୍ତିକ ଜ୍ଞାନର ମୌଳିକ ବୋଧଗମ୍ୟତାର ବିକାଶ କରିଛନ୍ତି । ଜଣେ ଶୈକ୍ଷିକ ମୁଖ୍ୟଙ୍କର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଭୂମିକା ହେଉଛି-
ପ୍ରଥମେ ଆପଣଙ୍କର ଶିକ୍ଷାଦାନ ଅଭ୍ୟାସରେ ନୂତନ ଭାବେ ହାସଲ କରାଯାଇ ନୀତି ସମୂହକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବା ଏବଂ

Module
1

ଦ୍ୱିତୀୟରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ ଅଭିବୃଦ୍ଧି କରିବା ପାଇଁ ଶ୍ରେଣୀଗୃହ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଏହି ନୀତି ସମୂହକର ଜ୍ଞାନ ଏବଂ ଅଭ୍ୟାସକୁ ସେମାନେ କିପରି ସମନ୍ୱିତ କରିବେ ସେ ସମ୍ପର୍କିତ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ଦେବା ।

ଜଣେ ଶୈକ୍ଷିକ ମୁଖ୍ୟଙ୍କର ଶୈକ୍ଷିକ ପରିଦର୍ଶନ ଏକ ଭୂମିକା ଅଟେ ଯାହାକୁ ଉଭୟ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଏବଂ ସାମୂହିକ ଭାବେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରିବା, ସମନ୍ୱୟ କରିବା ଏବଂ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଧାରାବାହିକ ବୃଦ୍ଧିକୁ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ କରିବାର ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇ ପାରିବ । ଜଣେ ଶୈକ୍ଷିକ ପରିଦର୍ଶକ ଭାବେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସ୍ୱଷ୍ଟ ରୂପେ ଲକ୍ଷ୍ୟସବୁକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସୁଯୋଗଗୁଡ଼ିକୁ ସୁଗମ କରିବାରେ ସହାୟତା କରିଥାନ୍ତି । ବିବିଧ ବୃତ୍ତିଗତ ପଥରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଉପକାର ମିଳୁଥିବା ଏକ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ଶୈକ୍ଷିକ ଅଭିଜ୍ଞତାକୁ ନେଇ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ଗୋଷ୍ଠୀ ଆବଶ୍ୟକତାଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଏକତ୍ର ରହିବା ନିମିତ୍ତ ଜଣେ ଶୈକ୍ଷିକ ପରିଦର୍ଶକ ମଧ୍ୟ ପିତାମାତା ଓ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ସହ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ।

ପରିଦର୍ଶନ କ'ଣ ପାଇଁ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇଥାଏ ତାହା ବୁଝିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଟେ ।
ଶୈକ୍ଷିକ ମାର୍ଗ ଦର୍ଶନ
ଶିକ୍ଷ ଏବଂ ସାଥୀ ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କ ସହିତ ଶୈକ୍ଷିକ କଥୋପକଥନ
ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରତିପୁଷ୍ଟି
ଚିନ୍ତନରେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ସହାୟତା କରିବା
ଅଗ୍ରଗତି ସମୀକ୍ଷା କରିବାରେ ସହାୟତା
ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ବ୍ୟବହାରିକ ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ

ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଏବଂ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପରିଦର୍ଶନୀୟ ସମ୍ବନ୍ଧ :

ଏହା ଏକ ବୃତ୍ତିଗତ ଶୈକ୍ଷିକ ସମ୍ବନ୍ଧ ଯେଉଁଠି ଉଭୟ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ(ଶିକ୍ଷକ) ଏବଂ ପରିଦର୍ଶକ(ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ) ପରିସ୍ପର ପ୍ରତି ପାରସ୍ପରିକ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ସମ୍ମାନ ଉପରେ ଆଧାରିତ ଏକ ସମ୍ବନ୍ଧର ବିକାଶ ନିମିତ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖିଥାନ୍ତି । ଜଣେ ଅନ୍ୟଜଣକ ଠାରୁ ଉଚ୍ଚ ଏ ସମ୍ପର୍କିତ ଧାରଣା ଉପରେ ଏହା ଆଧାରିତ ନୁହେଁ ବରଂ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଏବଂ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ସାମଗ୍ରିକ ବିକାଶର ଲକ୍ଷ୍ୟ ନିମିତ୍ତ ସେମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଅଭ୍ୟାସର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଉଭୟ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ହୋଇଥାନ୍ତି ।

ଜଣେ ଶୈକ୍ଷିକ ପରିଦର୍ଶକଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ସମୂହ :

ଯୋଜନା ଓ ପରିଚାଳନା କରିବା- ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ସହିତ ସେମାନଙ୍କ ଦୈନିକ କାର୍ଯ୍ୟ ଅନୁସୂଚୀର ସହଭାଗୀ ଯୋଜନା କରିବା ପରିଦର୍ଶକଙ୍କ ଭୂମିକା ଅଟେ ।

ସହାୟକ ପରିବେଶର ବ୍ୟବସ୍ଥା ବିଦ୍ୟାଳୟର ଭୌତିକ ଢାଞ୍ଚା ଏବଂ ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ଭୌତିକ ସମ୍ବଳର ସଜ୍ଜିକରଣ କରିବାରେ ଜଣେ ପରିଦର୍ଶକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି । ଏହା ଉପଯୁକ୍ତ

ବସିବା ସ୍ଥାନ, ବାୟୁ ଚଳାଚଳ, ଆଲୋକ, ଜଳର ସୁବିଧା ପ୍ରଦାନରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ଏହାସହିତ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ସହ ପରିଦର୍ଶକ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ଉପକରଣ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ସମର୍ଥନ କରନ୍ତି ।

Module 1

ନେତୃତ୍ୱ ଏବଂ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ - ଜଣେ ପରିଦର୍ଶକ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ଅଟନ୍ତି । ସେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ଆଗେଇ ନିଅନ୍ତି ଏବଂ ସର୍ବୋତ୍ତମ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରନ୍ତି । ହାସଲ ଯୋଗ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରି ଏବଂ ଏଗୁଡ଼ିକ ହାସଲ ପାଇଁ ସୂଚନା ଓ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ ନୀତି ସହ ସେମାନଙ୍କୁ ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ କରନ୍ତି ।

ଅଭିପ୍ରେରଣ : ଜଣେ ପରିଦର୍ଶକ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ଅଭିପ୍ରେରିତ କରନ୍ତି ।
ନୂତନ ଶିକ୍ଷାଦାନ ପଦ୍ଧତିଗୁଡ଼ିକ ସହ ପରିଚୟ କରାଇବା- ଶିକ୍ଷାଦାନ-ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ନୂତନତମ ଜ୍ଞାନ ଓ କୌଶଳଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଜଣେ ପରିଦର୍ଶକଙ୍କୁ ଅଧୁନାତନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ଏବଂ ଧାରାବାହିକ ଭାବେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ସହ ବିନିମୟ କରିବାକୁ ହେବ । ଏହା ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚନୈତିକ ବଳ, କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ସ୍ଥିତିକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବାରେ, ମାନବୀୟ ସମ୍ବନ୍ଧ ବୃଦ୍ଧି କରିବାରେ ଏବଂ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣରେ ଅଭିବୃଦ୍ଧି କରିବାରେ ଏହା ଫଳପ୍ରସୂ ହୋଇଥାଏ ।

ଯାଞ୍ଚ କରିବା- ଅଗ୍ରଗତି ଯାଞ୍ଚ କରିବା ପରିଦର୍ଶକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପାଦିତ ହେଉଥିବା କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଅଟେ । ସହଭାଗିତାରେ ସ୍ଥିରୀକୃତ ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ନେଇ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ବାସ୍ତବ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ ଏବଂ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ ଅଗ୍ରଗତିକୁ ଯାଞ୍ଚ କରିବାକୁ ଏହା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିଥାଏ ।

ଶୈକ୍ଷିକ ପରିଦର୍ଶନ ପାଇଁ କୌଶଳ ସମୂହ - କିପରି ପରିଦର୍ଶନ କରିବା ? ବିଶଦ ଭାବେ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ, ପ୍ରତିପୁଷ୍ଟି ଏବଂ ପରିଦର୍ଶନର ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ବୁଝିବା ନିମିତ୍ତ ନିମ୍ନରେ ଥିବା ଭିଡିଓ ସଂଯୋଗକୁ ଆପଣ ଯାଞ୍ଚ କରିପାରିବେ ।

ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ, ପ୍ରତିପୁଷ୍ଟି ଏବଂ ପରିଦର୍ଶନ ଉପରେ ଦୃଶ୍ୟ-ଶ୍ରାବ୍ୟ ସମ୍ବଳ ସମୂହରେ ଥିବା ଭିଡିଓ ସଂଯୋଗ ଦେଖନ୍ତୁ ।

ନିମ୍ନରେ ଦୁଇଟି କୌଶଳ ଦିଆଯାଇଛି ଯାହା ଆପଣଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାଳୟମୁଖୀ ରୂପେ ଫଳପ୍ରଦ ଭାବେ ଶୈକ୍ଷିକ ପରିଦର୍ଶନ ଆଗେଇ ନେବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବ ।

ପଚାର- ବର୍ଣ୍ଣନା କର- ପଚାର : ଉତ୍ତମ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଅଭ୍ୟାସକୁ ଆଗେଇ ନେବାରେ ପ୍ରତିପୁଷ୍ଟି ପାଇଁ ଏକ ଫଳପ୍ରଦ କୌଶଳ ।

ପଚାର-ବର୍ଣ୍ଣନା କର-ପଚାର ପନ୍ଥା ପରିଦର୍ଶକଙ୍କୁ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଭୂମିକାରୁ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଭୂମିକାକୁ ନେଇଯାଏ ଯେଉଁଠି ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷକ/ପରିଦର୍ଶକ(ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ) ଏବଂ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରାଯାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି(ଶିକ୍ଷକ)

Module 1

ଉଭୟେ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ସହ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଅଟନ୍ତି । ଭବିଷ୍ୟତ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଏବଂ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଯୋଜନା ମଧ୍ୟରେ ଏକ ସାଧାରଣ ରାଜିନାମା ରହିଛି । ଏହି ପନ୍ଥା ବିନା ଆଶଙ୍କାପ୍ରଦ ଅଟେ ଏବଂ ପରିଦର୍ଶକଙ୍କ ସହ ଏକ ସମ୍ପର୍କ ଏବଂ ବିଶ୍ୱାସ ବିକାଶ କରିବା ଦିଗରେ ଆଗେଇ ନିଏ ଯାହା ପରିଶେଷରେ ଶିକ୍ଷଣ କଥୋପକଥନକୁ ସୁଗମ କରେ । ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅଧିକ ଜାଣିବା ପାଇଁ ଆପଣ ନିମ୍ନ ୱେବ ସଂଯୋଗକୁ ପଢ଼ିପାରନ୍ତି ।

http://pslm.nicea-ac.in/pluginfile.phe/554/mod-book/chapter/102/Ask-Descnibe-Ask%20model.edf

(ଦୃଶ୍ୟ ଶ୍ରାବ୍ୟ ସମ୍ବଳ ସମୂହ, ଘଟଣା ଅଧ୍ୟୟନ ଏବଂ ଗଠନ ସମ୍ବଳଗୁଡ଼ିକରେ ଏହା ମଧ୍ୟ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇଛି) । ଏହି ନମୂନାର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସୋପାନଗୁଡ଼ିକ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଇଛି । ଶୈକ୍ଷିକ ପରିଦର୍ଶକ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିସାରିବା ପରେ ଏହି ନମୂନାଟି ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ/ପରିଦର୍ଶକ ଏବଂ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଶୈକ୍ଷିକ କଥୋପକଥନ ଅଟେ ।

ପ୍ରଥମେ ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହରେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ନିଜର ଶିକ୍ଷାଦାନ ଅଭ୍ୟାସ କାର୍ଯ୍ୟର ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ପାଇଁ କୁହନ୍ତୁ ।
ତାଙ୍କର ଶିକ୍ଷାଦାନ ଲକ୍ଷ୍ୟଗୁଡ଼ିକ କ'ଣ ଥିଲା ?
କ'ଣ ଭଲ ଥିଲା ଏବଂ କ'ଣ ଭଲ ହୋଇପାରିଥାନ୍ତା

ଆମେ ଏହା କରୁ । କାରଣ ଏହା ଏକ କଥୋପକଥନ ଆରମ୍ଭ କରେ । ନିଶ୍ଚିତ କରୁ ଯେ ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରଥମେ ଶୁଣନ୍ତୁ । ପରିଦର୍ଶକଙ୍କ ସହିତ ବିଶ୍ୱାସ ସ୍ଥାପନ କରନ୍ତୁ । ଏହା ତାଙ୍କର ନିଜସ୍ୱ ଶିକ୍ଷଣ ଓ ଅଗ୍ରଗତି ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ।

୨. ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣବେଳେ ଜଣେ ପରିଦର୍ଶକ ଭାବେ ଆପଣ ଯାହା ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କଲେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରନ୍ତୁ ।
ଆପଣ ଯାହା ଶ୍ରେଣୀରେ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କଲେ ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ ସୂଚନା ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଦିଅନ୍ତୁ ।
ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସ୍ୱ-ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଉପରେ ପ୍ରତିପୁଷ୍ଟି ଦିଅନ୍ତୁ ।
ଏହିଭଳି ବାକ୍ୟାଂଶ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତୁ-
"ମୁଁ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କଲି... ବା" ନିମ୍ନୋକ୍ତ ପ୍ରମାଣ ଅଟେ..." ଆପଣ ଯାହା ଦେଖିଲେ ତା'ର ଏକ ବର୍ଣ୍ଣନା ସୃଷ୍ଟି କରିବା ପାଇଁ
ବିଚାର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର ଠାରୁ ଦୂରରେ ରୁହନ୍ତୁ ।
ପ୍ରତିପୁଷ୍ଟିରୁ ନିଜର ଶିକ୍ଷଣ ଏବଂ ଅଗ୍ରଗତି ଉପରେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସହିତ ବିଶ୍ୱାସ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ପାଇଁ ଏହା ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ।
୩. ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ କୌଶଳ ଓ ବୋଧଗମ୍ୟତା ସମ୍ପର୍କରେ ପଚାରନ୍ତୁ ।
ଆମର ଶିକ୍ଷଣ କ'ଣ ଅଟେ ଏବଂ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଶିକ୍ଷକ ଭିନ୍ନ ଭାବେ କ'ଣ କରିପାରିବେ ?

Module 1

ଯଦି ଉପଯୁକ୍ତ ଥାଏ ଆପଣଙ୍କର ପରାମର୍ଶ ଦିଅନ୍ତୁ । କିନ୍ତୁ ମନେରଖିବା ଉଚିତ୍ ଯେ ଜଣେ ଶୈକ୍ଷିକ ପରିଦର୍ଶକ ରୂପେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଶିଖିବା ଓ ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଆପଣଙ୍କର ଭୂମିକା ଅଟେ । ଏପରିକି ଆପଣଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତ ସମୟରେ ଏହା ହୋଇପାରିବ ।

ପରବର୍ତ୍ତି କାର୍ଯ୍ୟ ଚିହ୍ନଟ କରନ୍ତୁ ଏବଂ ଏକତ୍ର ତଦାରଖ ଅଭିବୃଦ୍ଧି କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିବଦ୍ଧ ହୁଅନ୍ତୁ ।

ଶିକ୍ଷଣ ପରିଦର୍ଶନ/ନିରିକ୍ଷଣ

ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣର ଏକ ଅନୁକ୍ରମରେ ଗୋଟିଏ ଦଳ ଭାବେ ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟମାନେ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିଥିବା ଶିକ୍ଷାଦାନ ଅଭ୍ୟାସଗୁଡ଼ିକ ଶିକ୍ଷଣ ନିରୀକ୍ଷଣରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବା ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ ସାରା ଶିକ୍ଷାଦାନ-ଶିକ୍ଷଣରେ ଫଳପ୍ରଦ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଭିବୃଦ୍ଧି କରିବା ଏହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅଟେ ।

ଶିକ୍ଷାଦାନ-ଶିକ୍ଷଣର ଏକ କେନ୍ଦ୍ରିତ ପରିସରରେ ପ୍ରାୟ ସର୍ବଦା ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରାଯାଇଥାଏ । ସାଧାରଣତଃ ସମସ୍ୟାବହୁଳ ହେଉଥିବା କ୍ଷେତ୍ର ଏବଂ ଯାହାକୁ ଫଳପ୍ରଦ ଭାବେ ସାମ୍ନା କରିବାରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଅସୁବିଧା ଉପୁଯେ ଯାହାକୁ ଫଳପ୍ରଦ ଭାବେ ସାମ୍ନା କରିବାରେ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଅସୁବିଧା ଉପୁଯେ ତାହାକୁ କେନ୍ଦ୍ରିତ ପରିସର ରୂପେ ଚିହ୍ନଟ କରାଯାଏ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ :

ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷଣରେ ଥିବା ପାର୍ଥକ୍ୟ

ଏକ ଚିନ୍ତାର ବିଷୟ ଯେ କେତେକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ନିଜର ଶିକ୍ଷଣ ଆବଶ୍ୟକତାଗୁଡ଼ିକ ପୂରଣ କରିପାରୁ ନାହାଁନ୍ତି ।

ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଉଚ୍ଚ ଓ ନିମ୍ନ ସ୍ତରର ପ୍ରଶ୍ନ ବ୍ୟବହାର

ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତ କେନ୍ଦ୍ରିତ ପରିସରଗୁଡ଼ିକ ଚିହ୍ନଟଯୋଗ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ୍ । ଚୟନ କରାଯାଇଥିବା ବିଷୟ ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷକଙ୍କ(ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟମାନେ) ଦଳ ପ୍ରାୟ ୩୦ ମିନିଟ୍ ବିନିଯୋଗ କରିପାରିବେ ।

ଅପରାହ୍ନରେ ପ୍ରାୟ ଉପଲବ୍ଧ ଫଳାଫଳ ଉପରେ ଆଲୋଚନା ହୋଇଥାଏ । ଚୟନ ହୋଇଥିବା ବିଷୟ ଉପରେ ସେମାନେ ଯାହା ଦେଖିଲେ ସେ ସମ୍ପର୍କିତ ଏକ ବିନିମୟୀ ବୋଧଗମ୍ୟତା ସୃଷ୍ଟି ନିମିତ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷକମାନେ ବର୍ଣ୍ଣନାମୂଳକ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ନିଜ ଅଭ୍ୟାସ ଏବଂ ବା ବିଦ୍ୟାଳୟ ସାରା ଉଭୟରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ, ଶିକ୍ଷଣର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ସେମାନେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପଦକ୍ଷେପଗୁଡ଼ିକରେ ଏହି ଦୃଷ୍ଟିକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତି ।

ନିମ୍ନ ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପାୟଗୁଡ଼ିକରେ ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ବା ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବାହାରୁ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷଣ ନିରୀକ୍ଷଣକୁ ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବେ ।

ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଦଳ ସେମାନଙ୍କ ନିଜର ବୃତ୍ତିଗତ ଶିକ୍ଷଣର ବିକାଶ ନିମିତ୍ତ ନିରୀକ୍ଷଣ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି

Module 1

ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣରେ ସମଗ୍ର ବିଦ୍ୟାଳୟର ବିକାଶ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଦଳ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଶିକ୍ଷଣ ନିରୀକ୍ଷଣ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।

ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ସହାୟତା କରିବା ପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବାହାରୁ ବିଶେଷଜ୍ଞମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଦଳ ଶିକ୍ଷଣ ନିରୀକ୍ଷଣକୁ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।

ବିଭିନ୍ନ ବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଏକ ଦଳ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷଣ ନିରୀକ୍ଷଣରେ ଲିପ୍ତ ରହନ୍ତି ।

ଏକ ଯୁଗ୍ମ ତଦନ୍ତରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିଖନ୍ତି । ଏହା ଶିକ୍ଷଣ ନିରୀକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା କେନ୍ଦ୍ର ଅଟେ । ଦଳ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମସ୍ୟାକୁ ସମାଧାନ କରିବା ଆଶା କରାଯାଏ ନାହିଁ ବରଂ ସମସ୍ୟାକୁ ସାମାନ୍ୟ କରିବାରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପଦକ୍ଷେପ ସମ୍ପର୍କରେ ନୂତନ ଧାରଣା ଏବଂ ଏକ ସ୍ପଷ୍ଟ ଚିତ୍ର ସହିତ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷକମାନେ ଆସିଥାନ୍ତି ।

୬. ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଏକ ଶିକ୍ଷଣ ସଂସ୍କୃତି ସୃଷ୍ଟି କରିବା :

ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଏକ ଶିକ୍ଷଣ ସଂସ୍କୃତିକୁ ଏକ ପରିବେଶ ରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇ ପାରିବ ଯାହା ଏକ ଖୋଲା ମାନସିକତା, ଜ୍ଞାନ ପାଇଁ ଏକ ସ୍ୱାଧୀନ ଅନ୍ୱେଷଣକୁ ସହାୟତା କରେ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ କାର୍ଯ୍ୟ ଦିଗରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ବିନିମୟୀ ଶିକ୍ଷଣକୁ ଆପଣେଇ ନିଏ । ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଶିକ୍ଷଣ ସଂସ୍କୃତି ସହ ଏକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ, ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନିରନ୍ତର ଶିକ୍ଷଣକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରେ । ତେବେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଭାବେ ଆପଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏକ ଶିକ୍ଷଣ ସଂସ୍କୃତି ଗଠନ ହେବାର ପ୍ରଥମ ପଦକ୍ଷେପ ନେବାକୁ ହେବ । ଶିଖିବା, ବିନିମୟ କରିବା, ପ୍ରତିପୁଷ୍ଟି ଏବଂ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଆପଣଙ୍କ ପନ୍ଥା ଏକ ଭୂମିକା ନମୁନା ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ଯାହା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହାରକୁ ଅଭିପ୍ରେରିତ କରେ ଓ ଏକ ଶିକ୍ଷଣ ପରିବେଶକୁ ସହାୟତା କରେ । ଏକ ସଂସ୍କୃତି ବିକାଶ କରିବା ପାଇଁ ଏଗୁଡ଼ିକ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ଅଟେ ଯେଉଁଠି ଦଳ, ପରସ୍ପର ଠାରୁ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବାହାର ଉତ୍ସଗୁଡ଼ିକରୁ ଶିଖନ୍ତି । ଆପଣ ନିମ୍ନୋକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟମାନ କରିପାରନ୍ତି ।

ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ବୃତ୍ତିଗତ ବିକାଶ ପାଇଁ ସୁଯୋଗମାନ ପ୍ରଦାନ କରିବା

ଶିକ୍ଷଣ ଏବଂ ଶିକ୍ଷଣରେ ଯେଉଁମାନେ ନିୟୋଜିତ ସେମାନଙ୍କୁ ମାନ୍ୟତା ଦେବା

ପ୍ରତିପୁଷ୍ଟି ପାଇବା ଏବଂ ଦେବା

ପରିବର୍ତ୍ତନ ଏବଂ ଅଭିନବୀକରଣକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରିବା

ଏକ ଔପଚାରିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ବିନିମୟ କରି ଜ୍ଞାନ ଏବଂ ସୂଚନାର ବିକାଶ କରିବା

ଏହି ବିଭାଗରେ ଆପଣଙ୍କ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷଣ ସଂସ୍କୃତି ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ ଦୁଇଟି ଫଳପ୍ରଦ ଉପାଦାନ ଭାବେ ଚିନ୍ତନ ଏବଂ ଦଳଗତ ଶିକ୍ଷଣ ସମ୍ପର୍କରେ ଆପଣ ଅଧିକ ଜାଣିବେ ।

୬.୧ : ଚିନ୍ତନଶୀଳ ପେଶାଦାର ବ୍ୟକ୍ତି ଭାବେ ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ସମୂହ

ସ୍ୱ-ପରୀକ୍ଷଣ ଏବଂ ସ୍ୱ-ମୂଲ୍ୟାୟନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ରୂପେ ଚିନ୍ତନକୁ ବୁଝାଯାଇ ପାରିବ ଯାହା ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ବୃତ୍ତିଗତ ଅଭ୍ୟାସଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଓ ବିକାଶ କରିବା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚିତ ରୂପେ ନିୟମିତ ନିୟୋଜିତ କରେ । ଚିନ୍ତନ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କୌଶଳ/ସାଧନା ଯାହା ମାଧ୍ୟମରେ

Module 1

ଆପଣ ନିଜ ଅଭ୍ୟାସର ନିଜେ ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ପରୀକ୍ଷା ପରିପାରିବେ । ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେ ଯେଉଁମାନେ ସେମାନଙ୍କ ବୃତ୍ତିଗତ ସାମର୍ଥ୍ୟରେ ଚିନ୍ତନକୁ ଅଭ୍ୟାସ କରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ଚିନ୍ତନଶୀଳ ପେଶାଦାର ବ୍ୟକ୍ତି କୁହାଯାଏ । ଶ୍ରେଣୀ ପ୍ରକ୍ରିୟା ମଧ୍ୟରେ ବା ପରେ ନିଜର ଶିକ୍ଷାଦାନ ଅଭ୍ୟାସର ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ଏକ କୌଶଳ ରୂପେ ଶିକ୍ଷକ ଚିନ୍ତନ୍ନୁ ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବେ ଯେଉଁ ଘଟଣାରେ ବିଷୟର ପରିଚାଳନା ସମ୍ପର୍କରେ ତାଙ୍କର ଧାରଣା କ'ଣ ଥିଲା, ପାଠ ଯୋଜନାର ପରିକଳ୍ପନା ହୋଇଥିଲା କି, ବକ୍ତୃତା ଶିକ୍ଷଣ ଉପରେ ଅଧିକ ଧ୍ୟାନ ଥିଲା କି, ବା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷଣ ଆବଶ୍ୟକତାଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ବିଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷଣ ସୁଯୋଗଗୁଡ଼ିକର ପରିକଳ୍ପନା ହୋଇଥିଲା କି, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ କଳ୍ପନା/ପକ୍ଷପାତ ଥିଲା କି- ଶ୍ରେଣୀ ପରିଚାଳନା ସମୟରେ ଶିକ୍ଷକ କ'ଣ ଭାବୁଥିଲେ: ତାଙ୍କ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଶିଖିବା ପାଇଁ ସମର୍ଥ କିମ୍ବା ଅସମର୍ଥ ଥିଲେ ଇତ୍ୟାଦି ଉପରେ ଶିକ୍ଷକ ଚିନ୍ତା କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ନିରନ୍ତର ଚିନ୍ତନରେ ନିୟୋଜିତ ହେବା ଜଣକୁ ନିଜର ଶିକ୍ଷାଦାନ ଏବଂ ନେତୃତ୍ୱ ଅଭ୍ୟାସର ଅଭିବୃଦ୍ଧିରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବ । କାରଣ ଏହା ପୁରୁଣା ସମସ୍ୟା, ଆହ୍ୱାନ କିମ୍ବା ପାରମ୍ପରିକ ଉପାୟରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସାମ୍ନା କରିବାରେ ନୂତନ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ଏବଂ ସୃଜନଶୀଳ ସମାଧାନର ଦ୍ୱାର ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରେ । ଜଣଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସର ଧାରା ଏବଂ ମାନସିକତାକୁ ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ଚିନ୍ତନ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସାଧନୀ ହୋଇପାରିବ । ନିମ୍ନରେ ସୂଚନାର ଏକ ଆଧାର ରହିଛି ଯାହା ଗ୍ରାଫରେ ଦର୍ଶାଯାଇଥିବା ଭଳି ବାମରୁ ଡାହାଣକୁ କିପରି ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଆପଣଙ୍କ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଗତି କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ତାହା ବୁଝିବାରେ ଆପଣ ଏହାକୁ ଉପଯୋଗୀ ପାଇପାରନ୍ତି । ଏହା ଏକ ଗ୍ରାଫ ଯାହା ଆପଣଙ୍କ ନିଜ ଅଭ୍ୟାସ ଉପରେ ଚିନ୍ତନ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ଆରମ୍ଭ କରିବାରେ ଆପଣଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବ ।
ଚିନ୍ତନଶୀଳ ପେଶାଦାର ବ୍ୟକ୍ତି ରୂପେ ଶିକ୍ଷକ ସୂମହ ଉପରେ ଦୃଶ୍ୟ-ଶ୍ରାବ୍ୟ ସମ୍ବଳରେ ଥିବା ଭିଡିଓ ସଂଯୋଗକୁ ଦେଖନ୍ତୁ

ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହରେ ନିଆଯାଇଥିବା ତତ୍ତ୍ୱକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାକୁ ହେବ
ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ପାଇଁ ଜ୍ଞାନ ବାହ୍ୟ ରୂପେ ବିଚାର କରାଯାଏ ଏବଂ କିଛି ଆହରଣ କରିବାକୁ ହେବ ।
ଦତ୍ତକାର୍ଯ୍ୟ, ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ପରୀକ୍ଷଣ କ୍ଷେତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ଅଭ୍ୟାସ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଉପରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ।
ସାମାଜିକ ବାସ୍ତବତା, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଏବଂ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ପୂର୍ବାନୁମାନ ସମ୍ବୋଧନ କରିବା ପାଇଁ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ନଥାଏ ।

ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ବିଷୟାଗତ ଜ୍ଞାନର ଧାରଣାକୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ସ୍ଥାନ ନଥାଏ ।
ଅଭିଜ୍ଞତା ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଏବଂ ତତ୍ତ୍ୱଭିତ୍ତିକ ନିୟୋଜନ ଉପରେ ଆଧାର କରି ଧାରଣାଗତ ଜ୍ଞାନ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ ।
୧. ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ଅନ୍ୱେଷଣ ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ, ଶିକ୍ଷଣ, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ ସାମାଜିକ ଅଭିଜ୍ଞତାର ବିନିମୟୀ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଜ୍ଞାନ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଏ ।
୨. ଦଳରେ କାମ କରିବା, ପରସ୍ପର ଭିତରେ କ୍ରିୟା ପ୍ରତିକ୍ରିୟା କରିବା ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ବିଷୟ

Module 1

କ୍ଷେତ୍ର ସାରା ପ୍ରକଳ୍ପ ହାତକୁ ନେବା ପାଇଁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଉତ୍ସାହିତ କରାଯାଏ ।

୩. ସମାଜରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ନିଜ ସ୍ଥିତିକୁ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ପୂର୍ବାନୁମାନକୁ ଶ୍ରେଣୀଗୃହ ଆଲୋଚନାର ଅଂଶ ଭାବେ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ନିମିତ୍ତ ଶିକ୍ଷଣ ସ୍ଥାନମାନ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଏ ।

୪. ଜ୍ଞାନର(ଭ୍ରମ) ଧାରଣାକୁ ସଂଶୋଧନ କରିବା, ପରୀକ୍ଷା କରିବା ଏବଂ ଆହ୍ୱାନ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସ୍ଥାନ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଇଥାଏ ।

ଉତ୍ସ : NCFTE(2009)http://ncte.india.org/nete_new/pdf/NCFTE_2009.pdf

୬.୨ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ ଦଳଗତ କାର୍ଯ୍ୟ

ଯେକୌଣସି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟମାନ ଥିବା ଏକ ଦଳ ରୂପେ ଦେଖାଯାଇ ପାରିବ ଯାହା ବିଦ୍ୟାଳୟ ସମ୍ପର୍କିତ ସମସ୍ତ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ଏକତ୍ର ପରିଚାଳନା କରିଥାଏ । କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କର ବୈଠକ ଏକ ନିୟମିତ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଯାହା ସାଧାରଣତଃ ଦୁଇମାସରେ ଥରେ ବା ମାସକରେ ଥରେ ବସିଥାଏ । ଜଣେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଭାବେ ଆପଣ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ବୈଠକ ମାଧ୍ୟମରେ ଶୈକ୍ଷିକ ରୂପାନ୍ତରୀକରଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଅଗେଇ ନେଇପାରିବେ । ଏହା ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଯେ କାର୍ଯ୍ୟ ଆଧାରିତ ବୈଠକ ଏବଂ ଶିକ୍ଷଣ ଅଭିହିତ କର୍ମଚାରୀ ବୈଠକ ପରିଚାଳନା କରିବା ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଅଭିବୃଦ୍ଧିରେ ଆଲୋଚ୍ୟ ବିଷୟ ପାଇଁ ଏକ ପୃଷ୍ଠଭୂମି ତିଆରି କରୁ । ଆପଣ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ସମସ୍ୟା ଯଥା- ୧) ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହରେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରୟୋଗ ନୂତନ ଅଭିନବ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା, ୨) ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ(ଉଭୟ ଶିକ୍ଷଣରେ ଓ ଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ) ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କୌଶଳ ଏବଂ ୩) ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ ସମୂହ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରିପାରନ୍ତି ଶିକ୍ଷାଦାନ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପର୍କିତ ଆହ୍ୱାନ, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସମସ୍ୟା, ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣ ଆବଶ୍ୟକତାଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଆଲୋଚନା ଏବଂ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଉପରେ ଧ୍ୟାନ ଦେଉଥିବା ନୂତନ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ପର୍କରେ ପରସ୍ପର ଭିତରେ ବିନିମୟ ନିମିତ୍ତ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ବୈଠକ ଏବଂ ଶିକ୍ଷଣସ୍ଥଳ ଅଟେ । କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ବୈଠକକୁ ଏକ ସ୍ଥାନ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ପାରିବ ।

କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ଫଳପ୍ରଦ ବୈଠକଗୁଡ଼ିକ ପରିଚାଳନା ପାଇଁ ମାର୍ଗଦର୍ଶୀ ପଦକ୍ଷେପ ସମୂହ

କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ବୈଠକର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସ୍ପଷ୍ଟ କରନ୍ତୁ

କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ସହ ବୈଠକରେ ଆଲୋଚନା ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟସୂଚୀ ସ୍ଥିର କରନ୍ତୁ

ମୋଟ ସମୟ ସ୍ଥିର କରନ୍ତୁ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କ ସମୟର ଯୋଜନା ସେହି ଅନୁସାରେ କରନ୍ତୁ ।

କାର୍ଯ୍ୟସୂଚୀ ଆଧାରରେ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ବୈଠକକୁ ଆଗେଇ ନିଅନ୍ତୁ : ମୁଖ୍ୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦର୍ଶନ, ସମସ୍ୟମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସଂଗୃହୀତ ମତାମତ ଏବଂ ପ୍ରମାଣର ବିନିମୟ କରିବା ପ୍ରମାଣଯୋଗ୍ୟ ନିଷ୍ପତ୍ତିରେ ପହଞ୍ଚିବା

ଏହି ବୈଠକରେ ଦାୟିତ୍ୱଗୁଡ଼ିକୁ ନ୍ୟସ୍ତ କରନ୍ତୁ ଏବଂ କୌଶଳ ଏବଂ ଉତ୍ତର ଦାୟିତ୍ୱ ସ୍ଥିର କରନ୍ତୁ ।

ବୈଠକରେ ସମସ୍ତ ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କ ଅଂଶଗ୍ରହଣକୁ ନିଶ୍ଚିତ କରନ୍ତୁ

କାର୍ଯ୍ୟସୂଚୀର ନିୟମିତ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରନ୍ତୁ ଏବଂ ବୈଠକଗୁଡ଼ିକରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ସବୁର ସମୀକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ।

Module 1

୭. ବିଦ୍ୟାଳୟ ବିକାଶ ଯୋଜନା

ବିଦ୍ୟାଳୟ ବିକାଶ ଏକ ଯୋଜନା ଅଟେ । ଏକ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ ଭିତରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଦ୍ୱାରା ନିଷ୍ପତ୍ତି କରାଯାଇଥିବା ଇପ୍‌ସିତ ଫଳାଫଳକୁ ହାସଲ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଏହାର ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ, ଲକ୍ଷ୍ୟ, ସ୍ତର ଏବଂ କୌଶଳମାନ ରହିଛି । ଏହା ଅଧିକତର ଭାବେ ଏକ ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ କାର୍ଯ୍ୟ । ଯାହା ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା ଏବଂ କିପରି ଓ କେତେବେଳେ ଏଗୁଡ଼ିକ ହାସଲ କରିହେବ ତାହା ସମ୍ପର୍କରେ ବିଶଦ ଯୋଜନା କରିବା ନିମିତ୍ତ ଗୋଷ୍ଠୀ, ପିତାମାତା ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉପଭୋକ୍ତାଙ୍କ ସହିତ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷକ ଓ ଅଣଶିକ୍ଷକ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇଥାଏ । ଏହାର ବିକାଶ ପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନା ପ୍ରଦାନ କରିବା ମୂଳ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଅଟେ ।

ଏହା ମନରେ ରଖାଯାଇ ପାରେ ଯେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବିକାଶ ଯୋଜନା ପାଇଁ ଚିହ୍ନଟ କରାଯାଇଥିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ମାପନଯୋଗ୍ୟ ଶବ୍ଦରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥାଏ । ତେଣୁ ଯେତେବେଳେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବିକାଶ ଯୋଜନାର ସେହି ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଗୁଡ଼ିକ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ଓ ସମାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ ସେହି ସମୟରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବିକାଶ ଯୋଜନାରୁ ସେହି ମାପନଯୋଗ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଉପଲବ୍ଧିକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବା ସ୍ଥିତିରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ରହିବା ଉଚିତ୍ ।

ଏକ ରଶ୍ମିଗୁଚ୍ଛ ରୂପେ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ :

ବିକାଶ ନିମିତ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନା ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ପ୍ରଥମ ପଦକ୍ଷେପ ଅଟେ । ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଏକ ପ୍ରଶସ୍ତ କାନଭାସ ଯେଉଁଠାରୁ ବିକାଶ ଯୋଜନା ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ଯୋଜନା କରିବା ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱୟନ ପାଇଁ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ କରିବା ନିମିତ୍ତ ସମଗ୍ର ବିଦ୍ୟାଳୟ ବିକାଶ ଯୋଜନା ଅଧିକତର ଭାବେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ତରରେ ନିଆଯାଇଥିବାର ଏକ ଗଭୀର ଅନୁଶୀଳନ । ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ବିକାଶ ସମୟରେ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ଦିଗଗୁଡ଼ିକୁ ଆପଣ ନିଶ୍ଚିତ ମନରେ ରଖିବେ ।

ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଆଧାରିତ ଉକ୍ତି ନିଶ୍ଚିତ ଭାବେ ଭବିଷ୍ୟତ ଅଭିଳାଷକୁ ପ୍ରତିଫଳିତ କରିବା ଦରକାର ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ପରିଚାଳିତ ହେବା ନିଶ୍ଚିତ ଦରକାର । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ବିଶ୍ୱାସ ସହିତ ଆପଣ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ବିକାଶ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିପାରନ୍ତି ଯାହା ସମସ୍ତେ ଶିକ୍ଷା କରିପାରିବେ । ଏକ ସମୟରେ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନା ନିଶ୍ଚିତ ପ୍ରଦାନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ଯାହା ଏକ ସମୟସୀମା ମଧ୍ୟରେ ହାସଲଯୋଗ୍ୟ ଅଟେ ।

ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀର ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ସୀମା ନିଶ୍ଚିତ ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ ସାଧାରଣତଃ ୩ ବା ୫ ବର୍ଷ । ବିଦ୍ୟାଳୟ ବିକାଶ ଯୋଜନା ଏକ ଦିଗଦର୍ଶକ ଯାହା ବିଦ୍ୟାଳୟ ଆବଶ୍ୟକ କରୁଥିବା ପରିବର୍ତ୍ତନଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ଥିର କରେ ଏବଂ କେତେବେଳେ ସେଗୁଡ଼ିକ କରିହେବ ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ମଧ୍ୟ କହିଥାଏ ।
ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବିକାଶ ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତିର ତିନୋଟି ସ୍ତର :

Module
1

ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଆଧାରିତ ବିକାଶ ଯୋଜନାକୁ ତିନୋଟି ସ୍ତରରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ପାରିବ ।

୧. ଯୋଜନା କରିବା ସ୍ତର
୨. କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱୟନ ସ୍ତର
୩. ତଦାରଖ ଏବଂ ମୂଲ୍ୟାୟନ ସ୍ତର

ସୋପାନ - ୧ : କମିଟି/ଦଳ ଗଠନ

ବିଦ୍ୟାଳୟ ବିକାଶ ଯୋଜନାର ପ୍ରସ୍ତୁତି ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱୟନ ପାଇଁ ଦାୟିତ୍ୱଗୁଡ଼ିକୁ ବଣ୍ଟନ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଦଳଗୁଡ଼ିକ ଗଠନ କରାଯାଇଥାଏ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ଅନ୍ୟ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କୁ ଦଳରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଶକ୍ତି ଓ ସାମର୍ଥ୍ୟକୁ ବିନିଯୋଗ କରିବାରେ ସମର୍ଥ କରେ ଯାହା ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରତି ସେମାନଙ୍କର ଆପଣାର ଭାବକୁ ବୃଦ୍ଧି କରେ । ଏହା ସେମାନଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ଏହାର ବିକାଶ ପ୍ରତି ଅଧିକ ନିକଟତର କରିବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଇଁ ଅତିକମ୍‌ରେ ଚାରୋଟି ଦଳ ଗଠନ କରିବା ଏକ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ଅନୁପାତ ବୋଲି ମନେ ହୋଇଥାଏ । ନିମ୍ନରେ ଥିବା ଦଳଗୁଡ଼ିକୁ ଚିହ୍ନଟ କରନ୍ତୁ ।

କ) ଯୋଜନା କରିବା ଦଳ
ଖ) କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନା କରିବା ଦଳ
ଗ) ନେତୃତ୍ୱ ନେବା ଦଳ
ଘ) ମୂଲ୍ୟ ନିରୂପଣ କରିବା ଦଳ

ସୋପାନ-୨ : ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ସୂଚନା

ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ବୁଝିବା ଆବଶ୍ୟକତା, ବିଦ୍ୟାଳୟ ନାମଲେଖା ତଥ୍ୟ, ଭବିଷ୍ୟତ ନାମ ଲେଖା ଆବଶ୍ୟକ, ଶିକ୍ଷକ ଓ ସେମାନଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକତା, ଗୋଷ୍ଠୀ(ଜନସଂଖ୍ୟା)କୁ ବୁଝିବା, ବିଦ୍ୟାଳୟ ସୁବିଧା, କର୍ମଚାରୀ, ଗୋଷ୍ଠୀ ଏବଂ ଉପଭୋକ୍ତା ଆଦିକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିଥାଏ ଯେଉଁମାନେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଯୋଜନା ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେବେ । ବିଦ୍ୟାଳୟ କର୍ମଚାରୀମାନେ ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ କ'ଣ ଅଛି, ସେମାନେ କ'ଣ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବିକାଶ ଯୋଜନାର ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ ଏହାକୁ କିପରି ପାଇବେ ଉପରେ ଆତ୍ମ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନିଜର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆବଶ୍ୟକତାଗୁଡ଼ିକ ଆଧାରରେ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ ନିଜସ୍ୱ ରୋଡ଼ମ୍ୟାପ ଅଙ୍କନ କରନ୍ତି ।

ସୋପାନ ୩ : ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଗଠନ କରିବା :

ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭିତ୍ତିକ ବିକାଶ ଯୋଜନାର ପ୍ରସ୍ତୁତି ପାଇଁ ନିଦେର୍ଶଶନାର ମାର୍ଗଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଏବଂ ସଂଗୃହୀତ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ତଥ୍ୟ ଅଧିକ ବିନିଯୋଗ ହୋଇପାରିବ । ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଏବଂ ସଂଗୃହୀତ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ତଥ୍ୟ ଅଧିକ ବିନିଯୋଗ ହୋଇପାରିବ । ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଗଠନ କରିବା ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କୁ ନିଜର ବର୍ତ୍ତମାନର ଭୂମିକା ଏବଂ ଆପଣଙ୍କ ଭୂମିକା ଦିଗରେ ଆପଣଙ୍କ ଆଶାଗୁଡ଼ିକୁ ଆପଣଙ୍କୁ ସମୀକ୍ଷା କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

Module 1

ସ୍ୱ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଏବଂ ସାଙ୍ଗଠନିକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଉପରେ ଆପଣଙ୍କୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବେ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବାକୁ ହେବ । ଯଥା ଆସନ୍ତା ତିନିବର୍ଷ ଭିତରେ ଆପଣ ନିଜକୁ କେଉଁଠାରେ ଦେଖିବାକୁ ଚାହିଁବେ(ସ୍ୱ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ) ଏବଂ ଆପଣ ଆସନ୍ତା ତିନିବର୍ଷ ଭିତରେ ଆପଣ ଆପଣଙ୍କ ସଂଗଠନକୁ କିପରି ଦେଖିବାକୁ ଚାହିଁବେ(ସାଙ୍ଗଠନିକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ) ଇତ୍ୟାଦି । ପରେ ଆପଣଙ୍କ ଉପଭୋକ୍ତାମାନଙ୍କ ସହାୟତାରେ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଆଧାରିତ ଉକ୍ତିର ବିକାଶ କରନ୍ତୁ । ଏହା ଏକ ସାମୂହିକ କାର୍ଯ୍ୟ ହେବା ଦରକାର ।

ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଅଧାରିତ ଉକ୍ତିର ଗଠନରେ ଅନୁସୃତ ହେବାକୁ ଥିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା
ଆପଣଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀକୁ ଦୃଶ୍ୟମାନ କରନ୍ତୁ
ଗୋଟିଏ ବାକ୍ୟ ବା ଏକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଅନୁଚ୍ଛେଦ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତୁ
ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳରେ ସବୁ କଥା ଲେଖନ୍ତୁ ଯେପରି ଆପଣ ଏହାକୁ ସମ୍ପାଦନ କରିସାରିଛନ୍ତି ।
ଏହା ମସ୍ତିଷ୍କର ସଠିକ ଢାଞ୍ଚା ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତ ସମ୍ପର୍କିତ ବିଶ୍ୱାସ ସୃଷ୍ଟି କରିଥାଏ ।

ଚିନ୍ତନମୂଳକ ପ୍ରଶ୍ନସମୂହ

୧. ବିଦ୍ୟାଳୟ ବିକାଶ ଯୋଜନାର ଗଠନ ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱୟନରେ ଜଣେ ମୁଖ୍ୟ ଭାବେ ଆପଣ ନିଜର ଭୂମିକାକୁ କିପରି ଦେଖନ୍ତି ?

୨. ସାମର୍ଥ୍ୟ ଏବଂ ଦୁର୍ବଳତା ଆଧାରରେ ଆଜି ଆପଣଙ୍କ ବିଦ୍ୟାଳୟ କେଉଁଠାରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ତାହା ଉପରେ ଚିନ୍ତା କରନ୍ତୁ ? କେଉଁ ଦୁଇଟି ଅଗ୍ରାଧିକାର କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଆପଣ ବିକାଶ କରିବାକୁ ଚାହିଁବେ ଓ କାହିଁକି ?

୩. ବିଦ୍ୟାଳୟ ବିକାଶ ଯୋଜନାରେ କେତୋଟି ସୋପାନ ରହିଛି ?

ସୋପାନ ୪ : ଅଗ୍ରାଧିକାରଗୁଡ଼ିକୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀକୁ ମନରେ ରଖି ଆପଣଙ୍କ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଇଁ ମୁଖ୍ୟ ଅଗ୍ରାଧିକାରଗୁଡ଼ିକୁ ଚୟନ କରନ୍ତୁ । ଏକ ଉପାୟରେ ଆପଣଙ୍କ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରସଙ୍ଗ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆବଶ୍ୟକତାଗୁଡ଼ିକୁ ଭିତ୍ତିକରି ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଆଧାରିତ ଉକ୍ତ ଆପଣ ନିଶ୍ଚିତ ବିକାଶ କରିପାରିବେ । ଏହି ରୂପରେ ବିଭିନ୍ନ ଅଗ୍ରାଧିକାରଗୁଡ଼ିକୁ ପରିଚାଳିତ କରନ୍ତୁ । ଲଗାତର ଆସନ୍ତା ତିନିବର୍ଷ ପାଇଁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବର୍ଷରେ ଆପଣ କ'ଣ କରିବେ ତାହା ଉପରେ ଏକ ସ୍ପଷ୍ଟ ସୂଚନା ଏହା ପ୍ରଦାନ କରେ । ଯାହାଫଳରେ ତିନିବର୍ଷର ଏକ ସମୟ ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ହାସଲ ହୋଇଥାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାସ ପାଇଁ କ'ଣ କାର୍ଯ୍ୟସବୁ ହାତକୁ ନିଆଯାଇ ପାରିବ ଏବଂ ପୃଥକ ଭାବେ କାହା ଉପରେ ଅଗ୍ରାଧିକାରଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ଦାୟିତ୍ୱ ସମୂହ ନ୍ୟସ୍ତ କରାଯିବା ଉଚିତ୍ ତାହା ବର୍ଣ୍ଣନା କରନ୍ତୁ ।

ଉଦାହରଣ :

ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କର ଶିକ୍ଷଣ ଆବଶ୍ୟକତାଗୁଡ଼ିକର ଚିହ୍ନଟ, ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଓ ବିକାଶ
ଶିକ୍ଷାଦାନ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ଜ୍ଞାନ ଏବଂ କୌଶଳଗୁଡ଼ିକର ବିକାଶ
ଶିକ୍ଷାଦାନ-ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଆନନ୍ଦଦାୟକ କରିବା ଏବଂ ସମସ୍ତ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଓ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ଶିକ୍ଷଣ ଅଭିଜ୍ଞତା ।

Module 1

ସୋପାନ- ୫: ଲକ୍ଷ୍ୟ/ସ୍ତର ସମୂହ

ଆପଣଙ୍କ ଉପଭୋକ୍ତାମାନଙ୍କ ସହିତ ନିଜ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସମ୍ପର୍କିତ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀର ବିକାଶ ପରେ ଲକ୍ଷ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଆସିଥାଏ । ଯଦି ଆପଣଙ୍କ ଦୂରଦୃଷ୍ଟି ଆଧାରିତ ଉକ୍ତି ତିନିବର୍ଷ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଛି ଏହା ତିନିବର୍ଷର ବାର୍ଷିକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ପାଇଁ ଉପଯୋଗୀ ଯାହା ଆପଣଙ୍କ ଦୂରଦୃଷ୍ଟି ସହିତ ଏକ ଧାଡ଼ିରେ ରହିଥାଏ । ଏହା ଅର୍ଥ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଷ ଲକ୍ଷ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ମାଧ୍ୟମରେ ଆପଣଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ କରିବାକୁ ହେବ । ଆପଣ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରିଥିବା ଅଗ୍ରାଧିକାରଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଏହି ଲକ୍ଷ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଏକ ଧାଡ଼ିରେ ରହିବ । ଲକ୍ଷ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ସ୍ୱଳ୍ପ ସମୟ, ମାପନଯୋଗ୍ୟ ସମୀ ସୀମା ଯାହା ତିନି, ଛଅ ବା ନଅ ମାସର ଅବଧି ହୋଇପାରିବ । ବାର୍ଷିକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ ପାଇଁ ଆପଣ ଗୋଟିଏ ବର୍ଷରେ ଦୁଇରୁ ତିନିଟି ଲକ୍ଷ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିପାରିବେ । କୌଶଳଗୁଡ଼ିକ କାର୍ଯ୍ୟ ବିନ୍ଦୁ ଅଟନ୍ତି ଯାହା ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲରେ ଆପଣଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ।

ସୋପାନ-୬ : ତଦାରଖ ଏବଂ ମୂଲ୍ୟାୟନ କୌଶଳ

ଥରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବିକାଶ ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଗଲେ, ଏହାର କାର୍ଯ୍ୟନ୍ୱୟନ ଏବଂ ସମୟୋଚିତ ତଦାରଖ ପାଇଁ ସମୟ ଆସିଥାଏ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଲକ୍ଷ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଧାରାରେ ରଖିବାରେ ତଦାରଖକାରୀ ଦଳ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଷାଣ୍ମାସିକ ବା ବାର୍ଷିକ ଆପଣ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବିକାଶ ଯୋଜନାର ଅଗ୍ରଗତିକୁ ମୂଲ୍ୟାୟନ କରିପାରିବେ ।

୮. ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାରେ ସୂଚନା ଓ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ସମ୍ପର୍କିତ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ସମୂହ

ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷକ/ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ/ ଅଧକ୍ଷମାନଙ୍କ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶକ୍ତି ଓ ସାମର୍ଥ୍ୟ ରହିଛି । ଯୋଜନାକୁ ହାତକୁ ନେବା, କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା, ସାମ୍ନା କରିବା, ଶ୍ରେଣୀଗୃହ ପରିଚାଳନା ଏବଂ ଦୈନନ୍ଦିନ ଆଧାରରେ ସାମ୍ନା କରୁଥିବା ସମସ୍ୟା ଓ ଘଟଣାକୁ ନିଶ୍ଚିତ କରିବାରେ ଏହି ସାମର୍ଥ୍ୟ ସମୂହକୁ ସେମାନେ ମଧ ବିନିଯୋଗ କରନ୍ତି । ତେବେ, ଶିକ୍ଷାଦାନ ଗୋଷ୍ଠୀ ଏବଂ ଶୈକ୍ଷିକ ପ୍ରଶାସକମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଶ୍ରେଣୀ ଆକାର, ପ୍ରସଙ୍ଗର ସ୍ୱରୂପ, ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଅନୁପାତ, କ୍ଷେତ୍ରରେ ସମ୍ବଳ ସମୂହର ଉପଲବ୍ଧତା, ଭାଷା ଓ ଭୌଗୋଳିକ ବିଭିନ୍ନତା ଇତ୍ୟାଦି ଆହ୍ୱାନ ସୃଷ୍ଟିକରେ । ଶୈକ୍ଷିକ ନେତୃତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରିବା, ନୂତନତା ଆଣିବା, ଦୈନନ୍ଦିନ ସମସ୍ୟା ପ୍ରଦାନ କରିବା ଏବଂ ଶେଷରେ ଫଳପ୍ରଦ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଇଁ ଅବଦାନ କରିବା ନିମିତ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚିତ ଓ ସମର୍ଥ କରିବା ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟର ଆବଶ୍ୟକତା ଅଟେ । ଉପରୋକ୍ତ ପୃଷ୍ଠଭୂମି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଶିକ୍ଷାଦାନ, ଶିକ୍ଷଣ ପରିବେଶର ବୃଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ ସୂଚନା ଓ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ନିର୍ବାହ କରିପାରିବ ।

Government Primary School, Khar

Module 1

ୟୁନେସ୍କୋ ଅନୁସାରେ ସୂଚନା ଓ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ବିବିଧ ପ୍ରକାର ପ୍ରଯୁକ୍ତିବିଦ୍ୟା ଆଧାରିତ ସାଧନୀ ଏବଂ ସୃଷ୍ଟି କରିବା, ଗଚ୍ଛିତ କରିବା, ଉଦ୍ଧାର କରିବା, ଏପଟ ସେପଟ କରିବା, ଡିଜିଟାଲ ସୂଚନାକୁ ପ୍ରେରଣ ଓ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ସୂଚୀତ କରେ । ପୃଥିବୀ ଏବଂ ପରସ୍ପର ସହିତ ଯୋଡ଼ିହେବା, ସୂଚନା ଓ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ସହିତ ସୃଷ୍ଟି ହେବା, ପାରସ୍ପରିକ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା କରିବା ଏବଂ ସମାଜରେ ଥିବା ବିଭାଜନକୁ ଏକତ୍ର କରିବା ଏବଂ ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ଶିକ୍ଷାରେ ଥିବା ସମସ୍ତ ସମ୍ଭାବନାକୁ ବିନିଯୋଗ କରିବାରେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସମର୍ଥ କରିବା ପାଇଁ ସୂଚନା ଓ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟାର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଅଛି । ସୂଚନା ଓ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟାର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ସାମର୍ଥ୍ୟକୁ ବିନିଯୋଗ କରିବା ପାଇଁ ଜଣେ ଏହା କ'ଣ ଓ କିପରି ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ପାରିବ ବୁଝିବା ଉଚିତ୍ । ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ମାନବ ସମ୍ବଳ ବିକାଶ ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ନିକଟ ଅତୀତରେ ନିଆଯାଇଥିବା କେତେକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସୂଚନା ଓ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା କାର୍ଯ୍ୟ/ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଏଠାରେ ଆଲୋଚିତ ହୋଇଛି ।

National Repository of Open Educational Resources(NRDER), e-Pathasala(web portal and mobileApps), ଓ DIKSHA ଭଳି ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ସମୂହ ଛବି, ଅଡିଓ, ଭିଡିଓ, ପାରସ୍ପରିକ କ୍ରିୟା ପ୍ରତିକ୍ରିୟା, ଚିତ୍ରକଳା, ଆନିମେସନ, ଡିଜିଟାଲ ପୁସ୍ତିକା, ଡିଜିଟାଲ ମାନଚିତ୍ର ସମୟରେଖା ଇତ୍ୟାଦି ଆକାରରେ ମୁକ୍ତ ଶୈକ୍ଷିକ ସମ୍ବଳଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରବେଶ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ । ଜୀବନ ବ୍ୟାପୀ ଶିକ୍ଷା ଏବଂ ଧାରାବାହିକ ବୃତ୍ତିଗତ ବିକାଶକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରିବା ପାଇଁ SWAYAMରେ MOOC ଏବଂ ସୂଚନା ଓ ପ୍ରଯୁକ୍ତିବିଦ୍ୟା ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଅନ୍‌ଲାଇନ ସହିତ ମିଶ୍ରିତ ଉପାୟରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ । ଇଣ୍ଟରନେଟ୍ ସଂଯୋଗ ଏକ ଆହ୍ୱାନ ହୋଇଥିବା ସମୟରେ, ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ସବୁଦିନିଆ(24x7) ସ୍ୱୟମପ୍ରଭା DTH TV Channel (SWAYAM PRABHA) ଏକ ପ୍ରୟାସ ଅଟେ ।

Shala Gurvatta(Shagun) ପ୍ରଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ସର୍ବୋତ୍ତମ ଅଭ୍ୟାସଗୁଡ଼ିକର ବିନିମୟ ନିମିତ୍ତ ସ୍ଥାନ ପ୍ରଦାନ କରିବା ସହିତ ଅନ୍‌ଲାଇନ ତଦାରଖ କରିବାରେ ସମର୍ଥ କରେ ।

ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ପ୍ରତି ରହସ୍ୟ ଉନ୍ମୋଚନ ବୃଦ୍ଧି କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିବାବେଳେ, କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଦୁନିଆରେ ସୁରକ୍ଷାର କଥା ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ନୀତି ପ୍ରସ୍ତୁତିକାରୀ, ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ନିର୍ମାତା, ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରଶାସକ ଓ ଶିକ୍ଷକମାନେ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସୁରକ୍ଷା ପଦକ୍ଷେପ, କମ୍ପ୍ୟୁଟର ପ୍ରସାର, କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସମ୍ପର୍କିତ ନିୟମ ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟରେ ସଚେତନ ହେବା ଏବଂ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସଚେତନତା ସୃଷ୍ଟି କରିବା ସେମାନଙ୍କର ଦାୟିତ୍ୱ ଅଟେ ।

ଏକ ଶିକ୍ଷଣ ପରିଚାଳନା ବ୍ୟବସ୍ଥାର ସହାୟତା ଦ୍ୱାରା ୪୧ ଲକ୍ଷ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଦେବା ଏକ ସାମ୍ପ୍ରତିକ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଅଟେ ଏହା (https://itpd.ncert.govt.in)ରେ ଉପଲବ୍ଧ । ସମନ୍ୱିତ ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଗୁଡ଼ିକରେ ଅଗ୍ରଗତି ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱୟନକୁ ଧରି ରଖିବା ପାଇଁ ଏହି ପୋର୍ଟାଲ ସମର୍ଥ କରିବ । ବିଭିନ୍ନ ସମ୍ବଳ ଦଳ ସହିତ ପ୍ରଶିକ୍ଷିତ ହେଉଥିବା ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ

Module 1

ତଥ୍ୟ ଧରିରଖିବା ଓ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବାରେ ଏହା ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ନିର୍ବାହ କରେ । ରାଜ୍ୟ ଓ କେନ୍ଦ୍ରଶାସିତ ଅଞ୍ଚଳଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ସର୍ବୋତ୍ତମ ଅଭ୍ୟାସଗୁଡ଼ିକର ବିନିମୟ ପାଇଁ ଏହା ସ୍ଥାନ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ ।

୯. ଦୃଶ୍ୟ ଶ୍ରାବ୍ୟ ସୟଳ ସମୂହ ଏବଂ ଘଟଣା ଅଧ୍ୟୟନଗୁଡ଼ିକର ତାଲିକା

S.No	Year	Number of students qualified for Jawahar Navodaya Vidyalaya
1.	2009-2010	04
2.	2010-2012	02
3.	2011-2012	01
4.	2013-2014	02
5.	2014-2015	01
6.	2015-2016	01
7.	2016-2017	01
8.	2017-2018	02

ଘଟଣା ଅଧ୍ୟୟନ

ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟଙ୍କ ନାମ : ଚେଓ୍ୱାଙ୍ଗ ୟୁରିଗୋଲ

ସରକାରୀ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ, ଖର, ଲାହୁଲସ୍ପିତି

ହିମାଚଳ ପ୍ରଦେଶ

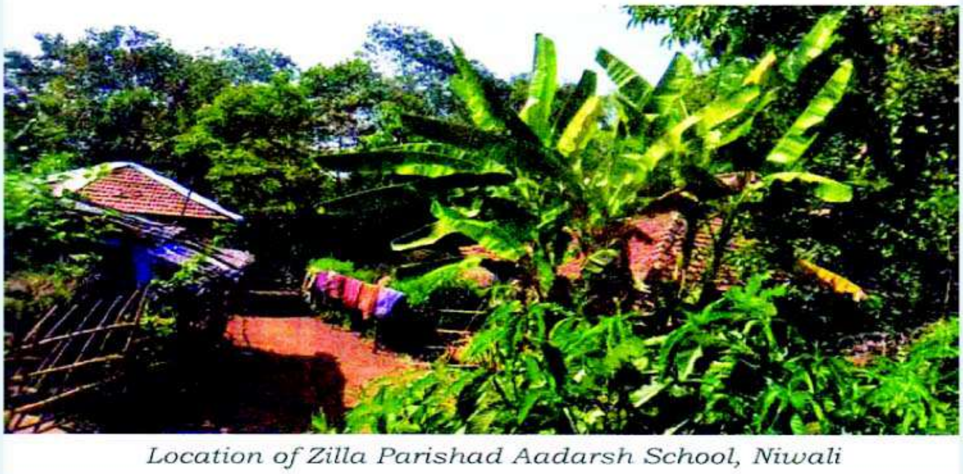

Location of Zilla Parishad Aadarsh School, Niwali

ସୁଦୂର ଗାଁ ଖର(ଲାହୁଲସ୍ପିତି, ହିମାଚଳ ପ୍ରଦେଶ)ରେ ଅବସ୍ଥିତ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ବହୁତ ଭଲ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରିଛି । ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ଏକ ପଛୁଆ ଅଞ୍ଚଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଯାହା ମୁଖ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳ ସହିତ ଭଲଭାବେ ଯୋଡ଼ିହୋଇ ନାହିଁ । ଅତିଶୟ ଭୌଗୋଳିକ ସ୍ଥିତି ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଚେଓ୍ୱାଙ୍ଗ

Module 1

ୟୁରିଗୋଲଙ୍କୁ ନିଜ ସ୍ୱପ୍ନର ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଅନୁସରଣ କରିବାରେ ବାଧା ଦେଇ ନାହିଁ, ଯାହା ସହରରେ ଅବସ୍ଥିତି କୌଣସି ଏକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଠାରୁ କମ୍ ନୁହେଁ । ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ଉତ୍ତମ ରୂପେ ସଜ୍ଜିତ ଓ ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ ହୋଇଛି । ଏହା ଦୁଇଟି ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ନେଇ ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ବିଦ୍ୟାଳୟ । ବିଦ୍ୟାଳୟଟିର ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ ପାଠାଗାର, ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ଉପକରଣ କୋଣ, ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ କୋଠରି ରୋଷେଇଘର, ଶୌଚାଗାର ଓ ଖେଳ ପଡ଼ିଆ ରହିଛି । ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହଗୁଡ଼ିକରେ ଉତ୍ତମ ରୂପେ ବାୟୁ ସଞ୍ଚାଳନର ସୁବିଧା ଅଛି ଏବଂ ନିୟମିତ ବିଜୁଳି ଯୋଗାଣର ସୁବିଧା ରହିଛି । ଏହା କୌତୂହଳର ବିଷୟ ଯେ ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ସୌର ଆଲୋକ ବ୍ୟବହାର କରୁଛି ଯାହା ପରିବେଶ ପ୍ରିୟ ଅଟେ । ଏହି ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ବ୍ୟବହାର କରିବା ଯୁବପିଢ଼ୀଙ୍କୁ ପିରବେଶ ବୁଝିବା, ଏକ ଅଧିକ ଅକ୍ଷୟ ପରିବେଶ ଦିଗରେ ଅବଦାନ ପାଇଁ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଶକ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ସାହିତ କରେ । ଏହିସବୁ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ସମୂହ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଆଯାଇଛି ଯିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଏକ ଉତ୍ତମ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ ଏକକରେ ପରିଣତ କରିଛନ୍ତି ।

ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ସହାୟତାରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଚେଓ୍ୱାଙ୍ଗ ଟିଭି ପାଇଁ କୋଠରିଟିଏ ତିଆରି କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇଛନ୍ତି । ପାରମ୍ପରିକ ଘୋଷା ଶିକ୍ଷା ପରିବର୍ତ୍ତେ ବହୁବିଧ ଗଣମାଧ୍ୟମ ସାହାଯ୍ୟରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଶିଖିବା ପାଇଁ ଏହି କୋଠରିଟି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବେ ବ୍ୟବହାର ହୋଇଥାଏ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ନୀତିଶିକ୍ଷା ଆଧାରିତ ଗପ ଓ ଗୀତ ଶୁଣନ୍ତି ।

ଏହାଛଡ଼ା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତିଦିନ ଖବର ଦେଖାଯାଏ ଏବଂ ଏ ବିଷୟରେ ସଚେତନ କରାଯାଏ । ଏହି କୋଠରିରେ ଏକ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ରହିଛି ଯେଉଁଥିରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ କମ୍ପ୍ୟୁଟ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଓ ପରିଚାଳନା କରିବାର ମୂଳ କଥାଗୁଡ଼ିକ ଶିଖିବା ଓ ଅଭ୍ୟାସ କରିବା ନିମିତ୍ତ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଠାଗାରଟି ଅନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ସହାୟତାରେ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛି ଯେଉଁମାନେ ଏଥିପାଇଁ ପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକୁ ଦାନ କରିଛନ୍ତି । ସାଧାରଣତଃ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନ ପରେ ଏହି ପାଠାଗାରରେ ପଢ଼ନ୍ତି । ଶିକ୍ଷଣ ଅଭିଜ୍ଞତାକୁ କୌତୁକିଆ କରିବା ପାଇଁ ଶ୍ରେଣୀଗୃହଗୁଡ଼ିକୁ ଛବି ଏବଂ ନୀତିବାକ୍ୟରେ ଚିତ୍ରିତ କରାଯାଇଛି । ଏପରିକି ଖରାପ ପାଗରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ସେମାନଙ୍କର ପାଠପଢ଼ାକୁ ଧରି ରଖିବାରେ ସହାୟତା ନିମିତ୍ତ ପୃଥକ ଭାବେ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଓ ଶୀତ ପାଇଁ ପ୍ରକ୍ଷାଳନ ଗୃହ ଉତ୍ତମ ରୂପେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ କରାଯାଇଛି ।

ବିଦ୍ୟାଳୟର ମଧ୍ୟ ଏକ ଖେଳ ପଡ଼ିଆ ରହିଛି । ଯାହା ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପୁନଃନିର୍ମାଣ ହୋଇଛି । ନିକଟ ଭବିଷ୍ୟତରେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଏକ ସବୁଜ ପରିବେଶ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଚେଓ୍ୱାଙ୍ଗ ଯୋଜନା ରଖିଛନ୍ତି ଯାହା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟପ୍ରଦ ଏବଂ ଜୈବିକ ଖାଦ୍ୟ ଯୋଗାଇ ଦେବ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ପୁଷ୍ଟିକର ଖାଦ୍ୟ ପରସିବା ପାଇଁ ଏକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ ଏବଂ ଉତ୍ତମ ରୂପେ ସଜ୍ଜିତ ରୋଷେଇ ଗୃହ ରହିଛି । ଏହା ଆନନ୍ଦର କଥା ଯେ ବିଦ୍ୟାଳୟଟି କେବଳ ଜ୍ଞାନଗତ ସାମର୍ଥ୍ୟ ବିକାଶ ନିମିତ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁନାହିଁ ବରଂ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ ପୁଷ୍ଟିକର ଖାଦ୍ୟ ଯୋଗାଇ ଦେବାର ଯତ୍ନ ନେଇଥାଏ ।

Module 1

ସମସ୍ତ ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ସତ୍ତ୍ୱେ ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ଏହାର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଜବାହର ନବୋଦୟ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ନାମ ଲେଖାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିପାରିଛି । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଚେଓ୍ୱାଙ୍ଗ ଅନୁସାରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଗଣିତରେ ଭଲଥିବା ଏହାର କାରଣ ଅଟେ । ନବୋଦୟ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରବେଶିକା ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ସେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ତାଲିମ ଦେଇଥାନ୍ତି ।

କ୍ରମିକ ନମ୍ବର	ବର୍ଷ	ଜବାହର ନବୋଦୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟ ବିବେଚିତ ହୋଇଥିବା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା
୧.	୨୦୦୯-୧୦	୦୪
୨.	୨୦୧୦-୧୧	୦୨
୩.	୨୦୧୧-୧୨	୦୧
୪.	୨୦୧୩-୧୪	୦୨
୫.	୨୦୧୪-୧୫	୦୧
୬.	୨୦୧୫-୧୬	୦୧
୭.	୨୦୧୬-୧୭	୦୧
୮.	୨୦୧୭-୧୮	୦୨

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଚେଓ୍ୱାଙ୍ଗଙ୍କ ଭଳି ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ସମାଜ ପାଇଁ ଏକ ଭଲ ଉଦାହରଣ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ଯିଏ ନିଜର ନିରନ୍ତର ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ସମୂହ ମାଧ୍ୟମରେ ଅସୁବିଧା ଭିତରୁ ଏକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ତିଆରି କରିଛନ୍ତି । ଏହା ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଜାଗ୍ରତ ହେବାକୁ ସୂଚୀତ କରେ ଯାହା କେବଳ ଘୋଷାଶିକ୍ଷା ଏବଂ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକଗତ ବୋଧଗମ୍ୟତା ଉପରେ ଭରସା କରିନଥାଏ ବରଂ ନିଜର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱ ସମ୍ପର୍କରେ ସଚେତନ ହେବା ଓ ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ସାମର୍ଥ୍ୟର ବିକାଶ କରିବା ଉପରେ ମଧ୍ୟ ନିର୍ଭର କରେ । ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରତି ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀରେ ଏହା ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇଛି । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଚେଓ୍ୱାଙ୍ଗ ୟୁରିଗୋଲ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ ପାଇଁ ଜାତୀୟ କେନ୍ଦ୍ର, NIEPA ଦ୍ୱାରା ଜାନୁୟାରୀ ୨୨-୨୪, ୨୦୧୯ରେ ପରିଚାଳିତ National conference on Leadership Pathaoys for school improrementରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ ।

ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟଙ୍କ ନାମ : ଶ୍ରୀମତୀ ରାଗିଣୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସୁରଭେ

ଜିଲ୍ଲା ପରିଷଦ ଆଦର୍ଶ ବିଦ୍ୟାଳୟ, ନିଓ୍ୱାଲି, ଚିପଲୁନ, ରତ୍ନଗିରି, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର

ମହାରାଷ୍ଟ୍ରର ରତ୍ନଗିରି ଜିଲ୍ଲାରେ ଚିପଲୁନ ନିଓ୍ୱାଲି ଠାରେ ଅବସ୍ଥିତ ଜିଲ୍ଲା ପରିଷଦ ଆଦର୍ଶ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭାରତରେ ଏକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତନୀୟ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ । ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଇଁ ଏହାର ମୁଖ୍ୟ ସର୍ବଦା ଏକ ସକ୍ରିୟ ପ୍ରଭାବ ହୋଇ ଆସିଛନ୍ତି । ପାରମ୍ପରିକ ଘୋଷା ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଅନୁସରଣ କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ ଶ୍ରୀମତୀ ରାଗିଣୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସୁରଭେ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଭିନବ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଏବଂ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଆରମ୍ଭ କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କ ସହାୟତା ବିନା ଏହା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରି ନଥାନ୍ତା । ଯିଏ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବେ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରର କୁମଥେ ବ୍ଲକରେ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକୁ ପରିଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ । ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଭିତ୍ତିକ ଶିକ୍ଷାଦାନ ପ୍ରତି ଶୈକ୍ଷିକ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କୁ ପରିଚିତ କରିବା ଏହି ପରିଦର୍ଶନର ଗୋଟିଏ ଆଗ୍ରହପୂର୍ଣ୍ଣ ଫଳାଫଳ ଥିଲା । ଏହି ଶିକ୍ଷାଦାନ କୌଶଳକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ବିଦ୍ୟାଳୟ ଚଟାଣକୁ ଅଧିକ ରଙ୍ଗୀନ କରିବାର ପରିକଳ୍ପନାରେ

Module 1

ସେମାନେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ ।
ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ନିମ୍ନ ଦିଗଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟଭିତ୍ତିକ କୌଶଳ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇଥାଏ ।
ଅଭିନୟ, ଗଳ୍ପ ଏବଂ ନାଟକ ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ନୂତନ ଧାରଣା ଶିଖିବାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ପାଠ୍ୟକ୍ରମରୁ ଧାରଣା/ବିଷୟବସ୍ତୁ ଉପରେ ନାଟକ ଅଭିନୟ ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ କୁହାଯାଏ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ତିନୋଟି ଶବ୍ଦ ଦିଆଯାଏ ଯେଉଁଥିରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଏକ ନୂତନ ଗଳ୍ପ ତିଆରି କରିବାକୁ ହୋଇଥାଏ । ଏହା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ସୃଜନଶୀଳ ଭାବେ ଚିନ୍ତା କରିବା ଏବଂ ନିଜକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ କରାଏ । ଏକ ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ମାନସିକତା ବିକାଶ କରି ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ସମର୍ଥ କରିଥାଏ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ସେମାନଙ୍କ ବୟସ ଅନୁପାତରେ ଦଳରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି ଏବଂ ଧ୍ୱନି ମେଳ ଥାଇ ସହଜ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରି କବିତା ଲେଖିବାକୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ କରାଯାଏ ।
ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ଦିଆଯାଏ ଏବଂ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ତରରେ ସେମାନେ ଏହି ଶବ୍ଦକୁ ସମ୍ପର୍କିତ କରି ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନ ଚିନ୍ତା କରନ୍ତି । ଏହା ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜର ଶବ୍ଦ ଭଣ୍ଡାରକୁ ଅଧିକ ଶାଣିତ କରିବାରେ ସମର୍ଥ କରାଏ ।
ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ମରାଠୀ ଅକ୍ଷର ଦେଇ ନିୟୋଜିତ କରିବା ଏକ କାର୍ଯ୍ୟ ଅଟେ ଯାହା ସେମାନଙ୍କୁ ନୂତନ ଶବ୍ଦ ଗଢ଼ିବାକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରେ । ଏହା ସେମାନଙ୍କ ଶବ୍ଦ ଭଣ୍ଡାର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ ଅନ୍ୟ ଏକ ପରୀକ୍ଷଣ ଅଟେ ।
ଗାଣିତିକ ତର୍କସଙ୍ଗତ ବିଚାରକୁ ବୃଦ୍ଧି କରିବା :

କ) ଦିଆଯାଇଥିବା ସଂଖ୍ୟାରୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ସଂଖ୍ୟା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବେ
ଖ) ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଓ ଅଧଃ କ୍ରମରେ ସଂଖ୍ୟାକୁ ସଜାଇବା
ଗ) ସଂଖ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ବିସ୍ତାରିତ କରିବା
ଘ) ଯୁଗ୍ମ ଏବଂ ଅଯୁଗ୍ମ ସଂଖ୍ୟାକୁ ଚିହ୍ନଟ କରିବା
ଙ) ସ୍ଥାନୀୟମାନ କହିବା
ଚ) ସଂଖ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ଯୋଗ, ବିୟୋଗ, ଗୁଣନ ଓ ହରଣ କରିବା
ଛ) ସଂଖ୍ୟାଗୁଡ଼ିକ ଉପରକୁ ଗୋଟି ପକାଇବା ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ପଢ଼ିବା

ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଇଂରାଜୀ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଇଂରାଜୀରେ(ଅଭିନୟ ଏବଂ କବିତା) କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରାଯାଏ ।
ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର କଳାତ୍ମକ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଉପସ୍ଥାପନ ପାଇଁ ଉତ୍ସାହିତ କରାଯାଏ । ସେମାନଙ୍କ ହସ୍ତକର୍ମ ଏବଂ କଳାତ୍ମକ କୌଶଳଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରଦର୍ଶନ ପାଇଁ ପ୍ରଦର୍ଶନମାନ ଆୟୋଜନ କରାଯାଏ ।

ଶିକ୍ଷାଦାନ-ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପିତାମାତାଙ୍କର ଅତିଶୟ ସମ୍ପୃକ୍ତି ଆନନ୍ଦଦାୟକ ଅଟେ ଯାହା ଅଧିକତର ଭାବେ ସେମାନଙ୍କ ସ୍ୱପ୍ନକୁ ଅନୁସରଣ କରିବା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ କରେ । ଶିକ୍ଷା ଅଧିକାରୀ ବୃନ୍ଦ ଏବଂ ଜିଲ୍ଲା ପରିଷଦ ଶିକ୍ଷା କମିଟି ତରଫରୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରଶଂସା ପାଇଛି । ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଆଯାଇଥିବା ପରିବର୍ତ୍ତନର ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ସମୂହକୁ ଡିଆଇଇଟିର ଅଧିକାରୀ ବୃନ୍ଦ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଶଂସା କରିଛନ୍ତି । ଶିକ୍ଷାଦାନ-ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାଗୁଡ଼ିକରେ ନୂତନ ପରୀକ୍ଷଣ ଏବଂ ଅଭିନବୀକରଣ କେବଳ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ

ନୁହେଁ ବରଂ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଜ୍ଞାନାତ୍ମକ ଭାବେ ବୃଦ୍ଧି କରିବାରେ ସମର୍ଥ କରିଛି ।
ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ କ୍ଲିଷ୍ଟ ଧାରଣାଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଝିବାରେ ସହଜ ମନେ କରୁଛନ୍ତି । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଦଶଟିକିଆ ଦୁଇବିଡ଼ା ଏବଂ ନଅଟି ଖୋଲା କାଠିକୁ ଏପରି ସଜାଇବା ଯାହା ୨୯ ସଂଖ୍ୟା ଗଠନ କରିବ । ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଆସ ୨୯ ସଂଖ୍ୟା ଶିକ୍ଷାଦାନ କରିବା । ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଶୈକ୍ଷିକ ଉପକରଣ ବ୍ୟବହାର କରି ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ସହଜ କରାଯାଇଛି ।
ଏହାସହିତ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭିତ୍ତିଭୂମି ଉନ୍ନତି କରିବା ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିଚାଳନାକୁ ଶକ୍ତିଶାଳୀ କରିବା ଉପରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି ।
ଶ୍ରୀମତୀ ରାଗିଣୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସୁରଭେ ଜାନୁଆରୀ ୨୨-୨୪, ୨୦୧୯ରେ National conference on leadership patharys for School improvement.
ବିଦ୍ୟାଳୟ ନେତୃତ୍ୱ ପାଇଁ ଜାତୀୟ କେନ୍ଦ୍ର, NIEPA ଦ୍ୱାରା ଆୟୋଜିତ ନିମ୍ନରେ ଶିକ୍ଷା ଅଧିକାରୀ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧିତ କରୁଥିବାର ଚିତ୍ର ଦିଆଯାଇଛି ।

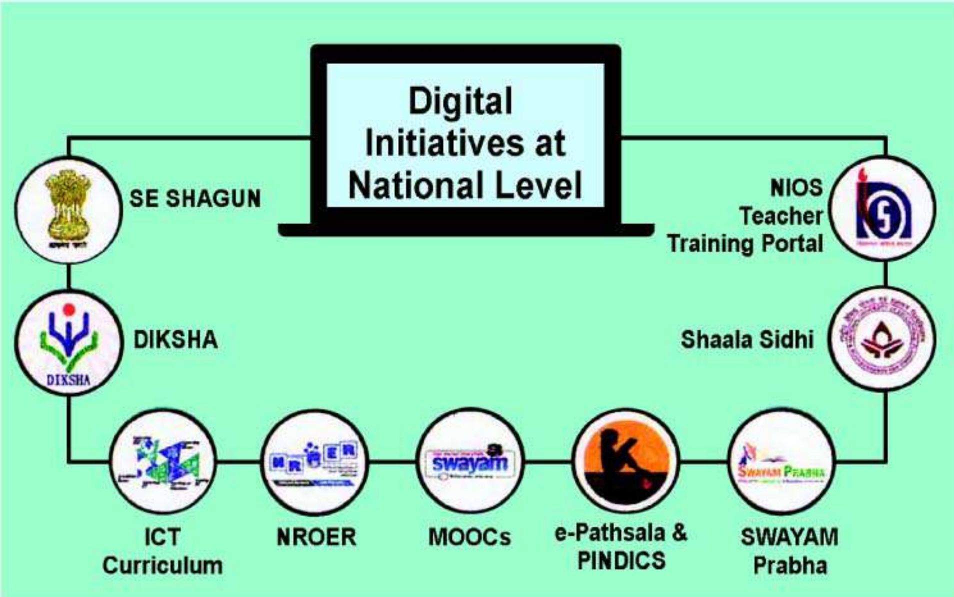

Module 1

Government Primary School, Khar

Activity Room

Module 1

Playground

Kitchen

Teaching -learning material and activity room

Module 1

Classroom

Location of Zilla Parishad Aadarsh School, Niwali

Module
1

Students learning numbers

Module 1

REFERENCES

Audio-visual Resources

Section	Name of the Video	Web link
Self and Motivation	Lead India Video	https://www.youtube.com/ watch? v=JR8i9p3pcPg& feature=youtube
Leaders in Action	Change Leadership and School Improvement: Role of School Head	https://www.youtube.com/ watch?v=hSfg6ON8iqQ &list=PLUgLcpnv1YidWTfKv 5Z4E9zaskiV2ZC Jf&index=4&t=0s
Multiple Roles and Responsibilities	Developing School as a Learning Organisation	https://www.youtube.com/ watch?v=1NJEI6VXEQg &list=PLUgLcpnv1YidWTfKv5Z 4E9zaskiV2ZCJf&index =11&t=0s
	Professional Development Plan	https://www.youtube.com /watch?v=QEhOFl6d_ qU&list=PLUgLcpnv1Yid WTfKv5Z4E9zaskiV2Z CJf&index=9&t=0s
	School and Purpose of Education	https://www.youtube.com/ watch?v=Q9zbADOKd 0E&list=PLUgLcpnv1Yid WTfKv5Z4E9zaskiV2ZCJf& index=13&t=0s
	Knowing more about Innovations	https://www.youtube.com /watch?v=-VdNE3z13W s&list=PLUgLcpnv1Yid WTfKv5Z4E9zaskiV2ZCJf& index=8&t=0s
Developing a Perspective on Active Learning Principles	Young Historians	https://youtube /p9VAM8yv2Ng
Understanding of Pedagogical-content Knowledge as a School Head	Pedagogical-content Knowledge	https://www.youtube.com /watch?v=eE9U-WEhjMQ

Module 1

Acamedic Supervision in School	Observation, Feedback and Supervision	https://www.youtube.com/watch?v=GoC-5llGCTw&list=PLUgLcpnv1YidWTfKv5Z4E9zaskiV2ZCJf&index=10&t=0s
Teachers as Reflective Practitioners	Teachers as Reflective Practitioners	https://www.youtube.com/watch?v=9fihPN41RaE

These videos can be accesed on 'NCER official Youtube Channel

Publications

Awasthi, K. 2017. *Academic Supervision and Feedback: Realizing the Potential of Field Level Leadership.* http://ncsl.niepa.ac.in/

———.2017. *Developing Professional Learning Communities: Leading Teachers' Professional Development in School Leadership Development for System level Administrators.* http://ncsl.niepa.ac.in/

Dewan, Rashmi. 2013. *Educational Leadership: A Conceptual Framework* NUEPA, NCERT, New Delhi.

Dewan, Rashmi and Panda, B.K. 2013. *Guiding through the Preparation of School Development Plan: A Handbook for School Heads.* NUEPA, NCERT, New Delhi.

Mythili, N. 2017. Does School Leadership Matter for Student Learning in India? A Case Study of Sikkim. *Indian Educational Review,* December, 2017, Vol. 56, No. 2, pp. 34–63 ISSN 0019-561X. http://www.ncert.nic.in/publication/journals/pdf_files/IER_July_17.pdf.

———. 2019. Governance and Leadership for Achieving Higher Quality in School Education: A Study of Sikkim. *Indian Journal of Public Administration,* Vol. 65, No. 2, April–June, 2019 ISSN 00195561 and eISSN 24570222.

NUEPA. 2014. *A Handbook on School Leadership Development* (available in English, Hindi and all major regional languages). New Delhi.

———. 2015. *National Programme Design and Curriculum Framework on School Leadership Development* (available in English, Hindi and all major regional languages). Revised Edition. New Delhi.

Robinson, V., C. Lloyd and K.J. Rowe. 2008. The Impact of Leadership on Student Outcomes: An Analysis of the Differential Effects of Leadership Types. *Educational Administration Quarterly.* 44 (5), pp. 635–674.

Subitha, G.V. and Charu Smita Malik. (eds). 2016. *Resource Book on One Month Certificate Course on School Leadership and Management,* NUEPA, New Delhi.

Web Resources

Learning outcomes. http://www.ncert.nic.in/pdf/Annual_report_17_18.pdf

Maryellen Weimer. https://www.facultyfocus.com/articles/teaching-and-learning/five-key-principles-of-active-learning/ accessed on 20 May 2019

National Curriculum Framework for Teacher Education Towards Preparing Professional and Humane Teacher. NCFTE. 2009. http://ncte-india.org/ncte_new/pdf/NCFTE_2010.pdf

TESS-India. Transforming teaching-learning process: Leading teacher's professional development. https://www.open.edu/openlearncreate/course/view.php?id=1911

Websites

http://ncsl.niepa.ac.in/

http://pslm.niepa.ac.in/

https://itpd.ncert.gov.in/

Module 2

ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା

Module 2

ଏହି ପ୍ରଦର୍ଶିକାରେ ଦୁଇଟି ବିଭାଗ ରହିଛି । ପ୍ରଥମ ଭାଗରେ ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଉଥିବା ଉନ୍ନତମାନର ଉପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷାଦାନ ପ୍ରଣାଳୀ (ଶିକ୍ଷାଶାସ୍ତ୍ର / ଶୈକ୍ଷିକ କାର୍ଯ୍ୟଧାରା) ଉପରେ ଆଲୋକପାତ କରାଯାଇଛି । ଏହାର ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗରେ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ସାକ୍ଷରତା ଏବଂ ସାଂଖ୍ୟିକ (ଗାଣିତିକ) ଧାରଣା ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି ।

ମୁଖ୍ୟାଂଶ -

× ଶିକ୍ଷଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ
× ଉପକ୍ରମ
× ପ୍ରାକ୍ - ବିଦ୍ୟାଳୟ ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ
× ପ୍ରାକ୍ - ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାରେ ଶୈକ୍ଷିକ କାର୍ଯ୍ୟଧାରା (ଶିକ୍ଷା ଶାସ୍ତ୍ର) : ପିଲାମାନେ ଶିଖନ୍ତି କିପରି ?
× ଖେଳ
× ଶାରୀରିକ ଓ ମାଂସପେଶୀୟ ବିକାଶ ନିମନ୍ତେ ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟ
× ସୃଜନାତ୍ମକ କଳା ଏବଂ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ
× ଭାଷାଗତ ବିକାଶ ଏବଂ ପ୍ରାକ ସାକ୍ଷରତା ପାଇଁ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ
× ପରିବେଶ ସଚେତନତା, ବୈଜ୍ଞାନିକ ଚିନ୍ତନ ଓ ଗାଣିତିକ ଚିନ୍ତନ ଦକ୍ଷତା ନିମନ୍ତେ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ
× ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାରେ ମାନନିର୍ଦ୍ଧାରଣ
× ପିତାମାତା ଓ ଗୋଷ୍ଠୀ ସଂପୃକ୍ତି
× ଯୋଗାଯୋଗ ଏବଂ ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରଗୁଡ଼ିକରେ ସୁ - ପରିଚାଳନା
× ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଗୋଟିଏ ଦିବସର କାର୍ଯ୍ୟବଳୀଗୁଡ଼ିକର ନମୁନା
× ମୁଖ୍ୟ ସାଧନକର୍ମୀ / ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ କାର୍ଯ୍ୟଧାର /
× ନିଜକୁ ପରଖିବା ପାଇଁ ଅଭ୍ୟାସ କାର୍ଯ୍ୟ
× ଅତିରିକ୍ତ ପଠନସୂଚୀ

ଛୋଟ ପିଲାମାନେ କ୍ରେଚ, ଡେକେୟାର ପ୍ଲେ ସ୍କୁଲ, ନର୍ସରୀ ସ୍କୁଲ କିମ୍ବା କିଣ୍ଡରଗାର୍ଟେନ ଆଦି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର କେନ୍ଦ୍ରକୁ ଯାଉଥିବାର ଆପଣ ନିଶ୍ଚିତଭାବେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିବେ । ପିଲାମାକନେ ସେହି କେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକରେ ଥିବା ସମୟରେ କ'ଣ କରିଥାନ୍ତି । ସେ ବିଷୟରେ କେବେ ଭାବିଛନ୍ତି କି ? ସେହି କେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକରେ ରହିବା ପାଇଁ ପିଲାମାନେ ଆଗ୍ରହୀ କି ନାହିଁ ଏବଂ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି କି ନାହିଁ? ପ୍ରଦର୍ଶିକାର ଏହି ବିଭାଗରେ ଆପଣ ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା କ'ଣ ?, ପିଲାମାନେ କିପରି ଶିଖିଥାନ୍ତି ଏବଂ ଏହି ବୟସର ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ କେଉଁ ପ୍ରକାର ଶୈକ୍ଷିକ ପ୍ରଣାଳୀର ପ୍ରୟୋଗ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ, ସେ ବିଷୟରେ ଜାଣିବାକୁ ପାଇବେ ।

Module 2

ଶିକ୍ଷଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ:

× ଏହି ପ୍ରଦର୍ଶିକାର ପରିଶେଷରେ ଆପଣ,

× ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାର ସଂଜ୍ଞା ନିରୂପଣ କରିବେ ।

× ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାର ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ଗୁରୁତ୍ୱକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବେ ।

× ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିବା ଶିକ୍ଷାଦାନ ପ୍ରଣାଳୀକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବେ ।

× ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସମୟରେ ମାନନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ବିଷୟରେ ବୁଝାମଣାକୁ ପ୍ରଦର୍ଶିତ କରିବେ ।

× ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରିବାରେ ପିତାମାତା ଓ ଗୋଷ୍ଠୀର ଭୂମିକାକୁ ସ୍ଥିର କରିବେ ।

× ସହଜ ପରିଚାଳନା ନିମିତ୍ତ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ସଂଯୋଗ କିପରି ସ୍ଥାପନ କରାଯାଇପାରିବ ସେ ସଂପର୍କରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବେ ।

ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ / କାର୍ଯ୍ୟବିଧି : ଆପଣ ଅଂଶଗ୍ରହଣକାରୀଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ପିଲାଦିନର କଥା ମନେ ପକାଇବାକୁ କହି ସେଥିରୁ ଗୋଟିଏ ସୁଖଦ ଓ ଆଉ ଗୋଟିଏ ସୁଖଦ ହୋଇନଥିବା ଅନୁଭୂତି ବିଷୟରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାକୁ କୁହନ୍ତୁ । ତତ୍‌ପରେ ଆଦ୍ୟ / ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ବର୍ଷଗୁଡ଼ିକର ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇ ଏବଂ କିପରି ସେହି ସବୁ ସ୍ମୃତି ସାରା ଜୀବନକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାଏ ଏହାଉପରେ ଆଲୋଚନା ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତୁ । ପିଲାଦିନେ ଆମେ କିପରି ଗପକୁ ମନେ ରଖୁଥାଉ କିମ୍ବା ଗୀତ ଶିଖିଥାଇ ଏପରି କି ଏବେ ବୟସ୍କ ହେଲାପରେ ମଧ୍ୟ ଆମର ସେଗୁଡ଼ିକ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନେ ଅଛି, ଏହିସବୁର ଉଦାହରଣ ଆପଣ ମଧ୍ୟ ଦେଇପାରିବେ ।

ଉପକ୍ରମ :

ଜନ୍ମରୁ ଆଠବର୍ଷ ବୟସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରାକ୍ - ଶୈଶବ ସମୟ ବୋଲି ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରାଯାଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟରେ ପ୍ରାକ୍ ଶୈଶବର ବର୍ଷଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଭାଗ ସ୍ୱୀକୃତି ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି । ନିରନ୍ତର ବିକାଶ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ପ୍ରାକ୍ ଶୈଶବ ବିକାଶକୁ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଭାବେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଛି । ଲକ୍ଷ୍ୟ ୪.୨ ସ୍ଥିର କରାଯାଇଛି ଯେ ସମସ୍ତ ବାଳକ ଓ ବାଳିକା, ଅନଗ୍ରସର ପରିସର ଭୁକ୍ତ ସମସ୍ତ ପିଲା ସହିତ ଅକ୍ଷମ ପିଲାମାନେ, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟସ୍ଥିତି ସମସ୍ତେ ଯେପରି ଗୁଣାତ୍ମକ ପ୍ରାକ୍ ଶୈଶବ ବିକାଶ, ଯତ୍ନ ଓ ପ୍ରାକ୍ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷାର ସୁଯୋଗ ୨୦୨୦ ସୁଦ୍ଧା ପ୍ରାପ୍ତ କରିବେ ଯଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ନିଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବେ । ୧୯୩ ଟି ଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ଭାରତ ଗୋଟିଏ ଦେଶ, ଯିଏ କ୍ରମାଗତ ବିକାଶ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିଛି ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକର ହାସଲ ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ବଦ୍ଧ ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିଶୁର ଜୀବନ କାଳ ମଧ୍ୟରେ ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ଛଅବର୍ଷ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଯେହେତୁ ବିକାଶର ଅନ୍ୟ ସ୍ତରଗୁଡ଼ିକ ଅପେକ୍ଷା ଏହି ବର୍ଷ ଗୁଡ଼ିକରେ ବିକାଶ ଦ୍ରୁତବେଗରେ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ବର୍ଷଗୁଡ଼ିକରେ ମସ୍ତିଷ୍କ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନମନୀୟ ଏବଂ ଶିକ୍ଷଣ ଉପଯୋଗୀ ହୋଇଥାଏ । ସ୍ନାୟୁବିଜ୍ଞାନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ହୋଇଥିବା ବର୍ତ୍ତମାନର ଗବେଷଣା ଅନୁଯାୟୀ ପାଂଚ ବର୍ଷ ବୟସ ମଧ୍ୟରେ ଶିଶୁ ମସ୍ତିଷ୍କର ୯୦ ପ୍ରତିଶତ ବିକାଶ ଘଟିଥାଏ । ଏହି ବିକାଶ କେବଳ ଖାଦ୍ୟ ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟସ୍ଥିତି ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇନଥାଏ । ଏହା ମଧ୍ୟ ଶିଶୁର ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ସାମାଜିକ ଅନୁଭୂତି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ପ୍ରାକ୍ ବର୍ଷଗୁଡ଼ିକରେ ଶିଶୁ ଯେଉଁ ପ୍ରକାର ପରିବେଶରେ ବଢ଼ିଥାଏ ତାହା ମଧ୍ୟ ଅନେକାଂଶରେ ପ୍ରଭାବା ପକାଇଥାଏ । ତେଣୁ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ବର୍ଷଗୁଡ଼ିକରେ ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ପଠେଇବାରେ ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ ଓ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଗୁଡ଼ିକରେ ପୁଞ୍ଜି ବିନିଯୋଗ କରିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ।

ଯେ କୌଣସି ପରିସ୍ଥିତିରେ ୩ - ୬ ବର୍ଷ ବୟସର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରୁଥିବା (ଯେ କୌଣି ନାମ ଯେପରି ଅଙ୍ଗନୱାଡି, ବାଳବାଡ଼ି, ନର୍ସରୀ, ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରସ୍ତୁତି, ପ୍ରାକ୍ ପ୍ରାଥମିକ, ଏଲ୍‌କେଜି, ୟୁକେଜି ଇତ୍ୟାଦି) ଅନୁଷ୍ଠାନଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭାବେ ବିବେଚନା କରାଯାଇଛି ।

ଭରତରେ ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା ତିନୋଟି ସଂସ୍ଥାରୁ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଅଛି । ଯଥା : ସରକାରୀ, ବେସରକାରୀ ଓ ପ୍ରାଇଭେଟ୍ ସଂସ୍ଥା । ସରକାରୀ ସ୍ତରରେ ଏହା ମୁଖ୍ୟତଃ ସମନ୍ୱିତ ଶିଶୁ ବିକାଶ ସଂସ୍ଥା ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଉଛି ଯେଉଁଠି କେନ୍ଦ୍ରର ନାମ ଅଙ୍ଗନୱାଡି ନାମରେ ପରିଚିତ । ପ୍ରାୟତଃ ୪୦ ପ୍ରତିଶତ ଅଙ୍ଗନୱାଡି କେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିସର ଭିତରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଅଙ୍ଗନୱାଡି କେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକରେ ସମାନତା ଆଣିବା ପାଇଁ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାରେ ସମସ୍ତ ଦାୟିତବ ବହନ କରିବା ଉଚିତ । ଏଠାରେ ମାତ୍ରାଧିକ ପ୍ରାଇଭେଟ୍ ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟ ଅଛି ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ ସାଧାରଣ ଭାବେ କାହାଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ନୁହଁନ୍ତି ଏବଂ କେତେକ ବେସରକାରୀ ସଂସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା ଲଘୁ ସଂପ୍ରଦାୟରୁ ଆସିଥିବା ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଓ ଅବହେଳିତ ବର୍ଗର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସାମାଜିକ ସୁବିଧା ଯୋଗାଇଦେବାକୁ ଯାଇ ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରିଥାନ୍ତି । ୨୦୧୭-୧୮ ମସିହାରରେ ମାନବ ସମ୍ବଳ ବିକାଶ ମନ୍ତ୍ରାଣାଳୟ ଦ୍ୱାରା ସମଗ୍ର ଶିକ୍ଷା ଅଧିନରେ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାକୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସହିତ ଯୋଡ଼ି ଦେବା ପାଇଁ ଅନୁମତି ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ତଦନ୍ତୁଯାୟୀ ଏନ୍‌ସିଆରଟି (ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷା ଗବେଷଣା ଓ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପରିଷଦ) । ଗୋଟିଏ ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଓ ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲେ ଯେଉଁଥିରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ, ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟୟ / କୌଶଳ, ଶୈକ୍ଷିକ

Module 2

କାର୍ଯ୍ୟଧାରା ଏବଂ କ୍ରମାଗତ ଭାବେ ପ୍ରାକ୍ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ-୧ ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ-୨ ପାଇଁ ଉଲ୍ଲେଖିତ ହୋଇଛି ।

ତିନିବର୍ଷ ବୟସରୁ ଛଅବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ପିଲା (ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆବଶ୍ୟକତା ଥିବା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଓ ଅବହେଳିତ ବର୍ଗର ସମସ୍ତ ପିଲାମାନେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ) ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ଏହା ଶିଶୁର ସାମଗ୍ରିକ ବିକାଶ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱାରୋପ କରିଥାଏ । ଯଥା - ପିଲାମାନେ ତାଙ୍କର ସାମାଜିକ, ଆବେଗିକ, ବୌଦ୍ଧିକ ଓ ଶାରୀରିକ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ପୂରଣ କରିପାରୁଥିବେ ଯାହାଫଳରେ ଏକ ମଜବୁତ ମୂଳଦୁଆ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯିବ ଜୀବନସାରା ଶିଖିବା ଓ ଭଲରେ ରହିବା ପାଇଁ । ଏହା ଏକ ପ୍ରାକୃତିକ, ଆନନ୍ଦପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ଉଦ୍ଦୀପକ ପରିବେଶ ନିଶ୍ଚିତ କରିବା ସହିତ ସର୍ବାଧିକ ବୃଦ୍ଧି, ବିକାଶ ଓ ଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଜୋର ଦେଇ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକୀୟ ନିବେଶଗୁଡ଼ିକୁ ଯୋଗାଇ ଦେଇଥାଏ । ଏହା ଅନୌପଚାରିକ, ଖେଳ ଓ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଭିତ୍ତିକ ପନ୍ଥାର ବ୍ୟବହାର କରି ଏହାକୁ ରୂପାୟନ କରାଯାଇଥାଏ । ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା କେବେହେଲେ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷାର ନ୍ୟୁନତମ ଶିକ୍ଷା ବୋଲି ବିବେଚନା କରାଯାଇନାହିଁ ।

ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା, ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟଠାରୁ ପ୍ରାକ୍ ପ୍ରାଥମିକ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପରିଚାଳନାକୁ ସୂଚାରୁ ରୂପେ କରିଥାଏ । ଉତ୍ତମ ଫଳାଫଳ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଓ ଉନ୍ନତମାନର ଅବଧାରଣାର ମାତ୍ରା ପ୍ରଦର୍ଶିତ କରିବାରେ ଉତ୍ସାହିତ କରିଥାଏ । ଉପଯୁକ୍ତ ବିକାଶମୂଳକ / ଉନ୍ନତ ମାନର ପ୍ରାକ୍ ବର୍ଷରେ କରିଥିବା ଅଭ୍ୟାସ ଓ ଅନୁଭୂତି ସମୂହ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପ୍ରାକ୍ ଶିକ୍ଷଣର ସମସ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେମାନଙ୍କର ଦକ୍ଷତା ଗଢ଼ିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ସଂଗେସଂଗେ ଶାରୀରିକ ମାଂସପେଶୀୟ ବିକାଶ, ସାମାଜିକ - ଆବେଗିକ ବିକାଶ, ବୌଦ୍ଧିକ ବିକାଶ, ଭାଷାଗତ ଏବଂ କଳା ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବୋଧର ବିକାଶ ଘଟାଇଥାଏ ।

ଚିନ୍ତନମୂଳକ ପ୍ରଶ୍ନ

ଆପଣ ପ୍ରାକ୍ - ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା ନିମିତ୍ତ ପୁଞ୍ଜି ବିନିଯୋଗକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ବୋଲି ଭାବୁଛନ୍ତି କାହିଁକି ?

ଅଭ୍ୟାସ କାର୍ଯ୍ୟ : ଅଂଶଗ୍ରହଣ କାରୀଙ୍କୁ ଦୁଇଟି ଦଳରେ ଭାଗ କରିଦିଅନ୍ତୁ । ଚାର୍ଟ ପେପରକୁ ଦୁଇଟି ସ୍ତମ୍ଭରେ ଭାଗ କରି ସେଥିରେ ନାମ କରଣ କରନ୍ତୁ । ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା କ'ଣ ଓ ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା କ'ଣ ନୁହେଁ । ଦୁଇଟି ଯାକ ଦଳକୁ ନିଜର ସୁନିଶ୍ଚିତ ମତାମତ ଓ ଉତ୍ତର ଲେଖିବାକୁ ଛାଡ଼ିଦିଅନ୍ତୁ । ସାଧନକର୍ମୀ (ତାଲିମଦାତା) ଆଲୋଚନାକୁ ଏବଂ ଦଳରେ ମତାମତକୁ ସଂକ୍ଷେପଣ କରିବେ । ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟ ପିଲାମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ -

Module 2

ପିଲାମାନେ ଉତ୍ତମ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, ସ୍ୱଚ୍ଛତା ଓ ପରିଷ୍କାର ରହିବା ପାଇଁ ଅଭ୍ୟାସ କରିବେ ଏବଂ ସୁସ୍ଥ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବା ଅଭ୍ୟାସ ପ୍ରଦର୍ଶିତ କରିବେ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବଜାୟ ରଖିବେ ।

ପିଲାମାନେ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ମାତ୍ରାରେ ମାଂସପେଶୀୟ ସମନ୍ୱୟତା ଓ ମୌଳିକ ମାଂସପେଶୀୟ କୌଶଳ ପ୍ରଦର୍ଶିତ କରିବେ ।

ପିଲାମାନେ ଆଶାନୁରୂପ ସାମାଜିକ ଗୁଣାବଳୀ ପ୍ରଦର୍ଶିତ କରିବେ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଅଧିକାର ଓ ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ ପ୍ରତି ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ମନୋଭାବ ପୋଷଣ କରୁଥିବେ ।

ଦାୟିତ୍ୱବାନ ହେବେ ଏବଂ ପସନ୍ଦ କରିବେ, ସାଙ୍ଗସାଥୀଙ୍କ ସହ ଖେଳିବା ସମୟରେ ସହଯୋଗୀ, ସାହାଯ୍ୟକାରୀ, ମତ ବିନିମୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବେ ଏବଂ ଛୋଟ ହେଉ ବା ବଡ ଦଳରେ ନିଜେ ସବୁ କାମରେ ଆଗଭର ହୋଇ କରିବେ ।

ପିଲାମାନେ ନିଜର ଆବେଗକୁ ସାମାଜିକ ଗ୍ରହଣୀୟ ଢ଼ଙ୍ଗରେ ପ୍ରକାଶ କରିବେ ।

ପିଲାମାନେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବେ ଏବଂ କଳା, ସଙ୍ଗୀତ ନୃତ୍ୟ ଓ ସୃଜନାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପରେ ଭାଗ ନେବେ ।

ପିଲାମାନେ ବାର୍ତ୍ତାଳାପରେ ଭାଗ ନେବେ, ନିୟମଗୁଡ଼ିକୁ ପାଳନ କରିବେ, ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ଜଣାଇବେ ଏବଂ ନିଜସ୍ୱ ଧାରଣା ଉପରେ ମତାମତ ଉପସ୍ଥାପନ କରିବେ ।

ପିଲାମାନେ ପରିବେଶ ନିମନ୍ତେ ସଚେତନତା ପ୍ରଦର୍ଶିତ କରିବା ସଂଗେସଂଗେ ନିଜେ ପରିବେଶ ପ୍ରତି ଯତ୍ନବାନ ହେବେ ।

ପିଲାମାନେ ପରୀକ୍ଷଣକୁ ଉପଭୋଗ କରିବେ ଏବଂ ନିଜର ଚତୁପାର୍ଶ୍ୱରେ ଭୌତିକ, ସାମାଜିକ ଓ ଜୈବିକ ପରିବେଶ ସଂପର୍କରେ ବୁଝିବାକୁ ଚାହିଁବେ ।

ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାରେ (ଶିକ୍ଷା ଶାସ୍ତ୍ର) ଶୈକ୍ଷିକ କାର୍ଯ୍ୟଧାରା - ପିଲାମାନେ ଶିଖନ୍ତି କିପରି ?

ଆପଣ ପ୍ରାକ୍ : ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାର ଆବଶ୍ୟକତା ଏବଂ ଗୁରୁତ୍ୱ ବିଷୟରେ ଜାଣି ସାରିଲେଣି ଏବଂ ପିଲାର ସାମଗ୍ରିକ ବିକାଶ ନିମନ୍ତେ ଗୁଣାତ୍ମକ ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟଟି କିପରି ଜଟିଳ ଅଟେ ତାହା ମଧ୍ୟ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲେ । ଏହି ବିଭାଗରେ ଶିଶୁର ସାମଗ୍ରିକ ବିକାଶ ପ୍ରଦାନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଶିକ୍ଷା ଶାସ୍ତ୍ର (ଶୈକ୍ଷିକ କାର୍ଯ୍ୟଧାରା) ବିଷୟରେ ଅବଗତ ହେବା ।

ଖେଳ

Module 2

"ପିଲାମାନେ ବିଭିନ୍ନ ଉପାୟ ଯଥା - ଅନୁଭୂତି, ମାଧ୍ୟମରେ, ଜିନିଷ ତିଆରି କରି କାମ କରି, ପରୀକ୍ଷଣା କରି, ପଢ଼ି, ଆଲୋଚନା କରି, ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି, ଶୁଣି, ଚିନ୍ତାକରି ଏବଂ ପ୍ରତିଫଳନକରି, ଏବଂ ନିଜକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିର, ଲେଖିକରି ଉଭୟ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବେ ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ କାର୍ଯ୍ୟକରି ଶିଖିଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ଦିଗର ବିକାଶ ଘଟୁଥିବା ସମୟରେ ସେମାନେ ଏହି ପ୍ରକାରର ସୁଯୋଗ ଗୁଡ଼ିକକୁ ଦରକାର କରିଥାନ୍ତି - ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ୨୦୦୫

ପିଲାମାନେ ଶିଖନ୍ତି କିପରି ପ୍ରାଣବିନ୍ଦୁ ହେଉଛି ଖେଳ । ସାରା ବିଶ୍ୱରେ ଖେଳକୁ ପିଲାମାନଙ୍କର ଶିଖିବାର ମାଧ୍ୟମ ବୋଲି ମନାଯାଏ । ସେମାନେ ଖେଳିବାକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି ଓ ସେମାନେ ଖୁସି ହୁଅନ୍ତି ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଓ ପରୀକ୍ଷଣ ମାଧ୍ୟମରେ ଖେଳିବାକୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦିଆଯାଇଥାଏ । ଏ ଖେଳ ପିଲାଟି ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ବିକାଶ (ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ: ଶାରୀରିକ, ମାଂସାପେଶୀୟ, ସାମାଜିକ, ଆବେଗିକ, ଭାଷା, ବୌଦ୍ଧିକ ଏବଂ ସୃଜନାତ୍ମକ ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବୋଧର ବିକାଶ) ଓ ତତ୍ ସହିତ ସେମାଙ୍କର ବିକାଶ ଚିନ୍ତନ ପାଇଁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରମୁଖ ଅସ୍ତ୍ର । ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରାକ୍ - ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଖେଳ ମୁଖ୍ୟ ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛି ଯେହେତୁ ଖେଳ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପରିବେଶ ସହିତ ଓ ପରସ୍ପର ସହିତ ଭାବର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ କରି ଜ୍ଞାନ ଗଠନ ପାଇଁ ସୁଯୋଗ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ । ଖେଳ ମୁକ୍ତ ଖେଳ ଏବଂ ମାର୍ଗଦର୍ଶିତ (ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ) ଖେଳ ହୋଇପାରେ କିମ୍ୱା ସଂରଚିତ ଖେଳ ହୋଇପାରେ । ମୁକ୍ତ ଖେଳ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଦ୍ୱାରା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ବୟସ୍କମାନେ ତଦାରଖ କମ୍ କରିଥାନ୍ତି ମାତ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ଖେଳ ଶିକ୍ଷକ ଆରମ୍ଭ କରିଥାନ୍ତି ତାଙ୍କ ମନରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବେ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ ସହିତ ଯୋଡ଼ି ହୋଇଥାଏ । ଶିକ୍ଷକ ଲିଙ୍ଗଭେଦଯୁକ୍ତ ଉକ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ଯଥା- ପୁଅମାନେ କାନ୍ଦନ୍ତି ନାହିଁ/ ପୁଅମାନେ କଣ୍ଢେଇ ଖେଳନ୍ତି ନାହିଁ ଇତ୍ୟାଦି କୁହନ୍ତୁ ନାହିଁ । ପିଲମାନଙ୍କୁ (ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆବଶ୍ୟକତା ଥିବା ପିଲାମାନେ ମଧ୍ୟ) ନିଜ ଆଗ୍ରହର ବିଭାଗକୁ ବାସନ୍ଦ କରିବାକୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦିଆଯିବା ଉଚିତ୍ । ଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ କିମ୍ୱା ସମସ୍ତ ପ୍ରକାରର ବିକାଶ ପାଇଁ ଖେଳକୁ ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟ ରୂପେ ନେଇ ଯୋଜନା ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ଏବଂ ସମସ୍ତ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଖେଳ ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟରେ ନିୟୋଜିତ ହେବା ପାଇଁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରାଯିବା ଉଚିତ୍ ।

ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ବିକାଶ ନିମିତ୍ତ ଖେଳ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ ହେଲା :

Module 2

ଶାରୀରିକ ଓ ମାଂସପେଶୀୟ ବିକାଶ ନିମନ୍ତେ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ

ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଆଗ୍ରହ ଉଦ୍ଦୀପକ ଓ ବୟସ୍କ ଉପଯୋଗୀ ବାହାର ଖେଳ ଯେଉଁଥିରେ ସ୍ଥୁଳ ମାଂସପେଶୀର ବିକାଶ ହୋଇଥାଏ । ଯଥା - ଧରିବା, ଦୌଡ଼ିବା, କୁଦିବା, ଡେଇଁବା, ସନ୍ତୁଳନ ରକ୍ଷା କରିବା ଇତ୍ୟାଦିରେ ନିୟୋଜିତ ହେବା ପାଇଁ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଓ ନିୟମିତ ସୁଯୋଗ ଦିଆଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ବାହାର ଖେଳ ସହିତ, ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଇଁ ଦୈନିକ ଯେଜନାରେ ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ସମନ୍ୱୟ ଓ ସୁଯୋଗ ଦିଆଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ପିଲାମାନେ ଖେଳୁଥିବା ଖେଳ ସହିତ ସାମଗ୍ରୀ ଯଥା ବ୍ଲକ / ଖଣ୍ଡ) ଖେଳ, ଯୋଡ଼ିବା ଭାଙ୍ଗିବା ଖେଳ, ତୁଳା ଦ୍ୱାରା ରଙ୍ଗ ଦେବା ମାଟି, ରଙ୍ଗ ପେନ୍‌ସିଲ ମାଧ୍ୟମରେ ଇତ୍ୟାଦି କାର୍ଯ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ସୂକ୍ଷ୍ମ ମାଂସପେଶୀର ବିକାଶ ଘଟିବା ପାଇଁ ସୁଯୋଗ ଥାଏ ଏବଂ ଏହା ସେମାନଙ୍କର ସୃଜନାତ୍ମକ ଚିନ୍ତନ ଓ ଅନୁମାନ ପ୍ରତିପୋଷଣ କରେ ଏବଂ ଆଖି ଓ ହାତ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସମନ୍ୱୟକୁ ଦୃଢ଼ୀଭୂତ କରିଥାଏ । ଖେଳ ଜନିତ କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା ଥିବା ଆବଶ୍ୟକ ଏବଂ ସରଳରୁ ଜଟିଳ, ଜଣାରୁ ଅଜଣା, କ୍ରମାଗତ ଭାବେ ଯୋଡ଼ା ହେବା ଆବଶ୍ୟକ, ଯାହା ଆହ୍ୱାନକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବ ଏବଂ ଅଧିକାଂଶ ପିଲା ତଥାପି ହାସଲ କରିବା ପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ କରୁଥିବେ ଯେତେବେଳେ ସମସ୍ତ ପିଲାଙ୍କ ସହିତ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆବଶ୍ୟକତା ଥିବା ପିଲାମାନଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଥିବ ।

ସାମାଜିକ - ଆବଗିକ ବିକାଶ ନିମନ୍ତେ ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟ :-

ପ୍ରାକ୍-ଶୈଶବ ସମୟରେ ସାମାଜିକ-ଆବେଗିକ ବିକାଶର ମୂଳଦୂଆ ସ୍ଥାପନ ହୋଇଥାଏ । କଲ୍ୟାଣକାରୀ ମାନେ ସୁସ୍ଥ ସାମାଜିକ ଓ ମାନସିକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଏବଂ ଖୁସି ଓ ତୃପ୍ତିର ଅନୁଭୂତି । ବୟସ୍କମାନଙ୍କର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଲାଳନ ପାଳନ ଓ ସହଯୋଗୀ ମନୋଭାବ ସେମାନଙ୍କର ଆବେଗିକ ସୁରକ୍ଷାର ବିକାଶ, ନିଜ ଉପରେ ସକରାତ୍ମକ ଚିନ୍ତାଧାରା ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାରେ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ନିଭେଇ ଥାଏ । ବୟସ୍କମାନେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇଲେ ଏବଂ ସକାରାତ୍ମକ ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କଲାବେଳେ ପିଲାମାନେ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରିବା ଶିଖିପାରନ୍ତି । ନିଜ ଉପରେ ସେମାନଙ୍କର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଆସିଥାଏ ଏବଂ ଏକ ଦୃଢ଼ ମନୋବଳ, ଆତ୍ମ ବିଶ୍ୱାସ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ । ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଖେଳିବା ପାଇଁ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦେଲେ ସେମାନେ ପସନ୍ଦ କରିବାରେ, ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେବାରେ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଅଧିକାର ଓ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀକୁ ବୁଝିବା ପାଇଁ ସୁଯୋଗ ମିଳିଥାଏ । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ପିଲାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଅନେକ ସାମାଜିକ ଗୁଣାବଳୀ ବିକାଶରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି ଯେପରି ନିଜର ପାଳି ଆସିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କରିବା, ଭାବ ବିନିମୟ କରିବା, ଅନ୍ୟକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା, ନିଜର ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଆବେଗକୁ ବୁଝିବା ଏବଂ ଅନ୍ୟର ଦୁଃଖରେ ସମାନୁଭୂତି ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା । ଜଣଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ଓ

Module 2

ପସନ୍ଦଙ୍କୁ ଦେଖି କାମକଲେ ପିଲାମାନେ ନିଜକୁ ପରିଚାଳନା କରିବାର କୌଶଳ ଶିଖିଥାନ୍ତି । ନିଜ କାମ କରିବା ଓ ଭଲ କାମ କରିବାର ଗୁଣାବଳୀଗୁଡ଼ିକୁ ହାସଲ କରିଥାନ୍ତି ।

ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବା ସମୟର କାର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ଠିକ୍ ସମୟରେ ପାଇଖାନା ବ୍ୟବହାର କରିବାରେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସୁନ୍ଦର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ରକ୍ଷାର ଅଭ୍ୟାସର ବିକାଶ ହୋଇଥାଏ । ଯଥା - ହାତ ଧୋଇବା, ପୋଷଣ ଯୁକ୍ତ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବା, ଧୀରେଧୀରେ ଖାଇବା ଏବଂ ପରିଷ୍କାର ପାଣି ପିଇବା ଇତ୍ୟାଦି ।

ସୃଜନାତ୍ମକ କଳା ଏବଂ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ

ସଙ୍ଗୀତ, କଳା (ଡ୍ରଇଁ) ଏବଂ ଶିଳ୍ପ ମାଧ୍ୟମରେ ସୃଜନଶୀଳ ଓ ଅନୁମାନ ପାଇଁ ସୁଯୋଗ ସୃଷ୍ଟି କଲେ ତାହା ପିଲମାନଙ୍କୁ ନିଜର ମତାମତ ଦେବାରେ, ଖୁସି ପାଇବାରେ ଏବଂ କଳା, ସଙ୍ଗୀତ ଓ ନାଟକ ପ୍ରତି ରୁଚି ବୃଦ୍ଧି କରିବା ପାଇଁ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ଯେତେବେଳେ ପିଲାମାନେ ଅନ୍ୟ ପିଲାମାନଙ୍କର କାମକୁ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରୁଥାନ୍ତି ସେତେବେଳେ ପିଲାମାନେ ଅନ୍ୟର କାମକୁ ପ୍ରଶଂସା କରିବାରେ ଏବଂ ସଂସ୍କୃତି ଓ ମତ ଭେଦକୁ ସମ୍ମାନ ଦେବା ଶିଖିଥାନ୍ତି ।

ରଙ୍ଗଦେବା, ଚିତ୍ର ଆଙ୍କିବା, ସଙ୍ଗୀତ, ବାଦ୍ୟ (ନାଟକ), ମାଟିରେ ମୂର୍ତ୍ତି ଗଢ଼ିବା ମାଧ୍ୟମରେ ସୃଜନଶକ୍ତିର ପରିପ୍ରକାଶ ନିମିତ୍ତ ସୁଯୋଗ ସୃଷ୍ଟି କଲେ ପିଲାମାନଙ୍କର ସେମାନଙ୍କର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱରେ ଥିବା ବିଶ୍ୱ ବିଷୟରେ ଅନ୍ତଦୃଷ୍ଟି ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ଜୀବନର ପ୍ରକୃତ କଥାକୁ ବୁଝିଥାନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନର ସୃଜନଶୀଳ ଦକ୍ଷତାକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାଏ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ଲେଖିବା ଦକ୍ଷତାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥାଏ । ଅନେକଗୁଡିଏ ବାସ୍ତବ, ଖେଳ ସଂପର୍କିତ ଅନୁଭୂତି ପିଲାମାନଙ୍କର ନୂଆ ଧାରଣା ଗୁଡ଼ିକ ଓ ସାମଗ୍ରୀ ଓ ଅନୁମାନ ସହିତ ପରୀକ୍ଷଣ କରିବାକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିଥାଏ ।

ଭାଷାଗତ ବିକାଶ ଏବଂ ପ୍ରାକ୍ ସାକ୍ଷରତା ବିକାଶ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ :

ଆମ ଦେଶରେ ବହୁଭାଷାଭାଷୀଲୋକ ବାସ କରିଥାନ୍ତି । ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅଧିକାଂଶ ପିଲାଙ୍କର କଥିତଭାଷା ସ୍କୁଲରେ ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷା ଠାରୁ ଭିନ୍ନ ଅଟେ । ଏହା ସହିତ ଆଦିବାସୀ ଭାଷାର କିମ୍ବା ଆଂଚଳିକ କଥିତଭାଷା ଏବଂ ଛତୁପରି ଫୁଟିଉଠୁଥିବା ଇଂରାଜୀ ମାଧ୍ୟମ ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଯେଉଁଠାରେ ଜମା ଇଂରାଜୀ ଜାଣିନଥିବା କିମ୍ବା ଅତିକମ୍ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ କହୁଥିବା ଅଧିକାଂଶ ପିଲା ଆସିଥାନ୍ତି । ପିଲାମାନଙ୍କ ମୌଖିକ ଭାଷା ଆଧାରକୁ ନିଶ୍ଚିତ କରାନଯାଇ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ିବା ଓ ଲେଖିବା କାମ ଆରମ୍ଭ କରାଯାଉଛି । ଫଳରେ ପିଲାମାନେ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଭାବେ ପଢ଼ିଥାନ୍ତି ସରଳ ଡିକୋଡିଂ ମାଧ୍ୟମରେ, ମାତ୍ର କିଛି ବୁଝିନଥାନ୍ତି । ଯେହେତୁ ବିଦ୍ୟାଳୟର ସମସ୍ତ ବିଷୟ ଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ପରିଚାଳିତ ହୁଏ । ଏହି ପୂର୍ବରୁ ହୋଇଥିବା ଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପିଲାଙ୍କର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଶିକ୍ଷଣ ଉପରେ ଓଲଟା ପ୍ରଭାବ ପକାଇଥାଏ । ଆହୁରି

Module 2

ମଧ୍ୟ ଆଉ ଏକ ଆହ୍ୱାନ, ଆମ ପିଲାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ପିଲା ହେଉଛନ୍ତି ପ୍ରଥମ ପୀଢ଼ିର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଘରୋଇ ବାତାବରଣ ସାକ୍ଷରତା ବିହୀନ ।

ପିଲାମାନେ ଫଳପ୍ରଦ ଭାବ ବିନିମୟ ଶିଖିଥାନ୍ତି ଯଦି ସେମାନଙ୍କୁ କଥା କହିବାକୁ, ଶୁଣିବାକୁ, ବାଣ୍ଟିବାକୁ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଅନୁଭୂତିକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଆଗରେ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ପରିମାଣରେ ସୁଯୋଗ ଦିଆଯିବ ଏବଂ ବୟସ୍କମାନେ ଏକ ଆରାମ, ନୀରବ ଏବଂ ଚିନ୍ତାଶୂନ୍ୟ ପରିବେଶରେ ରହିବେ । ଗପ - କହିବାକୁ, ରାଇମ୍‌ସ ଗାଇବା, ଅଭିନୟ କରିବା ଓ ନାଟକ ଇତ୍ୟାଦି କରିବା ପାଇଁ ସୁଯୋଗ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ । ଶ୍ରେଣୀ ଭିତରେ ହେଉ ବା ଶ୍ରେଣୀ ବାହାରେ ହେଉ ପିଲାମାନଙ୍କର ଛପା / ମୁଦ୍ରଣ ସଚେତନତା ବୃଦ୍ଧି କରିବା ପାଇଁ ଉକ୍ତି, ଶୀର୍ଷକ ନିୟମକାନୁନ୍ ଲେଖା ହୋଇ ଛପା ଯାଇଥିବା ପୋଷ୍ଟର ସବୁ ଲଗାଇବାକୁ ନିଶ୍ଚିତ କରନ୍ତୁ । ପିଲାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଧ୍ୱନିର ସଚେତନତା ସୃଷ୍ଟି କରିବା ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ହେଲା : ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ - ପରିବେଶରେ ଶୁଣୁଥିବା ଧ୍ୱନିକୁ ଚିହ୍ନଟ କରିବା କିମ୍ବା ଶବ୍ଦଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଧ୍ୱନିର ପ୍ରତିରୂପକୁ ଚିହ୍ନଟ କରିବା, ଶବ୍ଦର ଆରମ୍ଭରେ ଓ ଶେଷରେ ଶୁଭୁଥିବା ଧ୍ୱନିକୁ ଚିହ୍ନଟ କରିବା ଏବଂ ପିଲାମାନେ ଧ୍ୱନି ସହିତ ଅକ୍ଷରକୁ ଦେଖିବେ ଓ ଯୋଡିବେ, ଏହି ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ପଢ଼ିବା ଓ ଲେଖିବା ପାଇଁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ଗପ ବହି ବଡ଼ ପାଟିରେ ପଢ଼ିବାକୁ କୁହନ୍ତୁ କିମ୍ବା ଯେଉଁ ବିଷୟର ଆଗ୍ରହ ଅଛି, ସେହି ବହିଗୁଡ଼ିକୁ ପଢ଼ିବାକୁ କୁହନ୍ତୁ । ପିଲାମାନେ ସେଗୁଡ଼ିକ ପଢ଼ିଲେ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିବେ । ସେମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ବହି ଯଥା ମଜାଗପ, ମାଗାଜିନ୍ ଗପ ବହି ପଢ଼ିବାକୁ ଦିଅନ୍ତୁ । ତାହହେଲେ ଯାଇ ପିଲାମାନେ ଖୁସିହେବେ । ଗପ ବହିକୁ ବଡ଼ପାଟିରେ ପଢ଼ିବା ପରେ ଶ୍ରେଣୀରେ ଶିକ୍ଷକ ଥିବାବେଳେ ପଢ଼ିବା, ଛୋଟ ଦଳରେ କିମ୍ବା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବେ ପଢ଼ିବା ଫଳରେ ସେମାନେ ପ୍ରାକ୍-ପ୍ରାଥମିକ ଶ୍ରେଣୀ ବେଳକୁ ସେମାନେ ନିଜେନିଜେ ପଢ଼ିବା ଶିଖିଯାଇଥାନ୍ତି । ପଢ଼ିବା ଓ ଲେଖିବା ଆରମ୍ଭ କଲାବେଳେ ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବେ । ଯାହାପିଲାମାନଙ୍କର ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ସହିତ ଯୋଡ଼ି ହୋଇଥିବ । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା ପିଲାମାନଙ୍କ ଆଗରେ ବଜାରକୁ ଯାଇ ଶୌଦା ଆଣିବାର ତାଲିକା ଲେଖିବା, ବନ୍ଧୁ / ବାପା ମା'ଙ୍କ ପାଖକୁ ଇମେଲ ପଠାଇବା କିମ୍ବା ଏକ ଚାର୍ଟ ପେପର କିମ୍ବା କଳାପଟାରେ ପିଲାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ଗପଟିକୁ ଲେଖିବା । ଫଳରେ ପିଲାମାନେ ବୁଝିପାରନ୍ତି । ଯାହା ଲେଖାଯାଉଛି ତାହା ହେଉଛି କହୁଥିବା ଶବ୍ଦର ଲିଖିତରୂପ ।

ପରିବେଶ ସଚେତନତା, ବୌଜ୍ଞାନିକ ଚିନ୍ତନ ଓ ଗାଣିତିକ ଚିନ୍ତନ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ -

ଜନ୍ମରୁ ପିଲାମାନେ ପ୍ରାକୃତିକ ଜିଜ୍ଞାଶୁ ଏବଂ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଗଣିତ କୌଶଳକୁ ବାଖ୍ୟା କରିବା ଓ ବିଶ୍ୱକୁ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଦେଖାଇବା ସେମାନଙ୍କର ଜନ୍ମଗତ ପ୍ରକୃତି । ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରମୁଖ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଉଛି

ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଚିନ୍ତନ ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର କରାଇବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା । ସେମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ଧାରଣା – ଭିତ୍ତିକ ମନେରଖିବା ପ୍ରତ୍ୟେୟ – ଭିତ୍ତିକ ବୁଝାମଣା ପାଇଁ ଶିଖାଇବା । ଏହିପରି କରାଗଲେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟେୟ ସଂପର୍କିତ ତାଙ୍କର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱର ବିଶ୍ୱକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅନୁଭୂତି ମାଧ୍ୟମରେ ବୁଝିପାରିବେ । ଏବଂ ଭୌତିକ, ସାମାଜିକ ଓ ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶ ସହିତ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା କରିବେ ।

ପିଲାମାନେ ରଙ୍ଗ, ଆକାର, ଆକୃତି, ପରିମାଣ, ପନିପରିବା, ଫଳକୁ ଚିହ୍ନି ଅଲଗା କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି ଏବଂ ଯେହେତୁ ସେମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଂପର୍କରେ ଅନୁଭୂତ ସଂଗ୍ରହ କଲେଣି । ଏହି ପ୍ରାକ୍ ଶିକ୍ଷଣ ବୟସ୍କମାନଙ୍କ ସହିତ ବାର୍ତ୍ତାଳାପ ମଧ୍ୟରେ ଶିଖିଥାନ୍ତି, ଏବଂ ପିଲାମାନେ ପରିବେଶ ସହ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା କରି ଶିଖିଥାନ୍ତି । ଏହିପରି ଭାଷା ମଧ୍ୟ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରି ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ନିଭେଇଥାଏ । ତେଣୁ ବୌଦ୍ଧିକ ବିକାଶ ଅବଧାରଣାତ୍ମକ ବର୍ଗିକରଣର ନିକଟରେ / ପାଖାପାଖି – ବର୍ଗିକରଣ କରିବାର ବିକାଶ ଅବଧାରଣାତ୍ମକ ସାମନତା ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବେସିତ । ବୌଦ୍ଧିକ କୌଶଳ ଯଥା ମେଳକ କରିବା, କ୍ରମରେ ସଜାଇବା କିମ୍ବା ବିଭାଗୀକରଣ କରିବା, ତୁଳନା କରିବା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ଧାରଣା / ପ୍ରତ୍ୟୟକୁ ସ୍ୱଷ୍ଟ କରାଯାଇଥାଏ ଏବଂ ପିଲାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବୃହତ୍ତର ବୌଦ୍ଧିକ କୌଶଳ ଯଥା ଜଟିଳ ଚିନ୍ତନ, ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଚିନ୍ତନ, ମନେରଖିବା ନିମନ୍ତେ ଏକ ଭିତ୍ତିପ୍ରସ୍ତର ସ୍ଥାପନ କରେ ଏବଂ (ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ ଯାହା ବୈଜ୍ଞାନିକ ମନୋବୃତ୍ତିର ଭିତ୍ତିଭୂମି)

ଗାଣିତିକ ଚିନ୍ତନ ଓ ବିଚାର ହେଉଛି ବୌଦ୍ଧିକ ବିକାଶର ଏକ ଉପବିଭାଗ । ଗାଣିତିକ ଚିନ୍ତନ ହେଉଛି – ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ସଂପର୍କରେ ଚିନ୍ତା କରିବା ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକର ପରିମାଣ ଓ ସେଗୁଡ଼ିକର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଗୁଣାବଳୀ କିମ୍ବା ସେଗୁଡ଼ିକର ଗୁଣାତ୍ମକତା ଉପରେ ଚିନ୍ତା ନ କରି ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକର ସ୍ଥାନିକ ସମ୍ବନ୍ଧ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିବା । ଏହି ପରି ସଂପର୍କରୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଏବଂ ନମୁନା ଉପରେ ଆଧାରିତ ହେଲେ ଧିରେଧିରେ ଅମୃତ ପ୍ରତ୍ୟୟର ବିକାଶ ଘଟିବ । ପ୍ରାକ୍-ଶୈଶବ ସମୟରେ, ଗାଣିତିକ ଧାରଣା ଉପରେ ଏକ ଭିତ୍ତି ପ୍ରସ୍ତର ବିକାଶ ହେବାର ବାଟଟିଏ ଆମେ ଦେଖିପାରିବା – ଯାହା ଜଣାଅଛି ଯଥା: ପ୍ରାକ୍-ସଂଖ୍ୟା ଧାରଣା – ପରିମାଣ, ଆକାର, ଦୂରତ୍ୱ, ଲମ୍ବା, ଚଉଡ଼ା,ଓଜନ ଏବଂ ଭଡ଼ାଠାରୁ ସଂଖ୍ୟା ଧାରଣା ଠାରୁ ବୀଜ ଗଣିତ କିମ୍ବା ପାଟି ଗଣିତ ଧାରଣା ଏବଂ ଆକୃତି ଠାରୁ ଜ୍ୟାମିତିକ ଆକୃତି ଉପରେ ଧାରଣା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ । ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରାକ୍‌ସଂଖ୍ୟା ପ୍ରତ୍ୟୟକୁ ମୂଳ ଅନୁଭୂତି ଭାବେ ପରିଚିତ କରାଇ ଆରମ୍ଭ କରି ଶିକ୍ଷକ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଯେଉଁଥିରେ ବିଭିନ୍ନ ବୌଦ୍ଧିକ କୌଶଳ ସହିତ ଅଛି: ଯଥା ମେଳକ, ବର୍ଗୀକରଣ, କ୍ରମରେ ସର୍ଜ୍ଜକରଣ ମାଧ୍ୟମରେ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ କରିଥାନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସଂଖ୍ୟା ଧାରଣା ଓ ଆକୃତି ଉପରେ ଅଧିକ ଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ପ୍ରଯ୍ୟାପ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟୟଗତ ଭିତ୍ତିଭୂମି

ପ୍ରଦାନ କରିବ, ପୁନଶ୍ଚ ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଏବଂ ସଂଖ୍ୟା ପ୍ରତ୍ୟୟ ବା ଆକୃତିକୁ ନିଜର ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ ପରିବେଶ ସହିତ ସଂପର୍କ ସ୍ଥାପନା କରିବ ।

Module 2

ଚିନ୍ତନ ଯୁକ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନ

୧. ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟ ପିଲାମାନଙ୍କର ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ବିକାଶ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସମୟରେ କେଉଁକେଉଁ ଦିଗ ପ୍ରତି ଯତ୍ନବାନ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ?

୨. ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ତରରେ ଧ୍ୱନି ସଂପର୍କିତ ସଚେତନତା କାହିଁକି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ?

ଅଭ୍ୟାସ କାର୍ଯ୍ୟ : ଧ୍ୱନି ପ୍ରତିସ୍ଥାପନ

ତାଲିମ ଦାତା ଅଂଶଗ୍ରହଣକାରୀଙ୍କୁ କହିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେବେ । ତୁମ ନାମର ପ୍ରଥମ ଧ୍ୱନିକୁ ଏକ ଦତ୍ତ ଧ୍ୱନିରେ କୁହ । ଉଦାହରଣସ୍ୱରୂପ ଯଦି ଦତ୍ତ ଧ୍ୱନିଟି ହେଲା 'ମ' ତେବେ ସୀମା, ସଞ୍ଜୟ, ତାଙ୍କଜ, ମିନା, ଜ୍ୟୋତି, ମନୋଜ ଯଥାକ୍ରମେ କହିବେ ସୀମାସ୍, ସଞ୍ଜୟ, ମଙ୍କଜ, ମୀନା, ଜ୍ୟୋତି, ମନୋଜ ତତ୍‌ପରେ ସେହି ଦଳକୁ ପଚାରିଯିବେ ଯେ, କେତୋଟି ନାମରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲା ନାହିଁ ।

ଅଭ୍ୟାସ କାର୍ଯ୍ୟ - ଅଂଶଗ୍ରହଣକାରୀଙ୍କୁ ୫ - ୬ ଟି ଦଳରେ ଭାଗ କରନ୍ତୁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦଳକୁ ଗୋଟିଏଗୋଟିଏ ପ୍ରାକ୍ ଶିକ୍ଷଣ ବିଷୟ ଦିଅନ୍ତୁ । ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ଅତିକମ୍‌ରେ ଦୁଇଟି କିମ୍ବା ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ସେହି ବିଭାଗରୁ ଲେଖିବାକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରନ୍ତୁ ।

ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାରେ ମାନନିର୍ଦ୍ଧାରଣ

ମାନନିର୍ଦ୍ଧାରଣର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ପିଲାମାନେ ଯାହା ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲେ, ଲେଖିଲେ, ଆଙ୍କିଲେ, କହିଲେ ଏବଂ କଲେ ସେଥିରୁ କେତେ ଜାଣିଲେ ଓ କେତେ ଦୂର ବୁଝିଲେ ତଥା ତାକୁ ଆବିଷ୍କାର କଲେ । ମାନନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ପିଲାମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷଣ ଅଗ୍ରଗତି ଓ ବିକାଶକୁ ଜାଣିବା ପାଇଁ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ପ୍ରକୃତରେ ସେମାନେ କେତେ ଜାଣିଛନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷଣକୁ ଆଗେଇ ନେବାରେ କିପରି ସାହାଯ୍ୟ କରାଯାଇପାରିବ ?

Module 2

ସାବଧାନ

× ପ୍ରବେଶିକା ପରିକ୍ଷା (ମୌଖିକ / ଲିଖିତ / ବାର୍ତ୍ତାଳାପ) କରାଯିବ ନାହିଁ ।

× ଔପଚାରିକ ପରିକ୍ଷା କରାଯିବ ନାହିଁ ।

× ଶାରୀରିକ ଦଣ୍ଡ ଦିଆଯିବ ନାହିଁ । କିମ୍ବା ବାଳ ଶୋଷଣ ହେବ ନାହିଁ ।

ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ, ବାସ୍ତବିକ ରେକର୍ଡ଼ ପିଲାମାନଙ୍କ କାମର ନମୁନା ତନଖି ତାଲିକା, ପୋର୍ଟଫୋଲିଓ, ରୁବ୍ରିକ୍, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକାର୍ଡ଼ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ମାନନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯିବ । ମାନନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଆବଶ୍ୟକ କରେ - ପିଲାର ଦୈନନ୍ଦିନ ଅନୁଭୂତିକୁ ଆଧାର କରି ସମସ୍ତ ବିକାଶ ଉପରେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରାଯିବ ଓ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇ ରଖାଯିବ । ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟ ବର୍ଷ ଗୁଡ଼ିକର ସମୟରେ ମାନନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ବିକାଶ ଜନିତ ବିଳମ୍ବତା, ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶିକ୍ଷଣ ଆବଶ୍ୟକତା ଏବଂ ପିଲା ପାଖରେ ଥିବା ସାମର୍ଥ୍ୟର ଶୀଘ୍ର ଚିହ୍ନଟ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ ।

ଯୋଗାଯୋଗ ସ୍ଥାପନର ଲାଭ

× ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ ବୃଦ୍ଧି ହୋଇଥାଏ ।
× ଅଧିକ ନାମ ଲେଖାଇଥାଆନ୍ତି ଓ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ରହିଥାନ୍ତି ।
× ଶିକ୍ଷଣର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତରରେ ଅଧିକ ସଫଳତା ହାସଲ କରିବେ ।
× କେବଳ ନିମ୍ନରେ ଥିବା ଅନୁଷ୍ଠାନ ସହ ସଂପର୍କ ରଖିବା ପ୍ରଵୃତିକୁ ବନ୍ଦ କରିବା ।
× ଉତ୍ତମ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରସ୍ତୁତି
× ଫଳପ୍ରଦ ଉପଯୋଗ ।

ପିତାମାତା ଓ ଗୋଷ୍ଠୀର ସଂପୃକ୍ତି

ଏକ ଫଳପ୍ରଦ ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ, ପିଲାର ଶିକ୍ଷଣକୁ ସାମଗ୍ରୀକ ଓ ବାଧାବିଘ୍ନ ପନ୍ଥାରେ ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ପିଲା ନିଜେ, ତା'ର ପରିବାର ଓ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭାଗିଦାରିତାକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇଥାଏ । ଏହା ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଯେ ପିଲା ଯାହା ପ୍ରାକ- ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିଖି ଆସିଥାଏ ତାହା ଘରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା ପାଇଁ ଓ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ ହେବା ପାଇଁ ନିଶ୍ଚିତ କରିବା । ପ୍ରାକ୍- ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ ଏବଂ ପିତାମାତାମାନେ ପିଲା ସଂପର୍କିତ କୌଣସି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆବଶ୍ୟକତା କିମ୍ବା ଅକ୍ଷମତା ଅବସ୍ଥା ସଂପର୍କରେ ତଥ୍ୟ ଜଣାଇବା ଉଚିତ୍ ।

ଏହା ଅକ୍ଷମତାର ଶୀଘ୍ର ଚିହ୍ନଟି କରଣ ହେବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଶିକ୍ଷଣ, ଯୋଜନା, ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ ଏବଂ ଯଦି ଆବଶ୍ୟକତା ପଡ଼େ ପରିବାର ଲୋକଙ୍କୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସଂସ୍ଥା ସହିତ ଯୋଗାଯୋଗ ସ୍ଥାପନ ପାଇଁ ପରାମର୍ଶ ଦେବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷକମାନେ ଯେତେବେଳେ ବାପା, ମା ଓ ତାଙ୍କ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଛାଡୁଥିବେ ଓ ନେବାକୁ ଆସୁଥିବେ ସେହି ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିବେ ଓ ପିଲାର ଆଗ୍ରହ ଓ ସାମର୍ଥ୍ୟ ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଜଣାଇବେ ଏବଂ ଘରେ ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ କିକି କାମ କରିବେ ସେ ବିଷୟରେ ପରାମର୍ଶ ଦେବେ । ପିଲାର କାମ ନମୁନା, ପ୍ରଗତି କାର୍ଡ଼ ଏବଂ ବିଳମ୍ବିତ ବିକାଶ (ଯଦି ଅଛି) ପିତାମାତାଙ୍କ ସହ ନିୟମିତି ଭାବେ, ନିୟମିତ ବ୍ୟବଧାନରେ ହେଉଥିବା ସଭାରେ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଆଲୋଚନା କରିବେ । ବିଦ୍ୟାଳୟରେ

Module 2

ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟ ଯଥା: ଗପ କହିବା ଅଧିବେଶନ, କ୍ଷେତ୍ର ପରିଭ୍ରମଣ ପାଇଁ ପରିଚାଳନାରେ, ସାଂସ୍କୃତିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଚାଳନା ସମୟରେ, ପିତାମାତା ସ୍ୱୟଂସେବକ କିମ୍ବା ସାଧନ କର୍ମୀ ଭାବେ ମଧ୍ୟ ଯୋଗଦାନ କରିପାରିବେ । ଠିକ୍ ସମୟ ବ୍ୟବଧାନରେ ପିତାମାତାଙ୍କ ପାଇଁ ସଚେତନତା ଓ ଶିକ୍ଷାଦାନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ମଧ୍ୟ ଆୟୋଜିତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ଚିନ୍ତନ ପାଇଁ ପ୍ରଶ୍ନ

× ଆପଣ କାହିଁକି ଭାବୁଛନ୍ତି ପିତାମାତାଙ୍କର ଭାଗିଦାରୀ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକୀୟ ?

× ପିତାମାତା ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ଦୃଢ଼ୀଭୂତ କରିବାରେ କେମିତି ଭାଗିଦାର ହୋଇପାରିବେ ବୋଲି ଆପଣ ଭାବୁଛନ୍ତି ?

ଅଭ୍ୟାସ କାର୍ଯ୍ୟ : ଅଂଶଗ୍ରହଣକାରୀଙ୍କୁ ଛୋଟ ଛୋଟ ଦଳରେ ଭାଗ କରନ୍ତୁ । ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଚିହ୍ନଟ କରିବାକୁ କୁହନ୍ତୁ । ଯୁବ ପିଲାମାନଙ୍କର ବାପା ମାଙ୍କର ଗୁରୁତ୍ୱ କ'ଣ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ପିତା ମାତାଙ୍କ ପାଇଁ ଯେକୌଣସି ଏକ ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ଆଧାରିତ କରି ଶିକ୍ଷା ତାଲିମ୍ କାର୍ଯ୍ୟ ଯୋଜନା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତି ପାଇଁ ଉତ୍ସାହିତ କରନ୍ତୁ । ଯୋଜନାରେ ପ୍ରସଙ୍ଗ, ଉପାୟ, ପ୍ରସ୍ତୁତ (ସାମଗ୍ରିର ଆବଶ୍ୟକତା) ମାନବ ସମ୍ବଳ, ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା, ସ୍ଥାନର ଇତ୍ୟାଦି ଯୋଜନାରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇଥିବ ।

ଯୋଗାଯୋଗ ସ୍ଥାପନ ଓ ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରରେ ସୁ- ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ।

ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରକୁ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା ପିଲା ପାଇଁ ଉଭୟ ରୋମାଂଚକ ଓ ଆହ୍ୱାନ ମୂଳକ । ପିଲାଙ୍କୁ ଏକ ନୂତନ - ପରିସ୍ଥିତିରେ, ନୂଆ ମାହୋଲ, ନୂଆ ଆଶା ଏବଂ ସଂପର୍କକୁ ନେଇ ଖାପ ଖୁଆଇ ଚଳିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ ।

ତେଣୁ ସମସ୍ତ ପିଲାଙ୍କୁ ଏହି ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା ସ୍ତରରେ ସହଯୋଗ କରିବା ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଟେ । ଏହି ସ୍ତରକୁ ସହଜ ଓ ସୁନ୍ଦର କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷକ ଓ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷକ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ନିୟମିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା ଦରକାର । ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବୁଲେଇନେବା ପାଇଁ ଆୟୋଜନ କଲେ ପିଲାମାନେ ନୂତନ ଶ୍ରେଣୀ ଉପରେ ଧାରଣା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ । ଭଲଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥାଏ । ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର ଭୌତିକ ବାତାବରଣ ପ୍ରାୟତଃ ସମାନ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଛପା ବା ମୁଦ୍ରିତ ସମୃଦ୍ଧି ପରିବେଶ ଦୃଷ୍ଟିରୁ, ପିଲା ବସିବା ପାଇଁ ଚେୟାର, ପିଲାମାନଙ୍କ ପ୍ରିୟ ପାଇଖାନା ଓ ବେସିନ୍ ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷକ ପିଲାମାନଙ୍କର ପୋର୍ଟଫୋଲିଓ ଓ ମାନନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଫଳାଫଳ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଜଣାଇଦେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଫଳରେ ସେ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ପିଲାଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛି ଧାରଣା ପାଇଯିବେ ।

Module 2

ଆମ ଦେଶରେ ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଛି ଯଥା - ଅଙ୍ଗନୱାଡ଼ି, ବାଳବାରି, ପ୍ରାଇଭେଟ୍ ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ସହଯୋଗୀ ଅଙ୍ଗନୱାଡ଼ି ଇତ୍ୟାଦି । ସମୁଦାୟ ୭, ୩୭, ୬୬୬ ଅଙ୍ଗନୱାଡ଼ି କେନ୍ଦ୍ର, ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଖରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଉତ୍ସ : (ଟଉଓଝର୨୦୧୭-୧୮) ଯଦି ସ୍ଥାନ, ସମୟ, ବିଷୟବସ୍ତୁ, ଶିକ୍ଷାଦାନ, କୌଶଳ, ସମ୍ବଳ ବିନିମୟ ଇତ୍ୟାଦିରେ ଫଳପ୍ରଦ ସହଯୋଗ ସ୍ଥାପନ କରାଯାଇପାରନ୍ତା, ତାହାହେଲେ ଆଉ କିଛି ଅସୁବିଧା ରୁହନ୍ତା ନାହିଁ ଏବଂ ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ମାର୍ଟ ବିନିଯୋଗ ହୋଇପାରନ୍ତା ଏବଂ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଏକ ନିବେଶ କ୍ଷେତ୍ର ହୁଅନ୍ତା । ଶିକ୍ଷଣ ଓ ବିକାଶକୁ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ କରିପାରିନ ଥାନ୍ତା ।

ଯୋଗାଯୋଗ ନିମିତ୍ତ ଉପାଦାନ

ସ୍ଥାନୀୟ

ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ହତାରେ କିମ୍ବା ତା' ସହିତ ଲଗାଲଗି ହୋଇ ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଅବସ୍ଥାନ

କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ

- ସମାନ ସମୟ ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରର
- ଖେଳ ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷଣର ସଂପ୍ରସାରିତ
- ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ ଓ ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ମଧ୍ୟରେ ସଂଯୋଗ ସ୍ଥାପନ
- ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷକ ଓ ପ୍ରାକ୍ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷକ ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏକାଠି ତାଲିମ ପ୍ରଦାନ
- ସୁବିଧା ପାଇଁ ସାମଗ୍ରୀ, ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଓ ଶ୍ରେଣୀଗୃହ ବଣ୍ଟନ

ପରୀଚାଳନାଗତ

- ଗୋଷ୍ଠୀ ସହାୟତା ସମ୍ବଳକୁ ସଂଗଠିତ କରିବା ।
- ମିଳିତ ଯୋଜନା, ତଦାରଖ ଏବଂ ପରିଦର୍ଶନ
- ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସମସ୍ତ ସଂସ୍ଥା ସହିତ ଯୋଗାଯୋଗ ସ୍ଥାପନ କରିବା ।
- **ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ :** ଯତ୍ନ, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, ପୋଷଣ, ଟୀକାକରଣ ଏବଂ ଶିକ୍ଷା

ଚିନ୍ତନ ମୂଳକ ପ୍ରଶ୍ନ

ଆପଣ କାହିଁକି ଭାବୁଛନ୍ତି ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ମଧ୍ୟରେ ସଂଯୋଗ ସ୍ଥାପନ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଟେ ।

ପ୍ରାକ୍ - ବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମଧ୍ୟରେ କିପରି ସଂଯୋଗ ସ୍ଥାପନ ହେଲେ ସଫଳ ସଂପ୍ରସାରିତ ଦୃଢ଼ୀଭୂତ ହେବ ?

ଅଭ୍ୟାସ କାର୍ଯ୍ୟ - ଅଂଶଗ୍ରହଣକାରୀଙ୍କୁ ଛୋଟ ଛୋଟ ଦଳରେ ବିଭକ୍ତ କରନ୍ତୁ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ କୁହନ୍ତୁ ।

(୧) ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସହିତ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିବା ଅଙ୍ଗନୱାଡ଼ି କେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକର ସମସ୍ୟା ଗୁଡ଼ିକ ଓ ଚିନ୍ତା କ'ଣ କ'ଣ ?

(୨) ପ୍ରଶାସନ / ଅଧ୍ୟକ୍ଷମାନେ କିପରି ମିଶିକରି ଥିବା ଅଙ୍ଗନବାଡ଼ିଗୁଡ଼ିକୁ କିପରି ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରିଥାନ୍ତି ?

(୩) ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଖରେ ଅଙ୍ଗନୱାଡ଼ି କିମ୍ବା ଯେ କୌଣସି ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟ ରହିଲେ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ କିପରି ଉପକୃତ ହେବ ?

(୪) ପ୍ରାକ୍ - ବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମଧ୍ୟରେ କିପରି ସଂପର୍କ ରହିଲେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ପରିବାରକୁ ସାହାଯ୍ୟ ମିଳିପାରିବ ?

ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଗୋଟିଏ ଦିବସ କାର୍ଯ୍ୟବଳୀଗୁଡ଼ିକର ଏକ ନମୁନା

ଆପଣମାନେ ଯେହେତୁ ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାଦାନ କୌଶଳ, ପିତାମାତାଙ୍କ ସଂପୃକ୍ତି ଓ ସଂଯୋଗ ସ୍ଥାପନ ଇତ୍ୟାଦିର ମହତ୍ତ୍ୱ ବିଷୟରେ ଅବଗତ ହୋଇଗଲେଣି, ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଗୋଟିଏ ଦିବସର କାର୍ଯ୍ୟବଳୀଗୁଡ଼ିକର ନିମ୍ନଲିଖିତ ନମୁନା ପ୍ରସଙ୍ଗ ପରିବହନର ବିଭିନ୍ନ ମାଧ୍ୟମ ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ କିପରି ପରିଚାଳିତ ହେଉଛି ସେ ବିଷୟରେ ବୁଝିବା ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖେଳ ସଂପର୍କିତ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ପିଲାମାନଙ୍କର ଏକାଗ୍ରତାକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ୧୫ - ୨୦ ମିନିଟ୍ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଛି । ଏଠାରେ ପିଲାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବା କାମ ଓ ଶିକ୍ଷକ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ସନ୍ତୁଳନ ରଖାଯାଇଛି । ସେଥିପାଇଁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ନିଜ ଢ଼ଙ୍ଗରେ କାମ କରିବାକୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦିଆଯାଇଛି । ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେବାକୁ ଏବଂ ନିଜ ପସନ୍ଦର କାମ କରିବାକୁ ପ୍ରଚୁର

ପରିମାଣରେ ସୁଯୋଗ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି । ଦଳଗତ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ସନ୍ତୁଳନ ରଖାଯାଇଛି ଯାହା ଫଳରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସହଭାଗୀ ଶିକ୍ଷଣ କରିବେ, ଦଳରେ କାମ କରିବେ, ଭାବ ବିନିମୟ କରିବେ, ନିଜର ପାଳି ଆସିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କରିବେ । ଏହି ଅନୁସୂଚୀ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନତା ଓ ଯୁବ ପିଲାମାନଙ୍କର ପୋଷଣ ଗୁରୁତ୍ୱକୁ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଇଥାଏ । ପ୍ରାକ୍-ଶିକ୍ଷଣରେ ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗରେ ଯେତେବେଳେ ପିଲାମାନେ କାର୍ଯ୍ୟ ସହକାରେ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏହା କଲେ ପ୍ରତି ପିଲା ପାଇଁ ହତାଯୁକ୍ତ ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିହେବ । ଯେହେତୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲାର ଆବଶ୍ୟକତା, ଆଗ୍ରହ ଏବଂ ଶିକ୍ଷଣର ଧାରା ଭିନ୍ନ ଅଟେ ।

ପ୍ରସଙ୍ଗ - ପରିବହନର ମାଧ୍ୟମ

ସମୟ ଅବଧି : ୪ ଘଣ୍ଟା

ଶିକ୍ଷକ ଗୋଟିଏ ଦିନର କାର୍ଯ୍ୟ ନିମ୍ନଲିଖିତ ରୂପେ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି ।

(୩୦ ମିନିଟ୍) - ସ୍ୱାଗତ, ସକ୍ରିୟାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟ,

ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନତାର ତନଖି (ଶିକ୍ଷକ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ବଡ ଦଳଗତ କାର୍ଯ୍ୟ)

(୩୦ ମିନିଟ୍) - ମୁକ୍ତ ଖେଳ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଦିଗରେ (ପିଲାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟି ଛୋଟ ଦଳଗତ କାର୍ଯ୍ୟ)

ପିଲାମାନେ ଖେଳ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଜାଗା ବାଛିବେ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଦିଗ/ ଜାଗା ହେଲା ଉଦାହରଣସ୍ୱରୂପ - କଣ୍ଢେଇ ଜାଗା, ପଢ଼ିବା ଜାଗା, ଖଣ୍ଡ ଯୋଡ଼ିବା ଜାଗା, ଭାଷା ଓ ସାକ୍ଷରତା ଜାଗା, ଯଦି ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଜାଗା ନାହିଁ ଶିକ୍ଷକ ଗୋଟିଏ କିମ୍ବା ଦୁଇଟି କାର୍ଯ୍ୟର ଜାଗା ପାଳି କରି ଦେଇପାରନ୍ତି । ଫଳରେ ପିଲାମାନେ ଛୋଟ ଦଳରେ ଖେଳଟିକୁ ଜାଣି ଖୁସି ହେବେ ।

(୧୫ ମିନିଟ୍) - ଗୋଲେଇ ସମୟ - ମୁକ୍ତ ବାର୍ତ୍ତାଳାପ

ବୃହତ ଦଳଗତ କାର୍ଯ୍ୟ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆରମ୍ଭ)

ପିଲାମାନେ ଏକ ଅର୍ଦ୍ଧବୃତ୍ତାକାରରେ ବସିବେ ଏବଂ ପିଲାମାନେ ତାଙ୍କର ଅନୁଭୂତିକୁ ବାଣ୍ଟିବେ (ସେମାନେ କ'ଣ କରନ୍ତି, ସେମାନେ କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲେ, କେତୋଟି ପର୍ବପାଳନ କଲେଣି)

(୧୫ ମିନିଟ୍) ନିର୍ଦ୍ଦେଶାନୁଯାୟୀ ବାର୍ତ୍ତାଳାପ (ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବଡ ଦଳଗତ କାର୍ଯ୍ୟ) ଶିକ୍ଷକ ଓ ପିଲାମାନେ ମିଶି ପରିବହନ ସଂପର୍କିତ ଏକ କବିତା ଗାଇବେ । ଶିକ୍ଷକ ତାପରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପଚାରିବେ ଯେ ତୁମେ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆସିବାବେଳେ କେଉଁ କେଉଁ ଯାନବାହାନ ଦେଖିକରି ଆସିଲ ? ସେମାନେ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ କିପରି ଆସନ୍ତି ? ତାଙ୍କର ବାପା ଓ ମା କାମ କରିବାକୁ କିପରି ଯାଆନ୍ତି । ତାପରେ ପିଲାଙ୍କୁ

Module 2

କେତେକ ଖେଳନା ଗାଡ଼ିମଟର ଓ କେତେକ ଗାଡ଼ିମଟରର ଚିତ୍ର ଦେଖାଇବେ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକ ସଂପର୍କରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବାକୁ କହିବେ । ସେ ପିଲାଙ୍କର ଧ୍ୟାନକୁ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ବୋର୍ଡ଼ ଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷିତ କରାଇବେ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗାଡ଼ିର ତଳେ ଲେଖାଯାଇଥିବା ନାମ ତଳେ ଆଙ୍ଗୁଠି ଦେଇ ପଢ଼ିବାକୁ କହିବେ ।

(୩୦ ମିନିଟ୍) ଗଣନ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ (ଶିକ୍ଷକ ଓ ଛାତ୍ରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବା କାର୍ଯ୍ୟ) ପିଲା ଅର୍ଦ୍ଧ ବୃତ୍ତାକାରରେ ବସିବେ ଏବଂ ଶିକ୍ଷକ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ମଟରଯାନରେ ଚିତ୍ର ଧାଡ଼ିରେ ରଖିବେ । ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ବା ସ୍ୱରୂପ ଅନୁସାରେ ପିଲାମାନେ କାର୍ଡଟିରେ ହାତଦେଇ ଚିହ୍ନଟ କରିବେ । ଯଥା - ସ୍ଥଳରେ ପରିବହନ, ଆକାଶ ମାର୍ଗ ପରିବହନ କିମ୍ବା ଦଳରେ ପରିବହନ ଇତ୍ୟାଦି । ନିର୍ଦ୍ଦେଶାନୁଯାୟୀ ମଧ୍ୟ ଚକ ସଂଖ୍ୟାକୁ ନେଇ କିମ୍ବା ଗାଡି କିମ୍ବା ହାତ ତିଆରି ଗାଡ଼ିକୁ ନେଇ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଚିହ୍ନଟ କରିବାକୁ କୁହାଯାଇପାରେ ।

ଏହି ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ପିଲାମାନେ ବର୍ଗୀକରଣ କରିବା କାମଟିକୁ ଶିଖିଥାନ୍ତି ।

(୩୦ ମିନିଟ୍)- (ଲେଖିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତି / ପ୍ରାକ୍ ସାକ୍ଷରତା / ଖେଳ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ) (ପିଲାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବା କାର୍ଯ୍ୟ)

ଶିକ୍ଷକ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ନିଜର ପସନ୍ଦର ଗାଡ଼ିର ଚିତ୍ର ଆଙ୍କିବାକୁ ଓ ସେଥିରେ ରଙ୍ଗ ଦେବାକୁ କହିବେ । ପିଲାମାନେ ଯାହା କହିବେ ଶିକ୍ଷକ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଲେଖିବେ ।

(୧୦ ମିନିଟ୍) - ହାତ ଧୋଇବେ ଓ ଜଳଖିଆ ସମୟ (୩୦ ମିନିଟ୍)

(୧୦ ମିନିଟ୍) - ଖାଇବା ପରେ ହାତ ଧୋଇବେ ।

(୩୦ ମିନିଟ୍) - ଶ୍ରେଣୀଘର ବାହାର ଖେଳ

ଶିକ୍ଷକ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଶ୍ରେଣୀରୁ ନେଇ ଖେଳ ପଡ଼ିଆକୁ ଯିବେ । ସେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଦୌଡ଼ିବାକୁ, କୁଦିବାକୁ, ଦୋଳି ଖେଳିବାକୁ, ବାଲିରେ ଖେଳିବାକୁ ଇତ୍ୟାଦି ଖେଳିବା ପାଇଁ କହିବେ । ଏହି ଖେଳ ପିଲାମାନଙ୍କର ଶାରୀରିକ ମାଂସପେଶୀର ବିକାଶ ଘଟାଇବ । ସେ ମଧ୍ୟ ସାଧାରଣ ନିୟମ ଜନିତ କେତେକ ଖେଳ ଖେଳାଇବେ ଯାହା ପିଲାମାନଙ୍କର ପାଳି ଆସିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କରିବା ଶିଖିବେ ।

(୩୦ ମିନିଟ୍) - ଗପ ତିଆରି କରିବା (ପିଲାମାନେ ଆରମ୍ଭ କରିବେ, ଶିକ୍ଷକ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ)

ଶିକ୍ଷକ ବିଭିନ୍ନ ମଟର ଗାଡିର ଶବ୍ଦ କରି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପଚାରିବେ ଯେ ଏପରି ଶବ୍ଦ କେଉଁ ଗାଡ଼ିରୁ ଶୁଭିଥାଏ । ଚିହ୍ନଟ କର / କୁହ ? ଏହି କାର୍ଯ୍ୟଟି ଶ୍ରବଣ ଦକ୍ଷତା ବୃଦ୍ଧି କରିବା ପାଇଁ ସୁଯୋଗ ସୃଷ୍ଟି କରିଥାଏ । ତା'ପରେ ଶିକ୍ଷକ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଗପ କହିବେ । ଥରେ ମୁଁ ଟ୍ରେନ୍‌ରେ ଯାଉଥିଲି ।

Module 2

ସେତେବେଳେ ସେଠାରେ ଗୋଟେ ପିଲା କାନ୍ଦୁଥିଲା ଏବଂ ପିଲାମାନଙ୍କୁ କହିବେ ଯେ ତୁମେମାନେ ସେ ପିଲାଟା କାହିଁକି କାନ୍ଦୁଥିବ ଏବଂ ଏହିପରି ଗପଟିକୁ ପୁନରାବୃତ୍ତି କରି ଆଗକୁ ଆଗେଇଯିବେ ଓ ପିଲାମାନଙ୍କର ଦ୍ୱାରା କୁହାଯାଉଥିବ ବାକ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଯୋଡ଼ି ହୋଇହୋଇ ଯାଉଥିବ । ସେ ମଧ୍ୟ ମଝିରେ ମଝିରେ ଟିକେଟିକେ ସଙ୍କେତ ଦେଉଥିବେ ଏବଂ ପିଲାମାନଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ସହକାରେ କହି ଚାଲିଥିବେ । ଶେଷରେ ଶିକ୍ଷକ ପିଲାମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଶି ଗୀତ କବିତା ଗାଇବେ ।

(୧୦ ମିନିଟ୍) ଶୁଭ ବିଦାୟ ଗୋଲ (ବଡ଼ ଦଳ ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟ ଶିକ୍ଷକ କରାଇବେ)

ଶିକ୍ଷକ ଓ ପିଲାମାନେ ମିଶି ଆଲୋଚନା କରିବେ ଯେ ସେମାନେ ଆଜି ଦିନରେ କ'ଣ ସବୁ କଲେ ? ପିଲାମାନେ ଚିନ୍ତା କରିବେ ଏବଂ ସେମାନେ ଯେଉଁ କାମଟିକୁ ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ମଜା ପାଇଥିବେ ସେ ବିଷୟରେ କହିବେ । ସେମାନେ ଗପଟିର କ୍ରମ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିବେ । ଶିକ୍ଷକ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଘରକୁ ଯିବା ରାସ୍ତାରେ ପରିବହନ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ସାଧାରଣ ମଟର ଗାଡ଼ି (ଯାନବାହନଗୁଡ଼ିକୁ) ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିବାକୁ କହିବେ ଏବଂ ତା'ପରଦିନ ଆସି ଶ୍ରେଣୀରେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବେ । ଏହା ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଯାହା ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିଖିଲେ ତାହାକୁ ନିଜ ପରିବେଶ ସହିତ ସଂଯୋଗ ସ୍ଥାପନ କରିପାରିବ ଏବଂ ପିତାମାତାଙ୍କ ମଧ୍ୟ ଆହୁରି ଅଧିକ କଥା ଜଣାଇବେ ।

ଟିପ୍ପଣୀ

ଶିକ୍ଷଣକାରୀ ପାଇଁ ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ପିଲାମାନଙ୍କର ଆଗ୍ରହକୁ ଦେଖି ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ବଡ଼ କିମ୍ୱା ଛୋଟ ହୋଇପାରେ ।

ଗୋଟେ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଆଉଗୋଟେ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସଂପ୍ରସାରିତ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମୟ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷଣ ସମୟ ସହିତ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଅଟେ ।

ମୁଖ୍ୟ ସାଧନକର୍ମୀ / ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ

ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟ-୧ : ଅଂଶଗ୍ରହଣକାରୀଙ୍କୁ ପଚାରିବେ ସେମାନେ ଯେତେବେଳେ ଘରେ କିମ୍ବା ଆଖପାଖରେ ପିଲାମାନଙ୍କ ସହିତ ବାର୍ତ୍ତାଳାପ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ପିଲାମାନଙ୍କର ଗୁଣାବଳୀ ସଂପର୍କରେ ଯାହା ଅନୁଭବି ଅଛି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବାଖ୍ୟା କରିବା ପାଇଁ କହିବେ ।

ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ -୨ : ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟ ପିଲାମାନଙ୍କର କିମ୍ୱା ଅନ୍ୟ ଯେକୌଣସି ଦିଗର ବିକାଶ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟ ପିଲାଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରନ୍ତୁ ଏବଂ ଅଂଶଗ୍ରହଣକାରୀଙ୍କୁ ପଚାରନ୍ତୁ ପିଲାମାନେ ଏହି ପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟରୁ କ'ଣ ଶିଖିବାକୁ ପାଇବେ ?

Module 2

ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟ - ୩: ଅଂଶଗ୍ରହଣକାରୀଙ୍କୁ ୪ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରନ୍ତୁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦଳକୁ ପଚାରନ୍ତୁ ସେମାନେ ୧୦ ସାକ୍ଷରତା ଏବଂ ଗଣନକୁ ନେଇ ଖେଳ, ଗପ, କବିତା, ଗୀତ ଏବଂ ସୃଜନଶୀଳ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରାକ୍ -ବିଦ୍ୟାଳୟ ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସଂଗ୍ରହ କରନ୍ତୁ ।

ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟ-୪ : ଦଳରେ ଆଲୋଚନା କରନ୍ତୁ ଯେ ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟ କିପରି ପ୍ରାଥମିକ ଶ୍ରେଣୀ ସହ ସଂଯୋଗ ହୋଇପାରିବ । ଅତିକମ୍ ଦୁଇଟି ମଧ୍ୟରେ ଏକ ମଜବୁତ୍ ସଂଯୋଗ ପାଇଁ ୫ ଟି ଉପାୟ ପ୍ରସ୍ତାବିତ କରନ୍ତୁ ।

ମୂଲ୍ୟାୟନ (ନିଜକୁ ପରଖିବା ପାଇଁ ଅଭ୍ୟାସ କାର୍ଯ୍ୟ)

ଆପଣ ନିମ୍ନଲିଖିତ ତନଖି ତାଲିକା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପ୍ରତିଫଳନ ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବେ । ଆପଣ ଏହି ପ୍ରଦର୍ଶିକା ଦେଇ ଗଲାବେଳେ ଯେଉଁ ସ୍ତମ୍ଭ ଉପଯୋଗୀ ଭାବୁଛି () ମାର୍କ ଦିଅନ୍ତୁ ।

କ୍ର. ସଂଖ୍ୟା	ବିଷୟବସ୍ତୁ	ହଁ	ନାଁ
୧.	ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା ସଂପର୍କରେ ବୁଝାଇବେ		
୨.	ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାର ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ଗୁରୁତ୍ୱକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବେ ।		
୩.	ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିବା ଶିକ୍ଷାଦାନ ପ୍ରଣାଳୀକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବେ ।		
୪.	ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟ ସମୟରେ ମାନନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ବିଷୟରେ ବୁଝାମଣାକୁ ପ୍ରଦର୍ଶିତ କରିବେ ।		
୫.	ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରିବାରେ ପିତାମାତା ଓ ଗୋଷ୍ଠୀର ଭୂମିକକୁ ସ୍ଥିର କରିବେ ।		
୬.	ସହଜ ପରିଚାଳନା ନିମିତ୍ତ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ସଂଯୋଗ କିପରି ସ୍ଥାପନ କରାଯାଇପାରିବ ସେ ସଂପର୍କରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବେ ।		

Module 2

ଅଧିବେଶନ-୨ : ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ସାକ୍ଷରତା ଓ ଗଣନା

ଏହି ଅଧିବେଶନରୁ ତୁମେମାନେ 'ପ୍ରାକ୍ ସାକ୍ଷରତା ଓ ଗଣନା' ଏବଂ ତତ୍ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକର କିପରି ଯୋଜନା ଓ ପରିଚାଳନା କରାଯିବ ସୁତରାଂ ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ତରୁଣ ଶିଶୁକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସହଜ ହୋଇପାରିବ ତାହା ଜାଣିବ । ଆମେ ତୁମକୁ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣକାରୀମାନଙ୍କ ସହିତ ବାର୍ତ୍ତାଳାପ ସମୟରେ ସାକ୍ଷର ବ୍ୟବହାରର ନମୁନା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରୁଛୁ କାରଣ ଏହା ତୁମେମାନେ ନିଜର ଅଂଶଗ୍ରହଣକାରୀମାନଙ୍କୁ ଉନ୍ନତମୂଳକ ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରାକ୍-ସାକ୍ଷରତା ଓ ଗଣନାକୁ ବୁଝିବା ଓ ନିଜ ରାଜ୍ୟ / ବିଦ୍ୟାଳୟ ମାନଙ୍କରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ନିମିତ୍ତ ପ୍ରେରିତ ଓ ଉତ୍ସାହିତ କରିବା ଆଶାର ସହିତ ପରିକଳ୍ପନା କରାଯାଇଛି ଓ ଏକା ସମୟରେ ତୁମର ସର୍ବୋତ୍ତମ ଶିକ୍ଷକତା ଦକ୍ଷତାକୁ ଦୀପ୍ତିମାନ ହେବା ପାଇଁ ଅନୁମତି ପ୍ରଦାନ କରିବ ।

ମୁଖ୍ୟ ବିବରଣୀ

× ଶିକ୍ଷଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

× କାର୍ଯ୍ୟ- ୧

× ପ୍ରାକ୍ ସାକ୍ଷରତା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ବିବରଣୀ

× ପ୍ରାକ୍ ସାକ୍ଷରତାର ଅଗ୍ରଗତିକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କିରବା ନିମିତ୍ତ ଶିକ୍ଷାଶାସ୍ତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପ୍ରଣାଳୀ ।

× ଆଦର୍ଶ କାର୍ଯ୍ୟ- ୧

× ଗାଣିତିକ ପ୍ରସ୍ତୁତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଉପକ୍ରମ / ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଗଣନା ।

× ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଗଣନାର ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷାଶାସ୍ତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପ୍ରଣାଳୀ ।

× ଆଦର୍ଶ କାର୍ଯ୍ୟ- ୨

ଏହା ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ଦୈନନ୍ଦିନ ପରିବେଶରୁ ଯଥା ଘର ଏବଂ ଚର୍ତୁପାର୍ଶ୍ୱରେ ମୁଦ୍ରିତ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଓ ଦୃଷ୍ଟି ଦେବା ପାଇଁ ଏବଂ ମୁଦ୍ରଣ, ଲେଖା, ପତା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସାହିତ୍ୟିକ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବା ପାଇଁ ଉତ୍ସାହିତ ଓ ପ୍ରେରିତ କରିଥାଏ । ଯେମିତିକ - 'ତାହା କ'ଣ ?' ସେହି ଛବି / ଗପ ବହିଟି କ'ଣ କହୁଛି ? ତୁମେ ମୋ ନାମ ଲେଖୁଛ କି ? ପ୍ରାଥମିକ ସାକ୍ଷରତା କାର୍ଯ୍ୟବଳୀ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ କରିବା ଏବଂ ନିଜକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ ଏବଂ ନିଷ୍ପତ୍ତିମୂଳକ ଦକ୍ଷତା ପିଲାମାନେ ପଢ଼ି ଓ ଲେଖିପାରିବା ପୂର୍ବରୁ ବିକଶିତ ହୋଇଥାଏ ।

Module 2

ଭାଷା ବିକାଶରେ ଶ୍ରବଣ, କଥନ, ପଠନ ଓ ଲିଖନ ଅର୍ନ୍ତଭୁକ୍ତ । ଏହା 'ପଠନ ପ୍ରସ୍ତୁତି' ଓ 'ଲିଖନ ପ୍ରସ୍ତୁତି' ଭାବରେ ପରିଚିତ ଯେଉଁଥିରେ ପଠନ ଓ ଲିଖନରେ ପ୍ରାକ୍-ଉଦ୍ୟମ ନିମିତ୍ତ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଚୁର ସୁଯୋଗ ପ୍ରଦାନ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ପ୍ରାଥମିକ ସାକ୍ଷରତା ନିମିତ୍ତ ଅଭିଜ୍ଞତା ଓ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ଗୁଡ଼ିକର ଯୋଜନା କିପରି କରାଯିବ:

ଯେତେବେଳେ ପିଲାମାନେ ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆସନ୍ତି, ସେମାନେ ଘରେ ପରିବାର ସହିତ ଓ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ଭାଷା ବ୍ୟବହାରର ଅନୁଭୂତିକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଆସିଥାନ୍ତି । ଏହି ଦକ୍ଷତାଗୁଡ଼ିକୁ ଗୁରୁତ୍ୱାରୋପ କରାଯିବ ଉଚିତ୍ ଓ ଭାଷା ଦକ୍ଷତାର ଅଧିକନ୍ତୁ ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ମୂଳବିନ୍ଦୁ ଭାବେ ବ୍ୟବହାର କରାଯିବା ଉଚିତ୍ । ପିଲାମାନଙ୍କର ପରିବାରରେ ଭିନ୍ନତା ଓ ସେମାନଙ୍କର ଭାଷାଗତ ପୃଷ୍ଠଭୂମିକୁ ସମ୍ମାନ ଦିଆଯିବା ଆବଶ୍ୟକ ଓ ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀର ଯୋଜନା କରିବା ସମୟରେ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ଧ୍ୟାନରେ ରଖିବା ଆବଶ୍ୟକ । ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ନିଜର ଘରୋଇ ବା ମାତୃଭାଷାରେ ନିପୁଣତା ହାସଲ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରାଯାଏ ଏବଂ ପରେ କିଛି ସାଧାରଣ ଭାବେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ଉପସ୍ଥାପନା କରି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭାଷା (ଆଂଚଳିକ ଭାଷା / ଇଂରାଜୀ) ସହ ଅନୌପଚାରିକ ଭାବେ ପରିଚିତ କରାଯାଏ । ସମୟ ସମୟରେ ଏକରୁ ଅଧିକ ଭାଷା ପରିବାରରେ କଥିତ ହୋଇଥାଏ (ମାତୃ ଭାଷା ଭାବେ ଏବଂ ଆଂଚଳିକ ଭାଷା) ତେଣୁ ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହରେ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଏକାଧିକ ଭାଷା ଅନୁମୋଦନୀୟ । ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଅଭିଜ୍ଞତା ପ୍ରଦାନ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ -

ମୌଖିକ ଭାଷାର ବିକାଶ

ମୌଖିକ ଭାଷାର ପ୍ରୟୋଗ ଲୋକମାନଙ୍କ ସହ ଯୋଗାଯୋଗ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । ଶୁଣିବା, କହିବା ଏବଂ ନୂଆ ଶବ୍ଦ ସମୂହ ଅର୍ଜନ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଭାଷାର ବ୍ୟବହାରର ସୁଯୋଗ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକତା, କଳ୍ପନା, ଭାବନା ଓ ଅନୁଭବର ପରିପ୍ରକାଶ ସେମାନଙ୍କୁ ଫଳପ୍ରଦ ଭାବେ ଯୋଗାଯୋଗ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ । ମୌଖିକ ପରିପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ସୁଯୋଗ ଯୋଗାଇବା ଯେମିତିକି ଗୋଷ୍ଠୀ ସମୟରେ ଭାବନା, କଳ୍ପନା, ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବା ଓ ଉତ୍ତର ଦେବା କଥୋପକଥନରେ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କବିତା ଓ ସଂଗୀତଗାନ, ସଂଗୀତ ଶୁଣିବା, ଗଳ୍ପ, ବ୍ୟାଖ୍ୟା, ଓ ପୂର୍ବାନୁମାନ କରିବା, ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ ବା ଗପରେ ଘଟଣାବଳୀର ଧାରାକୁ ମନେପକାଇବା, ଗଳ୍ପ ସୃଷ୍ଟି କରିବା, ସ୍ମରଣ ଶକ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଖେଳ ଇତ୍ୟାଦି । ପିଲାମାନେ ନୃତ୍ୟ, ନାଟକ ଓ ଛଳନାତ୍ମକ କ୍ରୀଡ଼ାରେ ମଧ୍ୟ ଜଡ଼ିତ ହୋଇପାରିବେ ଯାହାକି ତାକୁ ମୌଖିକ ଯୋଗାଯୋଗ କରିବା ସହ କଥାବାର୍ତ୍ତା ନ କରି ଠାର ଓ ଶାରୀରିକ ଭାଷା ସାହାଯ୍ୟରେ ଯୋଗାଯୋଗ କରିବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ସୁଯୋଗ ଦେବ ।

Module
2

ପ୍ରାଥମିକ ସାକ୍ଷରତା ଓ ଲିଖନ ନିମନ୍ତେ ମୁଦ୍ରଣ ସଚେତନତା

ମୁଦ୍ରଣ ସଚେତନତା କହିଲେ ମୁଦ୍ରିତ ସାମଗ୍ରୀକୁ ଚିହ୍ନିବା ଓ ଏହା ଅର୍ଥ ବହନ କରେ ବୋଲି ବୁଝିବାର କ୍ଷମତାକୁ ବୁଝାଏ । ଅକ୍ଷର, ଶବ୍ଦ, ଛବି ଏବଂ ମୁଦ୍ରିତ ପାଠ ବିଷୟବସ୍ତୁର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ଏବଂ ଏଗୁଡ଼ିକ କିପରି ମୌଖିକ ଭାଷା ସହ ସଂପର୍କିତ; ଚିହ୍ନ / ସଂକେତ ଆଦିର ବ୍ୟବହାର ମୁଦ୍ରଣ ସଚେତନତାର ଏକ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଉପାଦାନ । ପ୍ରାଥମିକ ସାକ୍ଷରତାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ପାଇଁ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ମୁଦ୍ରଣ ପରିପୃଷ୍ଟ ପରିବେଶ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ପ୍ରଥମ ସୋପାନ ଅଟେ: ଏହା ଏକ ଦରକାରୀ ପ୍ରାକ୍ - ପଠନ ଓ ପ୍ରାକ୍ - ଲିଖତ ଦକ୍ଷତା । ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହଗୁଡ଼ିକର ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ପୁସ୍ତକ ଓ ଲିଖିଥ ଶବ୍ଦ ସହ ମୁଦ୍ରିତ ପରିପୃଷ୍ଟ ପରିବେଶ ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ: ଗୃହର ବିଭିନ୍ନ ଉପକରଣ ଉପରେ ସାଙ୍କେତିକ ଶବ୍ଦ ଯେପରିକି କବାଟ, ଝରକା ଏବଂ ଆଲମିରା । ଭାଷା ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ଶବ୍ଦ ଚୁମ୍ବକ, ଅକ୍ଷର ପୁଞ୍ଜି ଓ ବଡ଼ ଅକ୍ଷର ସହଜ ପ୍ରାପ୍ୟ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ପୁସ୍ତକ ସହ ସଂପର୍କ / ବନ୍ଧନ:

ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ ରକମର ପୁସ୍ତକ ଧରିବା, ପୃଷ୍ଠା ଓଲଟାଇବା, ଛବି/ ମୁଦ୍ରଣ ଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିବା ଏବଂ ପୁସ୍ତକ କ'ଣ ଏବଂ ଏହାକୁ କିପରି ବ୍ୟବହାର କରାଯିବ ବା ପଢ଼ାଯିବ ତାହା ଜାଣିବା ପାଇଁ ଯୋଗାଇଦେବା ଆବଶ୍ୟକ । ପୁସ୍ତକ ସହ ସଂପର୍କ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ଓ ବୁଝିବା ପାଇଁ ଯେ, ମୁଦ୍ରିତ ସାମଗ୍ରୀ ଅର୍ଥ ବହନ କରେ । ମୁଦ୍ରିତ ସାମଗ୍ରୀ ବାମରୁ ଡାହାଣ ଉପରୁ ତଳ ପଠନ କରାଯାଏ । ଗୋଟିଏ ପୁସ୍ତକର ସାମ୍ନା ଏବଂ ପଛ ମଲାଟ,ଗୋଟିଏ ସିରୋନାମା ଥିବା ପୃଷ୍ଠା ଏବଂ ଜଣେ ଲେଖକ, ଗୋଟିଏ ଆଦ୍ୟ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାନ୍ତବିଶିଷ୍ଟ ଗଳ୍ପ ଥାଏ ଏବଂ ବିଷୟ ବସ୍ତୁ ତଥ୍ୟ ଭିତ୍ତିକ ହୋଇପାରେ ।

ଧ୍ୱନି ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସଚେତନତା

ଧ୍ୱନି ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସଚେତନତା ଭାଷା, ଶବ୍ଦ, ଶବ୍ଦାଂଶ, ମିତ୍ରାକ୍ଷର, ଧ୍ୱନି (ଭାଷାର ମୌଳିକ ଧ୍ୱନିର ଏକକ) ଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ବୋଲି ଜାଣିବାକୁ ଧ୍ୱନି ବିଜ୍ଞାନ ସଚେତନତା କୁହାଯାଏ । ଶିଶୁର ପ୍ରତ୍ୟେକ କଥିତ ଶବ୍ଦକୁ ବିନ୍ୟାଶ / ବ୍ୟବହାର, ଶ୍ରେଣୀ ବିଭାଗ, ଶୁଣିବାର କ୍ଷମତାକୁ ବୁଝାଏ । ଏହି ଜ୍ଞାନ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ସ୍ତରରେ ମୌଖିକ ଭାଷାରେ ଘଟିଥାଏ । ଧ୍ୱନି ବିଜ୍ଞାନ ସଚେତନତା ଦର୍ଶାଇବା ପାଇଁ ପିଲାମାନଙ୍କର ଅକ୍ଷରକୁ ବା ଅନୁରପ ଶବ୍ଦକୁ ନାମିତ କିପରି କରାଯିବ ଜାଣିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନଥାଏ ।

ଧ୍ୱନି ସଚେତନତା ପାଇଁ ପିଲାମାନେ ଶବ୍ଦ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସଚେତନତା ବୃଦ୍ଧି କରିବା ଆବଶ୍ୟକ - ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ଧାରଣାକୁ ବୁଝିବା । ପିଲାମାନେ କେଉଁ ଶବ୍ଦଟି ବଡ଼ କହିପାରିବେ - ହାତୀ ଅବା ବିଲେଇ ?

ମିତ୍ରାକ୍ଷର ବ୍ୟବହାର : ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦାଂଶ ଦ୍ୱାରା ମିତ୍ରାକ୍ଷର ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବା କ୍ଷମତା ।

Module 2

ଉଦାହରଣ -

ମିଶ୍ରଣ କରିବା - ପିଲାଟି ଆଦ୍ୟ ଓ ଶେଷ ଧ୍ୱନିକୁ ଏକତ୍ର କରିପାରେ ।

ଉଦାହରଣ -

× ବିଭାଜିତ କରିବା : ପିଲା ବାକ୍ୟକୁ ଶବ୍ଦରେ ବିଭକ୍ତ କରିପାରେ ଏବଂ ଶବ୍ଦରେ ଧ୍ୱନିକୁ ଚିହ୍ନଟ କରିପାରେ ।

ଉଦାହରଣ : ବାକ୍ୟରେ କ'ଣକ'ଣ ଶବ୍ଦ ରହିଛି । 'ମୁଁ ମୋ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଭଲ ପାଏ'

× **ଆଦ୍ୟଧ୍ୱନିକୁ ଚିହ୍ନଟ କରିବା ।**

ସମାନ ଧ୍ୱନିରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବା ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ଚିହ୍ନିବା । ନିମ୍ନଲିଖିତ ମଧ୍ୟରୁ କେଉଁଟି ବେଲୁନ୍ ପରି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି ?

ବର୍ଷା, ସୂର୍ଯ୍ୟ, ବେଶ / ପାଣି ଭକ୍ତ ଜାହାଜ

× **ଧ୍ୱନି ଉଠାଇବା / ବିଲୋପ କରିବା :**

ପିଲାଙ୍କୁ ଦିଆଯାଇଥିବା ଧ୍ୱନିକୁ ଉଠାଇ ଶବ୍ଦଟିଏ କହିପାରେ ? ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ : ତୁମେ ବାଦୁଡ଼ିରୁ 'ବା' ଉଠାଇ କିପରି କହିବ ? 'ମକାନ୍' 'ମ' ବିନା କାନ୍ ହୋଇଥାଏ ।

× ଶବ୍ଦ ପ୍ରତିବଦଳ ଓ ବିନ୍ୟାସ (ଏପଟ ସେପଟ) କରିବା -

ପିଲା କଥିତ ଶବ୍ଦକୁ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସହ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିପାରେ । ତୁମେ ନିଜ ନାମର ପ୍ରଥମ ଧ୍ୱନିକୁ 'ପ' ସହ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିପାରିବ କି ?

ଉଦାହରଣ : ସୀତା - ପିତା, କୁମାର - ପୁମାର ।

× ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱରରେ ପଠନ ପାଇଁ, ଅଂଶିଦାରୀ ପଠନ, ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ପଠନ, ସଂଗୀତଗାନ, ମିତ୍ରାକ୍ଷର, ଆଙ୍ଗୁଠି ଖେଳ, ଭାଷା ଭିତ୍ତିକ ଖେଳ ଓ ଅନୁରୂପ ଶବ୍ଦ ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟବଳୀ, ଶବ୍ଦ ପ୍ରତିବଦଳ, ଶବ୍ଦ ପକ୍ଷପାତିତା ପାଇଁ ସୁଯୋଗ ଯୋଗାଇ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏଥିସହିତ ପିତାମାତାମାନେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଖାଦ୍ୟ ବାକ୍ସ, ପୁଡ଼ିଆ ଆଦି ଉପରେ ସଂକେତ ଓ ଚିହ୍ନକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରି ମୁଦ୍ରଣ ଗୁଡ଼ିକୁ ନିରିକ୍ଷଣ କରିବାକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିବା ଉଚିତ୍, ଚିତ୍ରର ସବିଶେଷ ତଥ୍ୟକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିବା ଏବଂ ପିଲାମାନଙ୍କ ସହ ସେହି ବିଷୟରେ କଥା ହେବା ଏବଂ ଚିତ୍ରରେ କ'ଣ ଘଟୁଛି ତାହା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଦେବା

Module 2

ଉଚିତ୍ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ବ୍ୟବହାର କରି, ସ୍ୱାଭାବିକ ଘଟଣା ଯେଉଁଥିରେ ପିଲାମାନେ ଅକ୍ଷରର ଆବୃତ୍ତି ଏବଂ ଅନୁରୂପ ଶବ୍ଦ ଓ ଅକ୍ଷର ଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖି ତୁଳନା କରିପାରିବେ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ: ବର୍ଣ୍ଣମାଳା ସଜାଡ଼ିବ ରଖିବା ବାକ୍ସ ବ୍ୟବହାର କରି, ବର୍ଣ୍ଣାମଳା ବହି ଏବଂ ଧନ୍ଦା ଇତ୍ୟାଦି ।

ପ୍ରାକ୍ - ଲିଖନ : ପିଲାମାନେ ନିଜର ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଧ୍ୱନି ଅକ୍ଷର ଧ୍ୱନି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଜ୍ଞାନ ଲିଖନର ପ୍ରଥମ ଉଦ୍ୟମରେ ପୃଷ୍ଠାରେ ଚିହ୍ନ ବା ଏଣୁ ତେଣୁ ଲେଖିକରି ପ୍ରତିଫଳିତ କରିଥାନ୍ତି । ଯାହାକି ଅନୀୟମିତ ବା ସଂଖ୍ୟା ରୂପରେ ପ୍ରଗତି କରିଥାଏ । ଶିକ୍ଷକ ପିଲାମାନଙ୍କ ଲିଖନ ଦକ୍ଷତା ବୃଦ୍ଧି କରିବା ପାଇଁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ଭାଗୀଦାରୀ ଲିଖନ : ଶିକ୍ଷକ ଓ ପିଲାମାନେ ଗୋଟିଏ ଗଳ୍ପ ବା ବାର୍ତ୍ତାକୁ ମିଳିତ ଭାବେ ରଚନା କରନ୍ତି / ଶିକ୍ଷକ ପଟାରେ ଲେଖି ନମୁନା / ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତି ।

ମୁକ୍ତ ଲିଖନ : ପ୍ରତିଦିନ ଲେଖିବାର ଅନୁଭୂତି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଶବ୍ଦ ଓ ଧ୍ୱନିର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ପିଲାମାନେ ଲିଖନର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତରରେ ଥାଇପାରନ୍ତି । କିଛି ଲେଖିବା ବା ନକଲ କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଚିତ୍ର କରୁଥାଇ ପାରନ୍ତି । ଅନ୍ୟମାନେ ଏଣୁତେଣୁ ଅକ୍ଷର ବା ନିଜର ଭାବନା ପ୍ରତିଫଳିତ କରିବା ପାଇଁ ଶବ୍ଦ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଅକ୍ଷର ଲେଖିବା ଆରମ୍ଭ କରିପାରନ୍ତି । ପିଲାମାନେ ଯେମିତି କିଛି ଅକ୍ଷର ଓ ଶବ୍ଦ ଶିଖନ୍ତି ସେମିତି ସେମାନେ ଧ୍ୱନିକୁ ଶବ୍ଦରୁ ଭାଗ କରିପାରନ୍ତି । ତେଣୁ ଉଦ୍ଭାବିତ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାରକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନକୁ ଲେଖିବା ସ୍ଥାନ ବୋଲି ନାମାଙ୍କିତ କରିବା, ଶ୍ରେଣୀରେ ଥିବା ବାଲି ବା କଳାପଟା କିମ୍ବା ଧଳାପଟା ପିଲାମାନଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ପ୍ରାକ୍-ଲିଖନ ଚେଷ୍ଟା ଯେପରି ଗାରେଇବା, ଚିତ୍ର ଆଙ୍କିବା, ଗାର ଟାଣିବା ଇତ୍ୟାଦିର ଇଚ୍ଛାକୁ ପୂରଣ କରିଥାଏ । ଶିକ୍ଷକ ତାଙ୍କର ପ୍ରତିଦିନର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲେଖିବା ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ ରଖିବା ଉଚିତ୍ । ପ୍ରତିଦିନ ଲେଖିବା ଓ ପଢ଼ିବାକୁ ନିୟମିତ କରିବା ଯେପରି ପିଲାଙ୍କ ଆଗରେ ଲେଖିବା, ଚାଲ ତମେ କିପରି ଲେଖୁଛ କାହିଁକି ଲେଖୁଛ ଦେଖିବା । ଲିଖନ ନିମନ୍ତେ ଆଦ୍ୟ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଔପଚାରିକା ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ନୁହେଁ । ଉପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷଣ ସାମଗ୍ରୀ ଯଥା: ଜୋମିନୋଜ୍, ଚିତ୍ର ଦେଖି ପଢ଼ିବା ଚାର୍ଟ କିମ୍ବା ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟ ବସ୍ତୁକୁ ନେଇ ପୋଷ୍ଟର, କଟ୍ ଅକ୍ଷର, କାର୍ଡ଼ରେ ନାମ ଲେଖାଯାଇଥିବା, ଶ୍ରେଣୀ ଅନୁଯାୟୀ ଗପ ବହି, ଛପା ଅକ୍ଷର ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଲଗା ଯାଇଥିବ, ଅକ୍ଷର - ଛବି ଧନ୍ଦା, ଫାନେଲ୍ ବୋର୍ଡ଼ ଏବଂ ଗପର କାଗଜ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଶିକ୍ଷକ ବୟସର ଉପଯୋଗୀ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟାକୁ ଯଥା ଇ-ଗପ / ଡିଜିଟାଲ ଖେଳ ଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରାକ୍ ସାକ୍ଷରତାକୁ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରିପାରନ୍ତି ।

Module 2

ଚିନ୍ତନମୂଳକ ପ୍ରଶ୍ନ

୧. ଭାଷା ଶିକ୍ଷଣରେ ମୌଖିକ ଭାଷାର ଗୁରୁତ୍ୱ କ'ଣ ?

୨. କେଉଁ କେଉଁ ଉପାୟରେ ଧ୍ୱନିକ ସଚେତନତାର ବିକାଶ କରାଯାଇପାରିବ ?

୩. ଲିଖନ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଇଁ ପିଲାକୁ କେଉଁକେଉଁ ସୁଯୋଗ ପ୍ରଦାନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ?

ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ:

ପଢ଼ିବା ଓ ଲେଖିବା ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଇଁ ଆଲୋଚନାକୁ ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ । ଆପଣ ପଠନ କିପରି ଆମର ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ ସେ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିବା, ପିଲାମାନଙ୍କୁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରଶ୍ନ ମାଧ୍ୟମରେ ଉତ୍ସାହିତ କରନ୍ତୁ ।

× ଲୋକମାନେ କ'ଣ ପଢ଼ନ୍ତି ?

× ଲୋକମାନେ କାହିଁକି ପଢ଼ନ୍ତି ?

× କେଉଁମାନେ ପଢ଼ିବାକୁ ଭଲପାନ୍ତି ?

× ଲେଖିବା କାହିଁକି ଆମ ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ?

(ଆଦର୍ଶ ପଠନ ଗୁଣାବଳୀକୁ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଅନ୍ତୁ ଏବଂ ଏକ ମୁଦ୍ରିତ ସମୃଦ୍ଧ ବାତାବରଣ ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତୁ) ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷକ / ଅଂଶ ଗ୍ରହଣକାରୀ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଯାହା ହେଉଥାଇ ନା କାହିଁକି ସେମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ଦିଆଯାଉଛି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ନିଶ୍ଚିତ କରନ୍ତୁ ।

ଆପଣଙ୍କର ଭୂମିକା ହେଉଛି ଆପଣ ନିଜକୁ ପ୍ରାକ୍ ସାକ୍ଷରତାର ଶୈକ୍ଷିକ କାର୍ଯ୍ୟଧାର ସହିତ ସାମିଲ କରନ୍ତୁ ଏବଂ ଆପଣ ଅଂଶଗ୍ରହଣକାରୀ / ଶିକ୍ଷକମାନେ ସେମାନେ କିପରି ପ୍ରାକ୍ ବର୍ଷଗୁଡ଼ିକରେ ଏଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟବହାର କରିବେ, ସେହି ବିଷୟରେ ଜାଣିବା ପାଇଁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବେ । ଏଥିରେ ସହାୟତା ଦେବା ପାଇଁ ଯାଇ ଉପଯୁକ୍ତ ଶୈକ୍ଷିକ କାର୍ଯ୍ୟଧାରାର ଯୋଜନା ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ସାକ୍ଷରତା ବୃଦ୍ଧି ନିମନ୍ତେ ଶିକ୍ଷଣ ଶାସ୍ତ୍ର ଭିତ୍ତିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ସମୂହ -

× ପିଲାମାନଙ୍କର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ସାକ୍ଷରତା (ପଠନ ଓ ଲିଖନର) ଅଭିବୃଦ୍ଧି ନିମନ୍ତେ ଶିକ୍ଷକ ବିଭିନ୍ନ ଚିତ୍ର, ଗଳ୍ପ ବହି, ଭାଷା ଭିତ୍ତିକ ଖେଳ, ଚିତ୍ରାଙ୍କନ, ରଙ୍ଗ ଦେବା, ସକାଳେ ଗୀତ ଗାଇବା ଇତ୍ୟାଦି କରିପାରିବେ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ପ୍ରବେଶ ଓ ପ୍ରସ୍ଥାନ ଗେଟକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ପିଲାଙ୍କୁ ଲେଖିବା ପାଇଁ କହିଦେବେ ।

Module 2

× ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଥୋପକଥନ ନିମନ୍ତେ କାନ୍ଥରେ ବିଭିନନ ଚିତ୍ରଣ କରିବା ଯଥା, ଶବ୍ଦ ବାଛ, ବିଭିନ୍ନ ପୋଷ୍ଟର, କାନ୍ଥରେ ବିଭିନ୍ନ ନାମକରଣ କରିବା ଇତ୍ୟାଦି ।

× ପିଲାଙ୍କର ହାତ ପହଂଚିବା ଭଳି ସ୍ଥାନରେ ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ଆଲମିରା ତଥା ବିଭିନ୍ନ ଥାକରେ ଖେଳନା ବାକ୍ସ, ବିଭିନ୍ନ ଛୋଟ ଛୋଟ ଲେଖା, ବିଭିନ୍ନ ନୀତିବାଣୀ ତଥା ପିଲାଙ୍କର ନିଜସ୍ୱ ନାମ, ଫଟୋର କାର୍ଡ ଇତ୍ୟାଦି ରଖିବା ଯାହାକୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ନିଜେ ପଢ଼ି ପାରିବେ ।

× ଏକ ଚିତ୍ରଣ ସମୃଦ୍ଧ ପରିବେଶରେ ଛୋଟଛୋଟ ଗଳ୍ପ, ଗୀତକୁ ଚିତ୍ରର ପଠନର ସୁଯୋଗ ସୃଷ୍ଟି କରିବା, ଧ୍ୱନିଗୁଡ଼ିକର ଆରମ୍ଭ ଓ ଶେଷ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଶୁଣି କହିବା, ବିଭିନ୍ନ ଚିତ୍ର ପଠନ କରି ତା' ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଦର୍ଶାଇବାର ସୁଯୋଗ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ।

× ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକର ଚୟନ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କର ପସନ୍ଦ ତଥା ଅଭିଜ୍ଞତା ଭିତ୍ତିରେ କରିବା ।

× ସମବେତ ପଠନ ନିମନ୍ତେ ଶିକ୍ଷକ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଏକତ୍ର ଦଳଗତ ଭାବେ ପଠନର ପରିସ୍ଥିତି ତିଆରି କରିବେ ।

× ପଢ଼ିବା ବେଳେ ଆଙ୍ଗୁଠିର ବ୍ୟବହାର କରି ନୀରବରେ ବା ଧିରେ ପଢ଼ି ତା' ଅର୍ଥ ହୃଦୟଙ୍ଗମ ନିମନ୍ତେ କହିବେ ।

× ଗପ ବହି ଦେଖି ପଢ଼ିବା, ଗପ ନିଜେ କହିବା କିମ୍ବା ଅଧା ଗପକୁ ପୁରା କହିବା ପାଇଁ ଶ୍ରେଣୀରେ ଅଭ୍ୟାସ କରିବା ।

× ଭାଷା ଭିତ୍ତିକ ଖେଳ ଯାହା ମାଧ୍ୟମରେ ପିଲାମାନେ ଧ୍ୱନି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପରିଚିତ ହେବେ ଅଥବା ଧ୍ୱନି, ଶବ୍ଦ, ପଦ, ସମୋଚ୍ଚାରିତ ଶବ୍ଦ ଜାଣିବେ । ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଓ ଶେଷ ଧ୍ୱନି ପାଇଁ ପିଲାଙ୍କୁ ନିଜର ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ ଉଦାହରଣ ଦେଇ ଖେଳାଇ ହେବ ।

× ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର କାଗଜ ଓ ଲିଖନ ଅଭ୍ୟାସ, ଯଥା ମୋଟା କଲମ, ସ୍କେଚ, ମାର୍କର ବ୍ୟବହାର କରି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଲେଖିବା ପାଇଁ ଉତ୍ସାହିତ କରିହେବ । ବାଲିର ଟ୍ରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଦେଇ ସେଥିରେ ଗାରେଇବା, ଅକ୍ଷର ଲେଖିବା ପାଇଁ ସୁଯୋଗ ଦିଅନ୍ତୁ ।

× ଗପ ବହିର ଚିତ୍ର ସହିତ ପପେଟ୍ ଓ ଖେଳନା ଇତ୍ୟାଦି ପିଲାଙ୍କୁ ଯୋଗାଇବା । ଗପ ବହିର ଗପକୁ ପ୍ରତି ପିଲାଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ଆଗ୍ରହ ଅନୁଯାୟୀ ଉନ୍ନତମାନର କରାଯାଇପାରିବ । ଯଦି ଶିକ୍ଷକ ମଧ୍ୟ ନିଜେ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ସୁଯୋଗ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିବେ ପ୍ରାକ୍ ଶିକ୍ଷଣ ଅନୁଭୂତିରେ ଉନ୍ନତି ଆଣିବା ପାଇଁ ଏବଂ ଅନ୍ତର୍ନିବେଶ ହୋଇପାରିବ ତାହେଲେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଂଶସନୀୟ ହେବ ।

Module 2

× କବିତା, ଗୀତ ଏବଂ ଗତିବିଧି ଶିଖିବା ପାଇଁ ଦୃଶ୍ୟ ଗୀତକୁ ବ୍ୟବହାର କରାଯିବା । କି - ବୋର୍ଡରେ ଥିବା ଅକ୍ଷରକୁ ଦେଖି ମେଳକ କରିବା ।

ଆପଣ ମଧ୍ୟ ଅଂଶଗ୍ରହଣକାରୀଙ୍କୁ ପିଲାଙ୍କୁ କିପରି ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିବେ ଓ ଆକଳନ କରିବେ, ସେ ବିଷୟରେ ବୁଝାଇବାକୁ ପଡିବ । ପିଲାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରାକ୍ ସାକ୍ଷରତାର ବିକାଶା ନିମନ୍ତେ ସେମାନଙ୍କୁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ସୂଚକଗୁଡିକ ଉପରେ ଆଲୋପାତ କରିବାକୁ ହେବ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରପ : ପିଲାମାନେ କି ....

× ତାଙ୍କର ଧାରଣାକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର କରିବେ ।

× ଆକାର, ଆକୃତି, ରଙ୍ଗ ଓ ସ୍ଥାନକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବେ ।

× ଆଖି ଓ ହାତର ସଂଯୋଗତାକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବେ ଯେତେବେଳ ବ୍ଲକୁ ନେଇ ଆକୃତି ଗଠନ କରୁଥିବେ ।

× ଗୀତ ଓ କବିତାରେ ନୂଆ ଶବ୍ଦ ଯୋଡିବେ ।

× ବାମରୁ ଡାହାଣକୁ ଲେଖିବ ।

× ଶ୍ରେଣୀଗୃହର ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ସୂଚନା / ନିର୍ଦ୍ଦେଶକୁ ଶୁଣିବା ।

× ଗପ ଶୁଣିବା ଓ ଗପ ବିଷୟରେ କହିବା ।

ଖବର କାଗଜରେ ଶବ୍ଦକୁ ଅକ୍ଷର ଖନ୍ଦା ବହିରେ, ପତ୍ର ପତ୍ରିକାରେ, ଫଳ ମୂଳକୁ ଗୁଡ଼ାଇବା କାଗଜରେ ଏବଂ ଧାର ମାନଙ୍କରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅକ୍ଷରକୁ ଖୋଜିବା ।

ପ୍ରାକ୍ ସାକ୍ଷାରତାରେ ଗାଣିତିକ ପ୍ରସ୍ତୁତି

ପିଲାମାନେ ସ୍ୱଭାବରେ ଗଣିତଜ୍ଞ, ସେମାନେ କେଉଁଟି ବଡ଼ ଜାଣିଥାନ୍ତି । ନିଜ ପସନ୍ଦର ଜିନିଷକୁ ଅଧିକ ଚାହିଁଥାନ୍ତି । ଗାଣିତିକ କୌଶଳର ପ୍ରାକ୍ ବର୍ଷରେ ବିକାଶ ଘଟିଥାଏ ଏବଂ ପିଲାମାନଙ୍କର ପରିବେଶ ସହିତ ସଂପର୍କ ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ହୋଇଥାଏ । ସେମାନଙ୍କର ବୟସ୍କମାନଙ୍କ ସହିତ ବାର୍ତ୍ତାଳାପ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପିଲାଙ୍କ ଓ ଦୈନନ୍ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ଯେତେବେଳେ ପିଲାମାନେ ଟଙ୍କା ପଇସା ଖେଳ ଖେଳିଥାନ୍ତି, ନୋଟ୍ ପ୍ୟାଡ଼୍‌ଟି କ୍ୟାସ ରେଜିଷ୍ଟାର, ପଇସା ଫେରାଫେରି ସମୟରେ ସେମାନେ ଗଣନ କରିବାରେ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପ୍ରାକ୍ ଗାଣିତିକ ଧାରଣାରେ ନିୟୋଜିତ ହୋଇଯାଆନ୍ତି । ସେହିପରି ପିଲାମାନେ ଯେତେବେଳେ ବାଲିର ଗଦା ଉପରେ ଖେଳିଥାନ୍ତି, କପ୍‌ରେ ମାପିଥାନ୍ତି / ମୁଠା ମୁଠା ବାଲି ନେଇ ଖେଳିବାର ଅନୁଭୂତି, ପରସ୍ପର ସହିତ କଥା ବାର୍ତ୍ତା

Module 2

କରିଥାନ୍ତି, ପ୍ରକୃତରେ ସେମାନେ ଘନତ୍ୱ ଏବଂ ପରିମାଣ ସହିତ ପରିଚିତ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ ଘର ତିଆରି ବ୍ଲକ ଖଣ୍ଡ ସହିତ ଖେଳିଥାନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ଶବ୍ଦ ସହିତ ଯଥା ଛୋଟ / ବଡ, ଲମ୍ବା, ଗେଡ଼ା ପରିଚିତ ହୋଇଥାନ୍ତି । ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟ ସମୟରେ ଏହି ପ୍ରକାର ଅନୁଭୂତି ପିଲାଙ୍କର ସ୍ୱାଭାବିକ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଓ ଆଗ୍ରହ କୁ ଗଢ଼ିଥାଏ । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ପିଲାମାନେ ଆକୃତି ଗଢ଼ିଥାନ୍ତି, ପରିମାଣର ତୁଳନା କରିଥାନ୍ତି । ବ୍ଲକ ଖଣ୍ଡ ଉପରେ ବ୍ଲକକୁ (ବାଲାନସ) ରଖିଥାନ୍ତି । ଏହି ସମସ୍ତେ ଅନୁଭୂତି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଭବିଷ୍ୟତର ସଫଳତା ପାଇଁ ଦୃଢ଼ ମୂଳଦୁଆର ବିକାଶ କରାଇଥାଏ ।

ଅଂଶ ଗ୍ରହଣକାରୀଙ୍କୁ ବୁଝାନ୍ତୁ ଯେ ଗଣିତ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଏବଂ ପ୍ରାକ୍-ଗାଣିତିକ ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟ ପିଲାମାନଙ୍କର ଜୀବନ ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନର ଅନୁଭୂତିରୁ ଘରେ ଓ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଗଠନ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଆପଣଙ୍କର ଏହି ଉକ୍ତି ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ଉଦାହରଣ ଓ ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ ବୁଝାନ୍ତି । ଗାଣିତିକ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଓ ପ୍ରାକ୍-ଗାଣିତିକ ଧାରଣା ପାଇଁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରକ୍ରିୟାଗୁଡ଼ିକର ଉଦାହରଣ ଦିଆଯାଇଛି ।

× ମିଳନ କରିବା ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକର / ଚିତ୍ର ଗୁଡ଼ିକର ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସର୍ତ୍ତ ଅନୁଯାୟୀ ।

× ଅଲଗା କରିବା, ଏକାଠି କରିବା ଏବଂ ବର୍ଗୀକରଣ କରିବା ଗୋଟିଏ ଦିଗରୁ, ଗୋଟିଏରୁ ଅଧିକ ଦିଗରୁ ।

× ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ - ପହଲ ଖଣ୍ଡକୁ ଯୋଡ଼ିବା / ଅଧା ଚିତ୍ରକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା, ଓଲଟା ପାଲଟାକୁ ସଜାଡିବା ।

× ଆକୃତି ଓ ଆକାରକୁ ଚିହ୍ନିବା ଏବଂ ତାକୁ ବିସ୍ତାର କରିବା ।

× ଚିନ୍ତନମୂଳକ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ - କିଏ କାହା ସହିତ ଯିବ, ସଂପର୍କ ଯୋଡ଼ିବା ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟ, ପଜ୍‌ଲ

× ତୁଳନା କରିବା ଏବଂ ମାପିବା - (ପ୍ରାକ୍ - ସଂଖ୍ୟା ଧାରଣ) ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଆକାର (ବଡ - ଛୋଟ), ଓଜନ (ବହୁତ - କମ୍), ଉଚ୍ଚତା (ଡେଙ୍ଗା - ଗେଡା), ଲମ୍ବ-ଲମ୍ବା- ଛୋଟ, ଦୂରତା (ପାଖ - ଦୂର) ଏବଂ ପରିମାଣ (ବହୁତ - କମ୍) ଇତ୍ୟାଦି ।

× କ୍ରମିକ ଚିନ୍ତନ - କ୍ରମରେ ଥିବା ଜିନିଷକୁ ବୁଝିବା - କିଏ ଆଗ ଆସିବ କ୍ରମବାଚକ ସ୍ଥାନାଙ୍କ ପାଇଁ ମୂଳଦୂଆ ପଡ଼ିବ ।

× ସ୍ଥାନିକ ସଂପର୍କ - ଉପର / ତଳ, ଉଚ୍ଚ/ ନୀଚ, ଭିତର / ବାହାର, ସିଧା/ ବଙ୍କା ଇତ୍ୟାଦି ବୁଝିବା ମୌଳିକ ଗାଣିତିକ ଧାରଣା ପାଇଁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ।

× ଗୋଟିଗୋଟି କରି ମେଳକ କରିବା - କ୍ରମିକ ସଂଖ୍ୟା ସହିତ ବସ୍ତୁକୁ ମେଳ କରିବା ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବସ୍ତୁକୁ ଛୁଇଁ କରି ଗଣନ କରିବା ।

× ଗଣନ କରିବା - ଗଣନ କରିବା ଏକ ସମଜାତୀୟ ବସ୍ତୁରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ସଂଖ୍ୟାକୁ ବିସ୍ତାର ହୁଏ ।

× ସଂଖ୍ୟା ଧାରଣା - ଗଣନ କରିବା ଓ କେତେ ହେଲା କହିବା ।

ପ୍ରାକ୍ - ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ତରରେ ପ୍ରାକ୍ ଗାଣିତିକ ଧାରଣା ପାଇଁ ନିମ୍ନରେ କେତେକ ଶୈକ୍ଷିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା କାର୍ଯ୍ୟଧାରା ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି ।

ପ୍ରାକ୍ ଗାଣିତିକ ଧାରଣା ନିମିତ୍ତ ଶୈକ୍ଷିକ କାର୍ଯ୍ୟଧାରା

× ସଂଖ୍ୟାତ୍ମକ ତର୍କ ପାଇଁ ଗପ ବହି ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରନ୍ତୁ ।

× ପ୍ରତିଦିନର ପରିସ୍ଥିତିରୁ ଓ ବାସ୍ତବ ଜୀବନ ପରିସ୍ଥିତିରୁ କ୍ରମବାଚକ ସଂଖ୍ୟାର ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଚିହ୍ନଟ କରନ୍ତୁ ।

× ସାମଗ୍ରୀ / ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ଭାବିବା ଓ ଯୋଡ଼ିବା, ଯଥା (ବ୍ଲକ) ଖଣ୍ଡ, ଯୋଡ଼ି ହେଉଥିବା ଖେଳନା ।

× ଚିତ୍ର ପଠନ, ଅଲଗା ବସ୍ତୁଟିକୁ ବାଛି ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ, ୪ - ୫ ଖଣ୍ଡ ବିଶିଷ୍ଟ ପଜଲକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା ମେଜନ୍, ଅଲଗା କରିବା / ଏକତ୍ରିକରଣ କରିବା ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ (ଦୁଇ - ତିନୋଟି ସର୍ତ୍ତ ଏକା ଥରକେ)

× ଦତ୍ତ ଥିବା ଆକୃତି ଅନୁଯାୟୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ବରଂ ନିଜସ୍ୱ ମନରୁ ନୂତନ ଭାବେ ଆକୃତି ଗଠନ କରିବା ।

× ସ୍ଥୂଳ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ତମ୍ଭ ମିଳନ, ଅଲଗା କରିବା, କ୍ରମାଗତ ଭାବେ ସଜାଇବା ଇତ୍ୟାଦି ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକୁ କରିବା ।

× ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ଗଣିବା / ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱର ପରିବେଶର ଜିନିଷକୁ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ଖୋଜିବା କେତୋଟି ଅଛି ।

× ପିଲାମାନେ ଅଣମାନକ ଏକକରେ ମାପିବା ନେଇ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ- ଯଥା କପ୍ ଓ ଗ୍ଲାସରେ ମାପିବା ଯଥା ମୁଠାଏ ଚିନି, ଚିମୁଟାଏ ଲୁଣ ।

× ପିଲାମାନେ ସକ୍ରିୟ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିବେ, ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସହାୟତାରେ ପରୀକ୍ଷଣ (ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ – ଖେଳନା / ଭାସିବା, ଚିନି ପାଣିରେ ମିଳେଇ ଯିବା ଲେମ୍ବୁ ସର୍ବତ ପ୍ରସ୍ତୁତ ବେଳେ ଇତ୍ୟାଦି) କରି ଖୁସି ହେବା ।

× ଗତକାଲି କ'ଣ ହେଇଥିଲା, ତାହାକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା କିମ୍ବା ତାଙ୍କର ଅତି ପସନ୍ଦର କ୍ଷେତ୍ର ପରିଭ୍ରମଣ ପରେ ସେମାନେ କ'ଣ କଲେ ଇତ୍ୟାଦିର ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବା ।

× ଜନ୍ମଦିନ ପାଳନ କରିବା ଆଉ କେତେ ଦିନ ରହିଲା ଗଣିବା / ପର୍ବପର୍ବାଣି ପାଳନ ଅବସରରେ ସ୍ଥୂଳବସ୍ତୁର ପ୍ରୟୋଗ କରିବା (ଉଦାହରେଣ ସ୍ୱରୂପ – ଡାଳ / ବାଡ଼ି / ଚିତ୍ର / ସଂଖ୍ୟା କ୍ୟାଲେଣ୍ଡର ଇତ୍ୟାଦିର ବ୍ୟବହାର କରିବା ।

ଆପଣ ଅଂଶଗ୍ରହଣକାରୀଙ୍କୁ ବୁଝେଇବାରେ ଅଛି ଯେ ସେମାନେ ପିଲାମାନଙ୍କର ପ୍ରାକ୍-ଗାଣିତିକ ଧାରଣା ପ୍ରଗତିକୁ କିପରି ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିବେ । ନିମ୍ନଲିଖିତ ସୂଚକଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରସ୍ତାବିତ କରାଯାଇଛି ।

× ପରିବେଶରୁ ବସ୍ତୁ ସାମଗ୍ରୀକୁ ଚିହ୍ନଟ କରିବେ ଓ ବ୍ୟବହାର କରି ଆକୃତି ଗଠନ କରିବେ ।

× ଗପ ଓ ଗୀତର କ୍ରମକୁ ଚିହ୍ନଟ କରିବେ ।

× ସମସ୍ୟା ଓ ଆକୃତିକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ପାଇଁ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରିବେ ।

× ଗୋଟିଗୋଟି କରି ଛୁଇଁ ଗଣନ କରିବେ ।

× ଜିନିଷଗୁଡ଼ିକ କିପରି ସମାନ ଆଉ ତଫାତ୍ ବୁଝାଇବେ ।

× ତୁଳନା କରିବାର ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରିବେ (ଉଦାହରଣସ୍ୱରୂପ – ବଡ଼, ଛୋଟ, ଡେଙ୍ଗା, ଗେଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି)

× ଦୁଇଟି ସେଟ୍ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ତୁଳନା କରିବା ।

ପ୍ରାକ୍ ଗାଣିତିକ ଧାରଣା ପାଇଁ କେତେକ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟର ଉଦାହରଣ:-

ବର୍ଗୀକରଣ : ବର୍ଗୀକରଣ ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟ ଯେ କୌଣସି ବିଷୟବସ୍ତୁ ଉପରେ କରାଯାଇପାରିବ । ଯଥା – ରଂଗ ଆକୃତି, ଆକାର, ପଶୁ, ମଟରଗାଡ଼ି ଇତ୍ୟାଦି । ଉଦାହରଣସ୍ୱରୂପ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ହଳଦିଆ ପତ୍ର ଗୁଡ଼ିକୁ ଗୋଟେ ପଟେ ଓ ଅନ୍ୟ ପଟରେ ସବୁଜ ପତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ରଖିବାକୁ କୁହନ୍ତୁ । ଆରମ୍ଭରୁ ବାସ୍ତବ / ପ୍ରାକୃତିକ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ସରଳ ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତୁ ଏବଂ ଥରେ ପରେ ଅନେକ ପ୍ରକାର ବର୍ଗୀକରଣ କରନ୍ତୁ । ଆପଣଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ଗୋଟିଏ ସର୍ତ୍ତକୁ ନେଇ କରିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ଧୀରେ ଧୀରେ ଦୁଇ କିମ୍ବା ତିନୋଟି ସର୍ତ୍ତ ଅନୁଯାୟୀ କରିବାକୁ

Module 2

ହେବ । ଉଦାହରଣସ୍ୱରୂପ – ପିଲାକୁ ଡାକି ହଳଦିଆ ଓ ସବୁଜ କପଡ଼ା ଖଣ୍ଡକୁ ଅଲଗା କରିବାକୁ କୁହନ୍ତୁ ତା'ପରେ ଦୁଇଟି କିମ୍ବା ତିନୋଟି ସର୍ତ୍ତକୁ ଯାଆନ୍ତୁ । ଉଦାରହରଣସ୍ୱରୂପ ବଡ଼ ହଳଦିଆ କପଡ଼ା ଖଣ୍ଡ ଏବଂ ଛୋଟ ସବୁଜ କପଡ଼ା ଖଣ୍ଡ ଯେତେବେଳେ ଜଣେ ପିଲା ସ୍ଥୂଳ ବସ୍ତୁକୁ ବର୍ଗୀକରଣ କରିବା ପାଇଁ ସମର୍ଥ ହୋଇଯାଏ । ତା'ପରେ ବର୍ଗୀକକରଣ କୌଶଳ ଅଧିକ ଦୃଢ଼ୀଭୂତ ହୋଇଥାଏ । ଚିତ୍ର ବ୍ୟବହାର କରି କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ନେଇ ।

ତୁଳନା କରିବା ଓ କ୍ରମ ଅନୁଯାୟୀ ସଜାଇବା

ପିଲାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ବିଭିନ୍ନ ଆକାରର ୫ ରୁ ୬ ଟି ପତ୍ର ରଖନ୍ତୁ । ଜଣଜଣ କରି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପଚାରନ୍ତୁ ଯେ, ବଡ଼ ପତ୍ରଟିକୁ ଓ ଛୋଟ ପତ୍ରଟିକୁ ବାଛନ୍ତୁ ଓ ତା'ର ନାଁ କୁହନ୍ତୁ । ତା'ପରେ ଆଉ ତିନୋଟି ପତ୍ର ଦେଇ ତାକୁ ଛୋଟରୁ ବଡ଼ ଓ ବଡ଼ରୁ ଛୋଟ କ୍ରମରେ ସଜାଇବାକୁ କୁହନ୍ତୁ । ଯେତେବେଳେ ପିଲାମାନେ ତିନୋଟି ପତ୍ରକୁ ସଜାଡ଼ି ପାରୁଛନ୍ତି ତା'ପରେ ପତ୍ର ସଂଖ୍ୟା ଧୀରେ ଧୀରେ ବଢ଼ାନ୍ତୁ ।

ଆକୃତି ଗଠନ କରିବା ।

× ବିଭିନ୍ନ ଖଣ୍ଡ (ବ୍ଲକ), ମାଳି ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଭାଙ୍ଗିବା ଯୋଜନା ବସ୍ତୁ ଚିନ୍ତନ ଓ ଆକୃତି ଗଠନ କରିବା କୌଶଳ ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତୁ । ଉଦାହରଣସ୍ୱରୂପ – ରଙ୍ଗ ବ୍ୟବହାର କରି ସୂତା ଏବଂ ଆକୃତି ତିଆରି କରିବା ।

× ଆକୃତିକୁ ଦେଖି କରି କର ।

× ଆକୃତିକୁ ଶେଷ କର ।

କ୍ରମିକ ଚିନ୍ତନ

× ଘଟଣା କ୍ରମ ଅନୁଯାୟୀ ପିଲାମାନେ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ କ୍ରମରେ ସଜାଇବେ । ବାମରୁ ତାହା ଡାହାଣକୁ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ କିମ୍ବା କାର୍ଡ଼କୁ ସଜାଇବାକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରନ୍ତୁ ।

× ମୌଖିକ ଭାବେ ବାରମ୍ବାର ୧ ରୁ ୧୦ ଭିତରେ ତିନୋଟି ନମ୍ବରକୁ କ୍ରମରେ କହିବା ।

× ପରେ କ'ଣ ଆସିବ ? ମାଙ୍କଡ଼, ପ୍ରଜାପତି, ମାଙ୍କଡ଼, ମାଙ୍କଡ଼..... । (ପିଲାଟି କହିବ ପ୍ରଜାପତି)

× **କ୍ରମରେ ସଜାଡ଼ିବ** : ଜିନିଷଗୁଡ଼ିକୁ କ୍ରମରେ ସଜାଡ଼ିବା (ବଡ଼ରୁ ଛୋଟ, ଡେଙ୍ଗା ଗେଡ଼ା ଏବଂ ...)

Module 2

ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କୌଶଳ : ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କୌଶଳ ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟ ପିଲାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନରେ ମୌଳିକ ନୀତି ଓ ହାତ ଓ ଆଖିର ସଂଯୋଗକୁ ବୃଦ୍ଧି କରାଇଥାଏ । ପ୍ରାରମ୍ଭରୁ ସରଳ ଜିଗ୍‌ସ ପଜଲ୍ ଖଣ୍ଡକୁ ସଜାଡ଼ିବା ଏବଂ ଧୀରେଧୀରେ କଷ୍ଟକର ଖଣ୍ଡକୁ ଯୋଡ଼ିବା । ଉଦାହରଣସ୍ୱରୂପ - ଆରମ୍ଭ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ବିଶିଷ୍ଟ ପଜଲ୍‌ରୁ ୫ - ୬ ଖଣ୍ଡ ପଜଲ । ପଜଲ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଗଣନୁଗତି ବୋର୍ଡ଼ରେ କରାଯାଇପାରେ । (ଆକାର, ପଶୁ, ଯାନବାହନ, ଚଢ଼େଇ, ଫଳମୂଳ)

ଚିନ୍ତନମୂଳକ ପ୍ରଶ୍ନ

× ପିଲାମାନେ ଭାଙ୍ଗିବା ଗଢ଼ିବା ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ପରିଚାଳନା କଲାବେଳେ କିପରି ଶିଖନ୍ତି ?

× ଆପଣ ଗାଣିତିକ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଅନ୍ୟ ବିଷୟ ସହିତ ସମନ୍ୱିତ କରିଥାନ୍ତି କି ?

ପିଲାମାନଙ୍କର ପ୍ରାକ୍ ସାକ୍ଷରତା ଶିକ୍ଷଣକୁ ଆନନ୍ଦଦାୟକ କରିବା ପାଇଁ ଆପଣ କିପରି ଯୋଜନା ଓ ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରିବେ ସେହି ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରନ୍ତୁ ।

× ଆପଣଙ୍କ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଭାଷା ଓ ପ୍ରାକ୍ ସାକ୍ଷାରତା ଗାଣିତିକ ଧାରଣା ପାଇଁ ଆପଣ କେଉଁ ପ୍ରକାରର ସୁଯୋଗ ପ୍ରଦାନ କରିବେ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ଯେଉଁ ଜିନିଷ ଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରଦର୍ଶିତ କରାଯାଇଛି ତାକୁ ପିଲାମାନେ ଦେଖିପାରିବା ଭଳି ସ୍ଥାନରେ ରଖାଯାଇଛି କି ନାହିଁ ? ଏହା ଦେଖିପାରିବା ଭଳି ସ୍ଥାନରେ ଅଛି ତ ? ସେମାନେ କେଉଁଠାରେ ସଂଖ୍ୟାର ସଂକେତଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିବେ ?

ମୁଖ୍ୟ ସାଧନକର୍ମୀ / ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ:

ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ-୨ : ଅଂଶଗ୍ରହଣକାରୀଙ୍କୁ ୪ଟି ଦଳରେ ଭାଗ କରନ୍ତୁ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ସାମଗ୍ରୀ ଓ ବସ୍ତୁ ଦେଇ ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନା ଓ ଅଭ୍ୟାସ କରିବାକୁ କୁହନ୍ତୁ । ବିଭିନ୍ନ ଆକାର, ଆକୃତି ଓ ରଙ୍ଗର ବସ୍ତୁ ଏବଂ ପଶୁ / ପକ୍ଷୀ / ମଟରଗାଡ଼ିର ଚିତ୍ର ବସ୍ତୁ ଯଥା - ଗଛ ଡାଳ / ବାଡ଼ି / ପେନ୍‌ସିଲ ଇତ୍ୟାଦି ଦିଅନ୍ତୁ । ବିଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଅନ୍ତୁ ଯଥା - ଲକ୍ଷଣ ଅନୁସାରେ ବର୍ଗୀକରଣ କରିବା, ତୁଳନା କରିବା, କ୍ରମ ଅନୁସାରେ ସଜାଇବା, ଛାଂକୁ ପୂରଣ କରିବା ଇତ୍ୟାଦି । ପରିବେଶରେ ମିଳୁଥିବା ଜିନିଷ ଯଥା: ଫୁଲ, ପତ୍ର, ମଞ୍ଜି ଇତ୍ୟାଦିକୁ ନେଇ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇପାରିବ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କୁହନ୍ତୁ । ଗଣିତ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଏବଂ ପ୍ରାକ୍-ଗାଣିତିକ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ସେଗୁଡ଼ିକର ଉପାଦେୟତାର ଉଦାହରଣ ଦିଅନ୍ତୁ ।

ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟ -୩ : ବାହାରେ ଗଣିତ / ଗଣନାକୁ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା : ଆପଣ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣକାରୀଙ୍କୁ ଦୁଇଟି ଦଳରେ ଭାଗ କରନ୍ତୁ । ଶ୍ରେଣୀ ବାହାର କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଗଣିତ ଶିଖିହେଉଥିବ, ଏହିପରି କାର୍ଯ୍ୟର ତାଲିକା କରିବାକୁ ଗୋଟିଏ ଦଳକୁ କୁହନ୍ତୁ ଏବଂ ଆଉ ଦଳଟିକୁ ସାମଗ୍ରୀ / ବସ୍ତୁ / ବହି ଏବଂ ଅନ୍ୟ ସମ୍ବଳଗୁଡ଼ିକର ତାଲିକା କରିବାକୁ କୁହନ୍ତୁ, ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ ଗଣିତ ପାଇଁ ଓ ପ୍ରାକ୍ ଗାଣିତିକ ଧାରଣା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା । ଏହି କାମକୁ ଶେଷ କରିବା ପାଇଁ ୧୫ – ୨୦ ମିନିଟ୍ ସମୟ ଦିଅନ୍ତୁ । ତା'ପରେ ଦୁଇ ଦଳକୁ ନିଜ ନିଜର କାମକୁ ଉପସ୍ଥାନ କରିବାକୁ କୁହନ୍ତୁ ।

ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ -୪ : ଗଣିତ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଓ ପ୍ରାକ୍ ଗଣିତ ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଗଣିତରେ ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରାକ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ-୧ ପାଇଁ (୩ରୁ ୪ ବର୍ଷ ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ) ଏବଂ ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟ -୨ (୪ରୁ ୫ ବର୍ଷ ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ) ପ୍ରଦର୍ଶିତ କରନ୍ତୁ । ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକରେ ଦକ୍ଷତା ଧୀରେଧୀରେ ବୃଦ୍ଧି କରିବେ ଏବଂ ଯେ କୌଣସି କୌଶଳ ଓ ପ୍ରତ୍ୟୟ ପାଇଁ ଶିଖନ୍ତୁ । ଏହା ମଧ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଶିକ୍ଷଣ ଅଗ୍ରହ ଜାଣିବା ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ଏହି ସବୁ ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ ଗୁଡ଼ିକୁ ହାସଲ କରିବା ପାଇଁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ।

ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ – ୫ : ପ୍ରାକ୍ ଗଣନା ବିଷୟବସ୍ତୁକୁ ନେଇ ଏକ ସପ୍ତାହିକ ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତୁ ।

ମୂଲ୍ୟାୟନ (ନିଜକୁ ପରଖିବା ପାଇଁ ଅଭ୍ୟାସ କାର୍ଯ୍ୟ)

ଆପଣ ନିଜସ୍ୱ ଚିନ୍ତନ, ଦଳଗତ ଆଲୋଚନାକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିବା ପାଇଁ କିମ୍ବା ପ୍ରମୁଖ ସାଧନକର୍ମୀ ଭାବେ ନିଜର କୌଶଳର ବୃଦ୍ଧିକୁ ମାପିବା ପାଇଁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ତନଖି ତାଲିକାକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ପାରନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରଦର୍ଶିକାର ପରିଶେଷର ଆଲୋଚିତ ହୋଇଥିବା ବିଷୟବସ୍ତୁକୁ ନିଜେ ବୁଝିଲେ କି ନାହିଁ ଜାଣିବା ପାଇଁ ସେହି ବିଷୟ ବସ୍ତୁ ପାଖରେ (ଠିକ୍) ଚିହ୍ନ ଦିଅନ୍ତୁ ।

Module 2

କ୍ର. ସଂଖ୍ୟା	ବିଷୟ ବସ୍ତୁ	ମାର୍କ ଦେବା ପାଇଁ ଠିକ୍ ସ୍ଥାନ
୧	ପ୍ରାକ୍ ସାକ୍ଷରତା ଏବଂ ପ୍ରାକ୍-ଗାଣିତିକ ଲାଭ	
୨.	ପ୍ରାକ୍-ସାକ୍ଷରତା ଏବଂ ଗଣିତ ପାଇଁ ମୁଦ୍ରିତ ସମୃଦ୍ଧି ପରିବେଶ	
୩.	ପ୍ରାକ୍-ସାକ୍ଷରତା ଏବଂ ପ୍ରାକ୍-ଗାଣିତିକ ପାଇଁ ଶୈକ୍ଷିକ କାର୍ଯ୍ୟଧାରା ।	
୪.	ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଦଳଗତ କାର୍ଯ୍ୟ	
୫.	ଭାଷା କୌଶଳ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ	
୬.	ସଂଖ୍ୟା ପ୍ରସ୍ତୁତି ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ / କାର୍ଯ୍ୟଧାରା	
୭.	ଏକକ ଅଭିନୟ	

REFERENCES :

Publications

Ministry of Women and Child Development (MWCD), 2013. National Early Childhood card and Education Policy (NECCE), Government of India.

NCERT 2008 Padhne Ki Samajh. Department of Elementary Education, New Delhi

--- 2013, Likhne Ki Shuruat - Ek Samwad, Department of Elementary Education, New Delhi

-----2015, Exemplar Guidelines for Implementation of National ECCE curriculum Framework, New Delhi

------ 2019 (In Press) Guidelines for Pre-school Education, New Delhi

---- 2019 (In Press) The Pre-School curriculum, New Delhi

SONI, ROMILA, 2005 Little Steps - Readiness Activities for Reading, Writing and Number Readiness, Department of Elementary Education, NCERT, New Delhi.

Web Resources :

Chandra, Reetu, 2014 CIET, National Council of Educational Research and Training. Department of Elementary Education, Video film "Khula Aakash".

https://www.youtube.com/watch/tv=1XjDHOrcJyw

Module
3

Pre-Vocational Education in School

ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରାକ୍-ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା

Module 3

ପ୍ରଦର୍ଶିକାର ମୁଖ୍ୟାଂଶ

୧. ଭାରତର କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ବଳିତ ଶିକ୍ଷାର ଐତିହାସିକ ପୃଷ୍ଠଭୂମି

୨. ସାମ୍ପ୍ରତିକ କୌଶଳୀୟ ବିକାଶର ସ୍ଥିତି ।

୩. କର୍ମାନୁଭୂତିକ ଶିକ୍ଷା ଓ ପ୍ରାକ୍-ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ

୪. ସମଗ୍ର ଶିକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା

ପ୍ରଦର୍ଶିକାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

ଏହି ଏକକକୁ ଭଲ ଭାବରେ ପଢ଼ିଲାପରେ ପ୍ରଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ :

୧. ଭାରତରେ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ବଳିତ ଶିକ୍ଷାର ଐତିହାସିକ ପୃଷ୍ଠଭୂମିକୁ ବୁଝାଇବେ ।

୨. ଭାରତରେ କୌଶଳୀୟ ବିକାଶର ମୁଖ୍ୟ ଦିଗଗୁଡ଼ିକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବେ ।

୩. କର୍ମାନୁଭୂତିକ ଶିକ୍ଷା ଓ ପ୍ରାକ୍-ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଆଭିମୁଖ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବେ ।

୪. ସମଗ୍ର ଶିକ୍ଷା / କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବେ ।

ପ୍ରଦର୍ଶିକାର ସାମଗ୍ରିକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ :

ଭାରତରେ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ବଳିତ ଶିକ୍ଷାର ଐତିହାସିକ ପୃଷ୍ଠଭୂମି କୌଶଳ ବିକାଶରେ ସାଂପ୍ରତିକ ସ୍ଥିତି ଓ ସ୍କୁଲର ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ବିଷୟରେ ବିସ୍ତୃତ ସାମଗ୍ରିକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀର ଉପସ୍ଥାପନା ପାଇଁ ଏହି ପ୍ରଦର୍ଶିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଛି । ପୁରାତନ ଯୁଗର ଶିକ୍ଷା, କାର୍ଯ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର ଗୁରୁତ୍ୱ ବିଷୟରେ ମହାନ୍ ଚିନ୍ତାନାୟକ, ଦାର୍ଶିକ ଓ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀଙ୍କ ମତାମତ ଓ ଭାବନାର ବର୍ଣ୍ଣନା ସହ ଏହାର ଉପକ୍ରମ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି ।

ଏଥିରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ନିଯୁକ୍ତି ଓ ଜାତୀୟ ଉତ୍ପାଦନରେ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷାର ଗୁରୁତ୍ୱକୁ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦିଆଯାଇଛି । ଯାହାକୁ କି ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ବିଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷା ଆୟୋଗ ସୁପାରିଶ କରିଛନ୍ତି ।

୨ୟ ଅଧିବେଶନରେ କୌଶଳ ବିକାଶର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ ମାଧ୍ୟମରେ ଏହାର ବିକାଶ ଯଥା ବିଭିନ୍ନ ପଦାଧିକାରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମନ୍ୱୟ ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷାରେ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷାର ସମନ୍ୱୟ, କୌଶଳ ବିକାଶ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଓ ଯୋଜନାର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା, ଘରୋଇ ସହଭାଗିତା ଓ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାରେ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି ।

Module 3

୩ୟ ଅଧିବେଶନରେ କର୍ମାନୁଭୂତିକ ଶିକ୍ଷା ନବମ ଓ ଦଶମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପ୍ରାକ୍ - ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଓ ନବମରୁ ଦ୍ୱାଦଶ ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷାରେ ଧନ୍ଦାମୂଳକ the Erstuicle ଯୋଜନା ବିଷୟରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ । ଏହା ମଧ୍ୟ ପ୍ରଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାରେ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷାର ବିକାଶ, ଅଗ୍ରଗତି ଓ ସମସ୍ୟା ବୁଝିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ଭାରତରେ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷାର ଆରମ୍ଭ ଶ୍ରେଣୀ- ୧ ର କୌଶଳଭିତ୍ତିକ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ କର୍ମାନୁଭୂତିକ ଶିକ୍ଷା ମାଧ୍ୟମରେ କିମ୍ବା ୫ଟଚଡ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ମାଧ୍ୟମରେ ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୋଇଛି । ନବମରୁ ଦ୍ୱାଦଶ ଶ୍ରେଣୀରେ ଯେଉଁ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ଆରମ୍ଭ କରାଗଲା ତାହା ତାଙ୍କର ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷା ସହ କୌଳିକ ବୃତ୍ତି ଆଧାରିତ । କର୍ମାନୁଭୂିକ ଶିକ୍ଷାର ଲକ୍ଷ ହେଉଛି ଶିକ୍ଷା ସହିତ କର୍ମଜଗତକୁ ଯୋଡ଼ିବା ଓ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କୁ ଅଧିକ ରୋଜଗାରକ୍ଷମ କରାଇବା । ୩ୟ ଅଧିବେଶନରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ତଥ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ ହେଲା ସମଗ୍ରଶିକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଷଷ୍ଠରୁ ଅଷ୍ଟମଶ୍ରେଣୀ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରାକ୍ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷାକୁ ପାରିତ କରାଯାଇଛି ଓ ନବମରୁ ଦ୍ୱାଦଶ ଶ୍ରେଣୀରେ ଧନ୍ଦାମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ରଖାଯାଇଛି । ଏହା ନବମରୁ ଦ୍ୱାଦଶ ଶ୍ରେଣୀ ମଧ୍ୟରେ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛି ଓ ଏହା ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉପାଦାନର ସଫଳ ରୂପାୟନ କିପରି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷାରେ ହେବ ତାହା ବୁଝାଏ ।

ପ୍ରଦର୍ଶିକାର ଅଧିବେଶନ :

ଅଧିବେଶନ -୧ - ଭାରତରେ କର୍ମ ଆଧାରିତ ଶିକ୍ଷାର ଐତିହାସିକ ପୃଷ୍ଠଭୂମି :

ଭାରତରେ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷା ବୈଦିକ ଓ ଗୁରୁକୁଳ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାରୁ ଅଭ୍ୟୁଦୟ । ସେହି ସମୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ଗୁରୁକୂଳ ଆଶ୍ରମରେ ଶିଷ୍ୟମାନେ ଜୀବନ କୌଶଳ, ବୃତ୍ତିଗତ କୌଶଳ ଓ ଶୃଙ୍ଖଳା ସହିତ ଜଡ଼ିତ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରୁଥିଲେ । ଗୁରୁ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କ ସହ ସୁସମ୍ପର୍କ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟ ଓ ଗୁରୁଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟେକ ତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରୁଥିଲେ । ପୁରାତନ ଭାରତୀୟ ଶିକ୍ଷା କେବଳ ତାତ୍ତ୍ୱିକ ନଥିଲା, ବରଂ ଏହା ପ୍ରକୃତି ଜୀବନ ଓ କର୍ମ ସହ ଜଡ଼ିତ ଥିଲା । ଶିଷ୍ୟମାନେ କେବଳ ଗୃହସ୍ଥ ଜୀବନ ସହିତ ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରୁନଥିଲେ ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ବୃତ୍ତିଗତ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଓ ସାମାଜିକ ସେବା ମାଧ୍ୟମରେ କର୍ମର ମହତ୍ତ୍ୱ ଶିକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ପୁରାତନ ସଂସ୍କୃତିର ସଂରକ୍ଷଣ, ସାଂସ୍କୃତିକ ଏକତା, କର୍ତ୍ତବ୍ୟବୋଧ ଓ ସାମାଜିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ କରିବା ପାଇଁ ଭାରତୀୟ ଶିକ୍ଷା ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ଭାରତୀୟ ମହାନ୍ ଦାର୍ଶନିକ ଓ ଚିନ୍ତକମାନେ ଯଥା ସ୍ୱାମୀ ବିବେକାନନ୍ଦ (୧୮୬୩-୧୯୦୨) ରବିନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଟାଗୋର (୧୮୬୧-୧୯୪୧) ଶ୍ରୀ ଅରୋବିନ୍ଦ ଘୋଷ (୧୮୭୨-୧୯୫୦) ମୋହନ ଦାସ କରମଚାନ୍ଦ ଗାନ୍ଧୀ (୧୮୬୯-୧୯୪୮) ଭୀମ୍ ରାଓବୀ ଆମ୍ବେଦକର (୧୮୯୧-୧୯୫୬), ସର୍ବପଲ୍ଲୀ ରାଧାକ୍ରିଷ୍ଣନ୍ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଉପରେ ସେମାନଙ୍କ ମତ ରଖିଛନ୍ତି । ବିଭିନ୍ନ ଦାର୍ଶନିକ ଓ ଚିନ୍ତାନାୟକଙ୍କ ଚିନ୍ତାଧାରା ଓ ଅନୁଭୂମି, ବିଭିନ୍ନ ମିଶନ ଓ କମିଟିର ମତାମତ କେବଳ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରୂପ ଦେଇନାହିଁ ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କର୍ମନିଯୁକ୍ତି ଓ ଜାତୀୟ ଉତ୍ପାଦନର ଅଭିବୃଦ୍ଧିରେ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷାର ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ଗୁରୁତ୍ୱକୁ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଇଛି ।

Module 3

ପ୍ରଚଳିତ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷାର ଆବଶ୍ୟକତା କଥା ଉଠିଲେ ଆମକୁ ୧୮୫୪ ମସିହାକୁ ଯିବାକୁ ହେବ ଯେତେବେଳେ ଲର୍ଡ ଚାର୍ଲସ ଉଡ଼, ଏକ ଡ଼େସ୍‌ପାଚ୍ (Despatch) ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲେ ଯାହା ଭାରତୀୟ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟମସ୍ଥାରେ ଉଡ୍ ଡ଼େସପାଚ(wood Despatch) ନାମରେ ଖ୍ୟାତ । ଯାହାମଧ ଶିକ୍ଷାରେ "ମଗ୍ନକର୍ତ୍ତା" (Magna Carta) ରୂପେ ଜଣାଶୁଣା । ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷାର ବିବିଧତା ମଧରେ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଚଳନର ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ଉଡ୍ ଡେସ୍‌ପାଚ ଉପସ୍ଥାପନା କରିଥିଲେ । ଏହା ମତ ରଖିଥିଲେ କି ଭାରତରେ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ବିଦ୍ୟାଳୟ, ଧନ୍ଦାମୂଳକ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ବୈଷୟିକ ମହାବିଦ୍ୟଳୟର ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି । ଭାରତରେ ଶିକ୍ଷା ଆୟୋଗ ଯାହାକି ହଣ୍ଟର କମିଶନ (୧୮୮୨) (Hunter Commission) ରୂପେ ଜଣାଶୁଣା, ତାଙ୍କର ସୁପାରିଶ ଏହାଥିଲା କି ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ତରରେ ଦୁଇଟି ବିଭାଗ ରହିବା ଅବାଶ୍ୟକ । ପ୍ରଥମଟି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ତରର ପ୍ରବେଶିକା ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବ ଓ ୨ୟ ଟି ବୃତ୍ତିଗତ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରାକ୍ଟିକାଲ ପାଇଁ । ଉଡ୍ ଓ ଆବୋଟ୍ କମିଶନ ୧୯୩୬ ମସିହାରେ ମାନୁଆଲ୍ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇ ମତାମତ ଦେଲେ ଯେ (i) ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନର ଧନ୍ଦାକୁ ଦେବା ଆୟୋଜନ କରିବ ଓ କୌଣସି ଧନ୍ଦାକୁ ନ୍ୟୁନ ଭାବିବ ନାହିଁ । (ii) ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ଦେଲାବଳେ ଏହାର ସାକ୍ଷାରତା, ବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷା ଓ ଏହାର ସ୍ତରକୁ ବୁଝିବା ଆବଶ୍ୟକ / (iii) ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷାକୁ ଅନ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର ପରିପୂରକ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଉଚିତ୍) କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ସଂସ୍ଥାରେ କାର୍ଯ୍ୟରତ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯିବା ଉଚିତ୍ (iv) କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ସଂସ୍ଥାରେ କାର୍ଯ୍ୟରତ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯିବା ଉଚିତ୍ (v) ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷାରେ ଦୁଇପ୍ରକାରର ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି । ପ୍ରଥମତଃ ନିମ୍ନ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ବିଦ୍ୟାଳୟ, ଦ୍ୱିତୀୟଟି ଉଚ୍ଚ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ବିଦ୍ୟାଳୟ । ନିମ୍ନ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀ ପରେ ଓ ଏଥିରେ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ୩ ବର୍ଷ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଏକାଦଶ ପରେ ଦୁଇ ବର୍ଷର ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିବ । ନିମ୍ନ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ବିଦ୍ୟାଳୟ ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ଉଚ୍ଚ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଇଣ୍ଟରମିଡ଼ିଏଟ୍ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ ସହ ସମାନ ଅଟେ ।

(vi) ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷାରେ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କଲା ପରେ ଯେଉଁ ସାର୍ଟିଫିକେଟ ମିଳିବ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ କରିଥିବା କାର୍ଯ୍ୟର ଗୁଣାବର୍ତ୍ତୀକୁ ପରିଷ୍କାର ଭାବରେ ଦର୍ଶାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ ଯାହା ସେ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ସମୟରେ କରିଥିଲେ ।

(vii) ଧନ୍ଦାମୂଳକ କେନ୍ଦ୍ର ନିକଟରେ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

(viii) ବିଭିନ୍ନ ଧନ୍ଦାରେ ନିୟୋଜିତ ହୋଇଥିବା ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ Part-time ଶ୍ରେଣୀ ଖୋଲିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

(ix) ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କୁ ସପ୍ତାହରେ ୨ ୧/୨ ଦିନ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ । ସେମାନଙ୍କୁ ସେହି ୨ ୧/୨ ଦିନର ପାରିଶ୍ରମିକ ମଧ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

Module 3

(x) Part-time ସ୍କୁଲରେ ଦିନବେଳା ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଦେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀ ୧୯୩୭ ମସିହାରେ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ କି ହସ୍ତକର୍ମ ଓ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟ ପରୀକ୍ଷାର ଅଂଶ ହେବା ଅବଶ୍ୟକ । ୧୯୩୮ ମସିହାରେ ଓ୍ୱାର୍ଦ୍ଧା ଶିକ୍ଷା ଯୋଜନା ଉପରେ ଶ୍ରୀ ବି.ଜି. ଖେରଙ୍କ ଅଧ୍ୟକ୍ଷତାରେ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଶୈକ୍ଷିକ ଉପଦେଷ୍ଟା ବୋର୍ଡ଼ (CABE) ଗଠନ କରାଗଲା । କମିଟି 'ନଇତାଲିମ୍' କୁ ସମସ୍ତ ପ୍ରଦେଶରେ ଲାଗୁ କରିବା ପାଇଁ ସୁପାରିଶ କଲେ । ଜାକିର ହୁସେନ କମିଟି (Zakir Hussan) ଦ୍ୱାରା ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଶୈକ୍ଷିକ ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ ବ୍ୟବହାରିକ ରୂପ ଦିଆଗଲା । ୧୯୩୮ ମସିହାରେ "ବୁନିଆଦି ଶିକ୍ଷା" (Basic Education) କୁ ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷା ସ୍ତର ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଗଲା । ୧୯୪୭ ମସିହାରେ ଭାରତ ସ୍ୱାଧୀନ ହେଲା ପରେ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ସାଂସ୍କୃତିକ ଓ ଧର୍ମ ଭାବକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଯାଇ ଓ ସେହି ସମୟରେ ଦେଶ ଗଠନରେ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟାର ବିକାଶକୁ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ସ୍ଥାନ ଦେବାକୁ ଯାଇ ଏକ ବଡ଼ ଧରଣର ବିତର୍କ କରାଗଲା । ଭାରତ ସରକାର ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ସଂସ୍କାର ଆଣିବା ପାଇଁ ଏକ କମିଟିକୁ ନିଯୁକ୍ତି ଦେଲେ । ୧୯୫୨-୫୩ ମସିହାର ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ଆୟୋଗ ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା, ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷା ଓ ମାଧ୍ୟମିକ ସ୍ତରରେ ବିଷୟର ବ୍ୟାପକତାକୁ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇଥିଲେ । ଯାହା ଫଳରେ ବହୁମୁଖୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇଥିଲା । ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ କୃଷି, ଗୃହବିଜ୍ଞାନ, ବ୍ୟବସାୟ ଓ ବାଣିଜ୍ୟ, କଳାରେ ଗୋଟିଏ କିମ୍ବା ଅଧିକ ପ୍ରୟୋଗିଭିତ୍ତିକ ବିଷୟ ଖୋଲିଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଶିକ୍ଷା କମିଶନ (୧୯୬୪-୧୯୬୬) ଏକ ବିସ୍ତୃତ ସମୀକ୍ଷା ସମଗ୍ର ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଉପରେ କଲେ ଓ ସମସ୍ତ ସ୍ତରର ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଏକ ଜାତୀୟ ଢ଼ାଂଚା ପ୍ରସ୍ତୁତି କଲେ । ଏହି କମିଶନ ମଧ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ଓ କର୍ମାନୁଭୂତି ଶିକ୍ଷାକୁ ପ୍ରଚଳିତ କରିବାକୁ ସୁପାରିଶ କଲେ । ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷାନୀତି (୧୯୬୮) ଏହି ସ୍ତରରେ ଯାନ୍ତ୍ରୀକ ଓ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷାର ବୃଦ୍ଧିର ଆବଶ୍ୟକାତକୁ ଆଲୋକପାତ କଲେ । ଜାତୀୟ ଶୈକ୍ଷିକ ଗବେଷଣା ଓ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପରିଷଦ (NCERT) ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୧୯୭୬ ରେ ଏକ ଡକ୍ୟୁମେଣ୍ଟ ପ୍ରକାଶ କଲେ ଯାହାର ନାମ "ଉଚ୍ଚ ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ଓ ଏହାର ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା" । ଏହି ଡକ୍ୟୁମେଣ୍ଟ ବିଭିନ୍ନ ଧନ୍ଦା ବାଛିବାରେ ନମନୀୟତା, ଧନ୍ଦାଗୁଡ଼ିକର ସୁଯୋଗ ଅନୁସାରେ କୌଶଳର ଆବଶ୍ୟକତା, ଜିଲ୍ଲାରେ ମାନବସମ୍ବଳର ଆବଶ୍ୟକତା କିମ୍ବା ଜିଲ୍ଲା ଅର୍ଥନିତିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସର୍ଭେ ଅନୁସାରେ ଜିଲ୍ଲା ସମୂହ ପାଇଁ ମାନବ ସମ୍ବଳର ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ପିଲାଙ୍କ ଭବିଷ୍ୟତ ପାଠ ଓ ବିଷୟ ଚୟନ ପାଇଁ (Career Counselling) ବ୍ୟବସ୍ଥା ଉପରେ ଆଲୋକପାତ କରିଥିଲା । କେତେକ ରାଜ୍ୟରେ ଶିକ୍ଷା ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ +୨ ସ୍ତରରେ ଆରମ୍ଭ କରାଗଲା । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଅଧିନରେ ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗରେ ୨ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଧନ୍ଦାମୂଳକ ବିଷୟ ପ୍ରଦାନ କରାଗଲା ।

"ପ୍ରସ୍ତାବିତ ଶିକ୍ଷାର ପୁନର୍ଗଠନରେ ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତି, ଭଲ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇଥିବା ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷାର ଆରମ୍ଭ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ" ବୋଲି ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷା ନୀତି - ୧୯୮୬ ରେ ଘୋଷଣା କରାଗଲା ।

শিক্ষণ কার্য্য : - ୧ : ଦଳଗତ ଆଲୋଚନା

ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ :- କାର୍ଯ୍ୟ ଆଧାରିତ ଶିକ୍ଷାର ଗୁରୁତ୍ୱ ବୁଝିବା ଦକ୍ଷତାର ବିକାଶ ଉପରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣକାରୀଙ୍କୁ ଅବଗତ କରାଇବା ।

ପ୍ରଣାଳୀ :

ପ୍ରତି ତିନିଜଣଙ୍କୁ ନେଇ ଦଳ ଗଠନ କର

- ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦଳକୁ କର୍ମ ଆଧାରିକ ଶିକ୍ଷା ଓ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷାର ଐତିହସିକ ପୃଷ୍ଠଭୂମି ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ କୁହ ।
- ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦଳକୁ ସେହି ବିଷୟରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ପୂର୍ବରୁ ଓ ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ଏହାର ସ୍ଥିତି ଓ ବିକାଶକୁ ଭାରତର ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ କ'ଣ ହୋଇଛି ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ କୁହ ।

ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ଆରମ୍ଭର ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ଆଲୋକପାତ କରି, ସରକାରଙ୍କ ନୀତି ଓ ଦସ୍ତାବିଜ୍ ଦର୍ଶାଏ ଯେ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଧାରଣା ହେବ, ଏହା ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖନ୍ତି କି କେତେକ ବଛା ଯାଇଥିବା କ୍ଷେତ୍ରର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ବିସ୍ତାର କରିବା ପାଇଁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବ । ଏହି ବିଷୟକୁ ସାଧାରଣତଃ ମାଧ୍ୟମିକ ସ୍ତର ପରେ ଦିଅଯାଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ନମନୀୟ କରି ଏହାକୁ ଅଷ୍ଟମ ପରେ ଉପଲବ୍ଧ କରାଯାଇଛି । ୧୯୮୬ ମସିହାରେ ନୀତିକୁ ବାସ୍ତବରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ପାଇଁ Programme of action ଅଣାଗଲା ଏହା ମତ ଦେଲା କି NCERT ଅଧିନରେ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ଅନୁଷ୍ଠାନ (CIVE) ଖୋଲିବ ।

ଯାହାକି ଏହାର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତାର ମୂଲ୍ୟାୟନ, ବିକାଶ ଯାଞ୍ଚ କରିବ । ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ତରର କାର୍ଯ୍ୟ ଯଥା ଡ଼ିପ୍ଲୋମା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ, ଆଡ଼ଭାନସ ଡ଼ିପ୍ଲୋମା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ମଧ୍ୟ ବଛାବଛା ପଲିଟେକନିକ, ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ବିଶ୍ୱ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଖୋଲାଯିବା ଉଚିତ୍ । ଏହା ସହିତ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅନୁଷ୍ଠାନ ମଧ୍ୟ ଗଠନ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷା ନୀତି (1986) ର Programme of action (1992) ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ମାଧ୍ୟମିକ ସ୍ତରର ଭବିଷ୍ୟତ ଶିକ୍ଷା ପନ୍ଥା ବାଛିବାରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଏ । ଏହା ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ, ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ନିଜକୁ ଉନ୍ମୋଚନ କରିବାର ଦକ୍ଷତା ଓ କାର୍ଯ୍ୟକରିବାରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ ଓ କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷତା ବୃଦ୍ଧି ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇଛି ।

Module 3

ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ : ୨ : ମୁଁ କିଏ ?

ପ୍ରଣାଳୀ :

ପ୍ରଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ସମାନ ସଂଖ୍ୟାରେ ଦୁଇଟି ବା ଅଧିକ ଦଳରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯିବ ।

- ❖ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦଳକୁ, ରାଜମିସ୍ତ୍ରୀ, ବଢ଼େଇ, ପାଇପ୍ ମିସ୍ତ୍ରୀ, ଫୁଲବାଲା, କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳସେଚନ ଟେକନିସିଆନ୍, ମାଳି, ଇତ୍ୟାଦି ବୃତ୍ତି ଅନୁସାର ନାମକରଣ କରାଯିବ ।
- ❖ ଦଳର ନାମ ଅନୁସାରେ ସେମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ପାଇଁ ଦଳରେ କୁହାଯିବ ।
- ❖ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦଳରୁ ଜଣେ ଲେଖାଏଁ ଆସି ଦଳର ନାମ ଅନୁଯାଇ ସେହି ବୃତ୍ତିର ଦକ୍ଷ ଲୋକ କ'ଣ କାମ କରେ ତାହାକୁ ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀରେ ପ୍ରକାଶ କରିବେ ।
- ❖ ଅନ୍ୟ ଦଳର ସଦସ୍ୟାମନେ ସେହି ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀରୁ ବୃତ୍ତିକୁ ଚିହ୍ନିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ ଓ ଠିକ୍ ଅନୁମାନ ପାଇଁ ପଏ ଦିଆଯିବ ।
- ❖ ଅନ୍ୟ ଦଳଗୁଡ଼ିକ ଏହିପରି କରିବେ ଓ ଖେଳଟି ଆଗକୁ ବଢ଼ିବ ।

ସ୍ୱ-ଆକଳନ :

୧. ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷାର ସ୍ଥିତିରେ ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଉଡ୍ ଓ ଆବଟ୍ କମିଶନ (୧୯୩୬)ଙ୍କ ମୁଖ୍ୟ ଦୁଇଟି ପ୍ରସ୍ତାବ କ'ଣ ?

୨. ଭାରତର ସ୍ୱାଧୀନତା ପୂର୍ବରୁ ଓ ପରେ ବିଭିନ୍ନ କମିଶନମାନେ କାହିଁକି ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷାକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇଛନ୍ତି ?

ଅଧିବେଶନ : ୨

କୌଶଳ ବିକାଶରେ ବର୍ତ୍ତମାନର ସ୍ଥିତି ।

ଭାରତରେ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ଓ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରତି ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଶା ନିମ୍ନୋକ୍ତ କାରଣ ପାଇଁ ବଢ଼ିଛି । ଯୁବପିଢ଼ୀଙ୍କୁ ଅଂଶଗ୍ରହଣ ପାଇଁ ଅଧିକ ଚଳଚଞ୍ଚଳ କରାଯାଇଛି । କୌଶଳୀ ଶ୍ରମିକଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ଅନାବଶ୍ୟକତା ମଧ୍ୟରେ ତାରତମ୍ୟତା, ବିଦ୍ୟାଳୟ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ, ପଲି ଟେକନିକ୍ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷାକୁ ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷା ସହ ସାମିଲ, ପବ୍ଲିକ୍, ପ୍ରାଇଭେଟ୍ ସହଭାଗିତା ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରାଇଭେଟ୍ ଅଂଶଗ୍ରହଣକୁ ପ୍ରୋସାହନ, ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଓ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ପ୍ରଦାନ ମଧ୍ୟମରେ କୌଶଳ ଶ୍ରମିକଙ୍କ ପୂର୍ବଜ୍ଞାନ ଚିହ୍ନଟ । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ କେନ୍ଦ୍ରମାନେ

Module 3

ନିଜର ପସନ୍ଦର କୌଶଳ ବିକାଶ ବିଷୟକୁ ନେଇ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରଦାନ କରି ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିବା ଓ ଜାତୀୟ କୌଶଳ ଯୋଗ୍ୟତା ରୂପରେଖ (NSQF) ମାଧ୍ୟମରେ ବିଭିନ୍ନ କୌଶଳ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରୁ ଠିକ୍ ବୃତ୍ତିଗତ ରାସ୍ତା ବାଛିବା ।

କୌଶଳର ବିକାଶ ଓ ଉଦ୍ୟୋଗିକତା ପାଇଁ ଏକ ବିସ୍ତାରିତ ଜାତୀୟ ନୀତି ୨୦୧୫ ରେ ଗଠନ କରାଗଲା ଓ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା "Skill India Mission" ଗଠନ କରାଗଲା । ୨୦୨୨ ମସିହା ଦ୍ୱାରା ୪୦୦ ନିଉତ ଲୋକଙ୍କୁ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଦେବା ଏହାର ଲକ୍ଷ୍ୟ । ରାଜ୍ୟ କୌଶଳ ବିକାଶ ଲକ୍ଷ୍ୟ (SDM) ଗଠନର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଉଛି କୌଶଳ ବିକାଶ ଓ ନିଯୁକ୍ତିକୁ ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ଏକ ସମନ୍ୱିତ ଉପାୟ ଉପରେ କାମ କରିବା । ରାଜ୍ୟରେ ପବ୍ଲିକ୍-ପ୍ରାଇଭେଟ୍ ପାର୍ଟନରସିପ୍ (PPP) ମଡ଼େଲକୁ ଆଗେଇ ନେବା ଜାତୀୟ କୌଶଳ ବିକାଶ ନିଗମ (NSDC) ର କାମ ଯାହା ୨୦୦୯ ରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯାଇଥିଲା । ଏହା ବର୍ତ୍ତମାନ କୌଶଳ ବିକାଶ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ନୀତି ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ, ଭିତ୍ତିଭୂମି ବିକାଶ, ଜାତୀୟ ମାନକବୃତ୍ତିର ବିକାଶ, ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ, ମାନନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଓ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ପ୍ରଦାନ କରୁଛି, ୨୦୨୨ ସୁଦ୍ଧା ୧୫୬୦ ନିଉତ ଲୋକଙ୍କୁ କୁଶଳୀ କରିବା ପାଇଁ NSDC କୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଦିଆଯାଇଛି । ଯାହାକି ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବଛାଯାଇଥିବା ୨୦ଟି ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଅଂଚଳରେ କାମ କରୁଛି । ଭାରତର କୌଶଳ ବିକାଶ ଦୃଶ୍ୟକ୍ରମର ମୁଖ୍ୟ ଦିଗଗୁଡ଼ିକ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଗଲା ।

ସଂଗଠିତ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ସଂଗତି :

କୌଣସି ଏକ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଭଲ ଭାବରେ କରିବାରେ ଦକ୍ଷତାକୁ କୌଶଳ କୁହାଯାଏ । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ଆଗରୁ ବାରମ୍ବାର କରଥିବା ଯୋଗୁଁ

ମୁଖ୍ୟ ଅଧିକାରୀଙ୍କର ସଂପୃକ୍ତି ସହାୟତାରେ ସଂଗଠିତ ଭାବରେ କୌଶଳ ବିକାଶ ପାଇଁ ଭାରତ ସରକାର ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇଛନ୍ତି । ମୁଖ୍ୟ ଅଧିକାରୀମାନେ ହେଲେ - କେନ୍ଦ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀ, ରାଜ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରୀ, ଜାତୀୟ କୌଶଳ ବିକାଶ ନିଗମ (NSDC) ଓ କୌଶଳ ଅଞ୍ଚଳ ପରିଷଦ (SSCs) ।

ଦେଶରେ କୌଶଳ ବିକାଶକୁ ଏକ ଦିଗ ଦେବା ପାଇଁ ୨୦୧୪ ମସିହାରେ ଏକ ଅଲଗା ଉଦ୍ୟୋଗ ଓ କୌଶଳ ବିକାଶ ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇଛି । ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଗତିରେ ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ଗୁଣାତ୍ମକ ଭାବରେ ଲୋକଙ୍କୁ କୁଶଳୀ କରିବା ପାଇଁ ଆହ୍ୱାନକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଯାଇ ଉଦ୍ୟୋଗ ଓ କୌଶଳ ବିକାଶର ଜାତୀୟ ନୀତି ୨୦୧୫ ମସିହା ଜୁଲାଇ ୧୫ ତାରିଖରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଗଲା ।

ବିଭିନ୍ନ କୌଶଳ ବିକାଶ ଯୋଜନାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ସଂହତି ପାଇଁ, ସୁଯୋଗ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଓ କୌଶଳ ବିକାଶରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ ପାଇଁ ନୀତିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିମ୍ନଲିଖିତ ମାଧ୍ୟମରେ ପୂରଣ ହୁଏ ଯଥା ଅଧିକ ପବ୍ଲିକ୍ ପାଣ୍ଠି ଓ ସମ୍ବଳ ବଣ୍ଟନ ନିୟମର ଉନ୍ନତି, ସ୍ୱଷ୍ଟନୀତି, ପ୍ରଶିକ୍ଷଣର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଅଧିକ ଘରୋଇ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ଗୁଣବତ୍ତାର ପରିଚାଳନା ।

Module
3

ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷା ସହ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷାର ସମନ୍ୱୟ :

ଜାତୀୟ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ଯୋଗ୍ୟତା ରୂପ ରେଖ (NVEQF) ୨୦୧୨ ମସିହାରେ ମାନବ ସମ୍ବଳ ବିକାଶ ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟ (MHRD) ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଗଲା ଏହାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଉଛି ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷାକୁ ସଧାରଣ ଶିକ୍ଷା ସହ ସମନ୍ୱିତ କରିବା ଓ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ପାଇଁ ସଫଳ ରାସ୍ତା ତିଆରି କରିବା ଯାହାଦ୍ୱାରା ସ୍କୁଲରେ ଯାହା ଶିଖିଲେ ତାହା କାମରେ ଲଗାଇବେ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଧ୍ୟୟନରେ ଲଗାଇବେ ।

ଟେବୁଲ ୧ ରେ ୧ମରୁ ୧୦ମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୧୦ଟି ସ୍ତରରେ କ୍ରମାନ୍ୱୟରେ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳଗୁଡ଼ିକ ସଜାଯାଇଛି । ସ୍ତରଗୁଡ଼ିକ ଶିକ୍ଷଣର ଜଟିଳତା ଉପରେ ରଖାଯାଇଛି । ୧ ହେଉଛି କମ୍ ଜଟିଳ ଓ ୧୦ ହେଉଛି ଅଧିକ ଜଟିଳ । ଏହା ଏକ ବିସ୍ତୃତ ରୂପରେଖ ଶ୍ରେଣୀ ୯ ରୁ (NSQF Level-1) ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଡ଼ିପ୍ଲୋମା (NSQF Level-5) ଓ ଅଡ଼ଭାନସ ଡ଼ିପ୍ଲୋମା ଓ ଡ଼ିଗ୍ରୀ (NSQF Level-6 to 10) ଯାହା ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ତରର ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ତରର NSQF କୁ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ ଆଧାରରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ପରିସରରେ ଖେଳାଯାଇଛି ।

(ଖ) ଆବଶ୍ୟକ ପ୍ରକ୍ରିୟା (ଖ) ବୃତ୍ତିଗତ ଜ୍ଞାନ (ଗ) ବୃତ୍ତିଗତ କୌଶଳ (ଘ) ମୁଖ୍ୟ କୌଶଳ (ଙ) ଦାୟିତ୍ୱ

Module 3

Table - 1(ଟେବୁଲ୍ - ୧) NSQF ସ୍ତରୀୟ ବିବରଣୀ

NSQF ସ୍ତର	ପ୍ରକ୍ରିୟାର ଆବଶ୍ୟକତା (ପ୍ରକ୍ରିୟାର ଆବଶ୍ୟକତା)	ବୃତ୍ତିଗତ ଜ୍ଞାନ	ବୃତ୍ତିଗତ କୌଶଳ	ମୁଖ୍ୟ କୌଶଳ	ଦାୟିତ୍ୱ
୧	ପୂର୍ବ ଅନୁସାରେ ଆବଶ୍ୟକତା ନଥିବା ଏକ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ବାରମ୍ବାର ଭାବରେ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ସଂପାଦନ କରିପାରୁଥିବା ଏକ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବ ।	ସାଧାରଣ ବ୍ୟବସାୟିକ ପରିଭାଷିକ ଶବ୍ଦାବଳୀ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଶବ୍ଦ, ଏହାର ଅର୍ଥ ଓ ଧାରଣା ର ଜ୍ଞାନ	ଦୈନନ୍ଦିନ ଓ ପୁନରାବୃତ୍ତି, ସୁରକ୍ଷା ଓ ନିରାପତ୍ତା ପାଇଁ ଯତ୍ନବାନ	ପଢ଼ା, ଲେଖା, ଯୋଗ, ବିୟୋଗ, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥା, ସାମାଜିକ ଓ ଧର୍ମର ବିବିଧତା, ପରିବେଶ ଓ ପରିଷ୍କାର ଓ ପରିଛନ୍ନତା ସହିତ ପରିଚିତ ହେବା	କୌଣସି ଦାୟିତ୍ୱ ନ ଥାଇ ନିୟମିତ ସୂଚନା ଆଧାରରେ ଓ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ତତ୍ତ୍ୱାଧାନରେ ସବୁବେଳେ କାମ କରିବା ।
୨	ଅଧିକ ଅଭ୍ୟାସର ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ଅଳ୍ପ ବୋଧଗମ୍ୟତାର ପ୍ରୟୋଗ ସହିତ ଏକ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ବାରମ୍ବାର ଭାବରେ ନିୟମିତ ସଂପାଦନ କରିପାରୁଥିବା ଏକ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା	ସୀମିତ ପରିସ୍ଥିତିରେ ସାଧନୀ ଓ ସାମଗ୍ରୀର ପ୍ରୟୋଗ ଓ କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା ଓ ଗୁଣାବତ୍ତାକୁ ବୁଝିବା	ସୀମିତ ପରିସ୍ଥିତିରେ ନିର୍ମିତ ବ୍ୟବସାୟୀକ କୌଶଳର ପ୍ରୟୋଗ , ସମାଧାନର ଚୟନ ପ୍ରଣାଳୀ; ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ବୃତ୍ତିଗତ କର୍ମରେ ସହଯୋଗ କରିବ । ଭଲ ଓ ମନ୍ଦ ଗୁଣକୁ ବାଛିବା	ଲିଖିତ ଓ ମୌଖିକ ସନ୍ଦେଶ, ମୌଳିକ ପାଟୀଗଣିତ ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ କରିବା, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଆର୍ଥିକ ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ କରିବା, ସାମାଜିକ, ରାଜନୈତିକ ଓ ଧର୍ମୀୟ ବିବିଧତା, ପରିବେଶ ଓ ପରଛନ୍ନତାରେ ବୋଧଗମ୍ୟତା	କୌଣସି ଦାୟିତ୍ୱ ନଥାଇ ସୂଚନା ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ତତ୍ତ୍ୱାଧାନରେ କାମ କରିବା ।
୩	କୌଣସି କାମକୁ ସଂପାଦନ କରିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କେତେକ କାର୍ଯ୍ୟ, ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ପ୍ରତ୍ୟାଶର ଆବଶ୍ୟକତା ଥାଇପାରେ ।	ନିଯୁକ୍ତି ବ୍ୟାପାରରେ ମୌଳିକ ତଥ୍ୟ, ପ୍ରକ୍ରିୟା ଓ ନୀତିର ପ୍ରୟୋଗ ।	ମନେ ପକାଇବା, ପ୍ରୟୋଗ କୌଶଳ ପ୍ରଦର୍ଶନ, ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ପୁନରାବୃତ୍ତିର ଅଳ୍ପ ପ୍ରୟୋଗ	ଆବଶ୍ୟକୀୟ ସ୍ୱଚ୍ଛତା ଥିବା ସର୍ବନିମ୍ନ ଯୋଗାଯୋଗ, ଲିଖିତ ଓ ମୌଖିକ ମୌଖିକ ପାଟିଗଣିତ ଓ ବୀଜଗଣିତ ନିୟମର କୌଶଳ, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଟଙ୍କା ପଇସା ହିସାବ । ସାମାଜିକ ଓ ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶର ବୋଧଗମ୍ୟତା	ପ୍ରତ୍ୟେକ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା, ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିଧି ମଧ୍ୟରେ ନିଜର କାମ ପାଇଁ ଦାୟିତ୍ୱ ନେବା ।
୪	ଜଣାଶୁଣା, ପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଓ ସ୍ୱଚ୍ଛ ପସନ୍ଦ ଥିବା ପରିସ୍ଥିତିରେ ଦୈନନ୍ଦିନ କାମ କରିବା	ତଥ୍ୟଭିତ୍ତିକ ଜ୍ଞାନ ସେହି ବିଷୟରେ ଜ୍ଞାନ ଜାଣିବା ।	ମନେ ପକାଇବା ପ୍ରୟୋଗ କୌଶଳର ପ୍ରତିଦିନ : ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ପୁନରାବୃତ୍ତିର ଅଳ୍ପ ପ୍ରୟୋଗ, ଉପଯୁକ୍ତ ନୀତି ଓ ସାଧନର ପ୍ରୟୋଗ ଗୁଣାତ୍ମକ ଧାରଣାର ପ୍ରୟୋଗ	ଆଶ୍ୟକୀୟ ସ୍ୱଚ୍ଛତା ଓ କୌଶଳ ସହ ଯୋଗଯୋଗ, ଲିଖିତ ଓ ମୌଖିକ ପାଇଁ ଭାଷା । ମୌଳିକ ପାଟିଗଣିତ ଓ ବୀଜଗଣିତ ନିୟମର କୌଶଳ । ସାମାଜିକ ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶର ମୌଳିକ ବୋଧଗମ୍ୟତ ।	ନିଜର କାମ ଓ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରତି ଦାୟିତ୍ୱବୋଧ ।

Module 3

୫	ସଫଳ ବିକଶିତ କୌଶଳ, ଜଣା ପରିସ୍ଥିତିରେ ସ୍ୱଷ୍ଟ ପସନ୍ଦଥିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା ବୃତ୍ତି ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ।	କାମ / ଅଧ୍ୟୟନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତଥ୍ୟ, ନୀତି, ସାଧାରଣ ଧାରଣା ଓ ପ୍ରକ୍ରିୟା ସମ୍ୱଳିତ ଜ୍ଞାନ ।	ଦିଆଯାଇଥିବା କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସଂପାଦନ କରିବା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଥିବା ବୌଦ୍ଧିକ ଓ କାର୍ଯ୍ୟଭିତ୍ତିକ କୌଶଳ ଓ ମୌଳିକ ପଦ୍ଧତି ସାଧନୀ, ସାମଗ୍ରୀ ଓ ତଥ୍ୟକୁ ବାଛି ଓ ପ୍ରୟୋଗ କରି ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରିବା	ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଗାଣିତିକ କୌଶଳ : ରାଜନୈତିକ ସାମାଜିକ ବୋଧଗମ୍ୟତା ;: ଓ ସଂଗ୍ରହ କରିବା ଓ ତଥ୍ୟର ସଂରଚନା ଓ ଯୋଗାଯୋଗର କୌଶଳ ।	ନିଜର କାମ ଓ ମିଶ୍ରଣ ପ୍ରତି ଦାୟିତ୍ୱ ଓ ଅନ୍ୟର କାମ ଓ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ କିଛି ଦାୟିତ୍ୱ ।
୬	ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଯାନ୍ତ୍ରିକ କୌଶଳର ବ୍ୟାପକ ପରିସର, କାର୍ଯ୍ୟର ବ୍ୟାପକ ପରିସର, ଜ୍ଞାନ ଓ ପ୍ରୟୋଗର ସ୍ୱଷ୍ଟତା, ମାନକ ଓ ଅଣମାନକ କାର୍ଯ୍ୟର ସଂପୃକ୍ତି ।	ବ୍ୟାପକ ପରିସ୍ଥିତିରେ କାମ / ଅଧ୍ୟୟନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାଥ୍ୟିକ ଓ ସିଦ୍ଧାନ୍ତିକ ଜ୍ଞାନ ।	କାମ / ଅଧ୍ୟୟନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସମସ୍ୟାର ସାଧାରଣ ସାମାଧାନ ପାଇଁ ବୈଦିକ, ଓ ପ୍ରୟୋଗକ କୌଶଳର ବ୍ୟାପକ ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି ।	ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ଗାଣିତିକ ହିସାବରେ ଦକ୍ଷ, ସାମାଜିକ ଓ ରାଜନୈତିକ ବୋଧଗମ୍ୟତା । ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ, ତଥ୍ୟ ସଂଗଠନ ତଥ୍ୟ ସୂଚନା ଓ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଯୋଗାଯୋଗ ।	ନିଜର କାମ ପାଇଁ ଓ ଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଦାୟିତ୍ୱବୋଧ ଓ ଅନ୍ୟର କର୍ମ ଓ ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ଦାୟିତ୍ୱ ।
୭	ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ, ଦୈନନ୍ଦିନ ଓ ଅଦୈନନ୍ଦିନ ପରସ୍ଥିତିର କାମ / ଅଧ୍ୟୟନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସଂପକ୍ତି ସହ ବ୍ୟାପକ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ, ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସିଦ୍ଧାନ୍ତିକ ଓ ବ୍ୟବହାରିକ କୌଶଳ ନିୟମାବଳୀ ଆବଶ୍ୟକ ।	ବ୍ୟାପକ ପରିସ୍ଥିତିରେ କାମ / ଅଧ୍ୟୟନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବ୍ୟାପକ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ତାଥ୍ୟିକ ଓ ସିଦ୍ଧାନ୍ତିକ ଜ୍ଞାନ ।	କାମ / ଅଧ୍ୟୟନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସମସ୍ୟାର ସାଧାରଣ ସାମାଧାନ ପାଇଁ ବୈଦିକ, ଓ ପ୍ରୟୋଗକ କୌଶଳର ବ୍ୟାପକ ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି ।	ଉତ୍ତମ ତର୍କ ଓ ଗାଣିତିକ କୌଶଳ; ସାମାଜିକ - ରାଜନୈତିକ ଓ ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶର ବୋଧଗମ୍ୟତା ଓ ତଥ୍ୟର ସଂଗଠନ, ଯୋଗାଯୋଗ ଓ ପ୍ରଦର୍ଶନ କୌଶଳ ।	ଦଳର ଫଳଫଳ ଓ ବିକାଶ ପାଇଁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦାୟିତ୍ୱବୋଧ ।
୮	ଅମୂର୍ତ୍ତ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ସୁଜନାତ୍ମକ ପ୍ରସ୍ତୁତି, ସ୍ୱଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ, ବୈଚାରିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରଦର୍ଶନ, ଗର୍ଭର ବିଶ୍ଳେଷଣାତ୍ମକ ଓ ଦକ୍ଷ ଯୋଗଯୋଗର ବିକାଶ ପାଇଁ ବୌଦ୍ଧିକ, ଅବବୋଧ, ସିଦ୍ଧାନ୍ତିକ ଜ୍ଞାନ, ଓ ବ୍ୟବହାରିକ କୌଶଳ ଆବଶ୍ୟକ			କାର୍ଯ୍ୟପରିଚାଳନା ଓ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ କାର୍ଯ୍ୟର ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ତଦାରଖ ।	
୯	ଉଚ୍ଚସ୍ତରୀୟ ଜ୍ଞାନ ଓ କୌଶଳ, ବିଷୟ ଉପରେ ଗଭୀର ବୋଧଗମ୍ୟତା, ପ୍ରଦର୍ଶନୀରେ ନିପୁଣତା ଓ ଅନନ୍ୟତା, ବାସ୍ତବ ଗବେଷଣା ଓ ସନ୍ଦର୍ଭ ଓ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣକରଣ ।			ଜଟିଳ ବୈଷୟିକ କାମରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେବାର ଦ୍ରାୟିତ୍ୱ, ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ କାର୍ଯ୍ୟ / ଅଧ୍ୟୟନ ପରିସ୍ଥିତିରେ ସଂପୃକ୍ତ ହେବା ।	
୧୦	ଗବେଷଣା ଓ ଛାତ୍ରବୃତ୍ତି ମାଧମରେ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରତି ଅତି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଜ୍ଞାନ ଓ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନର ବାସ୍ତାବ ଅଂଶଦାନ ।			ଅପ୍ରଶ୍ୟାଶିତ ଜଟିଳ କାର୍ଯ୍ୟ / ଅଧ୍ୟୟନ ପରିସ୍ଥିରେ ଉପାୟ ଭିତ୍ତିକ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେବାର ଦାୟିତ୍ୱ ।	

Module
3

ଜାତୀୟ ବୃତ୍ତି ମାନଦଣ୍ଡ :

ଦକ୍ଷତା ଏକ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣାତ୍ମକ ଓ ପରିମାଣାତ୍ମକ ଜ୍ଞାନ ଓ କୌଶଳ ଅଟେ । VET ର ଗୁଣବତ୍ତା ପାଇଁ କୌଶଳର ମାନଦଣ୍ଡ ଓ ମାନନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଗୁରତ୍ୱପର୍ଣ୍ଣ ଅଟେ । ସାରାଦେଶରେ ଉଦ୍ୟୋଗ ଓ ନିଯୁକ୍ତି ଦାତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସହିଷ୍ଣୁତା ଉପରେ ଦିଆଯାଉଥିବା ଯୋଗ୍ୟତାର ମାନ୍ୟତା VETର କୌଶଳ ମାନଦଣ୍ଡ ଓ ବିତରଣ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । SSCs କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ସଂସ୍ଥା ଦ୍ୱାରା ବିକାଶ କରାଯାଇଥିବା ଜାତୀୟ ମାନଦଣ୍ଡକୁ ଜାତୀୟ କୌଶଳ ଯୋଗ୍ୟତା ସମିତି (NSQC) ଦ୍ୱାରା ଯାଞ୍ଚ ଓ ସମୀକ୍ଷା କରାଯାଏ ଓ ତାପରେ ଜାତୀୟ ବିକାଶ ମାନଦଣ୍ଡର ସ୍ୱୀକୃତି ଦିଆଯାଏ । ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାକିରୀର ଭୂମିକାଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ଜାତୀୟ ଜୀବିକା ମାନଦଣ୍ଡ ଜାତୀୟ ଯୋଗ୍ୟତା ପଂଜୀକରଣରେ ଉପଲବ୍ଧ ଅଟେ ।

ଯେପରି ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ, କାନାଡ଼ା, ଚିଲି, ଡେନମାର୍କ, ଜାପାନ, ମାଲେସିଆ ନେଦରଲାଣ୍ଡ, ଫିଲିପାଇନ୍ସ, ଇଂଲଣ୍ଡ ଓ ଆମେରିକା ଭଳି ଅନେକ ଦେଶ ଜୀବିକା ଓ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ମାନଦଣ୍ଡର ବିକାଶ କରିବା ପାଇଁ ବିଶିଷ୍ଟ ପଦେକ୍ଷପ ନେଇଛନ୍ତି ଏବଂ କେତେକ ଦେଶ ଭିତରେ ବିକାଶ କରିବା ପାଇଁ ଆରମ୍ଭ କରିଛନ୍ତି । ଅନ୍ତର୍ଜାତିକ ଆବଶ୍ୟକତା ପାଇଁ ଜାତୀୟ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଓ ମାନଦଣ୍ଡ ଆବଶ୍ୟକ । NSQF ଦ୍ୱାରା ଜାରି କରାଯାଇଥିବା ଯୋଗ୍ୟତାର ଗୁଣାବର୍ତ୍ତା ଅର୍ନ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ କାର୍ଯ୍ୟବଳୀର ଗତିଶୀଳତାକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା ପାଇଁ ବିଶ୍ୱସ୍ତରରେ ମାନ୍ୟତା ପାଇଥିବା ଯୋଗ୍ୟତାର ସଂରଚନାକୁ ଯୋଡ଼ାଯାଇଛି ।

ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାରେ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା :

ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷାକୁ କୌଶଳାଭିମୁଖୀ କରିବାରେ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତକୁ ରୋଜଗାର ବଢ଼ାଇବା ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କ୍ଷେତ୍ର ଅଟେ । ତେଣୁ କୌଶଳକୁ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାର ଗୋଷ୍ଠୀ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ସ୍ନାତକ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟରେ କ୍ରମବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ ଭାବେ ସମନ୍ୱୟ କରାଯାଉଛି ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ NSQF - ସହ ସମାନ୍ତର ଧନ୍ଦାମୂଳକ ବିଷୟ ଓ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ସ୍ନାତକ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିବା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସହ ଅନୁବନ୍ଧିତ ହୋଇଛନ୍ତି । ଏହି ବିଷୟଗୁଡ଼ିକୁ ସମସ୍ତ ଦିଗରୁ ଗତିଶୀଳତା ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଅନୁଦାନ ଆୟୋଗ (UGC) ର Choice based credit system (CBCs) ସହିତ ଯୋଡ଼ାଯାଇଛି । CBCS ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ମଧ୍ୟରୁ ଚୟନ କରିବାକୁ ସୁବିଧା ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ ।

ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ - ୧ ବକ୍ତୃତା

ପ୍ରସଙ୍ଗ :- ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷା ସହିତ ଧନ୍ଦାମୂଳକ କୌଶଳର ସମନ୍ୱିତ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀ କେବଳ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀ ଠାରୁ ଉତ୍ତମ ଅଟେ ।

Module 3

ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ :- ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷାର ସମନ୍ୱିତ ମଡ଼େଲକୁ ବୁଝିବା ଓ ଜ୍ଞାନର ବିକାଶ ପାଇଁ ଅଂଶଗ୍ରହଣକାରୀଙ୍କୁ ଏହା ପ୍ରତି ଅଭିମୁଖୀ କରାଇବା ।

ପ୍ରଣାଳୀ - (Procedure)

ଦୁଇଟି ଦଳ ପ୍ରସ୍ତୁତ କର :- ଆଶାବାଦୀ ଦଳ ଯେଉଁମାନେ ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗର ସପକ୍ଷରେ ମତାମତ ଦେବେ ଏବଂ କ୍ରାନ୍ତିବାଦୀ ଦଳ ଯେଉଁମାନେ ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମତାମତ ଦେବେ ।

- ଜାତୀୟ ଜୀବିକା ମାନଦଣ୍ଡ (NOS) ଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି ନିଜର କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି କରୁଥିବା କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରଦର୍ଶନର ମାନଦଣ୍ଡର ଉକ୍ତି ଯାହାକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ହାସଲ କରିବା ଉଚିତ୍ ।

* ଆଶାବାଦୀ ଦଳରୁ ଜଣେ ସଦସ୍ୟଜୀବିକା ଆରମ୍ଭ କରିବ ଏବଂ ନାସ୍ତିବାଦୀ ଦଳର ସଦସ୍ୟମାନେ ଉକ୍ତ ବିବୃତ୍ତିର ଖଣ୍ଡନ ପାଇଁ ଯୁକ୍ତି ପ୍ରସ୍ତୁତି କରିବେ ।

* ପରେ ଅନ୍ୟ ଦଳର ସଦସ୍ୟମାନେ ନିଜର ଯୁକ୍ତି ଉପସ୍ଥାପନ କରିବେ ।

* ବିଚାରପତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ନିରୂପଣ କରାଯିବ ।

ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ : ୨ - ଉପସ୍ଥାପନ :

ଶିରୋନାମ : - କୌଶଳ ବିକାଶରେ ବିଭିନ୍ନ ଅନୁଷ୍ଠାନର ଭୂମିକା ।

ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ :- କୌଶଳ ବିକାଶ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତାରେ ବିଭିନ୍ନ ଅନୁଷ୍ଠାନର ଭୂମିକା ଓ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଅଂଶଗ୍ରହଣକାରୀଙ୍କୁ ବୁଝାଇବା

ପ୍ରଣାଳୀ : କୌଶଳ ବିକାଶରେ ଜଡ଼ିତ ବିଭିନ୍ନ ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟ ବିଭିନ୍ନ ସଂଗଠନ , ଅନୁଷ୍ଠାନ / ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ Website ଖୋଲି ଦେଖିବା ।

କୌଶଳ ବିକାଶ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ବିଭିନ୍ନ ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟ, ବିଭିନ୍ନ ସଂଗଠନ / ଅନୁଷ୍ଠାନର ଭୂମିକା ଓ କାର୍ଯ୍ୟ ତଥା ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇଥିବା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଉପସ୍ଥାପନା ଭିଡ଼ିଓ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ।

ସ୍ୱ-ଆକଳନ :

୧) ନିମ୍ନୋକ୍ତ ଉକ୍ତିର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଟିପ୍ପଣୀ ଲେଖ (୮୦ ରୁ ୧୦୦ ଶବ୍ଦରେ)

(କ) ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷା ସହ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷାର ସମନ୍ୱୟ ।

(ଖ) ଜାତୀୟ ବୃତ୍ତିମାନକ

(ଗ) ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷାର ଧନ୍ଦାମୂଳ କରଣ

ଅଧିବେଶନ-୩: କର୍ମାନୁଭୂତି ଓ ପ୍ରାକ୍ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ

ଭାରତର ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷାର ଧନ୍ଦାମୂଳକରଣରୁ ବିଭିନ୍ନ ନାମରେ ଆନୟନ କରାଯାଇଛି । ପ୍ରାଥମିକ ଓ ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରରେ (I - VIII) ଏହାକୁ କର୍ମାନୁଭୂତି ଶିକ୍ଷା ଓ ସମାଜ ହିତକାରୀ ଉତ୍ପାଦନକ୍ଷମ କର୍ମ ଓ ଏବଂ ନବମ ଓ ଦଶମ ଶ୍ରେଣୀ ପ୍ରାକ୍-ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା କୁହାଯାଏ ।

କର୍ମାନୁଭୂତି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ :

"ବିଦ୍ୟାଳୟ, ଗୃହ, କର୍ମଶାଳା ; ଫାର୍ମ, କାରଖାନା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣକୁ କର୍ମାନୁଭୂତିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ବୋଲି କୋଠାରୀ କମିଶନ (୧୯୬୪-୬୬) ଲିଖିତ ବିବରଣୀରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି । ଏହା ମଧ୍ୟ ଲେଖାଅଛି କର୍ମାନୁଭୂତି ହେଉଛି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଭିତ୍ତିକ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ହସ୍ତକର୍ମ ଓ ଏହା ସବୁସ୍ତରର ଶିକ୍ଷାରେ ଏକ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଅଂଶ । ଏହା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ମନରେ ହସ୍ତକର୍ମ, ପରସ୍ପରକୁ ସହଯୋଗୀ ମନୋଭାବ, ସାହାଯ୍ୟ କରିବା, କର୍ମତତ୍ପରତା, ମୂଲ୍ୟବୋଧ, ମନୋଭାବ, ଆତ୍ମ ସନ୍ତୋଷ ଆଦି ପ୍ରତି ଭଲ ଭାବନା ଆଣେ । ମୋଟାମୋଟି ଭାବରେ କର୍ମାନୁଭୂତି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ / ସାମାଜିକ ଉପଯୋଗୀ ଉତ୍ପାଦନଶୀଳ କର୍ମ (SUPW) / ପ୍ରୟାକ୍ତ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସନ୍ତୋଷଜନକ ନୁହେଁ, କାରଣ ସ୍କୁଲ ସମୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟରେ ସମୟ ଦିଆଯାଇନାହିଁ, ଏଥିପାଇଁ ଅକଳନ / ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣର ବ୍ୟବସ୍ଥା ନାହିଁ ଓ ଏଥିପାଇଁ କୌଣସି ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ବ୍ୟବସ୍ଥା ନାହିଁ କିମ୍ବା କୌଣସି ଆସବାବ ପତ୍ର ନାହିଁ ।

ନବମ ଓ ଦଶମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପ୍ରାକ୍-ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପ୍ରାୟୋଜିତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ / ଯୋଜନା :

ନିମ୍ନ ମାଧ୍ୟମିକ ସ୍ତରରେ ପ୍ରାକ୍-ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ୧୯୯୩-୯୪ ମସିହାରେ କୋନ୍ଦ୍ରୀୟ ପ୍ରାୟୋଜିତ ଯୋଜନାର ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । "ପ୍ରାକ୍ -ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ନିୟମାବଳୀ" ନାମରେ ଏକ ଦସ୍ତାବିଜ NCERT ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିଲା । MHRD ଦ୍ୱାର ପ୍ରସ୍ତୁତ ପ୍ରାକ୍ -ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ଯୋଜନାର କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ରଣ କୌଶଳ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଇଁ ଜୁଲାଇ ୧୯୯୩ ରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଜାତୀୟ ବୈଠକରେ ଆଲୋଚନାର ନିର୍ଯ୍ୟାସ ପରେ ଏହି ନିୟମାବଳୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ପ୍ରାକ୍-ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷ ପାଇଁ ମୁଖ୍ୟ ଦିଗଗୁଡ଼ିକ ହେଲା ।

Module 3

(କ) କର୍ମାନୁଭୂତି ଶିକ୍ଷା ବଦଳରେ - ପ୍ରାକ୍-ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଇପାରେ ।

(ଖ) ଅନ୍ୟୁନ ସପ୍ତାହରେ ୬ଟି ପିରିୟଡ୍ ଦିଆଯିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

(ଗ) ସେହି ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ଦିଆଯିବ ଯେଉଁଠାରେ +୨ ସ୍ତରରେ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ଦିଅଯାଉଛି । ଓ ପ୍ରାକ୍-ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷାର ଚୟନ ପାଇଁ ଭିତ୍ତିଭୂମିର ସୁବିଧା ଅଛି ।

(ଘ) ନିମ୍ନ ମାଧ୍ୟମିକ ସ୍ତରରେ ପ୍ରାକ୍-ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ସମାପ୍ତ ପରେ ପାସ୍ କରିଥିବା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ସେହି ବିଷୟରେ ବଜାର ଯୋଗ୍ୟ କୌଶଳ ହାସଲ କରୁଥିବା ଆବଶ୍ୟକ । ମାନନିର୍ଦ୍ଧାରଣର ଯୋଜନା କର୍ମାନୁଭୂତି ସହ ସମାନ । ବିଦ୍ୟାଳୟ ମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ୯ମ, ୧୦ମ, ଶ୍ରେଣୀର ମାନନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯାଇ ୧୦ମ ଶ୍ରେଣୀରେ ଗ୍ରେଡ୍ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥାଏ । ଯାହା ପ୍ରମାଣ ପତ୍ରରେ ବିଷୟର ନାମ ସହ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇଥାଏ ।

ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷାନୀତି ୧୯୮୬ (NPE) ରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ବିଭିନ୍ନ କମିଟିର ସୁପାରିଶ ଆଧାରରେ CBSE ଏହାର ପାଠ୍ୟଖସଡ଼ାରେ ପ୍ରାକ୍ - ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଛି । ଯାହା ୧୯୯୫-୯୬ ଶିକ୍ଷାବର୍ଷରୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଉଛି । ପ୍ରାକ୍-ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ ହେଲା :

(କ) ୯ମ ଓ ୧୦ମ ଶ୍ରେଣୀର ଶିକ୍ଷର୍ଥୀଙ୍କୁ ସାଧାରଣ ବିକ୍ରି ଯୋଗ୍ୟ କୌଶଳର ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଦେବା ।

(ଖ) ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଦକ୍ଷତା ଓ ଆଗ୍ରହ ବୃଦ୍ଧି କରି ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷମତାରେ ବୃଦ୍ଧି କରିବା ଏବଂ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଅଭିରୁଚିରେ ଆତ୍ମାନ୍ୱେଷଣ କରିବା ପାଇଁ ସୁଯୋଗ ଦେବା ।

(ଗ) ଉଚ୍ଚ ମାଧ୍ୟମିକ ସ୍ତରରେ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ବିଷୟ ନିର୍ବାଚକୁ ସୁଗମ କରାଇବା ।

(ଘ) ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାର ଏକ ବାଞ୍ଛିତ ଦିଗ ଭାବେ କର୍ମାନୁଭୂତିରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ ନିମନ୍ତେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ପ୍ରସ୍ତୁତି କରାଇବା ।

(ଙ) କର୍ମସଂସ୍କୃତି ପ୍ରତି ସୁସ୍ଥ ମାନସିକତା ସୃଷ୍ଟି କରିବା ।

NCERT ପ୍ରାକ୍ - ଧନ୍ଦାମୂଳକ ପ୍ରଦର୍ଶିକା ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ବିସ୍ତୃତ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ନେଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଛନ୍ତି । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା ମହୁମାଛି ପାଳନ, ଦୈବସାର, ଉଦ୍ୟାନ କୃଷି, ଛତୁ ଚାଷ, ସିମେଇ ପ୍ରସ୍ତୁତି, ଟାଇପ୍ କରିବା, Internet cafe , ଘରୋଇ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉପକରଣ ପ୍ରସ୍ତୁତି, ଜଳଯୋଗାଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା, କୃଷି ଯନ୍ତ୍ରପାତିର ମରାମତି, କାଠ କାରିଗରୀ, ବାଉଁଶ କାରିଗରୀ, କଣ୍ଢେଇ ତିଆରି, ପାଉଁରୁଟି ପ୍ରସ୍ତୁତି, ଫଳ ଓ ପନିପରିବା ସଂରକ୍ଷଣ , ଆଚାର ପ୍ରସ୍ତୁତି, ପ୍ରସାଧନ ସାମଗ୍ରୀ ପ୍ରସ୍ତୁତି, ନରମ ଖେଳା ଇତ୍ୟାଦି ।

Module
3

ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷାର ଧନ୍ଦାମୂଳକୀକରଣ ପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପ୍ରାୟୋଜିତ ଯୋଜନା :

ଭାରତରେ ଶିକ୍ଷାର ଧନ୍ଦାମୂଳକୀକରଣ ପ୍ରଥମେ ୧୯୭୬-୭୭ ମସିହାରେ ହୋଇଥିଲା / ୧୦ ବର୍ଷର ସ୍କୁଲ ଶିକ୍ଷାରେ ଉତ୍ପାଦନକ୍ଷମ କୌଶଳ ବିକାଶ ଓ ଏହା ସହ ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷାର ବିକାଶ ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥିଲା । ଉଚ୍ଚ ମାଧ୍ୟମିକ ସ୍ତରରେ ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ପାଇଁ ୨ ବର୍ଷିଆ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ଏକ ବିକଳ୍ପ ଭାବରେ ଥିଲା । ୧୯୭୮ ମସହିାରେ ଶ୍ରୀ ମାଲକମ୍ ଏସ, ଆଦିମେସିଆଙ୍କ ଅଧ୍ୟକ୍ଷତାରେ ଗଠିତ କମିଟି +୨ ସ୍ତରର ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଧାରା ପାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପାଇଁ ତାଙ୍କର ମତାମତ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଗଲା (କ) ଭାଷା (୧୫% ମୋଟ ସମୟର) (ଖ) ସାଧାରଣ ମୂଳ ପାଠ (୧୫% ମୋଟ ସମୟର) (ଗ) ଧନ୍ଦାମୂଳକ ନିର୍ବାଚିତ ବିଷୟ (୭୦% ମୋଟ ସମୟର)

ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷାର ଧନ୍ଦାମୂଳକୀକରଣର କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପ୍ରାୟୋଜିତ ଯୋଜନା ଫେବୃଆରୀ ୧୯୮୮ ରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଇଥିଲା । ଏହାର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଲା ଶୈକ୍ଷିକ ସୁଯୋଗରେ ବିବିଧ ପ୍ରୟାସ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ନିଯୁକ୍ତି ସୁଯୋଗର ବୃଦ୍ଧି । କୁଶଳୀ ନବସମ୍ବଳର ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ଯୋଗାଡ଼ରେ ତାରତମ୍ୟ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣର ଏକ ବିକଳ୍ପ ଭାବରେ । ଏହି ଯୋଜନା ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଁ ନିୟମାବଳୀ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରେ ଯାହାଦ୍ୱାରା ପ୍ରଶାସନିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଗଠନ ଧନ୍ଦାମୂଳକ କ୍ଷେତ୍ରର ସର୍ବେକ୍ଷଣ, ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ, କାର୍ଯ୍ୟପୁସ୍ତକ, ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପୁସ୍ତିକା, ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ, ଗବେଷଣା ପାଇଁ ଟେକନିକାଲ ସହାୟକ, ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଓ ମୂଲ୍ୟାୟନ ପ୍ରସ୍ତୁତି । ଏହା ମଧ୍ୟ NGO ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବୀ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କୁ ଆର୍ଥିକ ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରେ ଯାହାଦ୍ୱାରା ଅଳ୍ପ ଅବଧି ବିଶିଷ୍ଟ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ମାଧ୍ୟମରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅଭିନବ ପ୍ରକଳ୍ପ ଆୟୋଜନ କରିପାରିବେ । ଏହି ଯୋଜନା ଅଧିନରେ ଏହା ୧୯୯୨ - ୧୯୯୩ ମସିହାରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ ହେଲା । ପାଖାପାଖି ୧୦ ଲକ୍ଷ ପିଲା । ୯୦୦୦ ସ୍କୁଲରେ +୨ ସ୍ତରରେ ନାମ ଲେଖାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଗଲା । ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ସୁବିଧା ୬ଟି ମୁଖ୍ୟ ବିଷୟରେ କରାଗଲା । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା, କୃଷି, ବେପାର ଓ ବାଣିଜ୍ୟ, ବୈଷୟିକ ଓ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟାଳୟ, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ସେବା, ଗୃହ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ମାନବଜାତି ଓ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଶିକ୍ଷା PSSCIVE ବିଷୟ ଓ ବିଷୟ ପାଇଁ ପାଠ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ପ୍ରସ୍ତୁତିର ଭାର ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା । ବିଭିନ୍ନ କମିଟିର ସୁପାରିଶ ଆଧାରରେ ।

ଏହି ଯୋଜନାକୁ ମାଧ୍ୟମିକ ଓ ଉଚ୍ଚ ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷାରେ ଧନ୍ଦାମୂଳକୀକରଣ ପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପ୍ରାୟୋଜିତ ଯୋଜନା ଭାବରେ ୨୦୧୨ ମସିହାରେ ଆଉଥରେ ନାମକରଣ କରାଗଲା । ଧନ୍ଦାମୂଳକ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟକୁ ୬୮୦୦ ସ୍କୁଲରେ ଲାଗୁ କରିବା ପାଇଁ ପାଖାପାଖି ୨୫ ବର୍ଷ ଲାଗିଗଲା । ଓ କେବଳ ୫୬% ନାମ ଲେଖା ଏହି ଧନ୍ଦାମୂଳକ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟରେ ବିଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ରଶାସିତ ଅଞ୍ଚଳର ହୋଇପାରିଛି । ଏହାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାରେ ବିଫଳ ହେବାର ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହେଉଛି ଏହାପ୍ରତି ଥିବା ନାକାରାତ୍ମକ ଚିନ୍ତାଧାରା ଓ କ୍ଷୀଣ ଆଶା, ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷାରେ ଏହାର ସମୟ

Module 3

ଅଭାବ, କୌଶଳ ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ଯୋଗାଣରେ ତାରତମ୍ୟ, ଶିଳ୍ପ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନିଯୁକ୍ତିର ଭାବ । ଗୁଣବତ୍ତା ମାନବ ଓ ସମ୍ବଳର ସୁବିନିଯୋଗ ପାଇଁ ସମ୍ମିଳିତ ପ୍ରୟାସର ଅଭାବ । ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ନିଯୁକ୍ତିଗତ କୌଶଳର ଅଭାବ । ଗୁଣବତ୍ତାର ଆଶ୍ୱାସନେଇ ଢ଼ାଞ୍ଚର ଅନୁଚିତ୍ ସଞ୍ଚାଳନ ଏବଂ ପ୍ରାୟୋଗିକ ଏବଂ ସ୍ୱଚାଳିତ ଉଦ୍ୟୋଗର ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଭବିଷ୍ୟତର କୌଶଳର ଅଭାବକୁ ପ୍ରଚାର କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣକୁ ଆଗକୁ ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟାର ଲାଭ ଉଠାଇବାର ଅଭାବ ।

ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ - ୧ : ଚିନ୍ତାକର - ଯୋଡ଼ି ହୁଅ - ପରସ୍ପର କଥା ହୁଅ ।

ଶିରୋନାମା:- କର୍ମାନୁଭୂତିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଓ ପ୍ରାକ୍ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା

ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ :- କର୍ମାନୁଭୂତିକ ଶିକ୍ଷାର ବିଭିନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣକୁ ବୁଝିବା ।

ପ୍ରଣାଳୀ :- ପ୍ରଶିକ୍ଷକ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ ଦେଇ ଏହାର ଉତ୍ତର କରିବା ପାଇଁ ଏକାକୀ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ କହିବେ । ଏହାକୁ ସେମାନେ ଖାତାରେ ଟିପିରଖିବାକୁ କହିବେ । ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକ ଏହିପରି ହୋଇପାରେ (କ) କାହିଁକି କର୍ମାନୁଭୂତିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଠିକ୍ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଉନାହିଁ ? କାର୍ଯ୍ୟ ଆଧାରିତ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କ'ଣ ଅସୁବିଧା ଅଛି ? କାହିଁକି କାର୍ଯ୍ୟ ଆଧାରିତ ଶିକ୍ଷାକୁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଉତ୍ସାହିତ କରାଯିବ ? କିପରି କର୍ମାନୁଭୂତିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ, ପ୍ରାକ୍-ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷାଠାରୁ ଅଲଗା ? ଇତ୍ୟାଦି ।

* ୧୦ ମିନିଟ ପରେ ପ୍ରଶିକ୍ଷକ ପ୍ରଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କୁ ପାଖ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ସହ ଯୋଡ଼ି ହେବାକୁ କହିବେ, ପରସ୍ପର ଆଲୋଚନା ହୋଇ ସହମତିରେ ପହଞ୍ଚିବେ ବା ବିଭିନ୍ନ ମତ ତିଆରି କରିବେ ।

* ପ୍ରଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଯୋଡ଼ି ହୋଇ ଆଲୋଚନା କରିବା ପରେ ପ୍ରଶିକ୍ଷକ ଯୋଡ଼ିମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ମତ ରଖିବାକୁ କହିବେ ।

ସ୍ୱ-ଆକଳନ :

ନିମ୍ନୋକ୍ତ ଉକ୍ତିର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଟିପ୍ପଣୀ ଲେଖ ।

(କ) ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କର୍ମାନୁଭୁତିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ

(ଖ) ପ୍ରାକ୍-ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା

(ଗ) ଶିକ୍ଷାର ଧନ୍ଦାମୂଳକୀକରଣ

Module 3

ଅଧିବେଶନ - ୪ : ସମଗ୍ର ଶିକ୍ଷା ଅନ୍ତର୍ଗତ ଶିକ୍ଷାର ଧନ୍ଦାମୂଳକୀକରଣ :

କୌଶଳ ବିକାଶର ଜାତୀୟ ନୀତି ଓ ଉଦ୍ୟୋଗ - ୨୦୧୫ ର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଉଛି ଆଗାମୀ ୫ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ୨୫% ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ନବମରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଶ୍ରେଣୀରେ ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷାରେ କୌଶଳକୁ ସମନ୍ୱିତ କରିବା । ୨୦୧୮ ମସିହାର ଡ଼ିସେମ୍ବର ମାସ ମଧ୍ୟରେ NSQF ସହତ ସମସ୍ତ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଓ ଅଣ-ଆନୁଷ୍ଠାନିକ କୌଶଳ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଏକ ଦିଗରେ ରହିବେ ।

ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାରେ ନୀତି ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ବୁଝିବାକୁ ଯାଇ ମାଧ୍ୟମିକ ଓ ଉଚ୍ଚ ମାଧ୍ୟମିକ ସ୍ତରରେ କୌଶଳ ବିଜ୍ଞାନର ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଓ ଗ୍ରହଣ କରଥିବା ପଦେକ୍ଷେପଗୁଡ଼ିକ ହେଲା ।

(କ) ଶୈକ୍ଷିକ ଓ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ସମନ୍ୱୟ

(ଖ) କୌଶଳ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ଅର୍ଥନୈତିକ ଓ ସାମାଜିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପୂରା କରିବାକୁ ଯାଇ ନୂଆ ପାଠର ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

(ଗ) ଯୋଗ୍ୟତା, ଦକ୍ଷତା ଓ ନିଯୁକ୍ତିକୁ ଯୋଡ଼ି ନମନୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ପ୍ରସ୍ତୁତି ଓ ପ୍ରଚଳନ ।

(ଘ) ଦକ୍ଷ ଶିକ୍ଷକ ଓ ପ୍ରଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତୁତି ।

(ଙ) ଶିକ୍ଷଣ ଦକ୍ଷତା ଆଧାରରେ ମାନନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ।

(ଚ) ଗୁଣାବତ୍ତାର ପ୍ରତିଶୃତି

VET ର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଓ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଲକ୍ଷ୍ୟହୀନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ବ୍ୟତୀତ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ବିଷୟ ସବୁ ପିଲାଙ୍କୁ ଉପଲବ୍ଧ କରାଇବା ହେଉଛି ଲକ୍ଷ୍ୟ ।

ସମଗ୍ର ଶିକ୍ଷା ଅନ୍ତର୍ଗତ ଶ୍ରେଣୀ VI-VIII ରେ ପ୍ରାକ୍-ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା :

ପ୍ରାକ-ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷାକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମଗ୍ର ଶିକ୍ଷା ଅନ୍ତର୍ଗତ ଶ୍ରେଣୀVI-VIII ରେ ବିଦ୍ୟଳୟ ଶିକ୍ଷାର ଧନ୍ଦାମୂଳକୀକରଣ ବୋଲି କଳ୍ପନା କରାଯାଏ । କାରଣ କୌଶଳ ଭିତ୍ତିକ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ସାଧାରଣ ବିଷୟ ସହିତ ଯଥା ବିଜ୍ଞାନ, ଭାଷା ସାମାଜିକ ବିଜ୍ଞାନ ଇତ୍ୟାଦି ଯୋଡ଼ାଯାଉଛି । ଏହା ମଧ୍ୟ ଉପଯୋଗୀ ଅଟେ ଯେ ପିଲାମାନେ ମୁଖ୍ୟ କୌଶଳଗୁଡ଼ିକୁ ଉନ୍ମୋଚନ କରନ୍ତି । ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଉତ୍ପାଦନକ୍ଷମ କାର୍ଯ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ । କର୍ମ ଆଧାରିତ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟର ପଛରେ ଲୁଚି ରହିଥିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଶିକ୍ଷଣ ଶିକ୍ଷାଦାନ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ବୁଝିବା ନୁହେଁ: କି ୬ଷ୍ଠ ରୁ ୮ମ ଶ୍ରେଣୀ ଭିତରେ

Module 3

ପାଠ୍ୟଖସଡ଼ାରେ ଆଉ ଏକ ନୂଆ ବିଷୟ ଯୋଡ଼ିବା । ଏହା କେବଳ ପୁସ୍ତକଗତ ଜ୍ଞାନ ଓ ପ୍ରୟୋଗ ଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପ୍ରଭେଦକୁ ଦୂର କରେ ଏହା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କୁ କାର୍ଯ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦକ୍ଷତାର ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ପିଲାଙ୍କୁ ଜଣାଏ । ତେଣୁ ଏହା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଭବିଷ୍ୟତ କାର୍ଯ୍ୟପନ୍ଥା ସ୍ଥିର କରେ । ଏହି ବହୁ କୌଶଳ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ କେତେକ ସୂକ୍ଷ୍ମ କୌଶଳକୁ ଶାଣିତ କରାଏ ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟତା ଗୁଣ, ସହଯୋଗିତା, ମିଳିମିଶି କାମ କରିବା, କଞ୍ଚାମାଲର ଆବଶ୍ୟକୀୟ ବ୍ୟବହାର, ସୃଜନଶୀଳତା, ଗୁଣବତ୍ତା ପ୍ରତି ସଚେତନତା ଇତ୍ୟାଦି । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ବିଭିନ୍ନ ସଂଗଠନ ଓ ଲୋକମାନେ ନିୟୋଜିତ ହୋଇଥିବା ବିଭିନ୍ନ ବୃତ୍ତିକୁ ଦେଖିବା ଆବଶ୍ୟକ ଯାହାଦ୍ୱାରାକି ସେମାନଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ଓ ଭବିଷ୍ୟତ କର୍ମ ନିଯୁକ୍ତିରେ କୌଶଳଜନିତ ଦକ୍ଷତାର ବୃଦ୍ଧି ହେବ ।

ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷାରେ ଭାଷା, ଗଣିତ, ବିଜ୍ଞାନ, ସାମାଜିକ ବିଜ୍ଞାନ, କଳା, ସଂଗୀତ ଓ କର୍ମାନୁଭୂତି ଶିକ୍ଷକ କୌଶଳ ଭିତ୍ତିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଗଠନରେ ଯୋଗଦେବେ ଯାହାକୁ ସୋମନେ ପଢ଼ାଉଛନ୍ତି । ଶିକ୍ଷଣ-ଶିକ୍ଷାଦାନ ପଦ୍ଧତି ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ, ଅଭ୍ୟାସ ଓ ଏପଟ ସେପଟ କରିବା ଉପରେ ଆଧାରିତ । ପରିକଳ୍ପନା, ହସ୍ତଶିଳ୍ପ ଓ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷାର ଏକ ଅଂଶ । ଯାହା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କୁ ଆଣିବାରେ ଓ ଏକତ୍ର କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ବିଷୟ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଯୁକ୍ତିବିଦ୍ୟା ସମ୍ପର୍କରେ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

କୌଶଳ ହେଉଛି ଯାହା ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟଭିତ୍ତିକ ଶିକ୍ଷଣ, କାର୍ଯ୍ୟକରି ଶିଖିବା, ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରିବା, ସହଯୋଗୀ ଓ ଦଳଗତ ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ, ବହୁପ୍ରକାର ଅଭିଜ୍ଞତା, ପ୍ରକଳ୍ପ କାର୍ଯ୍ୟ ଯାହା ଜ୍ଞାନ ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରର ଜ୍ଞାନ ସଂଗ୍ରହ କରେ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ଅନ୍ତଃଦୃଷ୍ଟି ପାଇଁ ଭବିଷ୍ୟତ କର୍ମନିଯୁକ୍ତି ପାଇଁ କୌଶଳ ଦକ୍ଷତା ପାଇଁ ଲୋକମାନେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ବିଭିନ୍ନ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରକୁ ବୁଲିଯିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ସୂକ୍ଷ୍ମ ଓ ସ୍ଥୁଳ କୌଶଳ ଉପରେ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ପ୍ରଦର୍ଶିକା ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । କର୍ମମୟ ବିଶ୍ୱରେ କାର୍ଯ୍ୟର ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ବିଷୟ ବାଛିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ କିମ୍ବା ଭବିଷ୍ୟତ ଗଠନ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ସୂକ୍ଷ୍ମ କୌଶଳ ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଚିନ୍ତାଧାରା, ସାମାଜିକ ଗୁଣାବଳୀର ବିକାଶ କରିବେ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ ସାମାଜିକ ସ୍ତରରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବେ । ଯୁଗ୍ମ କୌଶଳ ପ୍ରଦର୍ଶିକା ଯୋଗାଯୋଗ କୌଶଳ ଓ ICT କୌଶଳ ବିକାଶରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ।

କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଅଧିନରେ ବର୍ତ୍ତମାନର କଏଇଠ ର ଉଚ୍ଚପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରକୁ ଏବଂ ବାଳିକାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମାଧ୍ୟମିକ ସ୍ତରର ହଷ୍ଟେଲକୁ ସମ୍ପ୍ରସାରିତ କରାଯାଇ ଦ୍ୱାଦଶ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆବାସିକ ଶିକ୍ଷା ଦେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଛି ।

ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପଛୁଆ ବର୍ଗର ବାଳିକା (୧୦-୧୮ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ) ଯେଉଁମାନେ ଷଷ୍ଠରୁ ଦ୍ୱାଦଶ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ିବା ନିମନ୍ତେ ଇଚ୍ଛୁକ ସେମାନଙ୍କୁ ଗୁଣାତ୍ମକ ଶିକ୍ଷା ଉପଲବ୍ଧ କରାଇଥାଏ । ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତି / ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି, ପଛୁଆବର୍ଗ ବା ସଂଖ୍ୟା ଲଘୁ ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ଈଚଖ ପରିବାରର ବାଳିକା ମାନଙ୍କର ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷାରୁ ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ଏବଂ ଦ୍ୱାଦଶ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିକ୍ଷାକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରେ ।

ସମଗ୍ର ଶିକ୍ଷାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନୁଯାୟୀ ବର୍ତ୍ତମାନର କଏଇଠ ଗୁଡ଼ିକୁ ଉଚ୍ଚପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରରୁ ଦ୍ୱାଦଶ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂପ୍ରସାରିତ କରାଯିବ । ଏହା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷାଗତ ପଛୁଆ ବ୍ଲକରେ ଷଷ୍ଠର ଦ୍ୱାଦଶ ଶ୍ରେଣୀ ପାଇଁ ଅତିକମ୍‌ରେ ଗୋଟିଏ ବାଳିକା ଆବାସିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଯୋଗାଇ ଦେବ । ଅନ୍ୟକୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଏଭଳି ବାଳିକା ଆବାସିକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ବ୍ୟବସ୍ଥା ନ ଥିଲା ।

ଅନୁସୂଚତୀ ଜାତି / ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି, ପଛୁଆବର୍ଗ ବା ସଂଖ୍ୟାଲଘୁ ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ଈଚଖ ପରିବାରର ୧୦ ରୁ ୧୮ ବର୍ଷ ବାଳିକା ଯେଉଁମାନେ ୬ଷ୍ଠ ରୁ ଦ୍ୱାଦଶ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛୁକ ସେମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାଦେବା ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ମୁଖ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ । ସମଗ୍ର ଶିକ୍ଷା ବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୃହ ସମ୍ପର୍କିତ ଅନାବୃତ୍ତି ଅନୁଦାନ ସହ କେତେକ ଆବୃତ୍ତି ଅନୁଦାନ ଦେଇଥାଏ । ନିମ୍ନରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ମାନବ ସମ୍ବଳ ମୂଲ୍ୟସହ ସୂଚାଇ ଦିଆଯାଇଛି ।

୧. କଏଇଠ ଶ୍ରେଣୀ ୬ଷ୍ଠରୁ ଅଷ୍ଟମ ପାଇଁ ବାର୍ଷିକ ୬୦ ଲକ୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ

୨. କଏଇଠ (ଶ୍ରେଣୀ ୬ଷ୍ଠରୁ ଦଶମ ପାଇଁ ବାର୍ଷିକ ୮୦ ଲକ୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ

୩. କଏଇଠ ଷଷ୍ଠରୁ ଦ୍ୱାଦଶ ଶ୍ରେଣୀ ପାଇଁ ବାର୍ଷିକ ୧ କୋଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ।

୪. କେବଳ ବାଳିକା ହଷ୍ଟେଲ ଶ୍ରେଣୀ ୯ମରୁ ଦ୍ୱାଦଶ ପାଇଁ ବାର୍ଷିକ ୨୫ ଲକ୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ।

୨୦୧୮-୧୯ ମସିହା କର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୁଦାୟ ୫୯୬୦ ଟି ସ୍ୱୀକୃତି ପ୍ରାପ୍ତ କଏଇଠସ୍ଥ ରହିଛି, ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ୪୮୪୧ଟି କଏଇଠ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ ହେଉଛି ଏବଂ ୫.୯୧ ଲକ୍ଷ ବାଳିକା ସେଗୁଡ଼ିକରେ ପଢୁଛନ୍ତି । ୨୦୧୮-୧୯ ମସିହାରେ ୩୫ଟି (Thirty Five) ନୂଆ କଏଇଠ ଅନୁମୋଦିତ ହୋଇଛି ଏବଂ ୧୨୩୨ ଗୋଟି କଏଇଠ କୁ ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀରୁ ଦଶମ / ଦ୍ୱାଦଶ ଶ୍ରେଣୀକୁ ସଂପ୍ରସାରିତ କରାଯାଇଛି ।

ଆତ୍ମରକ୍ଷା ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ:

ଲିଙ୍ଗଗତ ହିଂସା ଆମ ଦେଶରେ କିଶୋରୀ ବାଳିକାମାନଙ୍କର ବୃଦ୍ଧି, ବିକାଶ, ଶିକ୍ଷା ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ଶୋଚନୀୟ ସମସ୍ୟା ଅଟେ । ଜାତୀୟ ଅପରାଧ ଦସ୍ତାବିଜ୍ ବ୍ୟୁରୋ ଘଉଜଇ ଦ୍ୱାରା ଭାରତ ଅପରାଧ ରିପୋର୍ଟ ଅନୁଯାୟୀ ଗତ କିଛି ବର୍ଷ ହେବ ଲିଙ୍ଗଗତ ହିଂସାର ମାତ୍ରା ବାସ୍ତବିକ୍ ବଢ଼ିଚାଲିଛି । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବଶତଃ ଏପରି ଅନେକ ତଥ୍ୟ ଯାହା ସୂଚୀତ ହୋଇନାହିଁ, ତାହା ଏବେ ବି ଆମ ଠାରେ ଅନୁପଲବ୍ଧ ।

Module 5

ଦେଶରେ ବାଳିକାମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅପରାଧର ମାତ୍ରା ବଢ଼ିବା ଯୋଗୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନଙ୍କର ସୁରକ୍ଷା ଓ ନିରାପତ୍ତାକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ତରରୁ ଆତ୍ମରକ୍ଷା ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଦେବାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ଆତ୍ମରକ୍ଷା ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଗୋଟିଏ ଜୀବନ କୌଶଳ ଯାହାକି ବାଳିକାମାନଙ୍କୁ ନିଜ ପରିବେଶ ପ୍ରତି ସଚେତନ ରଖିବା ସଂଗେସଂଗେ ଯେ କୌଣସି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଘଟଣା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥାଏ । ଆତ୍ମରକ୍ଷା ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ମାଧ୍ୟମରେ ବାଳିକାମାନଙ୍କୁ ମନସାତ୍ତ୍ୱିକ ସ୍ତରରେ, ବୌଦ୍ଧିକ ସ୍ତରରେ ତଥା ଶାରୀରିକ ସ୍ତରରେ ଦୃଢ଼ୀଭୂତ କରାଇ ସମସ୍ତ ପରିସ୍ଥିତିରେ ନିଜକୁ ସୁରକ୍ଷା ଦେବାର କୌଶଳ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଇଥାଏ । ଆତ୍ମରକ୍ଷା ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ କୌଶଳ ତା'ମଧ୍ୟରେ ଆତ୍ମ ବିଶ୍ୱାସ ସୃଷ୍ଟି କରେ ଏବଂ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ତରରେ ଏହା ମୁଖ୍ୟତଃ ମାଧ୍ୟମିକ ଓ ଉଚ୍ଚ ମାଧ୍ୟମିକ ସ୍ତରରେ ବାଳିକା ଶିକ୍ଷାକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରେ ଏବଂ ଅଧାରୁ ପାଠ ଛାଡ଼ିବା ହାରକୁ ମଧ୍ୟ କମ୍ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ ।

ଆତ୍ମରକ୍ଷା ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ କୌଶଳ ଦ୍ୱାରା ବାଳିକା ନିଜର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଶକ୍ତିକୁ ଚିହ୍ନଟ କରେ, ଦୃଢ଼ୀଭୂତ କରେ ଓ ନିଜର ଏହି ଶକ୍ତି ଉପରେ ଭରସା କରେ । ଅନେକ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଜଣକୁ ମାର୍ଶାଲ ଆର୍ଟ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କେତେକ କୌଶଳ ଯେପରି କହୁଣୀରେ ଧକ୍କା ଦେବା, ପ୍ରହାର କରିବା, ଗୋଇଠା ମାରିବା, ମୁଥା ମାରିବା, ଆଦି ଆକ୍ରମଣକାରୀକୁ ଡରାଇବା ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ । ଏପରି କି ଝିଅ ମାନଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ପ୍ରତିଦିନ ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଜିନିଷକୁ ଯେଥା ଚାବିରିଙ୍ଗ, ଓଢ଼ଣୀ, ଷ୍ଟୋଲ, ମଫଲର, ବ୍ୟାଗ, କଲମ, ପେନସିଲ୍, ବହିଖାତା ଇତ୍ୟାଦିକୁ ଆତ୍ମରକ୍ଷାର ଅସ୍ତ୍ର ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରିବାର କୌଶଳ ଶିଖାଯାଏ । ଏହାକୁ ତତ୍‌କାଳ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଆତ୍ମରକ୍ଷାର ଅସ୍ତ୍ରଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।

ସମଗ୍ର ଶିକ୍ଷା ଅଧିନରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସରକାରୀ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବାଳିକାମାନଙ୍କୁ ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ ତିନିମାସ ପାଇଁ ଆତ୍ମରକ୍ଷା ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଦିଆଯାଏ । ଏଥିପାଇଁ ନାମଲେଖା ନିମନ୍ତେ ମାସିକ ୩୦୦୦ ଟଙ୍କା ଦେବାକୁ ପଡ଼େ । ଏହି ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଷଷ୍ଠରୁ ଦ୍ୱାଦଶ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢୁଥିବା ସମସ୍ତ ବାଳିକାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । KGBV ରେ ରହୁଥିବା ବାଳିକାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଏହି ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ରାଜ୍ୟ ଓ କେନ୍ଦ୍ରଶାସିତ ଅଂଚଳ ମଧ୍ୟ ସମ୍ମିଳିତ ଭାବରେ ମହିଳା ଓ ଶିଶୁ କଲ୍ୟାଣ ମନ୍ତ୍ରାଳୟ ଅଧିନସ୍ଥ ନିର୍ଭୟାପାଣ୍ଠି ଭାରତ ସରକାର, ଏହି ପୋଲିସ୍ ବିଭାଗ, ହୋମ୍‌ଗାର୍ଡ଼, ଘଉଉ ବା ଅନ୍ୟ ରାଜ୍ୟ ସରକାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରୁ ଆତ୍ମରକ୍ଷା ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଅନୁଦାନ ପ୍ରାପ୍ତ କରିପାରିବେ ।

ବିଦ୍ୟାଳୟ ନିରାପତ୍ତା:

ନିଜ ଆତ୍ମସମ୍ମାନ ସହ ବଂଚିବା, ଗୋଟିଏ ନିରାପଦ, ସୁରକ୍ଷିତ ଏବଂ ଅନୁକୂଳ ପରିବେଶରେ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ ସହ ବୃଦ୍ଧି ଓ ବିକାଶ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିଶୁର ଅଧିକାରୀ, ବିଦ୍ୟାଳୟ ନିରାପତ୍ତା ସୁରକ୍ଷାକୁ ପ୍ରଶସ୍ତ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ବିଚାର କଲେ ଏହା କେବଳ ଭିତ୍ତିଭୂମି ବା ଭୌତିକ ପରିବେଶ ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ ନୁହେଁ । ବିଦ୍ୟାଳୟ ନିରାପତ୍ତା ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୋଟିଏ ଜଟିଳ ବିଷୟ ଯାହା ଶାରୀରିକ ଦଣ୍ଡଠାରୁ ଭିନ୍ନ

ଯେପରି ଡରାଇବା, ଧମକାଇବା, ଶାରୀରିକ ହିଂସା, ଯୌନଗତ, ମାନସିକ ଏବଂ ଆବେଗିକ ହିଂସା ଏପରିକି କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅତିଶୟ ଘଟଣା ମୃତ୍ୟୁର କାରଣ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥାଏ । ନିକଟ ଅତୀତରେ, ହିଂସାର କେତେକ ରିପୋର୍ଟ ରହିଛି ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ହତ୍ୟା, ଆକ୍ରମଣ ଏବଂ ଦୁଷ୍କର୍ମ ଆଦି ଦୁଃଖଦ ଘଟଣାର ଖବର ଆସୁଛି । ହିଂସା, ଅପରାଧ, ଅଶ୍ଳୀଳ ଭିଡିଓ ଏବଂ ମାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟର ସେବନ, ଇଣ୍ଟରନେଟ୍, ଭିଡିଓ ଆଦି ସହଜରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିପାରୁଛି ତେଣୁ କ୍ରମାଗତ ଭାବରେ ଏହିଭଳି ଘଟଣାବୃଦ୍ଧି ପାଉଛି । ଡ୍ରଗ୍ସ, ମଦ ଏବଂ ସିଗାରେଟ୍ ଆଦି ସହଜରେ ମିଳିବାଟା ମଧ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ହେଉଛି । ଏସବୁ ସହିତ ଶିଶୁର ମାତାପିତା, ଶିକ୍ଷକ, ସାଙ୍ଗ ସାଥୀଙ୍କର ତରଫରୁ ପରୀକ୍ଷାର ଚାପର ମଧ୍ୟ ସାମ୍ନା କରିବାକୁ ପଡୁଛି ଯାହାଦ୍ୱାରା ତା ମଧ୍ୟରେ ନୈରାଶ୍ୟ, ଆକ୍ରମଣତା ଭାବନା ଓ ଅବସାଦ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଛି ଏବଂ କିଛି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହା ଆତ୍ମ ହତ୍ୟାର ରୂପ ନେଉଛି । ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିଚାଳନା କର୍ମକର୍ତ୍ତା, ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ, ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ କେବେକେବେ ଉଦାସୀନ ହୋଇଯାଏ । ଏହା ଚିନ୍ତାର ଗୋଟିଏ ମୁଖ୍ୟ ବିଷୟ । ତେଣୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନିରାପତ୍ତା ଏବଂ ସୁରକ୍ଷା ସଂରଚନାକୁ ନେଇକି ଗୋଟିଏ ବିସ୍ତୃତ କାର୍ଯ୍ୟଯୋଜନାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକୁ ସୁରକ୍ଷିତ ଏବଂ ନିରାପଦ ରଖିବା ପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିଚାଳକ, ଶିକ୍ଷକ, ଛାତ୍ର, ଅଭିଭାବକ ଏବଂ ପରାମର୍ଶଦାତାଙ୍କ ସହିତ ବିଭିନ୍ନ ଭାଗିଦାରୀଙ୍କର ପରାମର୍ଶରେ ଏକ ଉତ୍ତରଦାୟୀ (Accountability) ଢ଼ାଞ୍ଚାରେ ବ୍ୟାପକ ଦିଗ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିକାର ବିକାଶ କରାଯାଉଛି ।

ଜାଗୋ ବଦଲୋ ବୋଲୋ

ଜାଗ୍ରତ ହୁଅ, ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୁଅ ଏବଂ କୁହ (ପାଟି ଖୋଲ)

ତେଲେଙ୍ଗାନା ରାଜ୍ୟର ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ ପୋକ୍ସୋ ଅଧିନୀୟମରେ ପୋଲିସ ବିଭାଗର ସହଯୋଗରେ ଶିଶୁ ଯୌନ ଶୋଷଣର ବିରୋଧରେ 'ଜାଗୋ ବଦଲୋ ବୋଲ" ନାମରେ ଏକବର୍ଷର ଏକ ଅଭିଯାନ କରିଥିଲେ । ଏହା ଅଧିନରେ ସମସ୍ତ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ଶିକ୍ଷକ ମାନଙ୍କର ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଆୟୋଜନ କରାଯାଇଛି ।

ଏକ ଆଦର୍ଶ ପରିସ୍ଥିତିରେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପରାମର୍ଶଦାତା ରଖାଯାଇପାରିବ । କିନ୍ତୁ ଦେଶରେ ପ୍ରଶିକ୍ଷିତ ପରାମର୍ଶଦାତାର ଅଭାବ ହେତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରୁନାହିଁ । ତେଣୁ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭିତରେ ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ପରାମର୍ଶଦାତା ଭାବରେ କାମ କରିବା ପାଇଁ ସଚେତନ କରାଯାଇପାରିବ । ସେମାନେ ନିଜର ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କର କୌଣସି ପ୍ରକାର ଚାପ, ଆବେଗଜନିତ ବ୍ୟବହାରକୁ ଚିହ୍ନଟ କରିପାରିବେ ଓ ତାଙ୍କ ସହ ସମନ୍ୱିତ ଭାବରେ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରିବେ । ଏହି ସମନ୍ୱିତ ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଅଧିନରେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ, ପୋକ୍ସୋ ଅଧିନିୟମ, ଜେ.ଜେ. ଅଧିନିୟମ, ବିଦ୍ୟାଳୟ ସୁରକ୍ଷା ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ, ହେଲ୍ପଲାଇନ୍ ଏବଂ ଆପାତକାଳୀନ ନମ୍ବର, ଅଭିଯୋଗ ନିମନ୍ତେ ଅଭିଯୋଗ ବାକ୍ସ ଆଦି ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରତି ଅଭିମୁଖୀକରଣ କରାଯାଉଛି ।

ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରୁ ଦ୍ୱାଦଶ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ୧୦୦୦ ଟଙ୍କା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତି ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଉଛି । ଏହା ଛଡା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଦ୍ୟାଳୟ

Module
5

ନିଜର ଗୋଟିଏ ସୁରକ୍ଷା ବୋର୍ଡ ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଯାହା ଉପରେ ହେଲପ୍ ଲାଇନ୍ / ଆପତକାଳୀନ ନମ୍ବର ଏବଂ ସମ୍ପର୍କିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ସଂପର୍କରେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହେବ । ଏଥିପାଇଁ ୫୦୦ ଟଙ୍କା ପ୍ରତି ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଦିଆଯାଉଛି ।

ରଙ୍ଗୋତ୍ସବ :

ଏହା ମାନବ ସମ୍ବଳ ବିକାଶ ମନ୍ତ୍ରାଳୟର ଗୋଟିଏ ପଦକ୍ଷେପ ଯାହା ଦେଶର ଯୁବ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସାଂସ୍କୃତିକ ବିଭିନ୍ନତା ବିଷୟରେ ସଚେତନତା ସୃଷ୍ଟି କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଛି । ଏହା ସାଂସ୍କୃତିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଗୋଟିଏ ସଂକଳନ ଥିଲା ଏବଂ ପୁରା ଦେଶରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମାନଙ୍କରେ ଏହାକୁ ଉତ୍ସାହର ସହ ଆୟୋଜନ କରାଯାଇଥିଲା ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସେଥିରେ ଭାଗ ନେଇଥିଲେ, ଯାହା କି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିଶୁକୁ ବିଭିନ୍ନ ସଂସ୍କୃତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଜୀବନ୍ତ ଏବଂ ସୁନ୍ଦର ଅନୁଭୂତି ମିଳିପାରିଛି । ରଙ୍ଗୋତ୍ସବ ସାଂସ୍କୃତିକ ପକ୍ଷର ଆୟୋଜନ ୭ ରୁ ୨୧ ଡିସେମ୍ବର ୨୦୧୮ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ବିଚାର ଧାରା ଅନୁସାରେ କରାଗଲା କି ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ, ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ କର୍ମଚାରୀ ଏବଂ ଭାଗିଦାରୀଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ହାରିବା - ଜିତିବା ଠାରୁ ଉପରକୁ ଚିନ୍ତା କିରବା, ଭାଗନେବା ପାଇଁ ହିଁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ରଙ୍ଗୋତ୍ସବର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ହେଲା -

× କଳା ଓ ସଂସ୍କୃତିର ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଦ୍ୱାରା ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିବେଶକୁ ଶିଖିବାର ସ୍ଥାନ ଏବଂ ଜୀବନ୍ତ ଏବଂ ଆନନ୍ଦଦାୟକ ସ୍ଥାନରେ ବଦଳାଇବା ଏବଂ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ, ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ଅନ୍ୟ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ସହ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଦସ୍ୟଙ୍କୁ ନିଜର କଳାତ୍ମକ ପ୍ରତିଭା ଏବଂ ରଚନାତ୍ମକତାକୁ ସାମ୍ନାକୁ ଆଣିବା ପାଇଁ ଏହା ଏକ ଉପଯୁକ୍ତ ମଂଚପ୍ରଦାନ କରେ ।

ନିଜର ସମସ୍ତ ବିଭିନ୍ନତା ସହିତ ଭାରତର ସମୃଦ୍ଧ ସାଂସ୍କୃତିକ ପରମ୍ପରାର ପ୍ରଦର୍ଶନ ଏବଂ ଉତ୍ସବ କରିବା ଏବଂ ସମସ୍ତ ଶିଶୁଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ବୟସ ଅନୁଯାୟୀ ଉଚିତ୍ ସୂଚନା ପ୍ରଦାନ କରିବା, ଯାହା ଦ୍ୱାରା ସେ ଦେଶର ବିଭିନ୍ନ ରୀତି - ରିବାଜ, ସାଂସ୍କୃତି, ଭାଷା, ଭୌଗଳିକ ଅବସ୍ଥିତ ଏବଂ ଭୋଜନର ବିଭିନ୍ନତାକୁ ବୁଝିପାରିବ ଏବଂ ତାହାର ସମ୍ମାନ କରିପାରିବ ।

"ଏକ ଭାରତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଭାରତ" ର ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ସୁନିୟୋଜିତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ମାଧ୍ୟମରେ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଏକତାର ଭାବନାକୁ ବୃଦ୍ଧି କରିବା ।'

ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଆନନ୍ଦଦାୟକ ଶିକ୍ଷଣ ନିମନ୍ତେ ପରିବେଶ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ପାଇଁ ପୁରା ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସମନ୍ୱିତ କଳାକୁ (ରଙ୍ଗୋତ୍ସବ ପରେ ମଧ୍ୟ) ନିୟମିତ ଅଭ୍ୟାସ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ରଙ୍ଗୋତ୍ସବରେ ମିଳିଥିବା ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ବିପୁଳ ଏବଂ ବିଶୁଦ୍ଧ ରୂପରେ ସ୍ୱାଗତ ପ୍ରକାଶ ଯୋଗ୍ୟ । ଦେଶସାରା ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କ ସହିତ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପାଇଁ ସାଂସ୍କୃତିକ ଦ୍ୱାର ଖୋଲିବାର ପ୍ରୟାସ କରାଯାଇଥିଲା । ଯାହାର ପରିମାଣ ସ୍ୱରୂପ ପୂରାଦେଶରେ କଳାତ୍ମକ ପ୍ରତିଭାର ଉତ୍ସବ ପାଳନ କରାଯାଇଥିଲା ।

ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ତରରେ ଆୟୋଜିତ ଭାଷା ସଙ୍ଗମ ଓ ଅନ୍ୟକାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ବ୍ୟତୀତ ରଙ୍ଗୋତ୍ସବରେ ଆଂଚଳିକ, ରାଜ୍ୟସ୍ତରୀୟ ଜୋନାଲ ଏବଂ ଜାତୀୟ ସ୍ତରର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଯେପରିକି ଜାତୀୟ ଶିଶୁ

Module 5

ସଭା ଏବଂ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଶିବିର ଜାତୀୟ ସ୍ତର ଲୋକନୃତ୍ୟ, ଜାତୀୟସ୍ତର ଭୂମିକା ନିର୍ବାହ, କଳା ଉତ୍ସବ, ସଂଗୀତ କଳା ସଙ୍ଗମ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତାର ଆୟୋଜନ କରାଯାଇଥିଲା ।

ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭିତ୍ତିକ ମାନନିର୍ଦ୍ଧାରଣ (ବାର୍ଷିକ ଉପଲବ୍ଧି ସର୍ବେକ୍ଷଣ)

ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳକୁ ବସ୍ତୁନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କରିବା ପାଇଁ ଏହି ବିଭାଗ ପୂର୍ବରୁ ନିୟମିତ ବ୍ୟବଧାନରେ ଜାତୀୟ ଉପଲବ୍ଧି ସର୍ବେକ୍ଷଣର (NAS) ସଞ୍ଚାଳନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଆରମ୍ଭ କରିଛି, ଯାହା ଏକ ବହିଃ ମୂଲ୍ୟାୟନ ଅଟେ । ସମସ୍ତ ଭାଗୀଦାରୀଙ୍କ ସହିତ ବିସ୍ତୃତ ଏବଂ ବିସଦ ଭାବରେ ଆଲୋଚନା ପରେ ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ବିକଶିତ କରାଯାଇଛି । ୨୦୧୭-୨୦୧୮ ମସିହାରେ ଆୟୋଜିତ (NAS) ର ଫଳାଫଳ ସମସ୍ତଙ୍କର ଅବଗତ ନିମନ୍ତେ ଉପଲବ୍ଧ ଅଟେ ।

ପୁନଶ୍ଚ, ୨୦୧୭ ରେ ଆୟୋଜିତ (NAS) ସମୟରେ ୨.୨ ଲକ୍ଷ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀଙ୍କର ସର୍ବକ୍ଷେଣରୁ ଏକତ୍ର କରାଯାଇଥିବା ତଥ୍ୟ ଏବଂ ତା'ପରେ ଘଉରଜଞ୍ଜ ଦ୍ୱାରା ଲିଖିତ ପଦକ୍ଷେପ ମାଧ୍ୟମରେ ନିମ୍ନ ଉପଲବ୍ଧିସ୍ତର ଫଳାଫଳରେ ସୁଧାର ଆଣିବା ପାଇଁ ଏକ ରୂପରେଖ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଇଁ କରାଯାଇଥିବା ପାଇଲଟ୍ ସର୍ବକ୍ଷେଣ ଆଧାରରେ ଏ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ନିଆଯାଇଛି କି ଯେ ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳର ଆକଳନ ନିମନ୍ତେ ୨୦୧୯ ରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭତ୍ତିକ ମାନନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯିବ । ଏହି ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଗୁଣାତ୍ମକ ଏବଂ ଭୟମୁକ୍ତ ମାନନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ହେବ, ଯାହାକୁ ସେହି ବିଦ୍ୟାଳୟ କରିବ ।

ଗୁଣାତ୍ମକ ମୂଲ୍ୟାୟନର କୌଶଳ, ପରିମାଣାତ୍ମକ ବହିଃ ମୂଲ୍ୟାୟନ ସହ ମିଶି ଏହା ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଟେ ଯେ ପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ ହାସଲ ହୋଇଛି । ଫଳରେ ଏହି ଦୁଇ ପ୍ରକାର ମୂଲ୍ୟାୟନ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

Youth Club ଯୁବକ ସଂଘ ଏବଂ Eco clubର ଗଠନ

ଜୀବନ କୌଶଳର ବିକାଶ କରିବା ଆତ୍ମ ସମ୍ମାନ ନିର୍ମାଣ କରିବା ପାଇଁ, ଆତ୍ମ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ନମନୀୟତା ବୃଦ୍ଧି କରିବା ଏବଂ ମାନସିକ ଚାପ, ଲଜ୍ଜା ଏବଂ ଭୟର ନକରାତ୍ମକ ଭାବନାକୁ ମୁକାବିଲା କରିବା ପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଯୁବକ ସଂଘ ଏକ ସାଧନୀ ଅଟେ ।

ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଉମକ୍ତ କ୍ଲବ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିବେଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଏବଂ ପ୍ରକଳ୍ପ ଆଦିର ଆରମ୍ଭ କରିବା ଏବଂ ଏଥିରେ ସକ୍ରିୟ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ସଶକ୍ତ କରିଥାଏ । ଏହା ଏକ ଏଭଳି ମଞ୍ଚ ଯାହା ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ପରିବେଶର ଉପଯୁକ୍ତ ବ୍ୟବହାର ନିମନ୍ତେ ନିଜର ମାତାପିତା ପଡ଼ୋଶୀ ଆଦିଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିବା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିପାରିଥାଏ । ଏହା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ବା ସିଲାବସ୍‌ର ବାହାରେ ପରିବେଶ ସଂପର୍କିତ ଧାରଣା ଏବଂ ସମ୍ଭାବିତ କାର୍ଯ୍ୟର ଅନୁସନ୍ଧାନ ପାଇଁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରେ ।

ଉପରୋକ୍ତ ଆଲୋଚନା ଅନୁଯାୟୀ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ପାଇଁ ଯୁବକ ସଂଘ ଏବଂ ଇକୋ କ୍ଲବର ଗଠନ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ, ଯେଉଁଠାରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସମୟ ପରେ ଏବଂ ଛୁଟି

ସମୟରେ ସେମାନେ ଆଲୋଚନା, ସଂଗୀତ, କଳା, ଖେଳ, ପାଠପଢ଼ିବା ଏବଂ ଶାରୀରିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଭାଗ ନେଇପାରିବେ । ଏହା ଦ୍ୱାରା ବିଦ୍ୟାଳୟର ଆଦର୍ଶ, ବିଦ୍ୟାଳୟର ଭିତ୍ତିଭୂମି ଯେଭଳି ଖେଳପଡ଼ିଆ, ଖେଳ ସାମଗ୍ରୀ ଏବଂ ଲାଇବ୍ରେରୀର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସଦୁପଯୋଗ ହୋଇପାରିବ ଏବଂ ଏହାଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଆଗ୍ରହ, କୌଶଳ ଏବଂ ଅଭ୍ୟାସର ବିକାଶରେ ସହାୟତା ମିଳିବ, ଯାହା ଅନ୍ୟ କେଉଁଟିରେ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।

ଯୁବକ ସଂଘ ଏବଂ ଇକୋ କ୍ଲବ ପାଇଁ ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରରେ ପ୍ରତି ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ବାର୍ଷିକ ୧୫୦୦୦ ଟଙ୍କା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନୁଦାନ ପ୍ରଦାନ ଏବଂ ମାଧ୍ୟମିକ ସ୍ତରରେ ପ୍ରତି ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ବାର୍ଷିକ ୨୫୦୦୦ ଟଙ୍କା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନୁଦାନ ମିଳିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିଛି ।

ପରିବହନ ଏବଂ ପରିବହନ ସହାୟକ ସୁବିଧା

ଏହି ଯୋଜନାରେ ପ୍ରଥମରୁ ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆବଶ୍ୟକତା ଥିବା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ପରିବହନ ଏବଂ ପରିବହନ ସହାୟକ ସୁବିଧା ମାଧ୍ୟମରେ, ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ପହଂଚିବାରେ ସୁବିଧା କରିବାର ପ୍ରୟାସ କରାଯାଇଛି । ସୁଦୁର ବସ୍ତିରେ ରହୁଥିବା ଶିଶୁଙ୍କୁ ବା ସହରାଂଚଳରେ ରହୁଥିବା ଶିଶୁ ଯେଉଁଠି ଯାଗାର ଉପଲବ୍ଧତା ଗୋଟିଏ ସମସ୍ୟା ଅଟେ ବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଭାବ ସେଠାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆବଶ୍ୟକତା ଥିବା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ (CWSN) ପାଇଁ ସମ୍ଭବତଃ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଂଚିବା ସହଜ ହୋଇନଥାଏ । କମ୍ ଜନସଂଖ୍ୟା ବିଶିଷ୍ଟ, ପାହାଡ଼ / ଘଞ୍ଚ ଜଙ୍ଗଲ / ମରୁଭୂମି ଅଂଚଳ ସହିତ ସହରାଂଚଳରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ପରିବହନ ବା ପରିବହନ ସହାୟକ ସୁବିଧା ପାଇଁ ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି । ବହୁତ ଛୋଟ ବସ୍ତିମାନଙ୍କରେ (ଦୂରସ୍ଥ ମରୁଭୂମି / ଆଦିବାସୀ ଅଞ୍ଚଳ) ରହୁଥିବା ଶିଶୁମାନଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ପୂରଣ କରିବା ଯେଉଁଠି ବିଦ୍ୟାଳୟ ଖୋଲିବା ବ୍ୟବହାରିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ଏବଂ ଏଭଳି ଶିଶୁର ବିଦ୍ୟାଳୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଂଚିବା ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା ପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ତରଫରୁ ଯିବା ଆସିବାର ମାଗଣା ପରିବହନ ସୁବିଧା ବା ଆବଶ୍ୟକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ସୁବିଧା ପ୍ରଦାନ କରିବା ହିଁ ଏକ ମାତ୍ର ଉପାୟ ଅଟେ ।

ବହୁତ କମ୍ ଜନସଂଖ୍ୟା ଅଂଚଳ ଏବଂ ସହରାଂଚଳରେ ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଉପଲବ୍ଧ ନାହିଁ, ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରୁ ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ସହରରୁ ବଂଚିତ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ପରିବହନର ସୁବିଧା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥାଏ । ପୂର୍ବରୁ ସର୍ବଶିକ୍ଷା ଅଭିଯାନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତି ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କୁ ଦିଆଯାଉଥିବା ବାର୍ଷିକ ୩୦୦୦ ଟଙ୍କା ଏବେ ବଢ଼ାଇ ପ୍ରତି ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କୁ ୬୦୦୦ ଟଙ୍କା କରି ଦିଆଯାଇଛି । ଏହା ଦୂରତା, ଭୌଗଳିକ ପରିସ୍ଥିତି ଆଧାରରେ ସ୍ଥିର କରାଯାଇଛି ।

ମାଗଣା ପୋଷାକ ଏବଂ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ

ସରକାରୀ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତି / ଅନୁସୂଚୀତ ଜନଜାତି, ବିପିଏଲ୍ ପରିବାରରେ ଥିବା ସମସ୍ତ ବାଳିକା ଏବଂ ଶିଶୁ ମାନଙ୍କୁ ୨ ଯୋଡ଼ା ପୋଷାକ ବ୍ରିନର ପରିମାଣ ପୂର୍ବରୁ ବାର୍ଷିକ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲାପ୍ରତି ୪୦୦ ଟଙ୍କା ଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ସମଗ୍ର ଶିକ୍ଷା ଏହାକୁ ୬୦୦ ଟଙ୍କାକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଇଛି । ବିଦ୍ୟାଳୟ ପୋଷାକର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ବିଦ୍ୟାଳୟ ଦେଉଥିବା ସେବା ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରତି ନିଜସ୍ୱ ଭାବନା ଜାଗ୍ରତ କରାଇବା ।

Module 5

ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକର ଉଚିତ୍ ଉପଯୋଗ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଉଥିବା ଗୁଣାତ୍ମକ ଶିକ୍ଷାର ଗୋଟିଏ ମୁଖ୍ୟ ସୂଚକ ଅଟେ । ଏଣୁ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଉତ୍ପାଦନରେ ସୁଧାର ଆଣିବା ଯେଉଁଠି ତା'ର ବିନ୍ୟାସ ଏବଂ ଡିଜାଇନ୍, ଭିତର ପୃଷ୍ଠା ଏବଂ ଆବରଣ ପୃଷ୍ଠାର ଆକାର ପ୍ରକାର, କାଳି, ମୁଦ୍ରଣ ଏବଂ ବନ୍ଧେଇ ଆଦି ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ସୁଧାର ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ନିହିତାର୍ଥ ଅଟେ । ସରକାରୀ ସରକାରୀ / ବେସରକାରୀ ଏବଂ ସରକାରୀ ସହାୟତା ପ୍ରାପ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଏବଂ ରାଜ୍ୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମକୁ ପ୍ରଚଳନ କରିବାର ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା ମାଦ୍ରାସା ସହ ସମସ୍ତ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଆବଣ୍ଟିତ ଧନରାଶିକୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ପ୍ରତି ୧୫୦ ଟଙ୍କାରୁ ବଢ଼େଇ ୨୫୦ ଟଙ୍କା ଏବଂ ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରରେ ବାର୍ଷିକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ପ୍ରତି ୨୫୦ ଟଙ୍କାରୁ ବଢ଼େଇ ୪୦୦ ଟଙ୍କା କରି ଦିଆଯାଇଛି । ଶିକ୍ଷଣ ମାଧ୍ୟମରେ ଇଂରାଜୀ ବା ଆଂଚଳିକ ଭାଷାରେ ସହଜରେ ଅବସ୍ଥାନର ହେତୁ ଆଦିବାସୀ ଭାଷାରେ ସଂଯୋଜକ ସାମଗ୍ରୀ ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଥାଏ । ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ପୁସ୍ତକ / ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ପ୍ରଥମ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ ପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ପିଛା ୨୦୦ ଟଙ୍କା ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇଥାଏ ।

ସି.ଆର.ସି. ମାନଙ୍କୁ ମଜବୁତ୍ କରିବା - ସିଆରସିଗୁଡ଼ିକର କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସହାୟତା

କ୍ଲଷ୍ଟର ସାଧନ କେନ୍ଦ୍ର ବିଦ୍ୟାଳୟ ଏବଂ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଏବଂ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ସହାୟତା ପାଇଁ ସବୁଠାରୁ ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକକ ଅଟେ । ସି.ଆର.ସିକୁ ନିୟମିତ ଭାବରେ ପରିଦର୍ଶନ କରିବା ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧିକତର ଭଲ ପ୍ରଦର୍ଶନ ନିମନ୍ତେ ଶୈକ୍ଷିକ ସମସ୍ୟା ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟଶୈଳୀ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରିବା ପାଇଁ ମାସିକ ବୈଠକ ଆୟୋଜନ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ବିଦ୍ୟାଳୟର ଭିତ୍ତି ଭୂମି ଏବଂ ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ ଓ ପ୍ରଶାସନିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣକୁ ପାଖରୁ ଜାଣିବା ପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଅନୁଯାୟୀ ନିରୀକ୍ଷଣ ଏବଂ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଟେ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଶୈକ୍ଷିକ ଓ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ସଂକ୍ରାନ୍ତୀୟ ସହାୟତାର ଗୋଟିଏ ଉଚିତ୍ ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ, ଯାହାଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ନିରନ୍ତର ଭାବରେ ବୃତ୍ତିଗତ ଦକ୍ଷତାର ବିକାଶ କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ମଧ୍ୟ ପୂରଣ ହୋଇପାରିବ । ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଲଷ୍ଟରରେ କ୍ଲଷ୍ଟର ସାଧନ ସଂଯୋଜନକୁ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପରିଦର୍ଶନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ଏବଂ ଅତିକମ୍‌ରେ ୨ ମାସରେ ଥରେ ନିଜର କ୍ଲଷ୍ଟରରେ ଅନ୍ତତଃ ଅନ୍ ସାଇଟ ଶୈକ୍ଷିକ ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ଏବଂ ଏମ୍.ଏଚ୍. ଆର.ଡି ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଯେ କୌଣସି ସାଧାରଣ ବୈଠକକୁ ଗୋଟିଏ ରିପୋର୍ଟ ପଠାଇବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ବି.ଆର.ସି ଦ୍ୱାରା ବିବରଣୀ ପ୍ରଦାନ

ଶୈକ୍ଷିକ ସାଧନ କେନ୍ଦ୍ର ହିସାବରେ ବି.ଆର.ସି.ର ଦକ୍ଷତାକୁ ଏବେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସାକାର କରାଯାଇପାରି ନାହିଁ । ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଭୂମିକା ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଶୈକ୍ଷିକ ରୂପରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ଅଛି । ବି.ଆର.ସି. / ୟୁ.ଆର.ସି.କୁ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଝିବା ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ତରରେ ଶୈକ୍ଷିକ ସମସ୍ୟାକୁ ସମାଧାନ କରିବା ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟନୀତି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ସେହି ଅନୁସାରରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ବି.ଆର.ପିମାନଙ୍କୁ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ପରିମାଣରେ ପ୍ରଶିକ୍ଷିତ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଅଧିକ ପ୍ରଭାବୀ ଢ଼ଙ୍ଗରେ ଉପଯୋଗ କରାଯିବ । ସମନ୍ୱିତ ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଅନୁଯାୟୀ

Module 5

ସମସ୍ତ ପ୍ରଯୋଜିତ ସମୂହ ଅର୍ଥାତ ଶିକ୍ଷକ, ପ୍ରାଧାପକ, ଗୋଷ୍ଠୀ ଏବଂ କ୍ଲଷ୍ଟର ସାଧନକର୍ମୀ ମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ସେମାନଙ୍କ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭୂମିକା ଓ ଦାୟିତ୍ୱକୁ ଧ୍ୟାନରେ ରଖି ସେମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ବିଷୟ ବସ୍ତୁ ଉପରେ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଦିଆଯିବ । ନିରନ୍ତର ନିରୀକ୍ଷଣ, ପରବର୍ତ୍ତୀ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ନିୟମିତ ଭାବରେ ପରିଦର୍ଶନ କରାଯିବ ଏବଂ ଏହା ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଯେ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ାଇବା ସମୟରେ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣରୁ ଶିଖିଥିବା ବିଷୟଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରୟୋଗ କରାଯିବ ।

ମୋବାଇଲ ଆପ୍ ମାଧ୍ୟମରେ ବିବରଣୀ ଦାଖଲ କରାଯିବ ଯାହାକୁ ଏକ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ସର୍ଭର ଉପରେ ସଂକଳିତ କରାଯିବ । ଏଠାରେ ସ୍କୁଲସ୍ପଙ୍ଗବକ୍ସର ଅସଂଗତି ରିପୋର୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବ ଯାହାପରେ ଆବଶ୍ୟକୀୟ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ କରାଯିବ ।

ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିଚାଳନା କମିଟି ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ

ଏସ୍.ଏମ୍.ସି ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କର ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ, କ୍ଲଷ୍ଟର ସାଧନ ସଂଯୋଜକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆୟୋଜିତ କରାଯିବ । ସମସ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନିମନ୍ତେ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅଧିସୂଚୀତ ତାରିଖରେ ଏସ୍.ଏମ୍.ସିର ବର୍ଷକୁ ଚାରିଟି ତ୍ରୟମାସିକ ବୈଠକ ଆୟୋଜନ କରାଯିବ । ବୈଠକ ଆୟୋଜନ କରିବା ଏବଂ ଆୟୋଜିତ ବୈଠକର ରିପୋର୍ଟ ଅପ୍‌ଲୋଡ କରିବା ସହ ବିଦ୍ୟାଳୟର ସ୍ଥିତି / କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ରିପୋର୍ଟ ମଧ୍ୟ ମୋବାଇଲ ଆପ୍‌ଦ୍ୱାରା ଅପଲୋଡ କରିବା ପାଇଁ ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରାଯିବ ।

ସରକାରୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଇଁ ଗୋଟିଏଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ଯୋଜନା ଅନୁଯାୟୀ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରତି ବାର୍ଷିକ ୩୦୦୦ ଟଙ୍କା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନୁଦାନର ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିଛି ।

ସମଗ୍ର ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରତୀକ ଚିହ୍ନ (Logo) ପ୍ରଦର୍ଶନ

ଖଚ୍ଚଶକ୍ଟ ଯେକୌଣସି ଯୋଜନାର ଦୂରଦୃଷ୍ଟି ଏବଂ ଭାବନାର ପ୍ରତୀକ ଅଟେ । ଏହା ପରସ୍ପର ସହିତ ଯୋଡି ହେବାର ଭାବନାକୁ ବଢ଼ାଇଥାଏ ଏବଂ ବଡ଼ ଆକାରରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଏବଂ ଗୋଷ୍ଠୀ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ଏହା ପୂର୍ବରୁ ସର୍ବଶିକ୍ଷା ଅଭିଯାନର ଖଚ୍ଚଶକ୍ଟ ପ୍ରତୀକ ଚିହ୍ନକୁ ବିଦ୍ୟାଳୟର କାନ୍ଥରେ ଚିତ୍ରିତ କରାଯାଇଥିଲା, ଯାହାକି ଗୋଷ୍ଠୀ ଦ୍ୱାରା ବହୁତ ପସନ୍ଦ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ଏହାଦ୍ୱାରା ବିଦ୍ୟାଳୟ ଚିହ୍ନଟ କରିବାରେ ସହଜ ହେଲା । ଏହି ପ୍ରକାରରେ ସବୁ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପରିସରରେ ପ୍ରତୀକ ଚିହ୍ନକୁ ସମ୍ମୁଖ ଭାଗରେ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥାଏ । ସବୁ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନ ଯେପରି ବିଦ୍ୟାଳୟର କବାଟରେ, କାନ୍ଥ ଚିତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ବା ପ୍ରଦର୍ଶନ ବୋର୍ଡ଼ ମାଧ୍ୟମରେ ସମଗ୍ର ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରତୀକ ଚିହ୍ନକୁ ଯୋଜନା ମୁତାବକ ମିଳୁଥିବା ସୁବିଧାଗୁଡ଼ିକ ସହ ମାଗଣା ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ, ମାଗଣା ସ୍କୁଲ ଡ୍ରେସ୍, ଆଦିରେ ସହିତ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ଅଟେ । ପ୍ରତୀକ ଚିହ୍ନର ଡିଜାଇନ୍ ଏମ୍.ଏଚ.ଆର.ଡ଼ି. ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର କରାଯିବ ।

ବିଶ୍ୱାସନୀୟ ତଥ୍ୟ, ଉତ୍ତରଦାୟିତ୍ୱ ଏବଂ ପୁରସ୍କାର

Credible Data, Accountability and Awards) UDISE+

Unified district Information on School Education (UDISE) ରେ ଦେଶର ସମସ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟର ତଥ୍ୟ ଏକତ୍ରୀତ କରାଯାଏ । ୨୦୧୮-୧୯ ରୁ UDISE ର

ଅପଡେଟ୍ କରିବା ଓ ନୂତନ ବୈଶିଷ୍ଟଗୁଡ଼ିକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବାର ନିର୍ଣ୍ଣୟ ନିଆଯାଇଛି ଟଉଓଝରା+ ଦରଖାସ୍ତ ଅନ୍‌ଲାଇନ୍ ଦ୍ୱାରା ହେବ ଏବଂ ଧୀରେଧୀରେ ବାସ୍ତବିକ ସମୟ ଅନୁଯାୟୀ ତଥ୍ୟ ଏକତ୍ର କରିବା ଦିଗରେ ଆଗକୁ ବଢ଼ିବ । ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ ବ୍ୟତୀତ UDISE+ ଦରଖାସ୍ତରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ବିଶେଷତ୍ୱ ରହିବ -

୧. ତଥ୍ୟ ବିଶ୍ଳେଷଣାତ୍ମକ ଏବଂ ତଥ୍ୟର ମାନସିକ ଚିତ୍ରଣ ଥିବା ଗୋଟିଏ ତଥ୍ୟ ବୋର୍ଡ଼ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବ । ଏଥିରେ ବିଗତ ବର୍ଷର ସମାୟାନୁଯାୟୀ ତଥ୍ୟର ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା ଏବଂ ତା'ର ବୃଦ୍ଧିର ତଦାରଖ କରିବା ପାଇଁ ସମୟ ଶୃଙ୍ଖଳ ତଥ୍ୟ (Time Series data) ସାମିଲ ହୁଏ । ପ୍ରମୁଖ ପ୍ରଦର୍ଶନ ସୂଚକଗୁଡ଼ିକ ଆଧାରରେ ପ୍ରଗତିକୁ ଦେଖାଯାଏ ।

୨. System କୁ ଜି.ଆଇ.ଏସ୍. ମେପିଙ୍ଗ ସହିତ ଯୋଡ଼ା ଯିବ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ ରିପୋର୍ଟ କାର୍ଡ଼ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବ ।

୩. ତଥ୍ୟର ଗୁଣବତାକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ମୋବାଇଲ ଆପ୍ ସହିତ ତୃତୀୟ ପକ୍ଷ ଦ୍ୱାରା ଯାଞ୍ଚ ନିମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଅଲଗା ପ୍ରଦର୍ଶିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବ ।

ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଜାନୁଆରୀ, ୨୦୧୯ ରୁ ଆରମ୍ଭ କରାଯିବ ।

ପ୍ରଦର୍ଶନ ଗ୍ରେଡ଼ିଙ୍ଗ ସୂଚକାଙ୍କ (ଚରକ୍ୱଲକୁକ୍ସଙ୍କବଭମର ଏକ୍ସବୟସଭଶ ଓଭୟରଙ୍ଘ, ଚଏଓ)

ପି.ଜି. ଆଇ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାର ୭୦ ଟି ସୂଚକ ଉପରେ ରାଜ୍ୟ ଏବଂ କେନ୍ଦ୍ରଶାସିତ ଅଂଚଳରେ ଗ୍ରେଡ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଛି ।

୧. ସୂଚକାଙ୍କ ରାଜ୍ୟ ଏବଂ କେନ୍ଦ୍ରଶାସିତ ଅଂଚଳକୁ ଗ୍ରେଡ଼ ପ୍ରଦାନ କରିବ ଏବଂ ଏହି ପ୍ରକାର ଗୋଟିଏରୁ ଅଧିକ ରାଜ୍ୟ / କେନ୍ଦ୍ର ଶାସିତ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଗୋଟିଏ ହିଁ ଗ୍ରେଡ଼ରେ ରହିବାର ସୁବିଧା ମିଳିବ ଏବଂ ଏହିପରି ଭାବରେ ସମସ୍ତ ରାଜ୍ୟ ଏବଂ କେନ୍ଦ୍ରଶାସିତ ଅଞ୍ଚଳ ଅନ୍ତତଃ ଉଚ୍ଚତମ ସ୍ତର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚିପାରିବ । ପି.ଜି. ଆଇର କଳ୍ପନା ଏପରି ଏକ ଉପକରଣ ମାଧ୍ୟମରେ

Module 5

କରାଯାଇଛି ଯାହା ରାଜ୍ୟ ଓ କେନ୍ଦ୍ର ଶାସିତ ଅଂଚଳରେ କିଛି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଯେପରି ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ଅନଲାଇନ୍ ନିଯୁକ୍ତି ଏବଂ ସ୍ଥାନାନ୍ତରଣ, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଓ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ଇଲେକ୍‌ଟ୍ରୋନିସ୍ ଉପସ୍ଥାନ ଆଦରେ ବ୍ୟବହାର କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରିବ ।

୨. ପି.ଜି ଆଇର ୭୦ଟି ସୂଚକଗୁଡ଼ିକୁ ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭାଜିତ କରାଯାଇଛି- ଫଳାଫଳ ଏବଂ ଶାସନ ପ୍ରକ୍ରିୟା । ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାରକୁ ୪ଟି ଉପବର୍ଗରେ ଭାଗ କରାଯାଇଛି । ଯାହା ହେଉଛି ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ, ଉପଲବ୍ଧିର ଫଳାଫଳ, ଆସବାବପତ୍ର ଓ ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ ଏବଂ ସମତା ଫଳାଫଳ । ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରକାର ଶାସନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ମଧ୍ୟରେ ଉପସ୍ଥାନ, ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ଯଥେଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟା, ପ୍ରଶାସନିକ ସୁବିଧା, ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ, ଜବାବଦେହୀ (Accountability) ଏବଂ ସ୍ୱଚ୍ଛତା ଆଦି ସାମିଲ କରାଯାଇଛି ।

(୩) ପି.ଜି.ଆଇ ଅଧିନସ୍ଥ ସମୁଦାୟ ପ୍ରାପ୍ତଙ୍କ ୧୦୦୦ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସୂଚକକୁ ୨୦ ବା ୧୦ ଅଙ୍କ ଦିଆଯାଇଛି ।

ସଗୁନ୍ ପୋର୍ଟାଲ :

୧୮ ଜାନୁଆରୀ ୨୦୧୭ ରେ ମାନନୀୟ ମାନବ ସମ୍ବଳ ବିକାଶ ମନ୍ତ୍ରାଳୟ ଦ୍ୱାରା ସଗୁନ ପୋର୍ଟାଲ (www.seshagun.nic.in)ର ଶୁଭାରମ୍ଭ କରାଯାଇଥିଲା । ଏହାର ଦୁଇଟି ପ୍ରଦର୍ଶିକା ଅଛି (୧) ଅଭିନବ ଭଣ୍ଡାର ଏବଂ (୨) ଅନଲାଇନ୍ ନିରୀକ୍ଷଣ ।

ଡିଜିଟାଲ ଭଣ୍ଡାର:

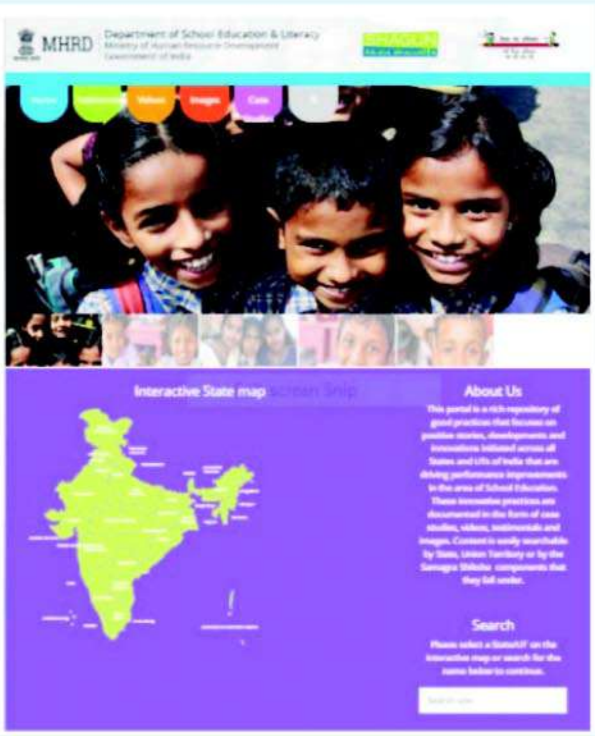

ସମସ୍ତ ରାଜ୍ୟ ଓ କେନ୍ଦ୍ର ଶାସିତ ଅଂଚଳ ଦ୍ୱାରା ବିଭିନ୍ନ ପରିସ୍ଥିତି କିଛି କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଯାଇଥିବା ଅଭିନବ ମଡ଼େଲର ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାରେ ବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ନିମନ୍ତେ ଡିଜିଟାଲ୍ ଭଣ୍ଡାର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଛି । ଏଥିରେ ଏହି ସଫଳ ଚେଷ୍ଟାକୁ ବାରମ୍ବାର କରି ଅଧିକ ମାତ୍ରାରେ ନେବାର ସକ୍ଷମତା ଆସିଥାଏ ।

ଭଲ ଅଭ୍ୟାସର ଏହି ଭଣ୍ଡାର ସକାରାତ୍ମକ କାହାଣୀ ଏବଂ ବିକାଶ ଆଧାରିତ କାହାଣୀ ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବେସିତ ଯାହା ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାକୁ ପ୍ରଦର୍ଶନରେ ସୁଧାର

ଆଣୁଛି । ଏହି ନୂଆ ଅଭ୍ୟାସଗୁଡ଼ିକୁ ଘଟଣା ଅଧ୍ୟୟନ, ଭିଡିଓ, ପ୍ରଶଂସା ପତ୍ର ଏବଂ ଫଟୋଚିତ୍ର ରୂପରେ ପ୍ରତିଫଳିତ କରାଯାଇଛି ।

ଡିଜିଟାଲ ମ* ଜନସାଧାରଣ, ସ*ାର ମିଡ଼ିଆ, ପରିଚାଳକ ଏବଂ ବିଶିଷ୍ଟ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଅଟେ, ଯାହାକୁ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆସୁଥିବା ଅଭିନବ ବିଚାର ଏବଂ ସଫଳତାର କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରମାଣସ୍ୱରୂପ ରଖାଯାଇପାରିବ । ରାଜ୍ୟ ସରକାର, ବେସରକାରୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ, ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଫଳପ୍ରଦ ଏହି ଅଭିନବ ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ ଏହି ଭଣ୍ଡାରରେ ଲିଖିତ ଆକାରରେ ଗଚ୍ଛିତ କରାଯାଇଛି । ଏହା ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରସାରିତ କରାଯାଉଛି । ଶଗୁନ୍ ଭଣ୍ଡାରରେ ଉତ୍ତମ କାର୍ଯ୍ୟ ଉପରେ ୨୯୬ଟି ଭିଡିଓ, ୨୬୯ଟି ଘଟଣା ଅଧ୍ୟୟନ ୧୫୧ଟି ପ୍ରଶଂସା ପତ୍ର ଓ ୪୫୮୬ଟି ଫଟୋ ଅଛି ।

୨୦୧୮-୧୯ ମସିହାରେ ବିଭାଗ ନିଜର ସମସ୍ତ ଯୋଜନାଗୁଡ଼ିକୁ ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ୱୟଂଶାସିତ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଯେପରି କିNCERT, NIEPA, CBSE, NCTRE, NIOS, KVS, NVS ଏବଂ ଜାତୀୟ ଶିଶୁ ଭବନ NBB ର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ମିଶାଇ ଏହି ଭଣ୍ଡାରକୁ ବିସ୍ତାର କରିବାର ନିର୍ଣ୍ଣୟ ନେଇଥିଲା ।

ତଦାରଖ :

ଶଗୁନର ଅନଲାଇନ୍ ତଦାରଖ ପ୍ରଦର୍ଶିକା ରାଜ୍ୟ ସ୍ତରୀୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଏବଂ ପ୍ରଗତିକୁ ପ୍ରମୁଖ ଶୈକ୍ଷିକ ସଙ୍କେତ ସହ ତୁଳନା କରିକି ମାପିଲେ ଉପରେଖ ଏବଂ ରାଜ୍ୟ ଓ କେନ୍ଦ୍ରଶାସିତ ଅ*ଳର ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗକୁ ବାସ୍ତବିକ ସମସାମୟିକ ଆକଳନ କରିବାକୁ ସକ୍ଷମ ହୋଇଥାଏ । ଏହାର ମୁଖ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ହେଲା ପାଣ୍ଠି / ନିଧି ଉପଯୋଗ ତଦାରଖ, ମୁଖ୍ୟ ଶୈକ୍ଷିକ ସୂଚକର ପ୍ରଦଦର୍ଶ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ, ଅନ୍‌ଲାଇନ୍ ଯୋଜନା ଏବଂ ଲକ୍ଷ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ, ଭୌତିକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଏବଂ ଫଳାଫଳର ତଦାରଖ ।

ଏହି ପୋର୍ଟାଲରେ ତଥ୍ୟ ବିଶ୍ଳେଷଣାତ୍ମକ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥାଏ ଏବଂ ଗ୍ରାଫିକ୍‌ସ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଥାଏ ଯାହାକି ରାଜ୍ୟ ଏବଂ କେନ୍ଦ୍ରଶାସିତ ଅଞ୍ଚଳର ପ୍ରଗତିକୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ଚିହ୍ନଟ କରିବାର ସୂଚକ / ମାନକ ଯେପରି କି ବିଦ୍ୟାଳୟ ବାହାରେ ଥିବା (ନାମ ନ ଲେଖାଇଥିବା) ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଠିକ୍ ସଂଖ୍ୟା, ସରକାରୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସହିତ ବେସରକାରୀ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ନାମ ଲେଖାରେ ବୃଦ୍ଧି ବା ହ୍ରାସ, ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳରେ ଅଭିବୃଦ୍ଧି କରିବାରେ ଖର୍ଚ୍ଚ ଏବଂ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଦରମା ଇତ୍ୟାଦିର ତୁଳନା ଆଦିକୁ ଦର୍ଶାଇ ଥାଏ ।

ଶଗୁନୋତ୍ସବ:

ଏହା ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ପଦକ୍ଷେପର ଅର୍ନ୍ତଗତ, ଅଗଷ୍ଟ - ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୨୦୧୯ ମଧ୍ୟରେ ଦେଶ ସାରା ସବୁ ସରକାରୀ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପରିଦର୍ଶନ କରାଯିବାର ପ୍ରସ୍ତାବ ରହିଛି । ଏହା ଏକ ଜନଗଣନା ଭିତ୍ତିକ ସମୀକ୍ଷା ଯାହା ସମସ୍ତ ରାଜ୍ୟ ଏବଂ କେନ୍ଦ୍ର ଶାସିତ ଅଂଚଳର ୧୧.୮୫ ଲକ୍ଷ ସରକାରୀ ଏବଂ ସରକାରୀ ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ତଥା ୭ ଲକ୍ଷ କେବଳ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୨୦୧୯ରେ କରାଯିବାର ଅଛି । ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ତରରେ ଗୁଣାତ୍ମକତା ଓ ଭିତ୍ତିଭୂମିର ମାନନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଆଧାରିତ ମାନଦଣ୍ଡ ଉପରେ ତଥ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ ଉପକରଣ ଯଥା

Module 5

ଟଉଓଝରେ ଶଗୁନ୍, ପ୍ରଦର୍ଶିତ ତଦାରଖ ସୂଚକ ଏକ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ଗ୍ରେଡିଙ୍ଗ ସୂଚକଙ୍କ ଇତ୍ୟାଦି ମାଧ୍ୟମରେ ଏକତ୍ର କରାଯାଇଥାଏ । ଯଦିଓ ବାସ୍ତବରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିଦର୍ଶନ ସମୟରେ ଏହାର ପୁଷ୍ଟି କରାଯାଇନାହିଁ । ଆକାଂକ୍ଷୀ ଜିଲ୍ଲାଗୁଡ଼ିକର କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପ୍ରଭାରୀ ଅଧିକାରୀଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାରୁ ଜଣାପଡ଼ିଛି କି କେତେକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପରିଦର୍ଶନ ବିଲକୁଲ୍ କରାଯାଏ ନାହିଁ ବା କେବେକେବେ ଥରେ ମାତ୍ର ସେଠାରେ ପରିଦର୍ଶନ ହୋଇଥାଏ । ଏଣୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଭିତ୍ତିଭୂମି, ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ, ଶିକ୍ଷକ, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ, ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିଚାଳକ ଏବଂ ଗୋଷ୍ଠୀ ସଂପୃକ୍ତିର ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତତା ଜାଣିବା ପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିଚାଳକ ଏବଂ ଗୋଷ୍ଠୀ ସଂପୃକ୍ତିର ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତତା କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରାଯାଇଛି ।

ବିଦ୍ୟାଳୟର ସମୀକ୍ଷା ପାଇଁ ମାନକ / ମାନଦଣ୍ଡ, UDISE+,PGI ଏବଂ ଶଗୁନ୍ ମାଧ୍ୟମରେ ନିରୀକ୍ଷଣ / ତଦରଖ କରାଯାଇଥିବା ସୂଚକ ଆଧାରିତ ହେବ । ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳର ମାନନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଏହି ଆକଳନର ଅଂଶ ହେବ ନାହିଁ । କାରଣ ଏହା ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ହେବାକୁ ଥିବା ଘଇଝ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭିତ୍ତିକ ମାନନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରାପ୍ତ କରାଯିବ । ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିବା ପ୍ରତିପୁଷ୍ଟିରୁ ବିଦ୍ୟାଳୟର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆବଶ୍ୟକତାଗୁଡ଼ିକୁ ଚିହ୍ନଟ କରିବା ଓ ଉଚିତ୍ ନୀତିଯୁକ୍ତ ପଦକ୍ଷେପ ପ୍ରସ୍ତୁତରେ ସାହାଯ୍ୟ ମିଳିବ । କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ ୨୫ ଏପ୍ରିଲରେ ଜାରି କରାଯିବ ।

ଉତ୍ତମ ପ୍ରଦର୍ଶନର ଚିହ୍ନଟ -

ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଜାତୀୟ ପୁରସ୍କାର-

ଏହି ପୁରସ୍କାର ୧୯୫୮ ମସିହାରେ ସ୍ଥାପିତ କରାଯାଇଥିଲା । ୧୯୬୦ ଦଶକର ମଧ୍ୟ ଭାଗରୁ ଭାରତର ପୂର୍ବତନ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଡ.ସର୍ବପଲ୍ଲୀ ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଜନ୍ମଦିନ ଉପଲକ୍ଷେ ସେପ୍ଟେମ୍ବର- ୫ ତାରିଖକୁ ଏହି ସମାରୋହ ନିମନ୍ତେ ନିଶ୍ଚିତ କରାଯାଇଥିଲା । ସମୟ ଅନୁସାରେ ପୁରସ୍କାର ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ି ୩୭୮ରେ ପହଂଚିଥିଲା କିନ୍ତୁ ଅନୁଭବ ହେଲା ଯେ, ଏହି ପୁରସ୍କାର ତାର ଗରିମା ହରାଇବାରେ ଲାଗିଛି ।

୨୦୧୮ ମସିହାରେ ଏହି ଯୋଜନାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶିକା ରେ ପ୍ରମୁଖ ଜାତୀୟ ପୁରସ୍କାରରେ କରାଯାଇଥିବା ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅନୁସାରେ କିଛି ସଂଶୋଧନ କରାଯାଇଛି । ନୂଆ ଯୋଜନାଟି ନିରପେକ୍ଷ, ସ୍ୱଚ୍ଛ ଅଟେ ଏବଂ ଉତ୍କୃଷ୍ଟତା ଏବଂ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଆଧାରରେ ପୁରସ୍କାର ଦିଆଯାଏ ।

ନୂତନ ଯୋଜନାର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ:

୧. www.mhrd.gov.in ରେ ଶିକ୍ଷକ ମାନଙ୍କଠାରୁ ଅନ୍‌ଲାଇନ୍ ସ୍ୱ-ନାମାଙ୍କନ ଆମନ୍ତ୍ରିତ କରାଯିବ । ଭାରତର ପ୍ରଶାସନିକ କର୍ମଚାରୀ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ ଦ୍ୱାରା ୱେବ ପୋଟାଲ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଥିଲା ଏବଂ ଏଥିରେ କୌଣସି ଗଡ଼ବଡ଼ ଓ ଅଭିଯୋଗ ରହି ନଥିଲା ଓ ଏହା ସୂଚାରୁ ରୂପେ ଚାଲିଥିଲା ।

୨. ସାରାଦେଶରୁ ପାଖାପାଖି ୬,୦୦୦ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଠାରୁ ଦରଖାସ୍ତ ଆବେଦନ ହୋଇଥିଲା ଯାହା ପ୍ରମାଣ କରୁଛି କି ଏହି ପଦକ୍ଷେପଟି ସଫଳ ହୋଇଥିଲା ।

Module
5

୩. ସମସ୍ତେ ନିୟମିତ ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ ଏବଂ ଚାକିରୀର କୌଣସି ନ୍ୟୁନତମ ସମୟସୀମା ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇ ନଥିଲା । ଏହାଦ୍ୱାରା ମେଧାବୀ ଯୁବ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଆବେଦନ କରିବାରେ ସକ୍ଷମ ହୋଇଥିଲେ ।

୪. ପୁରସ୍କାର ସଂଖ୍ୟାକୁ ୪୫ କରି ଦିଆଗଲା ଯାହାଦ୍ୱାରାକି ଏହାର ଗରିମା ପୁର୍ନବାର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବ ।

୫. ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ କୌଣସି ରାଜ୍ୟ, କେନ୍ଦ୍ର ଶାସିତ ଅଂଚଳ ବା ସଂଗଠନର ଆରକ୍ଷଣ ନଥିଲା । ଏହା ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କୁ ପୁରସ୍କାର ନିମିତ୍ତ ପ୍ରତିସ୍ପର୍ଦ୍ଧା କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ ଦେଇଥିଲା ।

୬. ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସ୍ତରରେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ୱାଧୀନ ବିଚାରକ ମଣ୍ଡଳୀ ଶେଷ ଚୟନ କରିଥିଲେ । ସମସ୍ତ ରାଜ୍ୟ ଏବଂ କେନ୍ଦ୍ରଶାସିତ ଅଂଚଳ ଏବଂ ସଂଗଠନ ଦ୍ୱାରା ପଠାଯାଇ ଥିବା ୧୫୨ ଜଣଙ୍କ ସୂଚୀକୁ ବିଚାରକମାନେ ସମୀକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାମାଙ୍କିତ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଚାରକ ମଣ୍ଡଳ ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ଯାହା ଆଧାରରେ ଶେଷ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କରାଯାଇଥିଲା ଏବଂ ଶିକ୍ଷକ ପୁରସ୍କାର ପାଇଁ ୪୫ ଜଣଙ୍କରା ନାମକୁ ସୁପାରିଶ କରାଯାଇଥିଲା ।

ମାନନୀୟ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ୪ ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୨୦୧୮ ମସିହାରେ ନିଜର ବାସ ଭବନରେ ପୁରସ୍କାର ବିଜେତା ମାନଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମାନିତ କରିଥିଲେ । ମାନନୀୟ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ମହୋଦୟ ସେହି କଥାବାର୍ତ୍ତା ବିଷୟରେ ଟ୍ୱିଟ ମଧ୍ୟ କରିଥିଲେ ।

ଯେଉଁଠି ଝାରଖଣ୍ଡର ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଜଜବାରେ ଏବଂ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରର ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମ ଅଡସୁଲ ଆଦି ପୁରସ୍କାର ପ୍ରାପ୍ତ ଶିକ୍ଷକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଛାଡୁଥିବା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା କମ୍ କରିବା ପାଇଁ ଆନନ୍ଦ ଦାୟକ ଶିକ୍ଷାଦାନ ପ୍ରଣାଳୀକୁ ଶ୍ରେଣୀରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିଥିଲେ, ସେହି ସମୟରେ ଗୁଜରାଟର ଶ୍ରୀ ରାକେଶ ପଟେଲ ଏବଂ ରାଜସ୍ଥାନର ଶ୍ରୀ ଇମ୍ରାନ୍ ଖାନ୍ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ଏବଂ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ କେନ୍ଦ୍ରିକ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟଭିତ୍ତିକ, ଶିକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ନିଜ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଶିକ୍ଷଣ ବାସଗୃହରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିପାରିଥିଲେ ଏବଂ କର୍ଣ୍ଣାଟକର ଶିକ୍ଷକ ସୁଶ୍ରୀ ଶୈଳା ଆର.ଏନ୍. ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଲାଭ ନିମନ୍ତେ ଆସବାପତ୍ରରେ, ଭୌତିକ ପରିବେଶର ଢ଼ାଂରେ ସୁଧାର ଆଣିବାରେ ଗୋଷ୍ଠୀର ସହାୟତା ଏକଜୁଟ କରିଥିଲେ, ଯେତେବେଳେ କି ସିକିମର ସୁଶ୍ରୀ କର୍ମା ଟୋମୁ ଭୂଟିଆ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କର ନାମଲେଖା ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ବହୁତ ପରିଶ୍ରମ କରିଥିଲେ ।

ଭାରତର ମାନନୀୟ ଉପରାଷ୍ଟ୍ରପତି ୫ ସେପ୍ଟେମ୍ବର , ୨୦୧୮ରେ ବିଜ୍ଞାନ ଭବନରେ ପୁରସ୍କାର ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ସମାରୋହ ସମୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୁରସ୍କାର ବିଜେତାର ଉପଲବ୍ଧିଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଆଧାରିତ ଫିଲ୍ମ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଥିଲା ।

ସ୍ୱଚ୍ଛ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପୁରସ୍କାର ମାଧ୍ୟମରେ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ସ୍ୱଚ୍ଛ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପୁରସ୍କାର ପ୍ରଦାନ

ବିଦ୍ୟାଳୟ ଗଣଶିକ୍ଷା ଏବଂ ସାକ୍ଷରତା ବିଭାଗ ୨୦୧୬-୧୭ ମସିହାରେ ସ୍ୱଚ୍ଛ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପୁରସ୍କାରକୁ (ଏସ୍.ଭି.ପି) ଜିଲ୍ଲା, ରାଜ୍ୟ ଓ ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ସ୍ୱଚ୍ଛ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପରବର୍ତ୍ତୀ ପଦକ୍ଷେପ ଭାବରେ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲା । ଏହି ପୁରସ୍କାର ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସ୍ୱଚ୍ଛତା ପ୍ରତି ଦୀର୍ଘକାଳୀନ ସ୍ଥିରତା ଏବଂ

ବ୍ୟବହାର ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା ପାଇଁ ଅଟେ । ସ୍ୱଚ୍ଛ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପୁରସ୍କାର ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପାଣି, ସ୍ୱଚ୍ଛତା ଏବଂ ସଫେଇ ଆଦି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଭ୍ୟାସର ଉତ୍କୃଷ୍ଟତା-କୁ ଚିହ୍ନଟ କରିବା, ଉତ୍ସାହିତ କରିବା ଓ ଖୁସି ହେବାର ଏକ ପଦକ୍ଷେପ ଅଟେ । ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ୱ ଇଚ୍ଛାରେ ପୁରସ୍କାର ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ୱେବ ସାଇଟ୍ ଏବଂ ମୋଇବାଇଲ ଆପ୍ ମାଧ୍ୟମରେ ଅନଲାଇନ୍ ଆବେଦନ କରିଥିଲା । ସ୍ୱଚ୍ଛ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପୁରସ୍କାର ୨୦୧୭-୧୮ ପାଇଁ ସରକାରୀ ଏବଂ ସହାୟତା ପ୍ରାପ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବ୍ୟତୀତ ବେସରକାରୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ମୁକ୍ତଥିଲା ।

ସ୍ୱଚ୍ଛବିଦ୍ୟାଳୟ ପୁରସ୍କାର - ୨୦୧୭-୧୮

ଏସ୍.ଭି.ପି. ୨୦୧୭- ୧୮ ମସିହାରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ତରଫରୁ ବହୁ ମାତ୍ରାରେ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ମିଳିଥିଲା । ସ୍ୱଚ୍ଛ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପୁରସ୍କାର ୨୦୧୭-୧୮ ପାଇଁ ୬,୧୫, ୧୫୨ ଟି ବିଦ୍ୟାଳୟ ଅନଲାଇନ୍ ପଞ୍ଜିକରଣ କରିଥିଲେ, ଯାହାକି ପୂର୍ବ ବର୍ଷ ଭାଗ ନେଇଥିବା ବିଦ୍ୟାଳୟ ସଂଖ୍ୟା ତୁଳନାରେ ଦୁଇଗୁଣ ଠାରୁ ଅଧିକ ଥିଲା । ରାଜ୍ୟ ଏବଂ କେନ୍ଦ୍ରଶାସିତ ଅଂଚଳରୁ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସ୍ତରର ପୁରସ୍କାର ଉପରେ ବିଚାର ପାଇଁ ୭୨୭ ଗୋଟି ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ବଛା ଯାଇଥିଲା । ସତ୍ୟାସତ୍ୟ ଓ ପୁରାପୁରୀ ଅନୁସନ୍ଧାନ ପରେ ଉପର ୫୨ ଟି ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଏସ.ଭି.ପି. ୨୦୧୭-୧୮ ବର୍ଷ ପାଇଁ ଜାତୀୟ ପୁରସ୍କାରରେ ସମ୍ମାନୀତ କରାଯାଇଥିଲା । ୧୮- ୦୯-୨୦୧୮ ଦିନ ଆୟୋଜିତ ସମାରୋହ ସମୟରେ ଉପର ୪ ଟି ରାଜ୍ୟ ଅର୍ଥାତ ପଣ୍ଡିଚେରୀ, ତାମିଲନାଡୁ, ଗୁଜୁରାଟ ଓ ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ ଏବଂ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ୯ଟି ଜିଲ୍ଲା ଅର୍ଥାତ ପୁଡୁଚେରୀ, ଶ୍ରୀକାକୁଲମ୍, ଚଣ୍ଡିଗଡ, ହିସାର, କରାଇକଲ, ଲାତୁର୍, ନେଲୋର, ଦକ୍ଷିଣ ଗୋଆ ଏବଂ ବଡ଼ୋଦରକୁ ମାନ୍ୟତାର ପ୍ରମାଣ ପତ୍ର ଦିଆଯାଇଥିଲା ।

ପୁରସ୍କାର ନିମନ୍ତେ ଚୟନ ପଦ୍ଧତି

ପୁରସ୍କାର ପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଚୟନ ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ୫ ଉପ ଶ୍ରେଣୀରେ ପ୍ରାପ୍ତ ଅଙ୍କ ଆଧାରରେ କରାଯାଇଥିଲା । ଯାହାର ନାମ ହେଲା (୧) ଜଳ, (୨) ଶୌଚାଳୟ (୩) ସାବୁନ୍‌ରେ ହାତ ଧୋଇବା (୪) କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ଏବଂ ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ (୫) ବ୍ୟବହାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଏବଂ ଦକ୍ଷତା ନିର୍ମାଣ । ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ପୁରସ୍କାର ପାଇଁ ବଛା ଯାଇଥିବା ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ପ୍ରମାଣ ପତ୍ର ସହିତ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ୱଚ୍ଛତା ଏବଂ ସ୍ୱଚ୍ଛତାର ସ୍ଥିତିକୁ ବଜାୟ ରଖିବା ଏବଂ ସୁଧାରିବା ପାଇଁ ଅତିରିକ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଅନୁଦାନ ରୂପରେ ୫୦,୦୦୦ ଟଙ୍କାର ନଗଦ ପୁରସ୍କାର ଦିଆଯାଇଥିଲା । ସ୍ୱଚ୍ଛ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପୁରସ୍କାରରେ ଭାଗ ନେଇଥିବା ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ରାଜ୍ୟ ଏବଂ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜିଲ୍ଲାଗୁଡ଼ିକୁ ମାନ୍ୟତା ସମ୍ମାନ ମିଳିଥିଲା ।

ରାଜ୍ୟ ଓ କେନ୍ଦ୍ରଶାସିତ ଅଂଚଳରେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ପ୍ରୟୋଗ / ଅଭ୍ୟାସ

'ଘବକ୍ଷସ କବକ୍ଷସ,' ନଲି କଲି, କର୍ଣ୍ଣାଟକ :

ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ଶ୍ରେଣୀର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନଲି, କଲିର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ସେମାନେ ଏକ ଆନନ୍ଦମୟ ଏବଂ ରୋମାଂଚକ ପରିବେଶରେ ପଢ଼ିବା, ଲେଖିବା ଏବଂ ନିଜର ସୃଜନଶୀଳତା ବିଷୟରେ ଜାଣିବା ଶିଖୁଥିଲେ । ୨୦୦୯-୧୦ ରେ ନଲି କଲିକୁ ପ୍ରଥମ ଏବଂ ୨ୟ ଶ୍ରେଣୀ ପାଇଁ କର୍ଣ୍ଣାଟକ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ସମସ୍ତ କନ୍ନଡ ମାଧ୍ୟମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇ

Module
5

ଥିଲା । ଏଥିରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଶିଖିବାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଣାଳୀରେ ସକ୍ରିୟ ରୂପରେ ଭାଗ ନେଇଥାନ୍ତି । ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ବୋଝ ମଧ୍ୟ କମିଯାଇଥାଏ । ଶ୍ରେଣୀରେ ମିଳାମିଶା ଅଧିକମାତ୍ରାରେ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ପରୀକ୍ଷାର କୌଣସି ଚିନ୍ତା / ଡର ନଥାଏ ଏବଂ ଅନ୍ୱେଷଣର ପ୍ରଦର୍ଶନ ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତର ବିକାଶ ପାଇଁ ଜାଗା ମିଳିଯାଏ । ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ନଳି କଳି ପଦ୍ଧତି ନା କେବଳ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଅଧିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦେଇଥାଏ, ଏହା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ବନ୍ଧୁତାପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ଆନନ୍ଦଦାୟକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଶିଖିବାର ଠିକ୍ ପରିବେଶ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥାଏ । ଶିକ୍ଷଣ ଏକ ସହଯୋଗ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ବୟସ ଏବଂ ଦକ୍ଷତା ଅନୁସାରେ ଗଠିତ ଦଳରେ ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ମାଧ୍ୟମରେ ହୋଇଥାଏ । ଯେତେବେଳେ, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଗୋଟିଏ ଦକ୍ଷତାରେ ନିପୁଣତା ହାସଲ କରିଦିଏ ସେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଦକ୍ଷତା ଶିଖିବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ଏକ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ଯୋଗ ଦେଇଥାଏ । ବିଭିନ୍ନ ଗୀତ, ଖେଳ, ସର୍ବେକ୍ଷଣ, କାହାଣୀ, ଶୈକ୍ଷିକ ଖେଳଣାର ଉପଯୋଗ, ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ଶିକ୍ଷଣ ସାମଗ୍ରୀ ମାଧ୍ୟମରେ ହୋଇଥାଏ । ଯେତେବେଳେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଦଳରେ ରହି ଅନୌପଚାରିକ ଢ଼ଙ୍ଗରେ ଶିଖିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳିଥାଏ, ସେତେବେଳେ ଏହି ଶିକ୍ଷଣ ଦୀର୍ଘ ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇଥାଏ । ଶିକ୍ଷଣ ଚାପକୁ କମ୍ କରିବା ଏବଂ ଶିଖିବାର ନ୍ୟୁନତମ ସ୍ତରରେ ନିପୁଣତା ହାସିଲ କରିବା ହିଁ ଏହି ଧାରଣାର ମୁଖ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଅଟେ ।

ଗଣିତ କଳିକା ଆନ୍ଦୋଳନ କର୍ଣ୍ଣାଟକ :

ସରକାରୀ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗଣିତ ଶ୍ରେଣୀରେ ଶିକ୍ଷଣକୁ ସୁଗମ କରିବା ପାଇଁ ଓ ଗାଣିତିକ କୌଶଳର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଗଣିତ ଶିକ୍ଷଣ ଆନ୍ଦୋଳନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଏବଂ ଗଣିତ କଳିକା ଆନ୍ଦୋଳନର ଆରମ୍ଭ କର୍ଣ୍ଣାଟକ ରାଜ୍ୟରେ କରାଯାଇଅଛି । ଗଣିତକୁ ବ୍ୟାପକ ରୂପରେ ଏକ ମୂଳଦୂଆ ବିଭାଗ ମନେକରାଯାଏ, ଯାହା ଉପରେ ଭବିଷ୍ୟତରେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବହୁତ କିଛି ଶିଖିବା ନିର୍ଭର କରିଥାଏ । ଏହା ଏକ ଆଦର୍ଶ ସମର୍ଥନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଅଟେ, ଯାହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଗାଣିତିକ ଧାରଣାଗୁଡ଼ିକୁ ନ ଘୋଷି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସମାଧାନ କରି ଶିଖିବା ଏବଂ ସାଙ୍ଗସାଥୀଙ୍କ ସହ ସାମୁହିକ ରୂପରେ ଶିକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟ ଆଧାରିତ ସୃଜନାତ୍ମକ ପନ୍ଥାର ଉପଯୋଗ କରି ଶିଖିବାକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେବା ଉଚିତ୍ । ଏହା ଚିନ୍ତାକରିବାର ସ୍ୱଷ୍ଟତା ଏବଂ ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନରେ ଗଣିତର ସମସ୍ୟାକୁ ସମାଧାନ କରିବାର ଦକ୍ଷତାକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରିଥାଏ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଗଣିତ ଶିକ୍ଷଣ ସାମଗ୍ରୀର ଯୋଗାଣ ଏବଂ ସରକାରୀ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଏବଂ ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରି କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା କରାଯାଇଛି । ଏହି (ଟି.ଏଲ.ଏମ୍.ଏସ୍) କୁ କର୍ଣ୍ଣାଟକ ରାଜ୍ୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଦକ୍ଷତାନୁଯାୟୀ ଶିଖିବାର ସୁବିଧା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଛି । ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳକୁ ମାପିବା ପାଇଁ ଟାବ୍‌ଲେଟ୍‌ରେ ଆଣ୍ଡ୍ରୋଏଡ୍ ଆଧାରିତ ଆପ୍‌ଲିକେଶନର ଉପଯୋଗ କରିକି ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯାଉଛି । ଏହି ପ୍ରୟାସ ଗଣିତ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳର ଗୁଣାତ୍ମକତା ବଢ଼ାଇବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ ।

Module 5

ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଭିତ୍ତିକ ଶିକ୍ଷଣ, ତାମିଲନାଡୁ:

(ABL) କୁ ନିଶ୍ଚିତ ରୂପରେ ଶ୍ରେଣୀରେ ସୁଧାର ଆଣିବା ଉପରେ ଧ୍ୟାନ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଛି, ଯାହା ଆଗ୍ରହ ଏବଂ ପାରସ୍ପରିକ ଆଦାନପ୍ରଦାନ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଏବଂ ସ୍ୱଶିକ୍ଷଣରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ଏହା ଏନ୍.ଜି.ଓ ଋଷିଭାଲି ରୁରାଲ ଏଜୁକେଶନ ସେଣ୍ଟରର ଆଦର୍ଶ ଉପରେ ଆଧାରିତ ଅଟେ, ଯେଉଁଟି ଖୁସିରେ ଶିଖିବାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଏବଂ ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ସହିତ ନିଜର ପ୍ରୟୋଗ ପାଇଁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଲାଭ କରିଛି । ଶ୍ରେଣୀର ଏ.ବି.ଏଲ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଭୂମିକାରେ ଭୂମିକାରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ସହାୟକ ଭାବରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିଯାଇଛି । ସେ ଶ୍ରେଣୀରେ ବ୍ୟାଖାନ କରୁନାହାଁନ୍ତି ବା କେବଳ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଣାଳୀରେ ପୁରା ଶ୍ରେଣୀକୁ ଶିଖିବାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶନା ଦେଉନାହାଁନ୍ତି । ଏ.ବି.ଏଲ ଶ୍ରେଣୀମାନଙ୍କରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ନିଜର ଶିଖିବାର ସ୍ତର ଅନୁଯାୟୀ ସାଙ୍ଗରେ ବସନ୍ତି, ଯଦିଓ ସେମାନଙ୍କରା ବୟସ ଅନୁସାରେ ତାହା ଉପଯୁକ୍ତ ହୋଇନଥାଏ ।

ଏ.ବି.ଏଲ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର କାର୍ଡ଼ ଏବଂ ସାମଗ୍ରୀ ଥାଏ, ଯାହା ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତରର ଦକ୍ଷତା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶିଖିବାର ସଂରଚିତ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ସକ୍ଷମ କରିଥାଏ । ଦିନଟିଏ ପାଇଁ ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ କାର୍ଡ଼କୁ ବାଛିବା ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ନିଜର ଉପସ୍ଥିତିକୁ ଚିହ୍ନଟ କରିବା ଏବଂ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ କମ୍ ବୟସରୁ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେବା ମଧ୍ୟ ଶିଖିଥାନ୍ତି ।

ସପନୋ କି ଉଡ଼ାନ୍ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ : ମୋବାଇଲ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମାଧ୍ୟମରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବାହାରେ ଥିବା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଯୋଗାଇବାର ପଦକ୍ଷେପ (ଉତ୍ତରାଖଣ୍ଡ)

ଶିକ୍ଷା ଅଧିକାରର ପୂର୍ବାବଲୋକନ ଅନୁସାରେ ଗୁଣାତ୍ମକ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରସାର କରିବା ପାଇଁ ମୋବାଇଲ ବିଦ୍ୟାଳୟ – ବହୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବିଶିଷ୍ଟ ଯାନବାହାନର ଉପଯୋଗ ସାଧାରଣ ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସଚେତନତା ଏବଂ ପ୍ରେରଣା ଅଭିଯାନର ବିସ୍ତାର କରି ମୋବାଇଲ- ବିଦ୍ୟାଳୟ ସୁବିଧାମାନ ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ କରାଯାଇଥିଲା । ଏହି ଯାନବାହାନଗୁଡ଼ିକୁ ପରାମର୍ଶ ଏବଂ ସଚେତନତାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ପୁରା କରିବା ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷଣ ଉପକରଣ, ମଲ୍ଟିମିଡିଆ ପ୍ରଣାଳୀ ଏବଂ ଯୋଗ୍ୟ ସାଧନ କର୍ମୀଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତି ସହଯୋଗରେ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଉଛି । କେବେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଯାଇ ପାରୁନଥିବା ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଚିହ୍ନଟ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଖ୍ୟଧାରାରେ ଶିକ୍ଷା ସହିତ ସାମିଲ କରିବା, ଏହି ପଦକ୍ଷେପର ପ୍ରମୁଖ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅଟେ । ଏଥିପାଇଁ ଏହି ପ୍ରକାର ଶିଶୁଙ୍କୁ ଚିହ୍ନଟ ନିମନ୍ତେ ବିଶେଷ ଅଭିଯାନ କରାଯାଉଛି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ବୟସ ଉପଯୋଗୀ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଶିକ୍ଷଣର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ସେମାନଙ୍କୁ ପାଖପାଖି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ନାମ ଲେଖାଇବା ପ୍ରଚେଷ୍ଟା କରାଯାଇଛି । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କରା ଅସ୍ଥିର ଜନସଂଖ୍ୟାକୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଆଡକୁ ଆକର୍ଷିତ କରିବା ଏବଂ ଏହା ସହ ସେମାନଙ୍କର ଅଭିଭାବକଙ୍କୁ ଅଭିପ୍ରେରିତ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ ମିଳେ ।

ବହୁଭାଷୀ ଶିକ୍ଷା ଓଡ଼ିଶା

ବହୁଭାଷୀ ଶିକ୍ଷା, ଉପଯୁକ୍ତ ବୌଦ୍ଧିକ ଏବଂ ତର୍କ କୌଶଳକୁ ବିକାଶିତ କରିବାର ଏକ ସଂଗଠିତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଅଟେ, ଯାହା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କୁ ନିଜର ମାତୃଭାଷା, ରାଜ୍ୟଭାଷା ଏବଂ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଭାଷାଗୁଡ଼ିକ

ମଧ୍ୟରେ ସମାନ ରୂପରେ କାର୍ଯ୍ୟକରିବା ପାଇଁ ସକ୍ଷମ କରିଥାଏ ଏବଂ ଏହାର ଆରମ୍ଭ ମାତୃଭାଷାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ, ୨ୟ ଭାଷା (ଓଡ଼ିଆ) ଏବଂ ତାପରେ ୩ୟ ଭାଷା (ଇଂରାଜୀ) ରେ ଅବସ୍ଥାନ୍ତର ସହିତ ସମାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଶିଖାଯାଇଥାଏ, ଯାହା ଅନେକ ଆଦିବାସୀ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ମାତୃଭାଷା ଓଡ଼ିଆ ନୁହେଁ, ସେମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଆହ୍ୱାନମୂଳକ ହୋଇଥାଏ, ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକର ପ୍ରସଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକର ମଧ୍ୟ ଆଦିବାସୀ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ପାଇଁ ଅପରିଚିତ ଅଟେ, ଯାହାଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ଶ୍ରେଣୀରେ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବୁଝିବାରେ ଅସମର୍ଥ ହୁଅନ୍ତି । ଯାହା ଫଳରେ ସେମାନଙ୍କର ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅବଧାରଣା ଏବଂ ଶିକ୍ଷଣ ଫଳାଫଳ ଉପରେ ପ୍ରତିକୂଳ ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଥାଏ ।

ମାତୃଭାଷା ଆଧାରିତ ବହୁଭାଷୀ ଶିକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା ମାତୃଭାଷାରେ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ଏବଂ ଧୀରେଧୀରେ ଅତିରିକ୍ତ ଭାଷାରେ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହୋଇଥାଏ । ପ୍ରାଥମିକ ଶ୍ରେଣୀରେ ମାତୃଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ମଧ୍ୟରେ ଶିକ୍ଷାର ମୂଳଦୁଆ ମଜବୁତ ହୋଇଥାଏ କାରଣ ଶିକ୍ଷାର ମାଧ୍ୟମ ସେହି ଭାଷା ଯାହା ସହ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଭଲ ଭାବରେ ପରିଚୟ ଥିବ ଏବଂ ସେହି ଜ୍ଞାନ ଏବଂ ଅନୁଭୂତି ଯାହା ସେ ଶ୍ରେଣୀକୁ ନେଇକି ଆସିଥାଏ ତାହାକୁ ସେ ପାଠ ସାଙ୍ଗରେ ଯୋଡ଼ିପାରିବ, ଯାହାଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କର ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ଏବଂ ଆତ୍ମ ସମ୍ମାନରେ ମଧ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ହୋଇଥାଏ । ଏମ.ଏଲ.ଇ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ୧୭ ଟି ଆଦିବାସୀ ଜିଲ୍ଲାରେ ୨୧ଟି ଆଦିବାସୀ ଭାଷାରେ ବିଭିନ୍ନ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମାନଙ୍କର ଚାଲୁଛି ।

ପ୍ରଜ୍ଞା – ଗୁଜରାଟର ଏକ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଭିତ୍ତିକ ନମୁନା

ଭାବନଗରର ଦକ୍ଷିଣାମୂର୍ତ୍ତି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଶ୍ରୀ ଗିଜୁଭାଇ ବଦ୍ଧେକାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା କାମ ଯୋଗୁଁ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଆଧାରିତ ଆନନ୍ଦମୟ ଶିକ୍ଷା, ଏକ ଅବଧାରଣା ରୂପରେ ରାଜ୍ୟରେ ବହୁତ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରି ସାରିଛି । ଏପରିକି ପ୍ରାଥମିକ ଶ୍ରେଣୀର ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକକୁ ଏହି ଶିକ୍ଷାଶାସ୍ତ୍ର ସହିତ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଥିଲା । ଶଗୁନୋତ୍ସବ ୧ (ବର୍ଷ ୨୦୦୯)ରେ ୫ମ ଶ୍ରେଣୀ ପରେ ଅନେକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ମଧ୍ୟରେ ପଢ଼ିବା, ଲେଖିବା ଓ ସଂଖ୍ୟାତ୍ମକ ଯୋଗ୍ୟତାର ମୂଳଦୁଆର ଅଭାବ ଥିବାର ଦେଖାଯାଇଥିଲା । ସମସ୍ୟାର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବା ପରେ ଜଣାପଡ଼ିଲା ଯେ ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଏପରି ଶିକ୍ଷା ଶାସ୍ତ୍ରର ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି ଯେଉଁଥିରେ ଶିଖିବାର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦିଅଯୋଇପାରିବ । ରାଜ୍ୟସ୍ତରୀୟ ଶିକ୍ଷାଶାସ୍ତ୍ର କର୍ମଶାଳା ଆୟୋଜନ କରାଗଲା ଯେଉଁଠି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଆଦର୍ଶ ଶିକ୍ଷାଶାସ୍ତ୍ର ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରାଗଲା ଏବଂ ଏପରିକି ଏ.ବି.ଏଲ କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରଣାଳୀ ଅଧିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ କରାଯିବା ପାଇଁ ରଷିଭାଲି ମଡେଲକୁ ଗ୍ରହଣ କରାଗଲା । ରାଜ୍ୟ ଏମ.ଜି.ଏମ.ଏଲ ପଦ୍ଧତିରେ ସଂଶୋଧନ କଲେ ଏବଂ ଏ.ବି.ଏଲ ପ୍ରଜ୍ଞା (ପ୍ରବୃତ୍ତ ଦ୍ୱାରା ଜ୍ଞାନ) ପଦ୍ଧତି ଆଗକୁ ଆସିଲା । ରାଜ୍ୟସ୍ତରୀୟ କୋର ଟିମ୍ ର ଗଠନ କରାଗଲା ଏବଂ ଏହି ଦଳକୁ ଅନ୍ୟ ରାଜ୍ୟରେ ଏମ.ଜି.ଏମ.ଏଲ ପରି କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରଣାଳୀକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ବିଦ୍ୟାଳୟର କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରଣାଳୀ ସହିତ ପରିଚିତ କରାଗଲା । ପୁନଶ୍ଚ ଏହି କୋରଟିମ୍ ୟୁନିସେଫ୍ର ସହଯୋଗରେ ଏ.ବି.ଏଲ ପ୍ରଜ୍ଞା ପଦ୍ଧତି ପାଇଁ ନୂଆ ସମଗ୍ରୀ

Module 5

ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଗଲା । ଏ.ବି.ଏଲ ପଞ୍ଚା ପଦ୍ଧତିରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅବଧାରଣା ଶିଖିବାର ଚକ୍ର (ଉପକ୍ରମ - ଅଭ୍ୟାସ - ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ) ସୁନିଶ୍ଚିତ କରାଗଲା ।

ପଦକ୍ଷେପର ବିବରଣ:

ବିଷୟବସ୍ତୁକୁ ଛୋଟଛୋଟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବିଭାଜିତ କରିବା ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ବିଶିଷ୍ଟ କାର୍ଡ଼ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ।

ବିଷୟବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ କ୍ରମାନ୍ୱୟରେ ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ ଆୟୋଜିତ କରାଯାଇଛି । ଯାହା ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ସ୍ୱୟଂ ପ୍ରଗତି କରିବା ସହ ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ପୁରା କରନ୍ତି ।

ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଚାରୋଟି ଅଲଗାଅଲଗା ଦଳରେ ବ୍ୟବସ୍ଥିତ କରାଯାଏ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ସ୍ୱପ୍ରଗତି ଅନୁଯାୟୀ ଦଳ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ରୂପରେ ବଦଳାଇ ଥାଏ ।

ତିନି ପ୍ରକାର ପାରସ୍ପରିକ କ୍ରିୟା (ଶିକ୍ଷକ - ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ - ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ-ସାମଗ୍ରୀ)କୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରାଯାଇଥାଏ ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତ ଧାରଣା ପାଇଁ ଶିଖିବା ଚକ୍ରକୁ (ଧାରଣା, ଅଭ୍ୟାସ ଓ ମୂଲ୍ୟାୟନ) ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା ପାଇଁ ମୂଳଦୂଆକୁ ବଜାୟ ରଖାଯାଇଥାଏ ।

ନିରନ୍ତର ଓ ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ମୂଲ୍ୟାୟନ ପ୍ରଞ୍ଚାର ଗୋଟିଏ ଅର୍ନ୍ତନିହିତ ଅଂଶ ଅଟେ, କାରଣ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ମାନନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ସିଢ଼ିରେ ଚାଲିବା ସମୟରେ କରାଯାଇଥାଏ ।

ପ୍ରଭାବ :

ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ଶୈକ୍ଷିକ ଉପଲବ୍‌ଧିରେ ସୁଧାର ଆସିଛି । କରାଯାଇଥିବା ତିନୋଟି ମୁଖ୍ୟ ଅଧ୍ୟୟନରୁ ଜଣାପଡୁଛି କି ପ୍ରଞ୍ଚାବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ପ୍ରଞ୍ଚାବିହିନ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କଠାରୁ ଭଲ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ଗବେଷଣା ପ୍ରଥମ ଦ୍ୱାରା ଆୟୋଜିତ କରାଯାଇଥିଲା । ଆଉ ଏକ ଗବେଷଣା ୟୁନିସେଫ୍ ଏବଂ ଶିକ୍ଷା ପଦକ୍ଷେପ' ଦ୍ୱାରା ଆୟୋଜିତ କରାଯାଇଥିଲା ଏବଂ ତୃତୀୟ ଗବେଷଣାଟି ଗୁଜରାଟ ସରକାରଙ୍କ ମୂଲ୍ୟାୟନ ବିଭାଗ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିଲା । ଏହାର ଆଉ ଏକ ମୁଖ୍ୟ ଲାଭ ହେଉଛି କି ପ୍ରଞ୍ଚା ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ ଅନ୍ତର୍ନିବେଶୀ ଶ୍ରେଣୀ କକ୍ଷ ଅଟେ କାରଣ ସର୍ବଦା ପରିବର୍ଦ୍ଧନ କରାଯାଇଥିବା ଦଳ ରେଟେସନ୍ ପ୍ରଣାଳୀରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀକୁ ସମସ୍ତ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ସହିତ କାମ କରିବାର ସୁଯୋଗ ଦେଇଥାଏ ।

ମୁଖ୍ୟ ଲାଭ ରୂପରେ ଶିକ୍ଷଣ ଉପଲବ୍‌ଧି ବଢ଼ିବା ବ୍ୟତୀତ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଲାଭ ମଧ ମିଳିଥାଏ-

ବେସରକାରୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଏହି ଶିକ୍ଷଣ ଦୃଷ୍ଟି କୋଣରୁ ଅଭିପ୍ରେରିତ ହେଉଛନ୍ତି ଏବଂ ଏହାକୁ ନିଜର ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାର ପ୍ରୟାସ କରୁଛନ୍ତି ।

ପାରସ୍ପରିକ କ୍ରିୟା ଏବଂ ଅଭିନବ ଶିକ୍ଷଣ, କହିବା ଶୁଣିବା ଏବଂ ସୃଜନାତ୍ମକ ଚିନ୍ତାଧାରର ପ୍ରଯ୍ୟାପ୍ତ ସୁଯୋଗ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ । ଯେଉଁଠି ଭାଷାର ଉପଯୋଗରେ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ଏବଂ ଅର୍ନଗଳତାର ବିକାଶ ହୋଇଥାଏ ।

ଏହା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କୁ ବୋଝମୁକ୍ତ ଅନୁଭୂତ ଭିତ୍ତିକ ଶିକ୍ଷଣର ସୁଯୋଗ ଦେଇଥାଏ ।

Module 5

ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକଳ୍ପ କାର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ କ୍ଷେତ୍ରୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ (ଫିଲ୍ଡ ୱାର୍କ) ସହିତ ପରିଚିତ ହେବାର ସୁଯୋଗ ମିଳିଥାଏ ।

ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କୁ କିଛି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଯ୍ୟାପ୍ତ ସୁଯୋଗ ମିଳିଥାଏ ।

ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ୨୦୧୦ ମସିହାରେ ୨୫୬ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇଥିଲା । ଧୀରେଧୀରେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ୨୦୧୭-୧୮ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଖାପାଖି ୨୨ ହଜାର ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମଧ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ପୁନର୍ବାର କିଛି ସଂଶୋଧନ ସହିତ ପ୍ରଜ୍ଞା ୨୦୧୮ - ୧୯ ରେ ସାରା ରାଜ୍ୟରେ ସମସ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇଥିଲା ।

ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନ: ନୂଆ ଉପାୟ

ନାମଲେଖା, ଉପସ୍ଥାନ ଏବଂ ଅବଧାରଣକୁ ବଢ଼ାଇବା ଏବଂ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ପୋଷଣ ସ୍ଥିତିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ୧୫ ଅଗଷ୍ଟ ୧୯୯୫ ରେ ଗୋଟିଏ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ପ୍ରସ୍ତାବିତ ଯୋଜନା । "ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷାପାଇଁ ପୋଷଣ ସହାୟତାର ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ"ର ଶୁଭାରମ୍ଭ କରାଯାଇଥିଲା । ୨୦୦୮-୦୯ ମସିହାରେ ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଏଥିରେ ସାମିଲ କରିବାର ଯୋଜନାର ବିସ୍ତାର ହେଲା ଏବଂ ଏହି ଯୋଜନାର ନାମ ବଦଳାଇ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନ ଜାତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ କରିଦିଆଗଲା । ଯାହାକୁ ସାଧାରଣ ଭାବରେ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନ ନାମରେ ଜାଣନ୍ତି । ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସମଗ୍ର ଶିକ୍ଷା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ସମସ୍ତ ସରକାରୀ ଏବଂ ସରକାରୀ ସହାୟତା ପ୍ରାପ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ, ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ କେନ୍ଦ୍ର ଏବଂ ମାଦ୍ରାଶାରେ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରୁ ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ।

ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନ ଯୋଜନାର ଗୋଟିଏ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀର ପୋଷଣ ସ୍ଥିତିରେ ସୁଧାର ଆଣିବା ଏବଂ ଭାରତରେ ଅଧିକାଂଶ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କଠାରେ ଥିବା ଏହି ସମସ୍ୟାକୁ ସମାଧାନ କରିବା, ଯାହାର ନାମ ହେଉଛି ଭୋକ । ନିର୍ଦ୍ଦେଶିକାରେ ଉପଦେଶ ଦିଆଯାଇଛି କି ଶିଶୁକୁ ପ୍ରାଥମିକ ଓ ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରରେ ଯଥାକ୍ରମେ ୪୫୦ ଏବଂ ୭୦୦ କ୍ୟାଲୋରୀ ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

୨୦୧୮-୧୯ ମସିହାରେ, ୧୧.୩୪ ଲକ୍ଷ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଏବଂ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରୁ ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢୁଥିବା ୯.୧୭ କୋଟି ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଏହି ଯୋଜନାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଅଟନ୍ତି ।

ବିଦ୍ୟାଳୟ ପୋଷଣ ଉଦ୍ୟାନର ସ୍ଥାପନା:

ବିଦ୍ୟାଳୟ ପୋଷଣ ଉଦ୍ୟାନ ଗୋଟିଏ ଏପରି ସ୍ଥାନ ଯେଉଁଠି ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ଫଳ, ପନିପରିବା, ଜଡିବୁଟି ଆଦି ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିସରରେ ଚାଷ ଫସଲ କରାଯାଏ । ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟ ପୋଷଣ ଉଦ୍ୟାନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି କୁପୋଷଣ ଓ ସୁକ୍ଷ୍ମ ଖାଦ୍ୟର ଅଭାବକୁ ଦୂର କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଏବଂ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ପ୍ରାକୃତିକ ବାଡ଼ି ବଗିଚାରେ ସ୍ୱୟଂ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଅନୁଭୂତି ଦେବା । ବିଦ୍ୟାଳୟ ପୋଷଣ ଉଦ୍ୟାନ ସ୍ଥାପିତ କରିବା ପାଇଁ ଚାଷ ଜମିର ଆବଶ୍ୟକତା ହୋଇନଥାଏ । ଏପରିକି ଛୋଟଛୋଟ କୁଣ୍ଡରେ ଗଛ ଲଗାଇବା ଏବଂ ଏଥିରେ ଛାତର ଉପଯୋଗ ମଧ୍ୟ କରାଯାଇପାରିବ । ଯେଉଁଠି ଭୂମି ନାହିଁ, ସେଠାରେ ଗଛଗୁଡ଼ିକୁ ଛୋଟ

Module 5

ବାକ୍ସ ଡବା, ଜାର୍, ମାଟି ପାତ୍ର, କାଠ ପେଟି, ସିରାମିକ୍ ପାତ୍ର, ଖାଦ୍ୟ ଡବା ଏବଂ ଅଟା ପ୍ୟାକେଟ୍ ଆଦିରେ ମଧ୍ୟ ଲଗାଯାଇପାରିବ ।

ବିଦ୍ୟାଳୟ ପୋଷଣ ଉଦ୍ୟାନରେ ଫସଲ କରାଯାଇଥିବା ପନିପରିବା, ଫଳ ଆଦିକୁ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନ ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରିବ । ଯେଉଁଥିରେ କାଣ୍ଡ (କଦଳୀ, ଲାଉ, ବୋଇତାଳୁ), ପତ୍ର (ଧଣିଆ, ପୁଦିନା, ପାଳଙ୍ଗ), ଫୁଲ (ବୋଇତାଳୁ ଫୁଲ) ଇତ୍ୟାଦି ସାମିଲ କରାଯାଇପାରିବ । ରାଜ୍ୟରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବିଭାଗ ସହ ସମ୍ପର୍କ ରଖି ଯେପରି କୃଷି ବିଜ୍ଞାନ କେନ୍ଦ୍ର, କୃଷି ଉଦ୍ୟାନ, ଖାଦ୍ୟ ଏବଂ ପୋଷଣ ବୋର୍ଡ, ରାଜ୍ୟ କୃଷି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଆଦିଦ୍ୱାରା ବିଦ୍ୟାଳୟ ପୋଷଣ ଉଦ୍ୟାନର ସ୍ଥାପନା କରାଯାଇପାରିବ ।

ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନ ଯୋଜନାରେ ଅଭିନବ ପଦକ୍ଷେପ ପାଇଁ ଫ୍ଲେକ୍ସି ଫଣ୍ଡ ଉପାଦାନ ଅଧିନ କେନ୍ଦ୍ର, ରାଜ୍ୟ ଏବଂ କେନ୍ଦ୍ର ଶାସିତ ଅଂଚଳ ମଧ୍ୟରେ ବିନିମୟ ଆଧାରରେ ମଞ୍ଜି, କୃଷି ସାମଗ୍ରୀ, ସାର ଆଦିକୁ କିଣିବା ପାଇଁ ପ୍ରତି ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ମିଳୁଥିବା ୫୦୦୦ଟଙ୍କା ପୋଷଣ ଉଦ୍ୟାନର ଅନୁଦାନ ରାଶି ବିନିଯୋଗ କରାଯାଇପାରିବ । ଯଦିଓ ବର୍ତ୍ତମାନର ନିର୍ଦ୍ଦେଶିକାରେ କିଛିଟା ସଂଶୋଧନ କରାଯାଇ ଯୋଜନାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା କରିବାର ଅଧିକାର କଲେକ୍ଟର ଅଧକ୍ଷତା ଥିବା ଜିଲ୍ଲା ସ୍ତରୀୟ ସମିତିକୁ ଦାୟିତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଛି । ସମିତି ପ୍ରତି ବିଦ୍ୟାଳୟ ପୋଷଣ ଉଦ୍ୟାନ ମଞ୍ଜି ପାଇଁ ୫୦୦୦ ଟଙ୍କାର ଅନୁଦାନ ଦେଇଥାଏ ଓ ଏହାକୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭିତ୍ତିକ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଯାୟୀ ଆବଣ୍ଟନ କରାଯାଇପାରିବ । ମଞ୍ଜି / ଚାରା, କୃଷି ବିଭାଗରୁ ପ୍ରାପ୍ତ କରାଯାଇପାରିବ । ରାଜ୍ୟରେ ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଗ୍ରାମୀଣ ରୋଜଗାର ଗ୍ୟାରେଣ୍ଟି ଯୋଜନା, ଗ୍ରାମୀଣ ବିକାଶ ମନ୍ତ୍ରାଳୟ ସହିତ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିସରର ପାଚେରୀ ନିର୍ମାଣ, ଭୂମିକୁ ସମତଳ କରିବା ଆଦି ପାଇଁ ୨୦୧୮-୧୯ ଆର୍ଥିକ ବର୍ଷର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିକା - ମାଷ୍ଟର ବିଜ୍ଞପ୍ତି - ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇପାରିବ । ଯାହା ଗ୍ରାମୀଣ ବିକାଶ ମନ୍ତ୍ରାଳୟ ଦ୍ୱାରା ଜାରି କରାଯାଇଥିବା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ମନରେଗା ମାଧ୍ୟମରେ ସହାୟତା ନିମନ୍ତେ ସ୍ୱୀକାର୍ଯ୍ୟ ଅଟେ । ଛୋଟ ଛୋଟଲେଖା ସହିତ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପୋଷଣ ଉଦ୍ୟାନର ଫଟୋ ପୋଟାଲରେ ତ୍ରୈମାସିକ ବ୍ୟବଧାନରେ ଅପଲୋଡ କରାଯାଇପାରିବ ।

ତିଥି ଭୋଜନ:

ତିଥିଭୋଜନ ଏକ ପଦକ୍ଷେପ ଯାହା ରାଜ୍ୟ ଏବଂ କେନ୍ଦ୍ରଶାସିତ ଅଂଚଳ ଦ୍ୱାରା ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପଢୁଥିବା ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀକୁ ଅତିରିକ୍ତ ପୋଷଣ ପ୍ରଦାନ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନେଇ ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇଛି । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଅଧିନରେ ଗୋଷ୍ଠୀ ଦ୍ୱାରା ବିଭିନ୍ନ ପର୍ବପର୍ବାଣି, ବିଭାଘର, ବାର୍ଷିକୀ, ଜନ୍ମଦିନ, ବିବାହ ଏବଂ ଜାତୀୟ ମହତ୍ତ୍ୱ ଥିବା ବିଶେଷ ଦିନ ଅବସରେ ଓ ଭୋଜନ ବା ଅତିରିକ୍ତ ବସ୍ତୁ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥାଏ । ଏହି କଥା ଉପରେ ଜୋର୍ ଦିଆଯାଇଛି କି ତିଥି ଭୋଜନ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନର ବିକଳ୍ପ ନୁହେଁ, ଏହା କେବଳ ଅନୁପୂରକ ଅଟେ । ଏମ.ଏଚ୍.ଆର.ଡି ଦ୍ୱାରା ନିଆଯାଇଥିବା ପଦକ୍ଷେପରୁ ହିଁ ତିଥି ଭୋଜନ ଉପରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଛି । ତିଥି ଭୋଜନକୁ ଆସାମ୍‌ରେ (ସଂପ୍ରତି ଭୋଜନ), ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶରେ (ବିନ୍ଦୁ ଭୋଜନମ୍), ଦାଦରା ଏବଂ ନଗର ହବେଳି (ତିଥିଭୋଜନ) ଡାମନ ଏବଂ ଡିଉ (ତିଥି ଭୋଜନ), ଗୁଜରାଟ (ତିଥି ଭୋଜନ), ଚଣ୍ଡିଗଡ (ତିଥି ଭୋଜନ),

ପୁଡୁଚେରୀ (ଅନ୍ନଧାନମ୍) ପଞ୍ଜାବ (ପ୍ରିତି ଭୋଜନ), ରାଜସ୍ଥାନ (ଉତ୍ସବ ଭୋଜନ), ତାମିଲନାଡୁ (ନାଡୁ ନିରୁ) ହରିୟାନା (ବେଟିକା ଜନ୍ମଦିନ) କର୍ଣ୍ଣାଟକ (ଶାଲଗି ନାବୁ ନୀବୁ), ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦେଶ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର (ସ୍ନେହ ଭୋଜନ) ଏବଂ ଉତ୍ତରାଖଣ୍ଡ (ବିଶ୍ୱଭୋଜ) ଆଦି ରାଜ୍ୟ ଏବଂ କେନ୍ଦ୍ରଶାସିତ ଅଂଚଳଦ୍ୱାରା ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଥିଲା ।

ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଏବଂ ପରିବାର କଲ୍ୟାଣ ମନ୍ତ୍ରାଳୟ ସହିତ ସମ୍ମିଳନୀ ।

ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଏବଂ ପୋଷଣ ଉପାଦାନ ପାଇଁ ମାନବ ସମ୍ବଳ ବିକାଶ ମନ୍ତ୍ରାଳୟ, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଏବଂ ପରିବାର କଲ୍ୟାଣ ମନ୍ତ୍ରାଳୟ ସହିତ ମିଶି କାମ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ ।
ଏହା ଅଧିନରେ

୧. ପ୍ରାଥମିକ ଶ୍ରେଣୀ : ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରୁ ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ୬ ରୁ ୧୪ ବର୍ଷର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଯାଞ୍ଚ, ଜାତୀୟ ଶିଶୁ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଅଧିନରେ ହିଁ କରାଯାଉଛି । ରାଜ୍ୟ ଓ କେନ୍ଦ୍ରଶାସିତ ଅଂଚଳରେ ଯାଂଚ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା ପାଇଁ ଉପଦେଶ ଦିଆଯାଉଛି ।

୨.ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଏବଂ ପରିବାର କଲ୍ୟାଣ ମନ୍ତ୍ରାଳୟ ସହିତ ସମ୍ମିଳିତ ଭାବରେ ସୁଷମ ପୋଷକ ତତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସପ୍ତାହ ଆଇରନ୍ ଏବଂ ଫଲିକ୍ ଏସିଡ ସପ୍ଲିମେଣ୍ଟେସନ୍ ପ୍ରୋଗାମ ଅର୍ନ୍ତଗତ ଶିଶୁଙ୍କୁ ଆଇରନ୍ ଏବଂ ଫଲିକ୍ ଏସିଡ ଟାବ୍ଲେଟ୍ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥାଏ ।

୩.ଶିଶୁଙ୍କର ଜାତୀୟ କୃମିନାଶକ ଦିବସରେ ବର୍ଷକୁ ଦୁଇଥର କୃମିନାଶକ ଔଷଧ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥାଏ । (ଇକ୍ଷଭରଭୟବଚ୍ଛକ୍ଟକ୍ଷର - ୪୦୦)

ରୋଷେଇ ପ୍ରତିଯୋଗିତା:

୨୦୧୯-୨୦ ମସିହାରେ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନ ପାଇଁ ରୋଷେଇ ପ୍ରତିଯୋଗିତାର ଆୟୋଜନ ମୁଖ୍ୟ ପଦକ୍ଷେପରୁ ଗୋଟିଏ, ରୋଷେଇ ପ୍ରତିଯୋଗିତାର ଆୟୋଜନର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରୋଷେୟା ଏବଂ ପାଚିକାମାନଙ୍କୁ କେବଳ ପନିପରିବା, ପତ୍ର, ଚୋପ ଆଦିର ଉପଯୋଗ କରି ସର୍ବୋତ୍ତମ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ପ୍ରସ୍ତୁତି କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରିବା । ସାଂସ୍କୃତିକ ରୂପରେ ସ୍ୱୀକୃତ ଖାଦ୍ୟ ଅଭ୍ୟାସ ଅନୁସାରେ ସ୍ଥାନୀୟ ଭାବରେ ଉପଲବ୍ଧ ଖାଦ୍ୟ ଅଭ୍ୟାସ ସହ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେବା । ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନର ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ ଗୋଷ୍ଠୀ ସହାୟତାକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରିବା, ପ୍ରତିଯୋଗିତା ପାଇଁ ବିଚାରକ ରୂପରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କୁ (ପ୍ରାଥମିକ ଶ୍ରେଣୀରୁ ଜଣେ ଏବଂ ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଥମିକ ଶ୍ରେଣୀରୁ ଜଣେ) ଯୋଡିବା କାହିଁକି ନା ସେମାନେ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନର ଶେଷ ଲାଭାର୍ଥୀ ଅଟନ୍ତି । ଏହା ଛଡ଼ା, ପୋଷଣ ବିଶେଷଜ୍ଞ ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ମଧ୍ୟ ଯୋଡି ହୋଇପାରନ୍ତି । ବିଜେତା ମାନଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ପୁରସ୍କୃତ ଏବଂ ଔପଚାରିକ ଭାବରେ ସମ୍ମାନିତ କରାଯିବ ।

ସମଗ୍ର ଶିକ୍ଷା, ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନ ଏବଂ କେତେକ ସର୍ବୋତ୍ତମ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ଅଭ୍ୟାସ :

ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ଶିକ୍ଷକମାନେ, ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ସାମଗ୍ରିକ ବିକାଶ ଆଧାରରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାର ଗୁଣାତ୍ମକମାନ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ସମଗ୍ରଶିକ୍ଷା ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସର୍ବୋତ୍ତମ ଅଭ୍ୟାସଗୁଡ଼ିକର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଗୁଡ଼ିକର ସର୍ବାଧିକ ବିନିଯୋଗ ନିମନ୍ତେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ତରରେ ଯୋଜନା କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ସେମାନଙ୍କୁ ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ସାମିଲ କରିବା

Module 5

ପାଇଁ ନିଜ ବିଦ୍ୟାଳୟର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଉପରେ ପୁର୍ନବାର ବିଚାର କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ଏହି ଯୋଜନା ମଧ୍ୟ କରିବାର ଅଛି ଯେ ଏଥି ମଧ୍ୟରୁ କିଛି ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଶ୍ରେଣୀର ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ କେତେ ଭଲ ଭାବରେ ଏକୀକୃତ କରାଯାଇପାରୁଛି ବା ଶ୍ରେଣୀ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଦୃଢ଼ିଭୂତ କରିବା ପାଇଁ କିପରି ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇପାରିବ, ଯେପରି ଇକୋ କ୍ଲବ, ଯୁବକ ସଂଘ, ପୁସ୍ତକାଳୟ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ

୬ ଜଣ ଲେଖାଏଁ ପ୍ରଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କୁ ନେଇ ଦଳଗଠନ କରନ୍ତୁ ।

ଏହି ପଦକ୍ଷେପର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତାରେ କିକି ମୁଖ୍ୟ ସମସ୍ୟା ରହିଛି ଏବଂ ସେହି ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ କିପରି ସମାଧାନ କରାଯାଇପାରିବ ତାହା ଦଳରେ ଆଲୋଚନା କରି ଉପସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ କୁହନ୍ତୁ ।

ଭାଗ-୨

କର୍ମଶାଳା ଅନୁସୂଚୀ
ଏବଂ
ଅଧିବେଶନ ପରିକଳ୍ପନା

A genuine leader is not a researcher for consensus, but a moulder of consensus.

- Martin Luther King.

Workshop Schedule and Session Design

UN68SE02

Workshop Schedule for Capacity Building of School Heads and System level Functionaries

Day 5

Time Slot	Themes	Duration (mins)
Module 1: School Leadership: Concepts and Applications		
1000-1100hrs	Leadership: The Concept	60
1100-1115hrs	Energiser	15
1115-1300hrs	Academic Leadership for Improving Student Learning	115
1300-1400hrs	Lunch Break	
1400-1515hrs	Creating a Learning Culture in School	75
1515-1530hrs	Energiser	15
Module 2: Pre-school Education		
1530-1730hrs	Pre-school Education	120
1730-1800hrs	Feedback of the Day	30

Day 6

Time Slot	Themes	Duration (mins)
Module 3: Pre-vocational Education in Schools		
0930-1100hrs	Pre-vocational Education	90
1100-1115hrs	Energiser	15
Module 4: Relevance of Gender Dimensions in Teaching and Learning Processes		
1115-1315hrs	Gender in Teaching and Learning Process	90
1315-1400hrs	Lunch Break	
Module 5: Initiatives in School Education		
1400-1500hrs	Initiatives in School Education	60
1500-1515hrs	Energiser	15
Consolidation- Leadership for School Based Assessment (SBA) and Quality Improvement in Schools		
1515-1645hrs	Leadership for SBA and Quality Improvement	90
1645-1715hrs	Closing of the Workshop	30

Schedule and Design

DAY 5

Day 5 begins with understanding the concept of school leadership that includes the attributes needed to become a 'Leader in Action' and develop a perspective on important roles and responsibilities of a school head at the elementary level. The multiple roles and responsibilities of a school head are understood in the backdrop of the National Curriculum Framework on School Leadership Development (NIEPA 2015) in alignment with the actual roles practiced at the ground level. It is established that one of the most significant roles of a school head is of an 'academic leader' in the context of quality improvement in schools. Within this framework, the sessions aim at building leadership capacities of school heads on providing academic support and supervision that strengthen school based assessment. Lastly, the session gives a broad framework of how a school head can create a learning culture in school where aspects such as reflective practice and team learning for improving student learning are emphasised. The next set of sessions are designed on pre-school education, which has emerged as a critical component of *Samagra Shiksha* emphasising on the role of school heads in coaching teachers of pre-school classes on pedagogical processes of age group of 4-6 years. The school heads' role is to lead the integration of pre-school with primary classes. The sessions also focus on how the school heads can coach teachers on developing perspective, knowledge and skills for enhancing early literacy and early numeracy skills among pre-school children. Day 5 ends with feedback and major takeaways from the day.

Session No.	Module Name	Session Name	Time (Mins)
1.		Leadership: The Concept	60
2.	School Leadership: Concepts and Applications	Academic Leadership for Improving Student Learning	115
3.		Creating a Learning Culture in School	75
4.	Pre-school Education	Pre-school Education	120
5.		Feedback of the Day	30

Module 1 : School Leadership : Concepts and Application

Leadership : The Concept

Session 1		
	Activities	Time (Mins)
1.	Leaders in Action: My School My Initiative	45
2.	School Leaders: Multiple Roles and Responsibilities	15

Activity 1 : Leaders in Action : My School My Initiative

Method

Individual reflection—large group discussion

Suggested Steps

- Introduce the session by sharing examples of individuals who have been leaders even when they had no leadership position (these examples should include cases from schools in your state or neighbourhood which participants can identify with).
- Share case studies (given in Module 1 on School Leadership) of head teachers such as Chhewang Urigol, Headmaster, Government Primary School, Himachal Pradesh and Ragini Surve, Headmistress, Zila Parishad Government Primary School, Ratnagiri, Maharashtra.
  (Both the head teachers have shown exemplary leadership practices, initiating transformation of their schools through infrastructure development, creating learning opportunities for children, strengthening teaching-learning processes and excelling in all round development of children.)
- Distribute a template to the participants and ask them to write at least four bullet points in each column

Key Challenges in Your School	Your Initiatives for Change
Things that worked for your school and what you learnt from it	Things that did not work for your school and what you learnt from it

- Every participant should do this exercise individually.
- The facilitator can distribute A4 size plain sheets and insist on participants writing their name, school name, and complete address on the sheet.

- After making quick notes, the facilitators can ask the participants to share in the large group.
- The facilitator collects the write-ups from all the participants.

Reflective Questions for Head Teachers

1. What are the characteristics of an effective leader?
2. How can you develop yourself as a 'Leader in Action'?
3. How can a leader's role be understood as beyond the role of an administrator and a manager?
4. Why is leadership regarded as a process of influence than merely exercising power and/or authority?

Reflective Questions for System Level Functionaries

CRC/BRC/ABRC/BEO/ABEO/DEO
How do you see yourself as a 'leader' of the cluster/block/district of schools?
What leadership qualities do you think you must have as a CRC/ BRC/ABRC/BEO/ABEO/DEO?

Notes for the Facilitator

The facilitator debriefs while sharing important learning and some of the best practices that had emerged out of the discussion. The facilitator at a later stage is expected to read through each sheet and collate some of the best practices ideally as a power-point presentation to be shared with all participants for exchange of learning before they leave. Good initiatives shared by the participants should be recognised and those who have not been able to share anything significant should be encouraged to learn and try with the aim of improving their schools.

Key Messages
• Leadership is in action not merely by position • True Leadership is about converting your challenges into opportunities and carving a new story of change • Leadership is taking everyone along towards a well designed goal or a larger vision

Activity 2 : School Leader : Multiple Roles and Responsibilities

Method

Large group discussion

Suggested Steps

- The facilitator will link the initiatives of the school heads in different domains with their current roles and responsibilities.
- Highlighting on each of the domains the facilitator must connect this with the expected roles of school heads in alignment with the National Curriculum Framework on School Leadership Development and its seven key areas.
- The facilitator can elaborate on the significance of each key area/role for change and overall school development.
- Emphasis of the facilitator should be on School leader as an Academic Leader thereby reiterating the role of school head in improving teaching-learning process.

Expected Roles and Responsibilities of School Heads

Reflective Questions for Head Teachers

- How do you spend most of your day? Leading? Supervising? Administering? Or in any other way?
- Which of the given roles do you think impacts student learning the most?
- Do you think efficient management of time performing different roles would help you lead your school better?
- What is your role as a school leader for improving student learning and learning outcomes?

Reflective Questions for System Level Functionaries

CRC/BRC/ABRC/BEO/ABEO/DEO
As an academic support/administrative officer in the educational context of elementary schools, which of your role is most significant?
As an 'academic leader', what top three strategies will you incorporate in your role execution to improve student learning and learning outcomes?

Key Messages

- School development is beyond utilisation of funds and infrastructural development.
- Leadership is about prioritising from amongst different roles and responsibilities.
- Leading schools is about leading teaching-learning processes through academic supervision and through development of a learning culture to improve quality in schools.

Academic Leadership For Improving Student Learning

Session 2		
	Activities	Time (Mins)
1.	Developing a perspective on active learning principles	30
2.	Understanding of pedagogical-content knowledge as a school head	30
3.	Academic supervision in schools	50

Activity 1 : Developing a Perspective on Active Learning Principles

Method

Video-based large group discussion

Suggested Steps

- The facilitator shows the video on 'Young Historians' to a large group. The video source is provided in the module.
- The facilitator begins a discussion on various aspects of teaching-learning process as shown in the video and asks the participants a few reflective questions.
- The role of the facilitator is to derive principles of active learning emerging from the video.
- After the characteristics of active learning are collated and listed on the white board, the facilitator can show the table as given in Section 5.1 (Module 1). The table shows a shift from passive learning to active learning from the perspective of child-centred pedagogy.

Reflective Questions for Head Teachers

1. What do you understand from the video?
2. What role of the teacher is reflected in this method of teaching?
3. How was the teaching-learning process designed by the teacher to transact the method of constructing history?
4. How much of teacher talk was noticed in comparison to student talk?
5. What skills and attitudes were acquired by the children during the teaching-learning process as shown in the video?
6. What cognitive needs of children are being met through this particular teaching method?
7. As a Head Teacher, have you ever demonstrated child-centred pedagogical techniques to your teachers?
8. In what ways do you inspire your teachers to try innovative methods of teaching learning processes in your school?

Reflective Questions for System Level Functionaries

CRC/BRC/ABRC/BEO/ABEO/DEO
How will you communicate to head teachers/teachers the significance of using active learning principles in classroom processes?

Key Messages

- Using active learning principles in teaching learning process contributes to joyful learning.
- It has a positive influence on development of knowledge, skills and personal-social qualities of children.
- Active learning principles integrated in teaching-learning process enhance student learning and can be used as an effective tool for assessment.

Activity 2 : Understanding of Pedagogical -content Knowledge as a School Head

Method

Group activity—large group discussion

Suggested Steps

- The facilitator sets the context of the session by referring to the role of the head teacher as a facilitator for transforming teaching-learning process to improve student learning.
- The facilitator asks the participants to share their understanding of how students learn, what is meant by learning outcomes and school based assessment. The responses are then concretised by the facilitator who provides conceptual clarity on these concepts (refer to Section 5.2 in Module 1).
- Next, the facilitator links the concept of learning outcomes and assessment strategies with the understanding that these can be actualised only when teaching-learning processes are based on active learning principles along with a deep understanding of PCK (pedagogical-content knowledge) in the teachers and the head teacher (as the head teacher is also involved in subject teaching).
- The facilitator gives a brief understanding of the concept of PCK (pedagogical-content knowledge) which is a combination of conceptual mapping on how to teach a particular subject, knowledge of instructional strategies and illustrations to be used for that particular subject as well as a deep understanding of students' prior knowledge and differential learning needs.

- The head teachers need to be oriented on the need for them to have a basic knowledge of subject specific PCK, as it would help them to become better academic supervisors.
- The group activity begins with making small groups of teachers, head teachers, and system level functionaries. There can be seven groups – Group 1: Discussion on School Based Assessment, Group 2: Learning Outcomes, Group 3: Pedagogy of Science, Group 4: Pedagogy of Languages, Group 5: Pedagogy of Mathematics, Group 6: Pedagogy of Social Science and Group 7: Pedagogy of Environmental Studies. Subject specific teachers can sit in the groups, along with head teachers and system level functionaries.
- As a next step, the teachers brief the school heads on learning derived from the module/theme assigned to their particular group. It can be noted that the capacities of teachers have already been built on the modules assigned to the groups above.
- During large group sharing, the head teacher/representatives from each group share with all:
  - how the head teacher(s) would use this new acquired knowledge from small group discussion for academic supervision of teachers in that particular subject or
  - how an understanding of learning outcomes and school based assessment would help the head teacher(s) to supervise teaching-learning processes in their schools for improving student learning (groups that were assigned to discuss on learning outcomes and school based assessment).

Reflective Questions for System Level Functionaries

CRC/BRC/ABRC/BEO/ABEA/DEO
How aware are you with respect to pedagogical-content knowledge as used in elementary classes? (You would require it during school/classroom observation in your cluster/block/district)
How will you access and expand your knowledge on various issues/concepts related to curriculum, learner-centred pedagogy, inclusion, school based assessment, assessment in learning/ for learning?

Notes for the Facilitator

- The facilitator can refer to the capacity building of teachers on various modules (pedagogy of different subjects) during the Integrated Teacher Training Programme–NISHTHA. Both generic and specific modules can be accessed through web link: https://itpd.ncert.gov.in/.
- This process has been conducted to bring the school heads and teachers on the same platform with respect to teaching-learning process specific to subjects as well as their understanding of learning outcomes and school based assessment.
- Read Section 5.2 (Module 1) on understanding of pedagogical-content knowledge.

Key Messages

- As a head teacher, it is important for you to understand the basics of pedagogical-content knowledge related to different subject domains of Classes I to VIII (Classes I to V, if you are a primary head teacher).
- For becoming an academic leader/ supervisor, the school head needs to have an understanding of pedagogical-content knowledge related to different subject domains.

Activity 3 : Academic Supervision in Schools

Method

Group activity—large group sharing and discussion

Suggested Steps

- The facilitator sets the context of the session by giving a brief introduction to the concept of academic supervision, functions of an academic supervisor and also the techniques of academic supervision (refer to Section 5.3 in Module 1).
- Group activity—the facilitator can continue with the same groups as the session before.
- This time, the head teachers lead the group process.
- The head teacher(s) and teachers in a group have to design a weekly schedule titled 'Academic Supervision of a Head Teacher' for a school with primary/upper primary classes or having Classes I to VIII. An example is given below as a table.

- In the weekly schedule, the participants have to mention the when, what and how of academic supervision.
  - **When** – when would the head teacher visit a particular class for observation?
  - **What** – what would the head teacher observe in terms of teaching-learning process? and
  - **How** – how would the head teacher interact with students to gauge their understanding during or after the class or how the head teacher would provide feedback to teacher(s) on the teaching-learning processes after the class?
- The school heads would then share their action plans in the large group.
- In the weekly schedule, the school heads can also allocate one or two days for peer learning among teachers.

Weak day	Frequency	What will I observe? (generic observation as will as subject specific)	How will I assess the learning of students ?	How will I provide feedback to teachers ? (different strategies)

Reflective Questions for Head Teachers

1. How would you observe the classrooms for examining the teaching-learning processes?
2. How would you observe the teacher in the classroom in terms of his/her pedagogical-content knowledge? Are the teachers applying the lessons learnt from this training in the classrooms?
3. To what extent are the teachers employing active learning principles during classroom processes?
4. What are the methods of student assessment designed by the teacher for learner assessment during and after classroom processes?

Schedule and Design

Reflective Questions for System Level Functionaries

CRC/BRC/ABRC/BEO/ABEO/DEO
What is your role as an academic supervisor in your cluster/block/district?
How will you motivate the head teachers and teachers in your cluster/block/district to use school based assessment for improving student learning?

Notes for the Facilitator

The facilitator must also link this session with multiple roles and responsibilities of a school head to emphasise on the fact that a school head needs to equally work on other roles such as developing self/others, leading professional development of teachers, team building, creating a culture of innovations and building partnerships with parents and the community to achieve a holistic transformation in teaching-learning process. Only focusing on classroom process may not yield results unless development of teachers and students is designed holistically. For example, an effective school team (teachers, non-teaching staff, head teachers, and members of school management committee) that works with a focused vision on inculcating personal-social qualities or improving student learning can have huge impact on overall development of children. Strategies such as integrating community resources in to teaching-learning processes can provide better learning experiences for children. Similarly, collaboration of school with parents can significantly improve student learning. Encouraging a culture of innovations in the school can motivate teachers and students to think of new and creative ideas for enhancement of learning, experimentation or exploration.

Creating a Learing Culture in Schools

Session 3		
	Actitivies	Time (Mins)
1.	Teachers and head teachers as reflective practitioners	30
2.	Team learning for improving student learning outcomes	45

Activity 1 : Teachers and Head Teachers as Reflective Practitioners

Method

Large group discussion followed by individual activity

Suggested Steps

- The faciliatator shows the graphic given in the Module (refer Section 6.1 in Module 1) showing two sides of how a teacher approaches her professional practice.
- The facilitator asks the participants to reflect in the larger group on what they understand from the graphic. The participants share their observations and attempt to understand the difference between two schools of thought— one which believes that 'knowledge' is given and needs to be merely transacted from the teacher to the student and the second, which believes in providing opportunities in classroom to facilitate children in generating their own understanding based on experience, which can then be supported or modified by the teacher.
- Keeping this graphic in mind, the facilitator asks the teachers and head teachers to reflect on their teaching practice.
- At this point, the facilitator shares the importance of 'reflection' as a strategy or tool through which participants can critically examine their own practice, be it engaging in reflection on a class taught by a teacher.
- As an individual activity, the participants have to critically examine their teaching practice during the last class they taught.
- Head teachers can also reflect on their teaching practice, since they take classes in primary/upper primary classes. Or else, head teachers can reflect on any event related to their school: for example, a head teacher is dealing with a particular challenge of dealing with community members who create roadblocks in smooth functioning of the school. The head teacher can reflect on the strategies that did not work in bringing in co-operation of the community or which new strategies can be devised as an alternative to effectively influence the community.
- The facilitator has to emphasise that engaging in continuous reflection can help one improve one's teaching or leadership practice as the process of self-examination opens doors for new insights and creative solutions for approaching old

problems, challenges or traditional ways of doing things. Reflection can be an important tool for critically examining one's belief systems and mental attitudes.

Reflective Questions for Head Teachers

- What do you understand by reflection?
- Have you ever engaged in reflection? How did it help you in the school context?
- How will you make reflective practice central to teaching-learning processes in your schools?
- As a head teacher, how would you motivate your teachers in engaging in reflective practice?
- As a head teacher, how will you integrate reflection in improving your leadership practices?

Reflective Questions for System Level Functionaries

CRC/BRC/ABRC/BEO/ABEO/DEO
How often do you reflect on the purpose of your role?
How will you use reflection as a tool for improving your professional practice as a CRC/BRC/ABRC/BEO/ABEO/DEO?

Notes for the Facilitator

Emphasise the fact that reflective practice is an integral component of creating a vibrant culture in school.

Key Messages
• Reflection is an important tool for examining one's own belief systems, attitudes, levels of knowledge and skills with a view to modify or upgrade.   • School heads and teachers engaging in reflective practice can significantly improve the learning culture of schools.

Activity 2 : Team Learning for Improving Student Learning Outcomes

Method

Role play led by the facilitator—large group discussion

Suggested Steps

- The facilitator plans to conduct a mock staff meeting based on the theme of academic transformation of the school. 10-12 participants are asked to volunteer for a role play on conducting a staff meeting. The facilitator role plays as the

head teacher of an elementary school and the participants play the role of class teachers of different primary/upper primary classes.

- As a pre-role play exercise, the facilitator asks the participants (who have volunteered to role play as the class teachers) to create hypothetical data on 1) new/innovative teaching-learning practice employed by them in classroom, 2) assessment strategies used for student learning (both assessment in learning and for learning) and 3) learning outcomes of 5 students (from diverse socio-economic background) at two intervals of recording.
- The facilitator may give 15 minutes for preparation. The remaining participants can help the participants of role play in preparation.
- After 15 minutes, the facilitator can conduct a mock staff meeting.
- The meeting begins with the facilitator (who role plays as the head teacher) sharing the shared vision of the school which is to improve student learning and asks the staff to share their views regarding the vision.
- Next, the facilitator asks the staff to share one by one their innovations in teaching-learning process, assessment strategies used and also show tabular data on how learning outcomes of students have progressed in two intervals. It is possible that a few staff express challenges in improving student learning which can be shared with the entire group and collective problem solving can be attempted.
- The facilitator has to make the staff meeting creative and focused on peer sharing on teaching practices, different methods of student assessment and strategies for improving student learning or specifically learning outcomes.
- The facilitator has to emphasise that staff meeting is a learning ground for all staff – to share with each other challenges related to teaching practice, diverse issues of students, discussing learning needs of different children and also sharing new practices that focuses on enhancing student learning. Staff meeting can also be used as a space for creating reflective dialogue among staff.
- This is a great opportunity where the facilitator, in the capacity of a head teacher, can also demonstrate any new teaching-learning method or show a video of innovations focused on improving learning experiences of children, etc.

- The meeting ends with a follow-up plan where it is mutually decided to meet after 15-20 days to assess the follow up plans with regard to improvements in teaching practice, assessment strategies, and enhanced student learning. Follow-up plans need to be articulated for each class teacher individually as well for review in the next meeting.

Reflective Questions for Head Teachers

1. As a head teacher what is your plan to improve student learning and learning outcomes in your school?
2. How will you collaborate with teachers of your school to improve upon teaching learning processes and strategies for assessment that enhance student learning?
3. How will you track students' progress on learning outcomes?
4. What other methods you can employ in improving student learning in your school? (Hint: professional development of teachers, strengthening school-community relations, learning from neighbourhood schools, taking students for exposure/nature visits, providing learning opportunities to children for experimentation, inter-school visits, encouraging creativity and innovation among teachers and students, etc.)

Reflective Questions for System Level Functionaries

CRC/BRC/ABRC/BEO/ABEO/DEO
What is your role as a CRC/BRC/ABRC/BEO/ABEO/DEO to ensure that teachers and head teachers of your cluster/block/district are working towards improving student learning?
How can you use available platforms/forums/meetings at cluster/block/district level to communicate a strong vision for improving student learning?
What will be your strategy to facilitate sharing of best practices among teachers and head teachers at your cluster/block/district level?

Notes for the Facilitator

Emphasise the fact that building a shared vision and providing opportunities for team learning creates a vibrant learning culture in school. Module 1 has also spelt out guiding steps for conducting effective staff meetings.

Key Messages
• A head teacher has to facilitate a conducive learning culture in school. • Staff meeting can act as a learning space for both the head teacher and teachers to plan for academic supervision and improving student learning .

MODULE 2 : PRE-SCHOOL EDUCATION

Session 4		
	Activities	Time (Mins)
1.	Leading pre-school education as prime responsibility of head teacher of primary/elementary school	60
2.	Leading planning and conduct early literacy and numeracy activities for Pre-School education	60

Activity 1 Leading Pre-School Eduction as Prime Responsibility of Head Teacher of Primary /Elementary School

Method

Group activity—large group discussion followed by sample reading

Suggested Steps

- The facilitator asks the head teachers and teachers to reflect on Reflective Questions 1–3.
- While receiving responses, the facilitator skillfully integrates content on what is pre-school education and why it is important.
- Next, the facilitator asks the participants to sit in groups of six and poses the question on how do young children learn?
- The groups discuss possible activities and pedagogical practices for physical and motor development, socio-emotional development, creative art and expression, language development and early literacy, environmental awareness, and mathematical reasoning.
- While the groups share their activities on different domains in the large group, the facilitator, lists on the board 'factors

that must be kept in mind for designing activities for holistic development of pre-school children'.

- The facilitator also delivers brief content on the importance and method of assessment for pre-school children.
- Next, the facilitator asks the head teachers Reflective Questions 4-6. While the participants share key strategies for building linkages between pre-school and primary, the facilitator notes them on the blackboard and links the responses with the figure given on page 8 in the module. The facilitator projects the figure for everyone to see and consolidate.
- The facilitator shares a 'Sample of Day's Schedule in Pre-school' as provided in the Module.
- The head teachers/teachers and system level functionaries read through the sample. In case hard copies are unavailable, the facilitator can project the sample on the monitor.
- If time permits, the facilitator can divide the participants in groups and ask them to develop a brief sample of a day's schedule in pre-school based on other themes.

Reflective Questions for Head Teachers

1. What is pre-school education?
2. Why do you think pre-school is smart investment?
3. What relevance does pre-school have in the new scheme of *Samagra Shiksha*?
4. As a head teacher/system level functionary, why do you think linkage between pre-school and primary education is important?
5. What would you do as a leader of the school to bring teachers of pre-school and primary on a common platform for peer sharing and learning?
6. What can be the key strategies (5-6) for building strong linkages between pre-school and primary classes?

Reflective Questions for System Level Functionaries

CRC/BRC/ABRC/BEO/ABEO/DEO
How will you ensure that strong linkages are developed between pre-school and primary education in your cluster/block/district?

Notes for the Facilitator

The facilitator needs to read the Module on Pre-school Education thoroughly for developing a deep understanding on the subject and to see that all points mentioned in the module are covered

exhaustively. You can pick additional activities from the module to reinforce the intent of the module.

Key Messages
• School leaders need to orient teachers of pre-school on developmentally appropriate practices for holistic development and building strong foundations for lifelong learning of children • System level functionaries need to support the head teacher and teachers in this endeavour and see to it that pre-school is effectively linked with primary education in their cluster/block/district

Activity 2 Leading Planning and Conduction of Early Literacy and Numeracy Activities for Pre-School Education

Method

Group activity—large group discussion

Suggested Steps

- The facilitator first sets the context of this activity by summarising the key points of the earlier section and then initiates a discussion on Reflective Questions 1-3.
- The participants respond to questions and taking cue from the Module, the facilitator leads the large group discussion on understanding pedagogical processes of pre-school, beginning with early literacy. The facilitator elaborates on development of oral language, print awareness for early literacy and writing, phonological awareness, and bonding with books as the key processes for developing early literacy among children. For each of the above processes, the facilitator needs to cover all points as mentioned in the module. Next, the facilitator asks the participants Reflective Questions 4-5.
- Group activity–the facilitator divides the participants in two groups, one group (mix of head teachers, teachers, and System Level functionaries) works on creating a list of different pedagogical strategies/opportunities for enhancing early literacy and the second group (mix of head teachers/teachers/System Level functionaries) works on the same for enhancing early numeracy.
- After the groups have brainstormed, the facilitator asks the first group to present and can add on the list of strategies/opportunities for enhancing early literacy from the module. While the second group presents, the facilitator adds to the

list of strategies/opportunities for enhancing early literacy from the module.

- The facilitator, in particular, explains examples of some activities for early numeracy in detail. These are classification, compare and seriation, patterning, sequential thinking, and problem solving skills.
- At the end, the facilitator discusses how to assess children's progress in early literacy and early numeracy.

Reflective Questions for Head Teachers

- What do you understand by pedagogy of pre-school education?
- What are the two ways in which learning can be enhanced for pre-school children? (hint: early literacy and early numeracy)
- What are the specific activities that can be organised for developing early literacy skills for pre-school children?
- How is development of early numeracy linked with daily life among children of pre-school?
- What kind of learning opportunities we can provide to build on early numeracy skills for pre-school children?

Reflective Questions for System Level Functionaries

CRC/BRC/ABRC/BEO/ABEO/DEO
During supervision visits in your cluster/block/district, what will you observe in terms of learning opportunities being provided to pre-school children for enhancement of early literacy and early numeracy? How will you support teachers?

Notes for the Facilitator

The facilitator needs to read the Module on Pre-school Education thoroughly for developing a deep understanding on the subject and to see that all points mentioned in the module are covered exhaustively. You can pick additional activities from the module to reinforce the intent of the module.

Key Messages
• Appropriate learning opportunities relevant to pedagogical processes of pre-school need to be provided to children at preschool stage.

- The head teachers and teachers need to collaboratively develop strategies for enhancing early literacy and early numeracy skills for pre-school children that would help in smooth transition and linkages with primary schools.

Feedback of The Day

Session 5		
	Activity	Time (Mins)
1.	Feedback of the day	30

Activity : Feedback of the Day

Method

Large group discussion

Suggested Steps

- The facilitator arranges the participants in a circle or a semi-circle seating format.
- The facilitator asks the participants to sit comfortably and relax for a few seconds
- The facilitator asks the following questions:
  - How do you feel at the end of the day? (stress on feeling)
  - What did you learn from today's workshop?
  - What are the top three aspects that you would begin to work with on return to school/unit (cluster/block/district)?
  - What will you do tomorrow to make this workshop a better experience for yourself and others?

Notes for the Facilitator

The first question is very important. Usually participants' answer to this question is in terms of what they learnt. Ask them instead, how they are 'feeling' at the end of the day— let responses come—tired, encouraged, motivated, sad, refreshed, etc. The facilitator must ensure that maximum number of participants respond. Sharing of feelings will help the participants relax; would be a feedback on the day-long workshop and will also help them feel connected with the programme.

The facilitator can seek answers for the remaining questions and close the day.

Schedule and Design

Day 6

Day 6 begins with capacity building of school heads and System level key functionaries on pre-vocational in schools. The sessions are designed to orient the school heads and system level functionaries on implementing pre-vocational education in upper primary classes. Pre-vocational education has been conceptualized in *Samagra Shiksha* as the integration of work based activities with teaching-learning processes rather than a separate add on to the existing scheme of studies of education from Class VI-VIII. Other than this, the module gives a comprehensive understanding on vocational education and skill based development in the Indian context. The next session is focused on identifying and questioning gender stereotyping in classroom and school processes. This and the following session orients the school heads and system level functionaries on supporting teachers in promoting gender sensitivity through teaching of different subjects. The next session is important for school heads and system level functionaries to orient themselves with the objectives and norms of various initiatives by the Department of School Education and Literacy (DoSE&L), Ministry of Human Resource and Development (MHRD) in school education. The last session helps school heads to consolidate the learning of the two days workshop under the initiative NISHTHA. The learning drawn from two days become the base for school-based planning to improve quality and student learning.

Session	Session Name	Time (Mins)
1.	Pre-vocational Education in Schools	90
2.	Relevance of Gender Dimensions in Teaching and Learning Processes	90
3.	Initiatives in School Education	60
4.	Consolidation: Leadership for School Based Assessment and Quality Improvement in Schools	90
5.	Closing of the Workshop	30

Module 3 : Pre-vocational Education In Schools

Session 3		
	Activities	Time (Mins)
1.	Developing an understanding of work experience programme and pre-vocational education	60
2.	Implementing pre-vocational education in upper primary/ elementary schools	30

Activity 1 Developing an Understanding of Work Experience Programme and Pre-vocational Education

Method

Think-pair-share

Suggested Steps

- The facilitator poses a few reflective questions given below to participants (head teachers, teachers and system level functionaries).
- The participants take note of their answers to the questions posed.
- After 15 minutes, the facilitator asks the participant(s) to pair with other participant(s) and reach a consensus on a convincing response or generate many responses.
- Pair sharing leads to sharing of ideas in the larger group.
- The facilitator while taking responses in large group leads them to understand the context of pre-vocational and vocational education, through topics covered in the module – historical perspectives on work based education in India, skill development, integrating vocational skills with general education, pre-vocational education from Classes VI–VIII under *Samagra Shiksha,* and other related topics.

Reflective Questions for Head Teachers

1. What are the major recommendations on work based education made by the various education commissions in India?
2. What do you understand by work experience programme in schools?
3. Give your responses for or against what is the need for work experience programmes in schools?

4. What have been the limitations of work-based experience in schools?
5. How work experience programme is different from pre-vocational education?

Notes for the Facilitator

The facilitator needs to read the Module on Pre-vocational Education in Schools thoroughly for developing a deep understanding on the subject and to see that all points mentioned in the module are covered exhaustively. You can pick additional activities from the module to reinforce the intent of the module.

Activity 2 Leading Pre-vocational Education in Upper Primary/ Elementary Schools

Method

Group activity – large group sharing

Suggested Steps

- The facilitator sets the context of pre-vocational education in Classes VI-VIII under *Samagra Shiksha* to connect skill based activities with the general academic subjects, like science, language, social science, etc.
- The participants (head teachers, teachers, and system level functionaries) are divided into groups. Each group is asked to design work-based activities for children in each of the subject. These activities should lead to the exploration of the basic skill requirement for productive work.
- The facilitator can suggest the groups to use various techniques while designing work-based activities relevant to the subject they have undertaken, such as hands-on learning, problem solving, team based projects, projects requiring multiple forms of expression and requiring cross-domain knowledge and skills.
- After the groups have designed work-based activities, the facilitator asks each of the groups to present in a large group.
- Towards the end, the facilitator gives broader knowledge of themes such as vocational education, vocational courses/ curriculum, roles and functions of a vocational teacher and opportunities for children if they choose vocational education in future from the module.

Reflective Questions for System Level Functionaries

CRC/BRC/ABRC/BEO/ABEO/DEO
What is your role as a CRC/BRC/ABRC/BEO/ABEO/DEO to ensure that pre-vocational opportunities are integrated in school processes of your cluster/block/district?
What support will you provide to head teacher and teachers of your cluster/block/district?

Notes for the Facilitator

The facilitator needs to read the Module on Pre-vocational Education in Schools thoroughly for developing a deep understanding on the subject and to see that all points mentioned in the module are covered exhaustively. You can pick additional activities from the module to reinforce the intent of the module.

Key Message
• The idea behind pre-vocational education is to integrate work based activities with teaching-learning process rather than a separate add on to the existing scheme of studies of education from Classes VI-VIII. • Leading pre-vocational education in primary and upper primary classes is a must for all head teachers and for system level functionaries to ensure in their unit.

Module 4: Relevance of Gender Dimensions in Teaching and Learning Processes

Session 2		
	Activity	Time (Mins)
1.	Leading discussion on gender stereotypes for enabling equality in treatment and learning processes	60
2.	Leading gender sensitivity in teaching-learning processes in school	30

Activity 1 Leading Discussion on Gender Stereotypes for Enabling Equality in Treatment and Learning Processes

Method

Large group reflection

Schedule and Design

Suggested Steps

- The facilitator introduces the theme of the Module on Relevance of Gender Dimensions in Teaching and Learning Process and asks the participants Reflective Questions 1-3.
- Building on responses of the participants, the facilitator asks them to do an activity by showing them the following table and asking the participants to classify characteristics with either male or female.

Characterstistics	Male	Female
Dependant		
Powerful		
Competent		
Emotional		
Decision Makers		
Housekeeper		
Leaders		
Fearful		
Brave		
Dominant		
Timid		
Gossip		

- This list is not exhaustive and you can add more examples. This activity helps to recognise stereotypical characteristics associated with men and women.
- The facilitator addresses the issue of 'stereotypical gender association with characteristics' as given in the table based on responses from the participants, with questions such as, Why do you think characteristic X is found more in females and not in males? He/she reasons out with participants.
- Towards the end, the facilitator brings in the role of the head teacher and teacher in identifying gender stereotypes prevalent in classroom and school processes. He/she asks the head teachers and system level functionaries Reflective Question 4 and consolidates the activity based on responses.

Reflective Questions for Head Teachers

1. What is the difference between sex and gender?
2. What do you understand by gender stereotypes?

3. To what extent, treatment meted out to different genders based on 'sex' or based on differences in attitudes and dispositions?
4. As a head teacher, reflect on behaviours and actions of your 'self' and teachers—have you ever identified behaviours and actions of self and others that are gender biased? What did you do?

Notes for the Facilitator

The facilitator needs to read the Module on Gender Dimensions in Teaching and Learning Processes thoroughly for developing a deep understanding on the subject and to see that all points mentioned in the Module are covered exhaustively. You can pick additional activities from the module to reinforce the intent of the module.

Key Messages

- It is important to identify and critically examine gender stereotypes in behaviours and actions of all stakeholders including self.
- Role of the school head is to challenge gender stereotyping in classroom and school processes and model effective behaviours for bringing gender equality.

Activity 2 Leading Gender Sensitivity in Teaching - Learning Processes in School

Method

Large group reflection

Suggested Steps

- The facilitator builds on the previous discussion. In this section, the facilitator has to lead an activity where participants (head teachers, teachers and system level functionaries) work in groups on gender sensitivity through teaching of language, mathematics, science and social science.
- The facilitator makes four groups of participants (head teachers, teachers and system level functionaries). In the module, activities have been given under each of the subject areas. The facilitator can adapt these activities for adult participants (head teachers/teachers and system level functionaries) and give each group a task to examine current practices in teaching of the subject from the lens of gender equality and come up with 3-4 strategies of how teaching in these subjects can be made more gender

sensitive. The school heads can present these strategies which they collaboratively design with teachers and system level functionaries.

- The facilitator can take help of the reflective questions given below for progression of this section.

Reflective Questions for Head Teachers

1. How can one identify that a particular gender is being disfavoured or discriminated against in both oral conversations and transaction of the written text (subjects)?
2. How will you address such concerns in classroom and school processes?
3. How gender-responsive are the textbooks used by you?
4. How will you and your teachers design classroom processes/ activities that are gender inclusive?

Reflective Questions for System Level Functionaries

CRC/BRC/ABRC/BEO/ABEO/DEO
Reflect on your own professional practice as a 'gender sensitive' functionary. How can you become more gender sensitive in your role as a CRC/BRC/ABRC/BEO/ABEO/DEO?
What aspects related to 'gender equality' would you observe and supervise in your next visit to the school/classroom of your cluster/block/district?

Notes for the Facilitator

The facilitator needs to read the Module on Relevance of Gender Dimensions in Teaching and Learning Processes thoroughly for developing a deep understanding on the subject and to see that all points mentioned in the module are covered exhaustively. You can pick additional activities from the module to reinforce the intent of the module.

Key Messages

- School heads and system level functionaries need to support teachers to make classroom teaching-learning processes more gender sensitive and use relevant examples during transaction of subjects.
- It is important to realise that gender is a socially and culturally constructed concept, separate from 'sex' of a person.
- Gender sensitivity refers to being aware for concerns of all three – women, men and transgender and to see that none of the categories of gender are discriminated against.

Module 5 : Initiatives in School Education

Session 3		
	Activity	Time (Mins)
1.	Capacity building of head teachers and system level functionaries on initiatives in school education by Ministry of Human Resource and Development (MHRD).	60

Activity 1 Capacity Building of Head Teachers and System Level Foundationaries on Initiatives in School Education by Ministry of Human Resource Development (MHRD)

Method

Sharing in large group—individual noting—developing action plan for implementation

Suggested Steps

- The facilitator begins the discussion in large group by asking the participants (head teachers, teachers and system level functionaries) to briefly reflect on what they already know about schemes and initiatives of MHRD in the field of school education for quality improvement.
- Building on the responses, the facilitator introduces broad initiatives of Department of School Education and Literacy, MHRD, such as *Samagra Shiksha*, Performance Grading Index (PGI), UDISE+, *Shagunotsav*, National Achievement Survey (NAS). This may be completed in 10-15 minutes.
- Next, the facilitator asks the participants to do individual noting on each of the different components of schemes/ initiatives as each point is discussed in detail.
- The facilitator can distribute white A4 sheets to participants and ask them to make a draft template, for example, the table given below. The participants are free to add more rows/columns as per information shared.
- The facilitator details the objectives, processes, norms, grants, etc., for each of the initiative and initiative-wise components as given in the module. The participants note in the table that they can take it with them to schools/ units (cluster/block/district) and place it in their office for implementation.

Initiative	Components	Objectives of the Components/Initiative	Norms/Grant
Samagra Shiksha	Pre-school		
	Library Grant		
	Sports Grant		
	Inclusive Education		
	KGBVs		
	Self-defense Training		
	School Safety		
	Rangotsav		
	Operation Digital Board		
	School Based Assessment		
	Youth Clubs		
	Eco Clubs		
	Transport and Escort Facility		
	Free Uniforms and Textbooks		
	Strengthening of Block and Cluster Resource Centres		
	SMCs		
	Logo of *Samagra Shiksha*		
UDISE+			
Performance Grading Index			
Shagunotsav			
National Award to Teachers			
Swachch Vidyalaya Puraskar			
Mid-day Meal: New Approaches			
Best Practices in States/UTs: *Samagra Shiksha*			

Next, the facilitator, asks the participants to make an individual action plan as to how each will implement the initiatives/ component in their school/unit (cluster/block/district). After the participants have written a brief action plan, the facilitator can ask few participants to share in the large group.

Reflective Questions for System Level Functionaries

CRC/BRC/ABRC/BEO/ABEO/DEO
How would you ensure that Initiatives in School Education are implemented successfully in your cluster/block/district?

Notes for the Facilitator

The facilitator needs to read the Module on Initiatives in School Education thoroughly and prepares detailed notes on each component before taking the session.

Key Messages
• A comprehensive knowledge of key initiatives of the Department of School Education and Literacy (DoSE&L), Ministry of Human Resource and Development (MHRD) is critical for both school heads and system level functionaries to understand the scope and coverage of quality issues in school education. • School Heads and system level functionaries need to create action plans based on initiatives in school education and ensure its effective implementation in schools/units (cluster/block/district).

Consolidation : Leadership For School Based Assessment And Quality Improvement In Schools

Session 4		
	Activities	Time (Mins)
1.	Consolidation: Leadership for School Based Assessment and Quality Improvement – Creating an Action Plan	90

Activity 1 Consolidation : Leadership for School Based Assessment and Quality Improvement- Creating an Action Plan

Method

Group activity—large group sharing

Suggested Steps

- The facilitator asks the participants to sit in five groups.
- Each group is asked to discuss the key learning from the five modules: school leadership, pre-school education, pre-vocational education, gender dimensions in teaching and learning process and initiatives in school education.
- After brief discussion in small groups, group representatives (head teachers) share in the larger group. The head teachers who share in the larger group have to present the key learning from the perspective of a school leader – how a school leader will lead the school towards academic improvement, integration of pre-school into primary, provision of pre-vocational opportunities to children, becoming gender sensitive and implementing various initiatives of school education.
- The facilitator also asks representatives of system level functionaries to share their learning with the large group

focussing on how they would act as support to head teachers and teachers in realising this vision of quality improvement.

- The facilitator creates separate groups of head teachers and system level functionaries. There can be four to five groups of head teachers and groups of system level functionaries according to their area of operation (separate group for cluster level, block level, and district level functionaries).
- The groups discuss and create an action plan for school development with a view to integrate interventions for school based assessment and different components of quality improvement. Groups of system level functionaries make cluster development plan, block development plan and district development plan respectively.
- While creating the school/cluster/block/district development plans, the focus must be on creating a vision, developing goals and strategies for achieving quality improvement in respective schools/educational units.
- Towards the end, the facilitator can take a copy of the plans created by head teachers and system level functionaries for record and sharing with NISHTHA.

Notes for the Facilitator

A brief note on school development plan is given in Module 1. The facilitator needs to read the portion before attempting this session.

Closing of the Workshop

Session 5		
	Activity	Time (Mins)
1.	Closing	30

Activity : Closing of the Workshop

Method

Individual feedback and closing

Suggested Steps

- The facilitator arranges the participants in a circle or a semi-circle seating format.
- The facilitator asks the participants to sit comfortably and relax for a few seconds.
- The facilitator can ask the participants to provide feedback on the workshop and give suggestions for further improvement.
- The organising authority leads the closing ceremony.